

שבוע פרשת תצוה

(10-16 February 08)

ד'—ר' אדר א' ה'תשס"ח

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עזר ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעֶתְךָ:
ה לְרָאוֹת | בְּמִוֶּכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
הַעֲוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמַצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיֹּמְרוּ עֲלֵיהֶם
בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיַּכְסֹּף־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרָיו יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישְׁמֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנִפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לֹא־הָרָן
קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶדֶת אַבִּירָם: יח וַתִּבְעֶר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
תְּלַחַט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בַּתְּבִנִית שׁוֹר אֶכֶל
עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמַצְרִים: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עֲלֵי־סוּף:
כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו עֲמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֶסוּ
בָּאָרֶץ חֲמֹדָה לֹא־הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם
לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזֹרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פֶּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפָּת: ל וַיַּעֲמִד פִּינָחָם וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה:
לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכֹּא בִשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
לה וַיִּתְּעֲרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשִׁדִּים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיַּכְּנוּ תַּחַת יָדָם:
מג פְּעָמִים רַבּוֹת יִצְלָלם וַהֲמָה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כָּרַב חֲסִדָיו: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 ה לֹא מָצְאוּ: ו רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 ח מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ט וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: י הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו
 יא וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: יב כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: יג יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 יד וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוּל: יו כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצָו: יז וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 יח כָּשְׁלוּ וְאִין עֹזָר: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 כא וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: כב הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: כג כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 כד נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזל גִּדְּעַ: כה אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: כו כָּל־אֲכָל תִּתַּעֲב
 כז נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מָוֶת: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כט יִשְׁלַח
 ל דָּבָר וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: לו וַיִּזְכְּחוּ
 לו זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: לו וַיִּדְרִי חַיִּים בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּיָמִים רַבִּים: לו הִמָּה
 לו רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוּתוֹ בְּמִצְוָה: לו וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוּ: לו יַעֲלוּ
 לו שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: לו יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשָׁפוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 לו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: לו יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוּתָם:
 לו וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חֲפָצָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם:
 לו וַיִּרְוּ מִמוּתוֹ בְּקֹהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לו יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לו לְצִמְאוֹן: לו אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרֵעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לו יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לו לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 לו פְּרִי תְבוּאָה: לו וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לו וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 לו וַיִּגְזֹן: לו שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: לו וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כָּצִיִן
 לו מִשְׁפָּחוֹת: לו יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: לו מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהוּ וַיִּתְּבוּנּוּ
 לו חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה ואתה תצוה יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א ה
- ג) משיחת שבת פרשת תצוה ז', יו"ד וי"א אדר-ראשון, ה'תשנ"ב יד
- ד) לקוטי שיחות פרשת תצוה (בלה"ק) כד
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תצוה לה
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה מב
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם מד
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה מו
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה סד
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה עא

מתורת נשיאי חב"ד:

- יא) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן עב
- יב) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן עג
- יג) תורה אור מבואר - ד"ה חייב אינש - אדמו"ר הזקן עד
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי עה
- טו) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" עו
- טז) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש עז
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב עח
- יח) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ עט
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ פ
- כ) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ פב

- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תצוה פד
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה קג

בס"ד. ש"פ תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד¹, וידועים הדיוקים בזה² דבכל הציוויים שבתורה נאמר צו את בני ישראל וכיו"ב, וכאן נאמר ואתה תצוה את בני ישראל. ולהוסיף, דהדיוק מ"ש ואתה תצוה הוא לא רק בהלשון אלא גם בהתוכן, דלשון ואתה תצוה משמע שמשה הוא המצוה, וצריך להבין, הרי משה הוא השליח למסור לישראל את ציווי הקב"ה, ולמה נאמר ואתה תצוה. גם צריך להבין מ"ש ויקחו אליך, שיביאו השמן למשה³ (אליך), דלכאורה, כיון שהעלאת הנרות היתה ע"י אהרן, למה הוצרך להביא את השמן למשה. גם צריך להבין מ"ש שמן גו' כתית למאור, דלכאורה הול"ל שמן גו' להאיר. גם צריך להבין, דבפסוק שלאח"ז⁴ נאמר מערב עד בוקר וכאן נאמר להעלות נר תמיד.

(ב) **ומבאר** כ"ק מו"ח אדמו"ר (במאמרו הידוע ד"ה וקבל היהודים⁵ שנאמר בפורים קטן (תרפ"ז⁶), דציווי (תצוה) הוא צוותא וחיבור⁷. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל, שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל עם אוא"ס⁸. וע"י שמשה משפיע לישראל (שמקשר אותם עם אוא"ס), עי"ז נעשה יתרון והוספה במשה. [דמשה וישראל הם דוגמת ראש ורגל, כמ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב, דכל ישראל הם הרגלים דמשה, ומשה הוא הראש שלהם. וכמו שבאדם הרגלים מוליכים את הראש למקום שהראש מצד עצמו אינו יכול להגיע לשם, כמו"כ הוא במשה וישראל, שע"י ישראל (הרגלים דמשה) מיתוסף עליו במשה. דזהו מ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב, שע"י רגלי העם נמשך הגילוי דאנכי בקרב של משה¹⁰]. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גו', דע"י שמשה יצוה ויקשר את בני ישראל עם אוא"ס, עי"ז יביאו בני ישראל שמן זית למשה (ויקחו אליך), שיוסיפו תוספות אור במשה.

(ג) **ולבאר** זה, מקדים בהמאמר¹¹ שמשה רבינו נקרא רעיא מהימנא, דשני פירושים בזה. שהוא רועה נאמן של ישראל ושהוא זן ומפרנס את ישראל בענין האמונה. דהאמונה שישנה בישראל מצד עצמם, שישראל הם מאמינים בני מאמינים¹², אפשר שתהי'

ראה לקמן ס"ט ואילך.

(6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. – ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה).

ובכ"מ. וראה בהנסמן לקמן ע' נט הערה 55.

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א.

(9) בהעלותך יא, כא.

(10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה.

(11) סעיף ד.

(12) שבת צז, א.

(*) יצא לאור בקונטרס* פורידקטן – תשנ"ב*, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן... יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב". (*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאו"א מאנשים נשים וטף.

(**) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי"ר שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

(1) ריש פרשתנו (תצוה).

(2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182).

(3) רמב"ן עה"פ.

(4) פרשתנו כז, כא.

(5) השייכות דהביאור באתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' –

בבחינת מקיף, וזה שמשוה רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה הוא שהאמונה תהי' בפנימיות. וזהו מ"ש בזהר¹³ ההיא אמונה דלעילא יתזן ויתפרנס מני' על ידך (ע"י משה), דזה שמשוה זן ומפרנס את האמונה הוא שממשיך אותה בפנימיות. וממשיך בהמאמר, דזה שמשוה הוא רעיא מהימנא, הכוונה בזה היא גם לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁴, דראשי אלפי ישראל שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישראל (שבדורם), שהאמונה שלהם תהי' בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵, שהי' האתפשטותא דמשה שבדורו, כמארז"ל¹⁶ שמרדכי בדורו כמשה בדורו, שגם בזמן גזירת המן, שלימוד התורה וקיום המצוות אז הי' קשור עם מס"נ, הקהיל קהילות ברבים לחזק את אמונתם של ישראל בהי' ולעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות. ולאחרי שמבאר בארוכה שמשוה ואתפשטותא דילי' שבכל דרא מחזקים את האמונה דישראל, מבאר¹⁷ דיוק לשון הכתוב שמן גו' כתית למאור (למאור ולא להאיר), שבזמן הגלות, שכאו"א הוא נשבר ונדכא, כתית, עי"ז מגיעים למאור (העצם) שממנו נמצא האור. וצריך להבין השייכות דהפירוש בכתית למאור להמבואר (בהמאמר) לפנ"ז שמשוה [ואתפשטותא דילי' שבכל דרא] זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות. (ד) והנה הביאור בפסוק ואתה תצוה בא (בהמאמר) בהמשך להמבואר בתחלת המאמר, דפירוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁸ הוא שקבלו מה שהחלו בהזמן דמתן תורה¹⁹. דבמתן תורה היתה ההתחלה (החלו לעשות), ובימי אחשורוש (בזמן גזירת המן) היתה הקבלה, וקבל היהודים. [וע"ד מארז"ל²⁰ עה"פ²¹ קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר, דזה שהקדימו נעשה לנשמע במ"ת היתה רק הקבלה, ובימי אחשורוש²² קיימו מה שקבלו²³]. ומדייק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר פלא²⁴, דבמתן תורה היו ישראל בתכלית העילוי, והי' אז אצלם גילוי אלקות בדרגא הכי נעלית [דנוסף לזה שגם קודם מ"ת היו גילויים נעלים ביותר, הגילוי שהי' ביציאת מצרים ובפרט בקריעת ים סוף, הנה הגילוי שהי' בשעת מ"ת הי' גילוי נעלה עוד יותר], ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית הירידה, דנוסף להעלם וההסתתר שבכל גלות [דכל גלות הוא בדוגמת גלות מצרים²⁵, וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, עד"ז הוא בכל גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה והמצוות], הנה אז (בזמן גזירת המן) הי' ההעלם

(וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה – ראה לקמן ס"ט.
(23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" – אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4.
(24) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז).
(25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל".
(26) וארא ו, ט.

(13) ח"ג רכה, ב.
(14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).
(15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו.
(16) אסתר פ"ו, ב.
(17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.
(18) אסתר ט, כג.
(19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג.
ובכ"מ – נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4).
(20) שבת פח, א.
(21) אסתר ט, כז.
(22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה

וההסתר עוד יותר, ואעפ"כ, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העילוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזירת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה, דבזמן הגזירה, ה' קיום התומ"צ שלהם במס"נ. [דנוסף לזה שה' להם מס"נ שלא לכפור ח"ו [כמבואר בתו"א²⁷, שבאם היו ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי הגזירה היתה רק על היהודים, ואעפ"כ לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו], ה' להם מס"נ גם על קיום התומ"צ²⁸, ועד שהקהילו קהילות ברבים ללמוד תורה במס"נ²⁹]. והתעוררות המס"נ שלהם היתה ע"י מרדכי היהודי, משה שבדורו. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, דבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן גזירת המן היתה הקבלה, כי ע"י שה' להם אז מס"נ בפועל על תומ"צ נתעלו (בענין זה) למדריגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן תורה, ולכן אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים.

ולכאורה יש לומר, שהפירוש בכתית למאור, שע"י כתית (נשבר ונדכא) מגיעים להמאור, הוא ביאור על זה שבזמן הגזירה דוקא באו למס"נ באופן נעלה ביותר³⁰. כי מס"נ היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מגילוי, מאור (שממנו נמצא האור), וע"י שהיו אז במצב דכתית (נשבר ונדכא), נתגלה עצם הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר הענינים בהמאמר שהפירוש בכתית למאור בא לאחר הענין דרעיא מהימנא, משמע, דענין כתית למאור שייך גם לזה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות.

(ה) **ויש לבאר זה ע"פ הידוע³¹** דזה שישראל מאמינים באלקות באמונה פשוטה ואין צריכים ראיות על זה הוא מצד שני טעמים. לפי שמזליהו חזי³². דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (ראי' שלמעלה משכל), וזה פועל בהנשמה שבגוף האמונה באלקות. ועוד ביאור, דשורש האמונה הוא מעצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). דזה שעצם הנשמה מקושרת באלקות היא התקשרות עצמית (שאינה תלוי' בסיבה, גם לא בענין הראי' שלמעלה משכל). ויש לומר, דמהחילוקים שבין שני הביאורים (הענינים) הוא, דהאמונה בהנשמה המלוכשת בגוף הבאה מראיית הנשמה שלמעלה היא בבחינת מקיף. דכיון שהנשמה שלמעלה היא למעלה מהתלבשות לכן פעולתה בהנשמה המלוכשת בגוף היא בבחינת מקיף. ובכדי שהאמונה (בהנשמה המלוכשת בגוף) תהי' בפנימיות, הוא ע"י גילוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. כי עצם הנשמה היא העצם של הנשמה המלוכשת בהגוף, ולכן, האמונה דהנשמה המלוכשת בהגוף שמצד עצם הנשמה היא בפנימיותה.

ועפ"ז יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר, שהענין ד(כתית) למאור בא בהמשך לביאור הענין דרעיא מהימנא, כי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות הוא ע"י שהוא מגלה את עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי), מאור שלמעלה מאור. ומ"ש כתית

(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12.

(28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ).

(29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות.

(30) ראה הערות הקודמות.

(31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א' קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה".

(32) לשון הגמרא – מגילה ג, א.

למאור, ומבאר בהמאמר שבכדי להגיע להמאור הוא ע"י הענין דכתיב שבזמן הגלות, הוא, כי עיקר הגילוי דעצם הנשמה (מאור) הוא בענין המס"נ (שעיקרו הוא בזמן הגלות), כדלקמן. ו) והענין הוא, דזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה, הוא (בעיקר) בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דהאמונה מצד זה שהוא רואה (מזלי' חזי'), הגם שהיא בתוקף גדול [כידוע דההתאמתות שמצד הראי' היא התאמתות גדולה ביותר³³], מ"מ, כיון שהאמונה שלו היא מצד סיבה (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם עצם מציאותו, אינו מוכרח שימסור נפשו על זה, וזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה הוא מפני שהאמונה באלקות היא העצם שלו, ולכן אי אפשר כלל שיכפור ח"ו.

ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמאמר דזה שמשא הוא רעיא מהימנא (שהוא זן ומפרנס את האמונה) הוא גם בנוגע לרועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה שבכל דור) שהם מחזקים את האמונה דישאל שיעמדו במס"נ בקיום התומ"צ. דלכאורה, זה שמשא זן ומפרנס את האמונה הוא (כמבאר בכ"מ³⁴ וגם במאמר זה עצמו³⁵) ע"י שמשפיע לישראל דעת באלקות שע"ז באה האמונה בפנימיות, וזה שרועי ישראל שבכל דור מחזקים האמונה (המבאר במאמר זה³⁶) הוא שהאמונה דישאל תהי' באופן דמס"נ. וע"פ הנ"ל יש לומר, שעיין הענין דרעיא מהימנא הוא זה שהוא זן ומפרנס את האמונה עצמה, שהאמונה תהי' לא רק כמו שהיא מצד הגילויים (מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) אלא מצד עצם הנשמה. וזה שמשא ממשיך את האמונה בפנימיות (בדעת והשגה) הוא תוצאה מזה שהוא זן ומפרנס את האמונה עצמה (המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם הנשמה). וכנ"ל (סעיף ה), דהמשכת האמונה בפנימיות (בדעת) הוא ע"י גילוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. ועפ"ז יש לומר, דבזה שבהדורות שהוצרכו למס"נ בפועל חיזקו רועי ישראל (אתפשטותא דמשה) את האמונה דישאל שתהי' במס"נ, נתגלה הענין דרעיא מהימנא (בענין זה³⁷) עוד יותר מבמשה עצמו. כי המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם הנשמה [שע"י משה ואתפשטותא דילי' שבכל דור], עיקר התגלותה הוא מס"נ בפועל.

ז) והנה ידוע שהמס"נ בפועל על תומ"צ של כל ישראל היתה בפורים (בזמן גזירת המן). שהמס"נ דחנוכה (בזמן גזירת יון) היתה (בעיקר) במתתיהו ובניו, והמס"נ בזמן גזירת המן היתה בכל ישראל. ועפ"ז יש לבאר מה שמובא בהמאמר³⁸ ממדרש³⁶ שמרדכי הי' שקול בדורו כמשה בדורו, דהגם שאתפשטותא דמשה הוא בכל דור מ"מ איתא במדרש שמרדכי (דוקא) הי' שקול בדורו כמשה בדורו. ויש לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא הי' הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל ישראל שבדורו. בדוגמת משה רעיא מהימנא שהמשיך דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו של משה (כל אנשי דורו) נק'

(36) משא"כ בתניא שם "יורדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

(37) ראה לקמן הערה 56.

(38) סעיף ג.

(33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו

ע' 121. וש"נ.

(34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב.

(35) סעיף יא.

דור דעה³⁹. [אלא שבמשה הי' גילוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) ע"י שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי הי' גילוי ענין זה ע"י שגילה כח המס"נ שבכל אנשי דורו]. ויש לומר, דע"י שמביא בהמאמר מ"ש במדרש שמרדכי בדורו הי' שקול כמשה בדורו, ע"ז פסק בעל המאמר את הדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל אנשי הדור.

(ח) ועפ"ז יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר) בביאור הפסוק ואתה תצוה גו', שבתחלה מבאר את הפירוש דואתה תצוה את בני ישראל, שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל (עם אוא"ס) ע"י שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאח"ז מבאר שגם רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את האמונה דישאל וכמו מרדכי (משה שבדורו) שחזק את אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות, ולאח"ז מבאר הפירוש בכתית למאור (שבפסוק ואתה תצוה שמדבר לכאורה במשה עצמו), כי זה שמשה מגלה בחינת המאור דישאל (עצם הנשמה), הוא בעיקר ע"י אתפשטותא דילי' שבזמן הגלות (כתית) שעוררו בישראל כח המס"נ שלהם, שע"ז הוא עיקר גילוי עצם הנשמה, מאור.

וצריך להבין, דלפי ביאור הנ"ל, הענין דכתית למאור שייך לואתה תצוה את בני ישראל, לזה שמשה ואתפשטותא דילי' שבכל דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אוא"ס, ובהכתוב נאמר כתית למאור בהמשך לויקחו אליך שמן זית זך, דענין ויקחו אליך גו' (שישראל מביאים שמן למשה) הוא שישראל מוסיפים תוספות אור במשה (כמובא לעיל ס"ב מהמאמר).

(ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות מדבר (בפשטות) בהזמן שלאחרי הנס דפורים. ויש לומר, דמ"ש בהמאמר דפירוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא שבימי אחשוורוש קיבלו מה שהחלו במתן תורה, הוא גם לפי פשטות הכתוב שוקבל גו' הי' לאחרי הנס. ועפ"ז, בזה שבימי אחשוורוש קיבלו מה שהחלו במתן תורה, שני ענינים. הקבלה שהיתה בזמן הגזירה ע"י המס"נ שלהם (כמפורש בהמאמר), והקבלה שהיתה לאחרי הנס דפורים, שהיא נעלית יותר גם מהקבלה בזמן הגזירה (כדלקמן). ויש לומר, שעד"ז הוא בנוגע כתית למאור, שע"י הענין דכתית שבזמן הגלות מגיעים להמאור, דשני ענינים בזה. כשישראל נמצאים במצב של כתית מצד זה שישנם גזירות על קיום התומ"צ (כמו שהי' בזמן אמירת המאמר), ועי"ז מגיעים להמאור ע"י המס"נ שלהם. ועוד ענין בכתית למאור, שגם כשישראל נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות וגם הרחבה ברוחניות, אלא שהם נמצאים בגלות⁴¹ [וע"ד המצב שהי' לאחרי הנס דפורים, שליהודים היתה אורה

39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).
41) להעיר, דבפנים המאמר (ס"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" – "זמן הגלות והגזירה".

40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של

ושמחה וששון ויקר⁴², בפשטות וגם ברוחניות⁴³ [ניתירה מזה שגם בית המן ניתן לאסתר⁴⁴, שהי' אז גם המעלה דאיתהפכא], אלא שאכתי עבדי אחשורוש אנן⁴⁵], הם שבורים ונדכאים (כתית) מזה שהם בגלות. וע"י הכתית דישראל מזה שנמצאים בגלות, מגיעים להמאור.

והענין הוא, דזה שישראל הם שבורים מזה שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה בגשמיות וברוחניות), הוא, כי רצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא שיהי' גילוי אלקות, ועד שזה (גילוי אלקות) נוגע לעצם מציאותו, ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גילוי אלקות כמו שהי' בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה שארז"ל⁴⁶ כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ה"ז כאילו נחרב בימיו], הנה מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, כתית. וגם כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו גילוי אלקות בדוגמת הגילוי שהי' בזמן הבית⁴⁷, מ"מ, מזה שבכללות העולם אין מאיר הגילוי, מוכח, שגם הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי מוגבל. דכשמאיר גילוי אוא"ס הבל"ג הגילוי הוא בכל מקום, וכשישנו מקום אחד (אפילו פינה נדחת) שאין מאיר שם גילוי אלקות, הוא מפני שהגילוי (גם בהמקום שהוא מאיר) הוא גילוי מוגבל. [וזהו מה שמובא במאמר אדמו"ר הזקן⁴⁸ דאיתא בתיקונים⁴⁹ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח, כי ע"י תשובה שלימה ממשיכים גילוי אוא"ס הבל"ג, וגילוי זה הוא בכל מקום]. ומזה שאין מאיר אצלו גילוי עצמות אוא"ס, הוא נשבר ונדכא, כתית. [וע"ד הידוע שחולה בגימטריא מ"ט, שגם כשמשיג מ"ט שערי בינה אלא שחסר לו שער הנו"ן, הוא חולה⁵⁰]. וידוע מ"ש הצ"צ⁵¹ שהי' נשמע ממורינו ורבינו נ"ע (אדמו"ר הזקן) איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאיינ ג"ע איך וויל ניט דאיינ עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין. וע"י שהי' נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן [דפירוש הי' נשמע הוא שזה הי' לא רק בזמנים מיוחדים אלא שזה הי' דבר הרגיל], ובפרט לאחר שנתפרסם זה ע"י הצ"צ, ניתן הכח לכאו"א מישראל שעיקר רצונו יהי' גילוי העצמות, ועד כדי כך, שכשאין מאיר גילוי זה, ומכש"כ בזמן הגלות שאין מאיר אפילו הגילוי (גילוי אור) שהי' בזמן הבית, הוא במצב דכתית, ומבקש ג' פעמים בכל יום (או יותר) ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, שאז יהי' גילוי אלקות ועד לגילוי העצמות. וזהו כתית למאור, שע"י הענין דכתית מזה שנמצאים בגלות מגיעים להמאור, כי זה שהרצון דכל אחד מישראל הוא גילוי אלקות ועד שזה נוגע לעצם מציאותו [שלכן הוא נשבר ונדכא (כתית) מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות] הוא מצד עצם הנשמה, מאור שבנשמה, שהתקשרותה באלקות היא התקשרות עצמית.

(42) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.

(42) אסתר ח, טז.

(43) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח

(43) ראה מגילה טז, ב.

(כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא

(44) אסתר ח, א.

יתכנס כל גלותא.

(45) מגילה יד, א.

(50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך

(46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ

וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט).

קלז, ז.

(51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

(47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל"

(פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז).

יו"ד) ויש לומר, שבחינת המאור דהנשמה המתגלית ע"י הענין דכתיב מזה שנמצאים בגלות, היא נעלית יותר מבחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע"י מס"נ. והענין הוא, דמהטעמים על זה שבמתן תורה היתה רק ההתחלה (החלו לעשות) ובימי אחשורוש היתה הקבלה (וקבל היהודים) הוא, כי זה שהקדימו נעשה לנשמע במתן תורה הי' מפני שכפה עליהם הר כגיגית⁵², גילוי מלמעלה⁵³, ובימי אחשורוש היתה הקבלה מצד עצמם. ויש לומר, שהאמונה דישאל מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות (אמונה שמצד סיבה) הוא ע"ד שהקדימו נעשה לנשמע (במ"ת) מצד הגילוי דלמעלה⁵⁴, וזה שבימי אחשורוש היתה הקבלה מצד עצמם, הוא, כי אז נתגלה ההתקשרות באלקות שמצד עצם הנשמה, התקשרות עצמית שמצד עצם מציאותם. ובפרטיות יותר יש לומר, שגם בגילוי עצם הנשמה, ישנם (דוגמת) שני ענינים הנ"ל. דגילוי עצם הנשמה בענין המס"נ, יש לומר, שבנוגע לכחות הגלויים הוא כמו דבר נוסף. וכמו שרואים בפועל בכמה אנשים, שבהיותם במקום שהיו שם גזירות על תומ"צ, הי' להם מס"נ בפועל משך כו"כ שנים, וכשבאו אח"כ למדינות שאפשר לעסוק בתומ"צ מתוך הרחבה, אין ניכר בהם (כ"כ) המס"נ שהי' להם מקודם. כי זה שעמדו במס"נ משך כו"כ שנים הוא לפי שהאיר בהם גילוי עצם הנשמה שלמעלה מכחות הגלויים ולא נעשה עי"ז שינוי בכחות הגלויים עצמם⁵⁵. [דזה שעצם הנשמה היא העצם (גם) דכחות הגלויים (כנ"ל סעיף ה), הוא, שעצם הנשמה הוא העצם שלהם ואין זה שייך לענינם של כחות הגלויים עצמם, להציור שלהם]. והגילוי דעצם הנשמה בזה שהוא נשבר ונדכא מזה שהוא נמצא בגלות הוא שגם כחות הגלויים שלו (הציור דכחות הגלויים) הם כמו חד עם העצם⁵⁶. ויש לומר, דזה שעצם הנשמה והציור דהכחות הם (דוגמת) שני ענינים, הוא לפי שגם עצם הנשמה היא מוגדרת בגדר, והגדר שלה היא למעלה מהציור דהכחות. אבל מצד עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, הפשיטות דהנשמה והציור דהכחות שלה הם כולא חד⁵⁷. ועפ"ז יש לומר, דבחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע"י מס"נ היא עצם הנשמה כמו שהיא מוגדרת בענין הפשיטות שלמעלה מציור דכחות, ובחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע"י הענין דכתיב מזה שנמצאים בגלות, הוא גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה].

משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) – הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים.
57) ראה גם סה"מ מלוקט שם ע' שעח.

52) שבת פח, א.

53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל תרפ"ז סוס"ב.

54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקצו.

55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח).

56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזלי' חזי (מקיף דחי'*) אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם

(*) ראה סה"מ עת"ר ס"ע קנד. ובכ"מ.

יא) ויש לקשר זה עם המבואר בהמאמר⁵⁸ בפי' הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גו', דלאחרי שמשו יצוה ויקשר את בני ישראל אזי יביאו ישראל למשה שמן זית גו', שישראל ע"י עבודתם יוסיפו גילוי אור במדריגת משה. ויש לומר מהביאורים בזה בעבודת האדם, דזה שמשו מצוה ומקשר את בני ישראל, הוא, שהוא זן ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהי' נוסף על כמו שהיא מצד הגילויים דהנשמה (מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) גם מצד עצם הנשמה. [ויש לומר, דזהו מ"ש ואתה תצוה את בני ישראל, דלשון ואתה תצוה את בני ישראל משמע שמשו מצוה (מקשר ומחבר) את בני ישראל עצמם, כי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם חד⁵⁹]. וע"י העבודה דישראל (לאחרי שנמשך בישראל גילוי עצם הנשמה ע"י משה), שגם כחות הגלויים שלהם (הציור דהכחות) יהיו מתאימים לעצם הנשמה, ע"י נעשה יתרון והוספה בבחינת עצם הנשמה שנמשכה ונתגלתה בהם ע"י משה (ויקחו אליך), כי ע"י מתגלה בה שרשה האמיתי כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

נולהעיר, שע"י ניתוסף גם בהאחדות דישראל. שהאחדות דישראל ע"י עצם הנשמה שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על מציאותם. ולכן, אחדות זו היא ע"י שעושים נפשם עיקר וגופם טפל⁶⁰. וע"י גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, שע"י גם הציור דכחות הגלויים הוא חד עם העצם, האחדות דישראל היא בכל הענינים שלהם, גם בענינים השייכים להגוף].

ועפ"ז יובן מ"ש בהמאמר⁶¹, דע"י שישראל מוסיפים (ע"י עבודתם) במדריגת משה, ע"י יהי' נר תמיד, דלכאורה, זה שהנר דהנשמה (נר⁶² הוי' נשמת אדם⁶³) הוא תמיד (בשוה, בלי שינוי), הוא ע"י גילוי עצם הנשמה שנמשך ע"י משה (ואתה תצוה), דבעצם הנשמה אין שייך שינוי, ובהמאמר אומר שהענין דנר תמיד הוא ע"י שישראל מוסיפים במדריגת משה, ויקחו אליך. ויש לומר, שבהגילוי דעצם הנשמה בדרך מלמעלה למטה ע"י ואתה תצוה, יש חילוק בין ערב ובוקר. שעיקר הגילוי שלה הוא כשישנם העלמות והסתרים (ערב) שע"י מתעורר ומתגלה כח המס"נ, וכמו שנתבאר לעיל (סעיף יו"ד), שגם אלה שבזמן הגזירה (ערב) עמדו במס"נ, כשבאו למקום שאפשר לעסוק בתומ"צ מתוך הרחבה (בוקר), אין ניכר בהם המס"נ שהי' להם מקודם. ואמיתית הענין דנר תמיד (שאין שייך בו שינוי) הוא ע"י עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים יהיו חד עם עצם הנשמה, ויקחו אליך.

ועפ"ז יש לבאר זה שכתית למאור נאמר בכתוב בהמשך לויקחו אליך גו', כי בכתית למאור נכלל גם זה שישראל הם שבורים ונדכאים (כתית) מזה שהם בגלות, דענין זה הוא ע"י עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים שלהם יהיו מתאימים לעצם הנשמה,

(60) ראה תניא פרק לב.

(61) סעיף ד.

(62) משלי כ, כז.

(63) ראה בהמאמר סט"ו.

(58) סעיף ד – הובא לעיל ס"ב.

(59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי

דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי שרשה

הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי

חזי).

ובחי' המאור דהנשמה שמתגלית עי"ז היא עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, ולכן נאמר כתית למאור בהמשך לויקחו אליך גו'.

יב) והנה הפירוש (בפשטות) בואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך גו' הוא שמשוה יצוה את בני ישראל שיקחו אליך גו'. ומזה מובן גם בפנימיות הענינים, דזה שמשוה מצוה ומקשר את בני ישראל הוא באופן שממשיך להם נתינת כח גם על ויקחו אליך גו'. וכמו"כ הוא בנוגע למשה שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעבודתו לעורר ולגלות את האמונה שבכל אחד מישראל שמצד עצם הנשמה היא באופן שאח"כ יעבדו עבודתם בכח עצמם, ועד שיהיו נר תמיד שאין שייך בו שינוי גם מצד כחות הגלויים. ועי"ז זוכים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' גילוי אלקות גם מצד המטה. ויהי' אז הבאת השמן והדלקת הנרות (ויקחו אליך שמן גו' להעלות נר תמיד) גם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבלו מכתביו מכ"ו שבט וג' אדר"ר עם המוסגר בו, ועונה הנני עליו מבלי לחכות לתור המכתבים, כיון שכנראה ממכתבו שנמצא בהתרגשות גדולה מהמכתבים שקבל ושולחם אלי, וכן מהחששות שלו אפשר היו מכתבים לכאן בלתי מתאימים ובלתי רצויים. ולפלא וגם לתמי' ההתרגשות שלו, שהרי כל היודע עניני צבור וצרכי צבור יודע ג"כ אשר תופעות בלתי רצויות כהנ"ל רגילות הן כמעט תמיד, ומי לנו גדול ממשה רבנו והודיעה תורתנו, והביטו אחרי משה וכדרז"ל הידועה בזה, ופשיטא שלא באה התורה לספר סיפור בעלמא ובפרט להודיע הנהגה בלתי רצויה של דור דיעה, אלא שגם הוראה בזה, שאל יפול עליו לב העוסק בצ"צ באם יראה ענין דומה להנ"ל, שהרי כבר הי' זה לעולמים. ומובן ג"כ שהוראה זו לא באה רק בכדי למנוע נפילת רוח מהעוסק בצ"צ, אלא שגם, והוא העיקר, לחזקו בעסקנותו זו, שלא רק שלא תבוא חלישות אלא שעוד יוסיף בה, והאריכות בדבר המובן אך למותר. ואף שתקוית שבלא"ה לא היתה כל חלישות בעבודתו ע"י מכתבים האמורים, בכ"ז הרי אמרו רז"ל אין מזרזין אלא למזרזין, והעיקר שהשעה דורשת לא להסתפק בהעדר חלישות - כ"א להוסיף מזמן לזמן מתאים להכרח, ובפרט שהרי ציווי הוא מעלין בקדש.

... החששות שלו שאפשר שהגיעוני מכתבים בהנוגע לפעולתו ועבודתו ועשו רושם וכו' וכו' - אינן

מבוססות....

בברכה לעבודה בשמחה ובהצלחה מופלגה ולבשו"ט גם בעניניהם הפרטים,

מ. שניאורסאהן

בס"ד. משיחות (ליל ויום) ג', (ליל ויום) ועש"ק וש"ק פ' תצוה, ז', יו"ד וי"א אדר ראשון ה'תשנ"ב.

(ב) בנוגע להטעם דאמירת "מחני נא מספרך"¹³ — כיון שאמירה זו (היתה לאחר י"ז תמוז¹⁴, ו) נכתבה בתורה בפרשת תשא (שלאחרי פרשת תצוה), למה נרמז קיומה (בסמיכות לשבעה באדר, ו) בפרשת תצוה¹⁵ (ובפרט להדעות¹⁶ שפרשת תצוה נאמרה לפני חטא העגל)?

(ג) גם צריך להבין הקשר והשייכות דב' הטעמים זל"ז, שלהיותם טעמים על אותו ענין, מסתבר לומר שיש קשר ושייכות ביניהם¹⁷, כדלקמן.

ב. ויובן בהקדים הביאור בגודל העילוי דלית משה בשבעה באדר (יום שמחה¹⁸) שפועל על כל חודש אדר: בנוגע לחודש אדר — איתא בגמרא² "כיון שנפל פור בחודש אדר שמח (המן) שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא הי' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד", היינו, שלית משה בשבעה באדר פועלת ביטול והפיכת גזירת המן בחודש אדר, באופן ש"החודש גו' נהפך גו' לשמחה"¹⁹, ולכן "משנכנס אדר מרבין בשמחה"²⁰, ו"אדר (ד) בריא (תקף)²¹ מזלי"²² — מעלה מיוחדת בחודש אדר שלא מצינו דוגמתה בשאר חדשי השנה.

א. פרשת תצוה היא הפרשה היחידה בתורה¹ לאחר לידת משה בשבעה באדר² (ראשון³) שלא נתפרש בה שמו של משה.

ומצינו שתי טעמים בדבר: (א) כיון שבשבעה באדר (ראשון⁴) מת משה², נרמז זמן הסתלקותו בכך שלא נזכר שמו בפרשה בתורה שקריאתה בסמיכות לזמן הסתלקותו⁵. (ב) כיון שאמר משה "ואם אין מחני נא מספרך"⁶, ו"קללת חכם אפילו על תנאי (ולא נתקיים התנאי) באה"⁷, לכן, אף שהקב"ה נענה לבקשתו (ובמילא לא נתקיים התנאי), מ"מ, נתקיים ה"מחני" מפרשה אחת בתורה⁸.

ובשתי הטעמים — דרוש ביאור והסבר⁹:

(א) בנוגע להטעם דמיתת משה בשבעה באדר — כיון ש"בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד", "כדאי (הוא יום¹⁰) הלידה שתכפר על המיתה"¹¹ [כמודגש בביטול שמחת המן (וגזירתו כו') כש"נפל . . פור בירח שמת בו משה", כיון ש"לא הי' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד"¹²], למה נקבע בתורה הרמז על זמן מיתתו של משה (ע"י שלא נתפרש שמו) ולא על זמן לידתו שמכפר על המיתה¹²?

אדר ליום תענית (בגלל מיתת משה), ולא ליום שמחה (בגלל לידת משה).

(13) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 173, ובהערות שם. (14) "בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות, ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה (לבקש רחמים), שנאמר (תשא לב, ל) ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו'" (פרש"י שם לג, יא) — ובהמשך לזה אמר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא".

(15) ראה לקמן הערה 17. (16) זח"ב קצה, א. רכד, א. רמב"ן ר"פ ויקהל. וכן משמע מרמב"ן וראב"ע ר"פ תרומה.

(17) בהשקפה ראשונה יש לומר, שהשייכות שביניהם היא בצירוףם יחד — שהקיום ד"מחני" הוא בפרשה שקורין בסמיכות לזמן מיתת משה* (ועפ"ז תתורץ השאלה למה נקבע בפרשת תצוה דוקא). אבל, מסתבר יותר לומר שיש גם קשר ושייכות בתוכנם של ב' הטעמים — מיתת משה בשבעה באדר, ואמירתו "מחני נא".

(18) ראה נזיר יד, א, ובתוד"ה אמר. ועד"ז בפי' הרא"ש שם. (19) אסתר ט, כב. — ולהעיר, שמפסוק זה למדים ש"כל החודש כשר לקריאת המגילה" (ירושלמי מגילה פ"א ה"א — הובא בשו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ז וברמ"א שם).

(20) תענית כט, סע"א. ובפרש"י: "ימי נסים היו לישראל פורים ופסח" — שהתחלת וסיבת הנס דפסח (יצי"מ) היא בלידת מושעין של ישראל בז' אדר (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 344 ואילך).

(21) גירסת הרא"ש.

(22) שם, רע"ב.

(1) "עד משנה תורה" (פי' הרא"ש), שבכמה פרשיות (עקב, ראה, שופטים, תצא ונצבים) לא נזכר שמו של משה. ויש לומר, שכיון ש"משנה תורה" הו"ע אחד והמשך אחד, "אלה הדברים אשר דבר משה גו'" שבסוף שנת הארבעים סמוך למיתתו, חזר על כל דברי התורה (בכל הפרשיות שבד' הספרים) ובאופן ש"מדבר בעד עצמו" (ולא כ"שלישי המדבר" כבספרים שלפניו (פתיחת הרמב"ן עה"ת)) — ה"ז נחשב (בענין זה) כמו פרשה אחת שבתחילתה ובראשיתה נזכר שמו של משה (ראה לקו"ש ח"ב ע' 675).

(2) מגילה יג, ב.

(3) ראה סוטה יב, ב: "אותה שנה (שנולד משה) מעוברת היתה" (ונולד באדר ראשון). וראה לקו"ש חכ"ו ע' 204 (פרטי הדעות והשקו"ט בזה).

(4) ראה מכילתא בשלח טז, לה: "שנת עיבור היתה" (ומת באדר ראשון). וראה לקו"ש חט"ז ע' 342 (פרטי הדעות והשקו"ט בזה).

(5) מאור עינים פרשתנו. ועוד.

(6) תשא לב, לב.

(7) מכות יא, סע"א ובפרש"י.

(8) פי' הרא"ש ובעה"ט ריש פרשתנו. וכ"ה ברבותינו בעה"ת ובחיי תשא שם. זו"ח שה"ש בתחלתו (ס, ג). וראה זח"ג רמו, א.

(9) ויש לומר, שלכן יש צורך בב' הטעמים (ובלשון הגמרא: "וצריכא"), דיש בזה מה שאין בזה.

(10) כ"ה גירסת רש"י שבע"י.

(11) מגילה שם ובפרש"י. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו בתחלתו.

(12) ראה עד"ז לקו"ש חט"ז ע' 343 ואילך — בנוגע לקביעת ז'

* אף שבספרים שהובא הטעם ד"מחני נא" לא נזכר ע"ד הקשר למיתתו בשבעה באדר.

וצריך להבין:

שאר חדשי השנה?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

ע"פ הידוע²⁷ שביום הולדתו של אדם "המזל השולט ביום ההוא עוזר לו"²⁸, היינו, שהמזל דהיום עוזר להאדם ש"מזלו (של האדם) גובר" (כלשון הכתוב²⁹ "וגבר ישראל"), יש לומר, שביום הולדתו של משה — "משה הוא ישראל"³⁰ וישראל הם משה. . נשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל³¹ (וכיון ש"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"³², כולל משה את כל בני" עד סוף כל הדורות) — גובר מזלו של ישראל³³.

ומזה מובן גם בנוגע להמזל דהחודש — שבחודש שנולד בו משה ("הוא ישראל") עוזר המזל של החודש להתגברות המזל דישראל, ולכן "אדר דבריא ותקיף מזלי", היינו, שלידת משה ("הוא ישראל") בשבעה באדר פועלת על כל החודש³⁴ שבו גובר (בריא ותקיף) מזלם של ישראל.

ועפ"ז יש לומר, שסיום דברי המדרש "והוא לא ידע שבשבעה באדר. . נולד משה" הוא תשובה גם על זה ש"אדר אין לו זכות ומזלו אין לו זכות" — שאין צורך בהזכות של אדר ומזלו (כבשאר החדשים, שיש צורך בזכות של החודש והמזל שלו, "זכות פסח וכיו"ב), בגלל שישנו ענין נעלה יותר מהזכות של החודש ומזלו — (התגברות) המזל דישראל, כיון שלידת משה ("הוא ישראל") בחודש אדר פועלת העזר דמזל החודש (אף שאין לו זכות) להתגברות המזל דישראל³⁵.

ד. ויש לומר, שהתגברות מזלם של ישראל בחודש אדר (בגלל לידת משה) ניכרת גם בכך שחודש אדר הוא חודש העיבור³⁶, חודש כפול (ב' חדשים, ששים

מפשטות דברי הגמרא מוכח רק שלידת משה בחודש אדר מבטלת (ומכפרת על) הענין הבלתי-רצוי שבמיתתו בחודש זה (שבגלל זה הי' המן "שמח שמחה גדולה"), ולכאורה אין ראי' שבגלל זה תגדל מעלתו של חודש זה יותר מכל שאר חדשי השנה?

שאלה זו מתחזקת יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל פרטי הענינים דהגורל דהמן:

"כשאמר²³ המן הרשע לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט בהן הריני מפיל גורלות. . התחיל בחודש ניסן ועלה בו זכות פסח, באייר זכות פסח קטן וכו'", והולך ומונה הזכויות של כל י"א חדשי השנה, עד ש"עלה ראש חודש אדר ולא מצא בו שום זכות", "חזר ובדק במזלות, טלה זכות פסח. . שור נמצא זכות יוסף וכו'", והולך ומונה זכות המזלות דכל י"א חדשי השנה, עד ש"בא לו מזל דגים שהוא משמש בחודש אדר ולא נמצא לו זכות²⁴, ושם מיד ואמר, אדר אין לו זכות ומזלו אין לו זכות, ולא עוד אלא שבאדר מת משה רבן²⁵, והוא לא ידע שבאחד²⁶ באדר מת משה ובאחד²⁶ באדר נולד משה, ואמר כשם שהדגים בולעין כך אני בולע אותן, אמר לו הקב"ה, רשע, דגים פעמים נבלעין ופעמים בולעין, ועכשיו אותו האיש נבלע מן הבולעין".

ובזה מודגש יותר (לכאורה) שלידת משה רק מבטלת הענין הבלתי-רצוי שבמיתתו, בדוגמת ביטול האפשרות ד"אני בולע אותן" כיון ש"פעמים (כולל ובמיוחד "עכשיו") בולעין", אבל החודש עצמו נשאר במעמד ומצב ש"אין לו זכות ומזלו אין לו זכות", ובודאי לא באופן שיש בו מעלה וזכות יתירה לגבי

(23) אסת"ר פ"ז, יא (וראה לקמן שוה"ג להערה 168).

(24) ומ"ש "ידיגו לרוב בקרב הארץ", וארז"ל (ברכות כ, סע"א. וש"נ) "מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולט בהם וכו'" (כקושיית היפה ענף שם) — ראה לקמן הערה 75.

(25) ושאי "מרחשון זכות שרה אמנו שמתה בו" — ש"חושבו לזכות שמתה מצער בשורת העקידה" (חידושי הרד"ל פ"ה יפה ענף שם).

(26) כ"ה ("באחד") הגירסא באסת"ר שלפנינו. ובפ"י יפה ענף: "בשביעי באדר מת משה ובשביעי באדר נולד כצ"ל, וילפינן זה מקראי בקדושין ל"ח ע"א". וראה לקמן הערה 34.

(27) ראה התוועדותיות תשמ"ח ח"ב ע' 460 ואילך, ח"ג ע' 152 ואילך, ובהנסמן שם.

(28) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע שם.

(29) בשלח יז, יא.

(30) ולהעיר ממ"ש (בהעלותך יא, כא) "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" (ראה לקו"ת בהעלותך לא, ד. לג, ב. ובכ"מ), וכידוע ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה" (תניא רפמ"ב).

(31) פרש"י חוקת כא, כא.

(32) תקנ"ז תס"ט (קיב, רע"א, קיד, רע"א). וראה ב"ר פנ"ו, ז. זח"ג

רעג, א.

(33) וע"ד מ"ש (בשלח שם) "והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". — ולהעיר, שפסוק זה קורין בפורים, שהתחלתו בשבעה באדר, ויש לומר, שבזה מרומז שהנתינת כח להנס דפורים הו"ע "וגבר (מזלם של) ישראל" בלידת משה.

(34) ועפ"ז יש לבאר הדיוק באסת"ר "באחד באדר נולד משה" (שבדואי לא פליג על המפורש בקידושין שילפינן מקראי שמיתת ולידת משה בשבעה באדר, כנ"ל הערה 26) — שהכוונה היא להדגיש הפעולה על כל החודש, מאחד באדר, שכולל כל ימי החודש.

(35) ועפ"ז יש לבאר המשך דברי המדרש "אמר (המן) כשם שהדגים בולעין כך אני בולע אותן, אמר לו הקב"ה, רשע, דגים פעמים נבלעין ופעמים בולעין, ועכשיו אותו האיש נבלע מן הבולעין" (דלכאורה, כיון ש"דגים פעמים נבלעין ופעמים בולעין", מהו ההכרח ש"עכשיו אותו האיש נבלע מן הבולעין") — שמצד מזלו של אדר (מזל דגים) ישנה אפשרות לכאן ולכאן ("פעמים נבלעין ופעמים בולעין"), אלא, שלידת משה ("הוא ישראל") באדר פועלת שהמזל דאדר עוזר להתגברות מזלם של ישראל ("עכשיו אותו האיש נבלע מן הבולעין").

(36) ועפ"ז יומתק שלידת משה היתה באדר ראשון, בשנה מעוברת (כנ"ל הערה 3).

כאור שבעת ימי בראשית, כמו שהיתה קודם מיעוטה שנאמר ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים⁴².

ועוד ועיקר — צירוף ב' הימים דר"ח אדר ראשון, שלישי ורביעי, ג' וד': הצירוף דג' (שלישי) וד' (רביעי) הוא "גד"⁵⁰, שפירושו "מזל טוב"⁵¹, שבו מודגש עוד יותר הענין ד"בריא ותקיף מזלי". וענין זה קשור עם לידת משה בשבעה באדר — כמרומו בצירוף המספרים ג' וד' יחדיו שעולים שבעה⁵², היינו, שלידת משה בשבעה באדר פועלת התגברות המזל ("בריא ותקיף מזלי") בכל חודש אדר, שנכלל בב' הימים דראש חודש, ג' וד', "גד", "מזל טוב" (בריא ותקיף).

ה. ויש לבאר תוכן הענין דהתגברות מזלם של ישראל (מצד לידת משה) בחודש אדר — בעומק יותר: "מזל" דישאל — קאי על שרש הנשמה למעלה, כידוע⁵³ שירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף היא הארה מהנשמה בלבד, אבל עיקר הנשמה ומקורה נשאר למעלה, ונקראת "מזל" ("אדם (ד) אית לי מזלא"⁵⁴ ו"הכל תלוי במזל"⁵⁵), מלשון "נוזל", שהוא המקור להיות נוזל ממנו ההשפעה ורוח חיים.

וזה שאמרו חז"ל⁵⁶ "אין מזל לישראל" — קאי על מזלות השמים וכוכבים אשר חלק לכל העמים⁵⁷, שישראל הם למעלה ממזלות אלו, אבל גם לישראל יש מזל, ואדרבה, המזל דישאל הוא נעלה יותר באיך ערוך משאר המזלות, כי, המזל שלהם הוא מבחי "אין" (ע"ד מ"ש⁵⁸ "והחכמה מאין תמצא"), אין שאינו מושג (ולכן יש בהם ענין המס"נ שלמעלה מהשכל).

וענין זה מודגש בלידת משה (בחודש אדר) שהיא גם הלידה דישאל ("משה הוא ישראל") — כי, לידה קשורה עם עצם המציאות שלמעלה משם (שהרי בעת הלידה אינו נקרא בשם)⁵⁹, ורומז על עצם הנשמה שלמעלה מ"חמשה שמות (ש) נקראו לה"⁶⁰ (למעלה

יום), ועל ידו דוקא נשלם החסרון דשנת הלבנה לגבי שנת החמה³⁷, ועד לאופן של שלימות ותמימות ("שנה תמימה"³⁸) יותר משנת החמה³⁹ — כי, מכל "חדשי השנה (ש) הם חדשי הלבנה"⁴⁰ השייכים לישראל ש"דומין ללבנה ומונין ללבנה"⁴¹ ו"עתידים להתחדש כמותה"⁴² (משא"כ אוה"ע שדומין ומונין לחמה⁴³), גדלה מעלתו של חודש אדר ("בריא ותקיף מזלי") שבו גובר מזלם של ישראל.

וכמה פרטים בזה:

(א) אדר דשנת העיבור כולל שני חדשים — שהחידוש דמולד הלבנה, שרומז על החידוש דישאל, הוא באופן ד"כפלים (לתושי")⁴³.

(ב) באדר דשנת העיבור יש ששים יום — שרומז על הענין דביטול בששים, היינו, נתינת כח לביטול כל ענינים בלתי-רצויים⁴⁴ והפיכתם לטוב, ועד שראויים לאכילתם של ישראל להיות דם ובשר כבשרם, כמשל "דברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש"⁴⁵.

(ג) ועוד ועיקר: על ידו נעשית השלימות דכל חדשי הלבנה שמשותווים לשנת החמה — שרומז על קיום היעוד⁴⁶ "והי' אור הלבנה כאור החמה וגו' שבעתיים כאור שבעת הימים", לעתיד לבוא, כש"עתידים להתחדש כמותה".

וכל זה מודגש יותר בקביעות שנה זו שר"ח אדר ראשון חל ביום שלישי וביום רביעי:

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב⁴⁷ — "כפליים לתושי", ומתקן גם הענין הבלתי-רצוי דיום שני (שנבראת בו מחלוקת⁴⁸), "אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום"⁴⁷,

ויום רביעי — שבו נתלו "שני המאורות הגדולים"⁴⁹, שרומז "שיהי' אור הלבנה כאור החמה

(37) ש"יתירה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום" (רמב"ם הל' קידוש"ח פ"א ה"ב. וראה שם פ"ו ה"ד. פ"י ה"א).

(38) ערכין לא, א — במשנה. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ב ה"ה. (39) שהרי, בשנת החמה ישנם שס"ה ימים, ובשנת העיבור (שלימה, שחשון וכסלו מלאים) ישנם שפ"ה ימים — יתרון של עשרים יום, שנוסף על מילוי החסרון די"א יום, יש בו גם "מקדמה" לשנה הבאה (ראה מפרשי הרמב"ם הל' קידוש"ח שם).

(40) רמב"ם ריש הל' קידוש"ח.

(41) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

(42) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

(43) ל' הכ' — איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(44) ומרומז ב"כפלים (לתושי)" — ש"תושי" קאי על התשת כח הסט"א כו' (תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ).

(45) תניא פכ"ז.

(46) ישעי' ל, כו.

(47) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(48) ב"ר שם.

(49) בראשית א, טז. פרש"י שם, יד.

(50) וגם "דג" — מזלו של חודש אדר (מזל דגים).

(51) ויצא ל, יא ובפרש"י.

(52) וי"ל שרומז על "שבעתיים כאור שבעת הימים".

(53) לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(54) שבת נג, ב. וש"נ.

(55) זח"ג קלד, רע"א. קפט, רע"ב.

(56) שבת קנו, א.

(57) כלשון הכתוב — ואתחנן ד, יט.

(58) איוב כח, יב.

(59) ראה לקו"ש כח"ו ע' 205. וש"נ.

(60) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

נקרא אדר⁶⁹, היינו, שבחודש זה מודגש החוזק והתוקף דישאל, שנקראו "אדירים", כמארז⁷⁰ "אדירים אלו ישראל⁷¹, שנאמר⁷² ואדירי כל חפצי בם", "אדיר מלשון חוזק ואומץ. . להתחזק בעבודת בוראם⁷³, כולל ובמיוחד "החוזק והאומץ למסנ באחד שלמעלה מהשכל⁷⁴.

ועפ"ז יש לבאר הפירוש (ע"ד הרמז) בדברי המדרש "אדר אין לו זכות ומזלו אין לו זכות" — שלאחרי הידיעה ש"באדר. . נולד משה", שמצד זה גובר מזלם של ישראל בחודש אדר, אזי מתגלה שבחינת "אין" (ה"מזל לישראל") הוא הזכות של אדר ומזלו⁷⁵.

ו. ויש להוסיף ולבאר השייכות דלית משה לשבעה באדר דוקא:

שבעה באדר מורה על השלימות דחודש אדר — שבעה ימים רצופים שכוללים כל שבעת ימי השבוע, שבעת ימי בראשית, ימי הבנין (כללות העולם)⁷⁶, כפי שהם בחודש אדר, שבזה מרומז שהמעלה והשלימות דחודש אדר ("אדיר במרום ה'") נמשכת וחודרת ומתגלה בגדרי העולם.

ומרומז בשמו של החודש — "אדר" — א' דר, שרומז על המשכת וגילוי האל"ף (אלופו של עולם) בעולם להיות לו ית' דירה בתחתונים⁷⁷. ובהדגשה יתירה בשבעה באדר — שרומז על עשיית הדירה (דר) לאלופו של עולם (א') בשבעת ימי הבנין.

וענין זה מודגש גם בלית משה (בשבעה באדר) — כמארז⁷⁸ ש"בשעה שנולד משה נתמלא הבית

אפילו מ"יחידה" שגם היא "שם" לעצם הנשמה⁶¹, וזהו תוכן הענין דהתגברות מזלם של ישראל, עצם הנשמה, בחינת "אין" (בחודש אדר).

ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דלית משה לפורים (שהמן לא הי' יודע שבשבעה באדר נולד משה) — כי, "אנו רואים שכל הימים שהיו בני" בסכנה מפני גזירת המן. . היו כולם בבחי' מסנ ממשה⁶². . כי בכל שעה ושעה היו מוכנים למסור נפשם להריגה ולא לעבור דת ח"ו", "מסירת נפש על קדוש השם, שהרי אם רצו להמיר דתם לא הי' המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים, אלא שהם מסרו עצמן למות כל השנה כולה, ולא עלה להם מחשבת חוץ ח"ו⁶³, והכח לזה הוא ע"י התגלות עצם הנשמה, שזהו תוכן הענין דלית משה (בחודש אדר⁶⁴), גילוי (לית משה גם מלשון גילוי) העצם דישאל.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בלשון חז"ל ש"אדר בריא ותקיף מזלי" — שהמזל הוא באופן של חוזק ותוקף (ע"ד "וגבר ישראל"):

כיון שבאדר מתגבר מזלם של ישראל, בחינת "אין", עצם הנשמה — אזי מתגלה החוזק והתוקף ("בריא⁶⁵ ותקיף") דעצם הנשמה ("מזלי"), נקודת היהדות שבכאן⁶⁶ מישאל, שיש בו החוזק והתוקף למסור נפשו על קדושת שמו ית'.

ולהוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו של החודש — "אדר" — שפירושו תוקף וגבורה⁶⁶, כמארז⁶⁷ "הרצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר, שנאמר⁶⁸ אדיר במרום ה'", "כלומר שאדר לשון קיום וחוזק ולכן

(61) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.

(62) ועל שם זה נקראים בכל המגילה "יהודים" — ע"ש ההודאה והמסנ שמצד נקודת היהדות (ראה תו"א מג"א צז, א. צט, א. ובכ"מ).

(63) תו"א שם צז, א. קכ, ד (בהוספות). ובכ"מ.

(64) ולכן נפל הגורל על חודש אדר, ו"על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור" (אסתר ט, כו), "הפור הוא הגורל" (שם ג, ז. ט, כד) — ש"גורל" רומז על עצם הנשמה, שהתקשרותה עם הקב"ה היא באופן שלמעלה מטעם ודעת, מסירת נפש, שהיתה בגלוי בימי הפורים (ראה תו"א שם קכא, א. קכג, ג ואילך. ובכ"מ).

(65) וי"ל ע"ד הרמז — ש"בריא" הוא בר י"א: י"א — רומז על העצם דישאל שקשור עם בחי' "אחד עשר" (י"א), "אנת הוא חד ולא בחושבן", "אחד" שלמעלה מעשר ספירות, מצד בחינת ה"יחידה", עצם הנשמה שלמעלה מעשר כחות. ו"בר" י"א — פירושו (כמו "בן חורין") שמציאותו היא המציאות די"א. ועוד י"ל, ש"בר" הוא מלשון גילוי (ראה חולין מג, ב. כש"ט הוספות ס"ד ואילך. וש"נ), היינו, שבחי' הי"א היא בגילוי.

(66) לקוטי לוי"צ על פסוקים ומחז"ל ריש ע' צט.

(67) ביצה טו, סע"ב.

(68) תהלים צג, ד.

(69) פרש"י ביצה שם.

(70) מנחות נג, סע"א.

(71) וי"ל ע"ד הרמז — ש"אדיר" אותיות י"א דר, שבחי' י"א (יחידה) היא באופן של דירה (בגלוי ובהתיישובות). וראה לקמן הערה 86.

(72) תהלים טז, ג.

(73) חדא"ג מהרש"א מנחות שם.

(74) רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ס"ע שמא.

(75) ועפ"ז יש לבאר הטעם שלא הזכיר הזכות דמזל דגים, כמ"ש וידגו לרוב בקרב הארץ, "מה הדגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם וכו'" — כיון שדגים קאי על העצם דישאל* שלמעלה מגדר של זכות, בחינת "אין".

(76) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט.

(77) אוה"ת תרומה ע' א' תקנו.

(78) סוטה יב, א (וראה שם יג, רע"א).

* משא"כ בשאר החודשים — "זכות יוסף", "זכות פרץ ורח"ן, "זכות דניאל" וכיו"ב — מודגשת הזכות המיוחדת של צדיקים אלו, ולא העצם דישאל שהוא בכל ישראל בשוה.

כולו אור", היינו, שלידת משה פעלה אור (גילוי אלקות) בכל הבית (גדרי העולם).

וסיום תיבת "אדר" ע"י המשכן. אבל, גם בסיומו של חודש אדר שבו התחילה הקמת המשכן, "העמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום" (במשך שבעת ימי המילואים), ו"לא שרתה בו שכינה"⁸⁷, היינו, שעדיין לא היתה ההמשכה וההתגלות בעולם למטה, אלא באופן ד"אדיר במרום ה'", כיון שההמשכה והגילוי הם עדיין למעלה מהעולם⁸⁸.

ועיקר ההמשכה וההתגלות בעולם למטה ע"י הקמת המשכן באופן של קביעות והשראת השכינה בו — היתה בר"ח ניסן (יום השמיני⁸⁹ למילואים)⁸⁴, והמשכו בחנוכת המשכן ע"י י"ב נשיאי ישראל במשך י"ב הימים מר"ח ניסן עד י"ב בו ("נשיא אחד ליום"⁹⁰), שבזה מודגשת יותר המשכת וגילוי אלקות בגדרי העולם — י"ב צירופי שם הוי' (מלשון מהוה) שעל ידם נעשית ההתהוות הזמן, י"ב חדשי השנה, והתהוות המקום, י"ב גבולי אלכסון⁹¹, היינו, שגם בגדרי העולם (י"ב) נמשכת ומתגלה דרגת האלקות שלמעלה מהעולם⁹², שזהו ענינו של חודש ניסן, מלשון "נס"⁹³, ועד ל"נסי נסים"⁹⁴.

ז. ועד"ז בנוגע להתגברות המזל דישראל בחודש אדר, "אדר בריא מזלי" — שקשור עם (לידת משה ב)שבועה באדר:

התגברות מזלם של ישראל בחודש אדר, "מזלי בריא", היא, לא רק בנוגע לשורש הנשמה למעלה, בחינת ה"מזל", אלא גם ובעיקר בנוגע להמשכה וגילוי בהארת הנשמה שירדה למטה ונתלבשה בגוף, כמודגש גם בכך ש"מזל" הוא מלשון נוזל, שהוא המקור להיות נוזל ממנו ההשפעה ורוח חיים למטה (כנ"ל ס"ה), ובמילא, התגברות המזל בחודש אדר פועלת להתגברות דבנ"י בהיותם למטה, נשמות בגופים, וגם בהתעסקותם בעניני העולם, כמודגש

ומודגש עוד יותר בעבודתו ופעולתו במשך ימי חייו (שנכללים בלידתו בשבעה באדר) — שעל ידי פעולתו בהקמת המשכן נעשה עיקר ושלמות המשכת וגילוי אלקות בעולם, כדאיתא במדרש⁷⁹ "כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן, שלח להם ע"י משה מה אתם יראים (ש"היו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו)", כבר באתי לגני אחותי כלה⁸⁰, א"ר ישמעאל בר"ר יוסי⁸¹ לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחילה, וכי עיקר שכינה אינה בתחתונים היתה (בתמי"). . כיון שחטא אדם נסתלקה השכינה לרקיע הראשון וכו' חטאו מצריים נסתלקה לרקיע השביעי, וכנגדן עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה מן העליונים לתחתונים . . אברהם הורידה מן השביעי לששי וכו' משה (שהוא השביעי, וכל⁸² השביעין חביבין⁸³) הורידה מן העליונים לתחתונים (עמד משה והורידה לארץ).

ולהוסיף, שהתחלת הקמת המשכן (בשבועת ימי המילואים שהי' משה מקים את המשכן ומפרקו⁸⁴) היתה בשבעת הימים האחרונים ("הכל הולך אחר החיתום"⁸⁵) דחודש אדר (מכ"ג באדר עד לסיומו של חודש אדר)⁸⁴.

ויש לומר, שבהתחלת חודש אדר מודגש יותר התוקף ("אדיר") דהאל"ף (ראש והתחלת תיבת "אדר") שלמעלה מהעולם ("אדיר"⁸⁶ במרום ה'), ובהמשך החודש (ובעיקר בשבעה באדר שבו נולד משה) ועאכו"כ קרוב לסיומו (בשבוע האחרון שבו התחיל משה בהקמת המשכן) מודגשת יותר (הכוונה והתכלית ד)ההמשכה וההתגלות בעולם (א' דר, המשך

(79) במדבר"ר פ"ג, ב. וראה שהש"ר פ"ה, א.

(80) שה"ש ה, א.

(81) ובשהש"ר שם: "אמר ר' מנחם חתני דר' אלעזר בר אבונה בשם ר' שמעון בר' יוסנה" — דיש לומר, שרומז על שלימות הענין דהשראת השכינה למטה ע"י "גואל (ראשון הוא גואל) אחרון" ש"מנחם שמו" (סנהדרין צח, ב).

(82) ויק"ר פכ"ט, יא.

(83) רד"ה באתי לגני תש"י.

(84) ספרי נשא ז, א. במדבר"ר פ"ב, טו. ועוד.

(85) ברכות יב, א.

(86) ומרומז גם ב"אדיר", י"א (דר) — בחינת אחד עשר, "אנת הוא חד ולא בחושבן", שלמעלה מעשר ספירות שמהם נשתלשלו עשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

(87) פרש"י שמיני ט, כג.

(88) ומודגש יותר בקביעות שנה זו, שז' אדר חל ביום השלישי

בשבוע, ושלמותו ביום הש"ק שחל בו"א אדר — דיש לומר, שבזה מרומז שגם ההמשכה והגילוי בעולם (ז') היא עדיין למעלה מהעולם ("א"). וראה לקמן הערה 168 (באופן אחר).

(89) ונקרא "יום השמיני" — להורות על המשכת וגילוי דרגת האלקות שלמעלה משבעת ימי ההיקף (שז"ת הרשב"א שם. כלי יקר ר"פ שמיני).

(90) נשא ז, יא (וראה לקמן שוה"ג להערה 168).

(91) ראה אוה"ת בראשית ו, סע"ב ואילך. ועוד.

(92) ויש לומר, שענין זה מודגש יותר בגמר חנוכת המשכן ב"ב ניסן, לאחר אחד עשר בו — שגם הדרגה הכי נעלית דאחד עשר ("אנת הוא חד ולא בחושבן") בניסן ("נסי נסים") נמשכת ומתגלה בגדרי העולם (ביום ה"ב, י"ב חדשים וי"ב גבולי אלכסון).

(93) ראה פס"ז ולק"ט בא יב, ב.

(94) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

תקום פעמיים צרה¹⁰⁴, שהיו במשך הדורות עד לדור אחרון זה, שרכבות מישראל מסרו נפשם על קדושת השם, שנמצאים במעמד ומצב שיש צורך בחזק ותוקף דעצם הנשמה ("בריא ותקיף מזלי") למס' באחד — תנועה של עלי' למעלה מהעולם ("אדיר במרום ה'", א' ד"אדר").

ועיקר ושליומות ההמשכה והגילוי למטה בעולם — ע"י בנין ביהמ"ק השלישי ("מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁰⁵) בגאולה השלישית ("ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו"¹⁰⁶), בית נצח¹⁰⁷, וגאולה נצחית שאין אחרי גלות¹⁰⁸ — שייך לחודש ניסן, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, שנאמר¹⁰⁹ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹¹⁰, ובו הוקם "המשכן" (שכולל גם ביהמ"ק השלישי¹¹¹) ושרתה השכינה (כנ"ל ס"ו).

ח. ע"פ האמור לעיל יש לבאר הקשר והשייכות דשבעה באדר לפרשת תצוה — שענינו של שבעה באדר (לית משה, "הוא ישראל", והתגברות מזלם של ישראל, "בריא ותקיף מזלי", התוקף והחזק דעצם הנשמה למס' באחד) מרומז בהתחלת פרשת תצוה — "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד":

"אתה" — קאי על העצמות דמשה (עצם הנשמה, "מזל") שלמעלה משם, והוא יו"ד ואתה" — מורה על ההמשכה (שמרומזת בציור דאות וא"ו¹¹²) מהעצמות ("מזל") דמשה להיות "תצוה את בני ישראל", באופן של צוותא וחיבור (תצוה מלשון צוותא¹¹³) עם בני, להיות התגברות מזלם של ישראל, "בריא ותקיף מזלי", שיתגלה אצלם החזק והתוקף דעצם הנשמה.

הגורל נמשכת ומתגלה למטה בעניני הגוף, "שמחה ומשתה ויום טוב", משא"כ ביום הכפורים שצ"ל "ועניתם את נפשותיכם" (אחרי טז, לא. וראה תו"א מג"א צה, סע"ד ואילך. ובכ"מ).

- (102) אסתר בסופו.
- (103) מגילה יד, א.
- (104) לשון הכתוב — נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55 ובשו"ג שם. וש"נ.
- (105) בשלח טו, יז ובפרש"י.
- (106) הושע ו, ב ובפרש"י.
- (107) ראה זח"א כח, א.
- (108) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.
- (109) מיכה ז, טו.
- (110) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.
- (111) ומודגש ביותר בהנצחיות דהמשכן (ראה סוטה ט, סע"א) — מעין ודוגמת הנצחיות דביהמ"ק השלישי.
- (112) ראה לקו"ש טוטה פה, רע"ד. ובכ"מ.
- (113) תו"א פרשתנו פב, א. ובכ"מ.

בענינו של שבעה באדר, שרומז על עשיית הדירה (דר) לאלופו של עולם (א') בשבעת ימי הבנין.

כלומר: אע"פ ש"מזל" קאי על עצם הנשמה, "אין" שאינו מושג, שהו"ע החזק והתוקף (בריא ותקיף מזלי) דמס' שלמעלה מהשכל, מ"מ, אין זה באופן של יציאה מהעולם (מס' כפשוטה), אלא אדרבה, שהחזק והתוקף דמס' נמשך ומתגלה בכל עניני העבודה בעולם לעשות לו ית' דירה בתחתונים — כמפורש בגמרא²² "מאן דאית לי' דינא בהדי נכרי . . לימצי נפשי' באדר דבריא מזלי", שהפעולה דהתגברות המזל ("בריא מזלי") היא רק ביחס לעניני הנשמה, עניני התורה ומצוות, (אלא גם) בנוגע לעניני העולם, ועד למעמד ומצב ד"אית לי' דינא בהדי נכרי"⁹⁵.

וכמודגש גם בימי הפורים — שהנס דפורים הוא שבטלה גזירת המן ולא היו צריכים למסור נפשם להריגה ח"ו כדי שלא לעבור על דת, ואדרבה: "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"⁹⁶, "כי נפל פחד היהודים עליהם"⁹⁷, ובמילא, היו יכולים להמשיך לעסוק בקיום התומ"צ מתוך רווחה — "אורה ושמחה וששון ויקר"⁹⁸ (הן כפשוטו, והן כדרשת חז"ל⁹⁹), "שמחה¹⁰⁰ ומשתה ויום טוב"¹⁰¹ — בכל קכ"ז מדינות המלך, ובמעמד ומצב ש"מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש"¹⁰².

אבל אעפ"כ, נס פורים שבחודש אדר הוא באופן ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן"¹⁰³, היינו, שגם לאחר גאולת פורים נמצאים בני בגלות נולא עוד אלא שלאח"ז הי' חורבן בית שני ואריכות הגלות המר והקשה הזה, עם כל הגזירות ושמדות, רח"ל היל"ת, לא

(95) ולהעיר, שבהשגחה פרטית הגיעה ידיעה בערב ש"ק זה ע"ד יהודי שזכה ב"דינא בהדי נכרי". ואף שמדובר במאורע של איש פרטי, מ"מ, מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך" (וכמודגש בסידורו של רבינו הזקן: "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"), ה"ז שייך גם לכל בני, הן בנוגע להשתתפות בשמחתו, והן בנוגע להוספה* בהצלחת בני ישראל בעניני העולם בחודש אדר ד"בריא מזלי", מתוך הרחבה ועשירות, באופן ד"ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' יז, ו. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 159 ואילך. וש"נ).

- (96) אסתר ט, א.
- (97) שם ח, יז.
- (98) שם טז.
- (99) מגילה טז, ב.
- (100) אסתר ט, יט.
- (101) ובענין זה מודגשת המעלה דפורים לגבי יום הכפורים ("כפורים", כמו פורים (תקו"ז תכ"א — נז, ב)) — ששניהם קשורים עם בחי' הגורל, עצם הנשמה, מ"מ, יש מעלה יתירה בפורים שבחי

(* ונ"פ מארז"ל (יומא פג, ב) "דייק בשמא" — שמו יוסף, מלשון הוספה, ושייך לכל בני, שנקראים ע"ש יוסף (פרש"י תהלים פ, ב. ועוד).

הטעם שלא נתפרש שמו של משה בפרשת תצוה בגלל סמיכותה לשבעה באדר, הוא, לא רק בגלל שבשבעה באדר מת משה (שמרומז בסילוק שמו מהפרשה), אלא גם ובעיקר בגלל שבשבעה באדר נולד משה ("כדאי הלידה שתכפר על המיתה") — כי, לידת משה (בשבעה באדר) קאי על התגלות עצם מציאותו שלמעלה משם, שלכן אינו נקרא בשם משה (שבכל הפרשה לא נזכר שמו), אלא "ואתה", "מהות עצמותך"¹²⁴, ועד ל"אתה" האמיתית, עצמותו ומהותו ית'¹²⁵.

וכיון שלידת משה (העצמות שלו שלמעלה משם) בשבעה באדר קשורה עם כל בניי ("משה הוא ישראל"), שגובר מזלם (עצם הנשמה) של ישראל נוכחמודגש בהתחלת הפרשה שה"אתה" (העצמות דמשה, ועד לעצמותו ומהותו ית') הוא באופן של המשכה ("ואתה") ועד לצוותא וחיבור ("תצוה") עם העצמות דבניי ("שמן זית זך") — לכן, מרומזת בפרשה שקורין בסמיכות לשבעה באדר המסירת-נפש של משה עבור בניי¹²⁶ (העצמות שלהם שלמעלה מהתורה) באמרו "מחני נא מספרך", עיי' שלא נזכר שמו, אלא "ואתה", העצמות שלו שלמעלה משם¹²⁷ — שענין זה מודגש בגלוי בשבעה באדר שבו נולד משה, התגלות העצמות דמשה והעצמות דישראל כפי שהם חד עם עצמותו ית'.

ועפ"ז מובן שגם הטעם דאמירת "מחני נא מספרך" שייך לתוכן ענינו של שבעה באדר¹²⁸ (שקורין בסמיכות לפרשת תצוה) — יום שנולד משה, העצמות שלו, הקשורה עם העצמות דישראל, שזוהי הסיבה להמס"נ שלו עבור בניי באמירת "מחני נא מספרך", וכתוצאה מזה לא נזכר שמו בפרשת תצוה (שקורין בסמיכות ליום לידתו)¹²⁹, אלא אדרבה: "ואתה", העצמות שלו שלמעלה משם.

(ועיי'ז) "ויקחו אליך¹¹⁴ שמן זית זך כחית למאור" — שרומז על ענין המס"נ, כמארז"ל¹¹⁵ ש"הזית מסר נפשו על קדושת הקב"ה", וזהו"ע "כחית למאור", כמארז"ל "נמשלו ישראל לזית". (ש) אינו מוציא שמנו אלא ע"י כחית¹¹⁶, "כך ישראל באים עכו"ם וחובטין אותם ממקום למקום כו"¹¹⁷, היינו, שע"י צער ויסורי הגלות מתגלה החוזק והתוקף¹¹⁸ דעצם הנשמה, שזהו"ע "שמן גוי זך גוי למאור": "שמן", ש"אפילו¹¹⁷ אתה מערבו בכל המשקין שבעולם הוא נתון למעלה מהן¹¹⁹, "זך", בלי שמרים, "למאור", שלמעלה מ"אור".

(וכל זה כדי) "להעלות נר תמיד" — "כשם שהשמן מאיר כך ביהמ"ק מאיר לכל העולם שנאמר¹²⁰ והלכו גוים לאורך, לכן נקראו אבותינו זית רענן שהם מאירים לכל"¹¹⁷, היינו, שתכלית הכוונה היא (לא בענין המס"נ באופן של יציאה מהעולם, אלא אדרבה) שמציאותם של משה וישראל ("ואתה תצוה את בני ישראל"), עצם הנשמה ("שמן גוי זך גוי למאור"), תומשך ותתגלה ותאיר בעולם — כמודגש בלידת משה בשבעה באדר, שהתגברות המזל (עצם הנשמה) דמשה וישראל הוא באופן שנמשך ומתגלה בשבעת ימי הבנין (כנ"ל ס"ו-ז).

ועד"ז בסיום הפרשה¹²¹: "ועשית¹²² מזבח מקטר קטורת וגוי והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה" — שענין הקטורת, שמורה על התקשרות והתחברות דעצם הנשמה עם הקב"ה באופן ש"בחד קטירא אתקטירנא", נמשך ומתגלה ומאיר בעולם, ע"י הנרות¹²³.

ט. עפ"ז יש לבאר גם ב' הטעמים שבפרשת תצוה לא נתפרש שמו של משה (מיתת משה בשבעה באדר, ואמירתו "מחני נא מספרך") ושייכותם זל"ז:

(123) ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ תצוה י"א אדר-ראשון, שנה זו (התוועדות תשנ"ב ע' 316 ואילך).

(124) כלי יקר ריש פרשתנו.

(125) ראה סד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע' 177). לקר"ש חכ"א ע' 178. וש"נ.

(126) ויש לומר, שענין זה מרומז ב"ואתה תצוה" את (בני ישראל) — שהצוותא וחיבור דמשה עם ישראל היא באופן שמשה טפל ("את הטפל") לישראל.

(127) ראה לקו"ש שם ע' 175 ואילך.

(128) ולא כפי שנראה בפשטות שענין ד"מחני נא מספרך" כשלעצמו יכול להתקיים בפרשה אחרת (ואדרבה: מתאים יותר שיתקיים בפרשה שלאחרי אמירת "מחני נא מספרך"), אלא שמצד צירוף טעם אחר (מיתת משה בשבעה באדר) נקבע בפרשת תצוה.

(129) ועפ"ז יומתק שהקיום ד"מחני נא מספרך" שאמר משה בפרשת תשא נרמז בפרשת תצוה שלפנ"ז — כיון שבתיבת "ואתה (תצוה)" (שבה נתקיימה אמירתו "מחני נא מספרך") מודגשת גם הסיבה

(114) "תיבת אליך מיותר, ודורש שענין הזית מרמז על ישראל, ומשה הוא ישראל, וזהו אליך" (פי' מהרז"ל לשמו"ר ריש פרשתנו).

(115) כ"ה באוה"ת פרשתנו ע' א'תקעה — מרבית פ' אמור ס"פ (ל"א), ש"פירשו שם שהזית מסר נפשו כו" (אוה"ת שם ע' א'תקמז).

(116) מנחות נג, סע"ב.

(117) שמו"ר ריש פרשתנו.

(118) וראה מנחות שם: "מה זית אין עליו נושרין אף ישראל אין להם בטילה עולמית" — תוקף נצחי.

(119) ודוגמתו בזית — שאין בו הרכבה (ירושלמי כלאים פ"א ה"ז. מדרש תהלים קכח, ג).

(120) ישע"י ס, ג.

(121) להעיר גם מב' הפירושים ברש"י על הפסוק (פרשתנו כט, מג)

"ונקדש בכבודי": (א) "ונקדש המשכן בכבודי שתשרה שכינתי בו", (ב) "אל תקרי בכבודי אלא במכובדים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן כו" (ענין המס"נ, "בקרבתם לפני ה' וימותו").

(122) ל, א ואילך.

* * *

ויש להוסיף בגודל העילוי וההפלאה דקידוש השם — שמצינו¹³⁸ אצל הבית יוסף שמצד גודל מעלתו ומדרגתו ה' ראוי שהקב"ה יזכה אותו למסור נפשו על קדושת השם, אלא שאח"כ היתה סיבה (ענין שלא ה' מתאים לפי ערך מעמדו ומצבו) שבגללה נענש ולא זכה לכך, ונחשב זה לעונש, אף שלאח"ז זכה לחבר את ה"שולחן ערוך" ולהיות מורהוראה לכל בני עד סוף כל הדורות¹³⁹ — שמה מובן שהזכות דחיבור ה"שולחן ערוך" אינה מגעת לגודל הזכות דמסירת נפש על קידוש השם!

ולהעיר מהשייכות לאמירת משה "מחני נא מספרך" — שבזה מודגש שהמס"נ של משה רבינו בשביל ישראל היא למעלה ממציותו של משה כפי שקשור עם התורה, שלכן מוותר משה רבינו על הזכות להיות כתוב בתורה (באמרו "מחני נא מספרך", "מכל התורה כולה"¹⁴⁰) בגלל המס"נ בשביל ישראל (כשם שהזכות דחיבור השו"ע אינה מגעת לגודל הזכות דמסירת נפש על קידוש השם).

ונוסף על גודל העילוי וההפלאה דקידוש השם ברבים שבכללות הענין דמסירת נפש, ה"ז בהדגשה יתירה במסירת נפש של אשה צעירה אמא לילדים קטנים — כי, מלבד מסירת נפשה, ה"ה "מוסרת" גם את ילדי הקטנים, בכך שעוזבת ומפקירה אותם לבדם (בידעה גודל הגעגועים של הילדים אליה), ומשאירה את גידולם וחינוכם לאחרים, ויתירה מזה, שמסירת ילדי היא מס"נ גדולה יותר ביתר שאת וביתר עוז מהמס"נ שלה, ובמילא ה"ז מסירת נפש למעלה ממסירת נפש!

יב. אבל לאחר כל העילויים וההפלאות שבקידוש השם ברבים, כיון שכבר יצאו י"ח ("די והותר") מסירת נפש על קידוש השם ע"י הגזירות ושמות שהיו במשך הגלות המר והארוך, עד לדורנו זה — זועקים בניי להקב"ה: "עד מתי"? ...! היתכן שלאחרי אריכות הגלות המר זקוקים עדיין למסירת נפש על קידוש השם של אשה צעירה אמא לילדים קטנים? ...!

י. האמור לעיל ע"ד הנקודה המשותפת דלידת משה (בשבעה באדר) ופרשת תצוה, שבשניהם מודגש העצם דישאל שיש בהם החוזק והתוקף למסור נפשם על קדושת שמו ית' — מודגש ביותר בענין שהזמן גרמא, שבימים האחרונים ה' בשכונה זו מאורע של קידוש השם ברבים ע"י אשה מישראל¹³⁰.

ובהקדמה — ש"אין גוי אתנו יודע עד מה¹³¹, אף אחד מאתנו אינו מבין (ואינו יכול להבין) כלל וכלל פשר הדברים, למה עשה ה' ככה? ...! ועאכו"כ כשמדובר באשה צעירה, אמא לילדים קטנים שצריכים לאמם ויתגעגעו אחריה... אלא שאין להאריך בענינים של טענות ומענות כלפי הקב"ה, ובלשון הכתוב "ברוב דברים וגו'"¹³², "על כן יהיו דבריך מעטים"¹³³.

ואעפ"כ, יש להדגיש את גודל הענין דקידוש השם ברבים שבמאורע זה, ועוד ועיקר, לזעוק להקב"ה על אריכות הגלות, "עד מתי"... ולבקש ולדרוש ולעשות כל מה שאפשר שתיכף ומיד תבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹³⁴, ומתחיל מצדיקים שקמים לתחי מיד¹³⁵, וביניהם ובתחילתם האשה צדקנית שנהרגה על קידוש השם, שתיכף ומיד תיפגש נשמה בגוף עם משפחתה וילדיה, ותמשיך לחנכם ולגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים, מתוך שמחה וטוב לבב.

יא. ולכל לראש — גודל הענין דקידוש השם ברבים שבמאורע זה:

ידוע המבואר בדברי חז"ל בכו"כ מקומות¹³⁶ ע"ד גודל העילוי וההפלאה והזכות והשכר דקידוש השם, ובפרט קידוש השם ברבים, ובהדגשה יתירה בקידוש השם ברבים בשכונה זו, שבה נמצא בית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים, בית משולש, דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹³⁷, שעל ידי זה נעשה קידוש השם ברבים ביתר שאת וביתר עוז.

שכתוצאה ממנה באה לאח"ז אמירת "מחני נא מספרך" (מצד ההתקשרות העצמות דמשה וישראל).

(130) מרת פעשא לאה בת ר' שרגא פייבל הלוי לאפיין הי"ד שנהרגה על קידוש השם ביום ה' פ' תרומה, ב' אדר ראשון, וסיום ה"שבעה" ביום ה' פ' תצוה, ט' אדר ראשון (המו"ל).

(131) תהלים ער, ט.

(132) משלי יו"ד, יט.

(133) קהלת ה, א.

(134) ישע' כו, יט.

(135) ראה זח"א קמ, א.

(136) ולדוגמא: "אין אדם יכול לעמוד במחיצתן" (פסחים נ, א). וראה בארוכה (במעלת מס"נ על קדושת לגבי כל התורה) שער

האמונה לאדהאמ"צ בתחלתו. ספר הליקוטים דא"ח להצ"צ ערך מס"נ (ע' תתצ ואילך). וש"נ.

(137) ראה ד"ה ואתה תצוה תשמ"א ס"ח (לעיל ע' ט. סה"מ מלוקט ח"ו ע' קלד), שגילוי והתעוררות כח המס"נ בישראל נעשה ע"י אתפשטותא דמשה שבזמן הגלות, נשיא הדור.

(138) מגיד מישרים ריש פרשתנו. וראה בכ"ז — לקו"ש שם ע' 176 ואילך, ובהערות שם. וש"נ.

(139) ואף שישנם גם הפסקידינים שבהגהות הרמ"א — ה"ה בדוגמת ה"מפה" שעל גבי השולחן ערוך, והשולחן ערוך עצמו הוא חיבורו של הבית יוסף.

(140) פרש"י עה"פ.

* * *

יג. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע לעבודה בפועל: בבואנו משבעה באדר שחל בפרשת תצוה, שבשניהם מודגשת התגברות מזלם של ישראל, החוזק והתוקף דעצם הנשמה ("ואתה") כפי שנמשך ומתגלה בעבודתם ופעולתם בעניי העולם (לא מס"נ ויצאה מהעולם ח"ו וח"ו, אלא נשמות בגופים לאורך ימים ושנים בריאות וטובות), יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז, ובתגבורת החיות, בכל מעשינו ועבודתנו בלימוד התורה וקיום המצוות, כולל ובמיוחד בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, כדי להביא בפועל ובגילוי את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז תהי' שלימות ההתגלות דהעצם דישראל, ישראל וקוב"ה כולא חד¹⁴⁸, בכל העולם כולו, שנעשה דירה לו ית' בתחתונים.

בסגנון אחר קצת: העבודה דחודש אדר ש"ב ראי ותקיף מזל"י" היא להביא בפועל ובגילוי את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שנקרא "אדיר" ("והי' אדירו ממנו"¹⁴⁹), שאז יתגלה בכל העולם כולו מזלם של ישראל, שנקראו "אדירים", ביחד עם שלימות הגילוי ד"אדיר במרום ה'" בכל העולם כולו, שנעשה דירה לו ית'.

יד. ויומתק יותר — שהפרשיות שקורין בתורה בחודש אדר (ובשנה זו, בשני חדשי אדר) קשורות עם עשיית המשכן, ששלימותו בבנין ביהמ"ק השלישי, שממנו אורה יוצאה לכל העולם¹⁵⁰, ועד שהעולם כולו נעשה דירה לו ית', כמו בית המקדש:

תרומה ותצוה — שבהם מדובר אודות הציורי דמלאכת המשכן, בגדי כהונה והחינוך דימי המילואים (כולל ובמיוחד ההקדמה ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁵¹, והסך־הכל ד"ונקדש בכבודי... לשכני בתוכם"¹⁵²).

כי תשא — "כי תשא את ראש בני ישראל"¹⁵³, שרומז על תכלית השלימות בהעלי' דבנ"י, נשיאת ראש, שתהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו (לאחרי גודל הירידה דהחורבן והגלות).

גם אם רצונו של הקב"ה ב"נחת רוח" ממסירת נפש — הרי, נוסף לכך שכבר יצאו י"ח מס"נ במשך כל הדורות שלפנ"ז, מספיקה המסירת נפש של בנ"י בכך שנמצאים עוד רגע אחד בגלות!

בנ"י נמצאים כבר בגלות יותר מאלף ותשע מאות שנה ומשיח צדקנו עדיין לא בא!... כבר סיימו כל עניי העבודה דזמן הגלות, וכבר נעשו כל הפעולות בכל האופנים האפשריים (כולל ובמיוחד ע"י השמחה בחודש אדר במשך ששים יום), ולא יודעים מה ניתן לעשות עוד, ואעפ"כ, עובר עוד שבוע, עוד יום ועוד רגע, ועדיין לא באה הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש! ולא עוד אלא שניתוסף מאורע הכי חמור שיכול להיות בזמן הגלות — שאשה בישראל ואם לילדים קטנים צריכה למסור נפשה על קידוש השם!

לא נותר לנו אלא להתנחם בכך שמאורע זה הוא המאורע האחרון של מסירת נפש על קידוש השם, ועוד ועיקר, שבזכותה של האשה הצדקנית שמסרה נפשה על קדושת השם, ביחד עם זכותן של נשי ישראל הצדקניות שבכל הדורות, עד לנשי ישראל הצדקניות נשמות בגוף בריא שבדורנו זה, זוכים תיכף ומיד ממש להגאולה האמיתית והשלימה, "כימי צאתך מארץ מצרים", ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"¹⁴¹, ועד"ז בהגאולה העתידה לבוא תיכף ומיד ממש, "בשכר נשים צדקניות שיש בדור"¹⁴².

ואז יהי' אמיתת ושלמות הענין דקידוש השם — שהרי כללות ענין הגלות הוא היפך קידוש השם, כמפורש בקרא¹⁴³ "שמי הגדול המחולל בגוים", "ומהו החילול, באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומאוצו יצאו ולא הי' יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו"¹⁴⁴, וקידוש שמו ית' נעשה ע"י הגאולה, כהמשך הכתוב¹⁴⁵ "וקדשתי את שמי הגדול גוי וידעו הגוים כי אני ה'". בהקדשי בכם לעיניכם (עיי"ז ש) ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם", "והתגדלת"¹⁴⁶ והתקדשת¹⁴⁷ ונודעת לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'".

(141) סוטה יא, רע"ב.

(142) יל"ש רות רמז תרו בסופו.

(143) יחזקאל לו, כג.

(144) פרש"י שם, כ.

(145) שם, כג"כד.

(146) שם לח, כג.

(147) להעיר מהשייכות לאמירת קדיש (טואו"ח ר"ס נו) אחר נפטר. — ויש לומר, שענין זה מודגש ביותר באמירת קדיש אחר המוסר נפשו על קידוש שמו ית', שעל ידו נתקיים "ונקדשתי בתוך בני

ישראל" (אמור כב, לב), "מסור עצמך למיתה להקדיש את שמי" (פס"ז עה"פ. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 167 ואילך. וש"נ).

(148) ראה זח"ג עג, א.

(149) ירמ' ל, כא. וראה סנהדרין צח, סע"ב.

(150) ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.

(151) כה, ח.

(152) כט, מג"ו.

(153) ל, יב.

אחד עשר באדר, תהי' הגאולה האמיתית והשלימה ובנין ביהמ"ק השלישי וחנוכתו בפועל ממש. ולהוסיף, שבשנת העיבור שישנם ב' חדשי אדר, ששים יום, ניתוסף עוד יותר בהתשוקה והגעגועים לחודש ניסן (שבו נגאלו ובו עתידין להגאל) במשך ששים יום, שעי"ז ממחרים ומזרזים עוד יותר הגילוי דעניני חודש ניסן עוד בהתחלת חודש אדר.

ובכל זה ניתוסף עליו מיוחד בשנה זו — שבאחד עשר בניסן מסתיימת שנת הצדי"ק הקשורה עם מזמור צדי"ק (שבא לאחר מזמור פ"ט שבו נאמר "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו"¹⁶⁵, עד לסיום וחזרתם המזמור "ברוך ה' לעולם אמן ואמן"), שסימו וחזרתם ב"ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו"¹⁶², שקאי בשלימות השראת השכינה בביהמ"ק השלישי¹⁶⁶, ע"י גמר ושלמות מעשינו ועבודתנו בדור זה, דור השביעי¹⁶⁷, שבו נשלמת פעולתו של משה רבינו ("גואל ראשון הוא גואל אחרון") בהמשכת וגילוי אלקות בעולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

וכן תהי' לנו — שבאחד עשר באדר (ששים יום לפני אחד עשר בניסן) יושלם כבר הענין דאחד עשר בניסן¹⁶⁸, "ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר"¹⁶⁹, "מאשר שמנה לחמו"¹⁷⁰, "וטובל בשמן רגלו"¹⁷¹ — כמודגש בהתחלת פרשת תצוה: "ויקחו אליך שמן זית זך"¹⁷², וכן בהתחלת פרשת תשא (שמתחילין לקרוא במנחת ש"ק פ' תשא) שבה מדובר אודות שמן המשחה¹⁷³ — "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו", שזהו עיקר ושלמות הענין ד"כי תשא את ראש בני ישראל", ע"י המשיחה של "ראש בני ישראל" (משה רבינו, גואל ראשון הוא גואל אחרון) למלך המשיח, שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, תיכף ומיד ממש.

ויקהל ופקודי — קיום הציווי דמלאכת המשכן ובגדי כהונה ועד להקמת המשכן במעשה בפועל, ובזה מרומזת גם השלימות דביהמ"ק השלישי — "פקודי המשכן משכן העדות", "רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו"¹⁵⁴, בדוגמת "משכון" שחזור לבעליו בשלימות, כיון שביהמ"ק השלישי הוא גם משולש, שתהי' בו גם השלימות דבית ראשון ודבית שני (ודהמשכן)¹⁵⁵, ואז תהי' גם ההקלה דכל בני ע"י "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁵⁶ ("ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"¹⁵⁷), והמנין העשירי¹⁵⁸ ("פקודי") דכל בני.

ויקרא — "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו גו"¹⁵⁹ — הקריאה (גילוי) והדיבור דהקב"ה לכא"א מישראל באופן ש"כולם ידעו אותי"¹⁶⁰.

צו — "אין צו אלא לשון זירוז מיד"¹⁶¹ — שתיכף ומיד ממש נעשים כל פרטי הענינים שבפרשת צו ע"ד החינוך דשבעת ימי המילואים (שהתחלתם בכ"ג אדר).

ושמיני — יום השמיני למילואים, שבו נתקיימה תפלת משה ואהרן "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו"¹⁶², יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם"¹⁶³.

ויש לומר, שבשנת העיבור מודגשת השלימות דחודש אדר לגבי שאר חדשי השנה גם בפרשיות שקורין בתורה¹⁶⁴ — שגם קריאת פרשת שמיני שבה מדובר אודות השראת השכינה ביום השמיני למילואים, ר"ח ניסן, היא בחודש אדר, היינו, שכבר בחודש אדר מודגשת השלימות דא' דר, דירה לו ית' בתחתונים.

טו. ויה"ר — והוא העיקר — שלא יצטרכו להמתין ב' חדשים עד לחודש ניסן, ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", כיון שבהתחלת חודש אדר ראשון, ובפרט משבעה באדר, ושלמותו ביום הש"ק

(167) ראה ד"ה באתי לגני דשנת תשי"א (סה"מ מלוקט ח"א בתחלתו).
(168) ונתנית כח מיוחדת בקביעות שנה זו שבאחד עשר באדר (שחל בשבת) נעשית השלימות דשבעה באדר — שהשלימות דאחד עשר נמשכת ומתגלה בשבעת* ימי הבנין (גדרי העולם), שגם בחודש אדר (שמצ"ע הוא למעלה מהעולם (כנ"ל ס"ו ובהערה 88)) נעשית כבר השלימות שבחודש ניסן.
(169) נשא ז', עב.
(170) ויחי מט, כ.
(171) ברכה לג, כד.
(172) וראה ויק"ר פל"א, יא: "בזכות להעלות נר תמיד אתם זוכים להקביל פני נרו של מלך המשיח".
(173) ל, כב ואילך.

(154) לו, כא ובפרש"י.
(155) ראה זח"ג רכא, א. וראה לקו"ש חכ"א ע' 262. וש"נ.
(156) ראה שמור"ר פ"ב, ד. לקו"ש חיי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.
(157) לה, א.
(158) תנחומא תשא ט. ועוד.
(159) א, א.
(160) ירמ' לא, לג.
(161) פרש"י ו, ב.
(162) תהלים צ, יז.
(163) פרש"י ט, כג.
(164) נוסף על המבואר לעיל בסעיף ד'.
(165) פסוק כא.
(166) מדרש תהלים עה"פ.

(* ולהעיר ע"ד הרמז שמאמר המדרש (שבהערה 23) ע"ד מזלו של חודש אדר הוא בפרשה ד' פיסקא י"א, וכן "נשיא אחד ליום" שנאמר בחנוכת המשכן בחודש ניסן הוא בפרק ד' פסוק י"א — דיש לומר, שבוה מרומז שגם בחודש אדר יכולה להיות המשכת וגילוי בחי' י"א בו, כמו בחודש ניסן.

לקוטי שיחות פרשת תצוה כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

אהרן ובניו "לכהנו לי" נעשה על ידי בגדי הכהונה, כנאמר בהמשך הפסוקים⁵ "ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי", וכן גם על ידי החינוך בימי המילואים, כנאמר בהמשך הפרשה⁶ – "וזה הדבר אשר תעשה... לקדש אותם לכהן לי" – ודברים אלו היו רק לאחר סיום מלאכת המשכן⁷.

אך קשה לבאר כך. כי הסבר זה אינו מתרץ את השאלה: מדוע מצטט רש"י גם את המלה "אליך"⁸, ובנוסף לכך: לפי שיטתו של רש"י, הרי במלים "לכהנו לי" שבפסוק כאן, ובמלים "לכהנו לי" שבעשיית בגדי כהונה (וכן במלים "לכהן לי" שבפרשת המילואים) הכוונה היא לשני ענינים שונים, כפי שיוסבר להלן.

ג.

"לקדשו לכהנו לי" - "להכניסו בכהונה..."

על המלים "לקדשו לכהנו לי" המופיעות בענין "ועשו את בגדי אהרן"⁵, מפרש רש"י: "לקדשו, להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון כהונה שירות הוא. שנטריאה בלעז".

אומרים המפרשים⁹, שרש"י מבאר כאן שני ענינים: (א) שהמלים "לקדשו" ו"לכהנו לי" אינן שני ענינים שונים, אלא "לכהנו לי" הוא ביאור של "לקדשו"¹⁰. (ב) שמשמעות המלים "לכהנו לי" איננה להופכו לכהן – בשם התואר, כי "לשון כהונה שירות הוא", ואין מתאים לכך הביטוי "להופכו למשרת" – אלא, משמעות מלים אלו היא "להכניסו בכהונה", להכניסו לפעולה של הכהונה, לשירות.

ומבארים המפרשים, שרש"י מסביר את הפירוש של "לכהנו לי" רק בפסוק "ואלה הבגדים...", למרות שאותו ביטוי כבר מופיע לפני כן בפסוק "ואתה הקרב אליך", כי עיקר כוונתו של רש"י כאן אינה לפרש את המלים "לכהנו

א.

"ואתה הקרב אליך"

מן הפסוק "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך... לכהנו לי"¹, מצטט רש"י את המלים "ואתה הקרב אליך", ומפרש: "לאחר שתגמור מלאכת המשכן".

וצריך להבין:

(א) מנין לומד רש"י, שהציווי למשה למנות את אהרן ובניו לכהנים איננו צריך להתבצע מיד, אלא "לאחר שתגמור מלאכת המשכן"?

והשאלה אף קשה יותר: את הציווי "ועשית בגדי קדש..." שבפסוק הבא, וכן את הציווי "ואתה תדבר אל כל חכמי לב...", המופיע בפסוק מאוחר יותר, צריך היה משה לקיים לפני כן, כי זהו חלק ממלאכת המשכן. כיצד ייתכן, אפוא, להסביר שהציווי "ואתה הקרב אליך" שונה מהציוויים האחרים – שקיומו יהיה מאוחר יותר, רק "לאחר שתגמור מלאכת המשכן"²?

(ב) בפירושו "לאחר שתגמור..." מפרש רש"י רק מתי יקויים הציווי "הקרב". מדוע, אפוא, הוא מצטט לפני הפירוש גם את המלים "ואתה"³ ו"אליך", בנוסף למלה "הקרב"? מכך מובן, שההוכחה לפירושו של רש"י "לאחר שתגמור מלאכת המשכן" היא אכן ממלים אלו "ואתה הקרב אליך".

ב.

הקרב את אהרן ובניו לכהונה - על ידי הבגדים והמילואים

יש המפרשים⁴, שרש"י מוכרח לבאר, שקיום הציווי "ואתה הקרב אליך" הוא "לאחר שתגמור...", כי הקרב

(1) פרשתנו כח, א.

(2) בגר"א כאן, שהחידוש שברש"י הוא "שאין ואתה דבוק אל הפרשה שלפנ"ז" (ונכראה שמפרש שציווי זה (ואתה תצוה) הוא על עשיית המשכן, שהיא חלק ממלאכת המשכן). אבל ראה רש"י אמור (כד, ב) שהמשמעות ד"ואתה תצוה" הוא "סופך לצוות כו" (ושהציווי הוא על העלאת הנרות – שלאחרי גמר מלאכת המשכן).

ואף שהתלמיד לא למד עדיין פרש"י שבפ' אמור – הרי כותב שם רש"י "וכן משמע", היינו שיכולים לדעת זאת גם בלי פירושו (ומה שאומרו שם, היינו רק בכדי לתרץ קושיא. עיי"ש).

(3) ולפי פירוש הגר"א (שבהערה הקודמת) י"ל, שזה שרש"י מעתיק תיבת "ואתה" הוא בכדי להשמיענו, שהגם שמתבת "ואתה" (בוא"ו המוסיף) משמע שדבוק להפרשה שלפנ"ז, בכ"ז הפירוש הוא "לאחר שתגמור כו".

(4) רא"ם כאן. וראה גם גר"א כאן.

(5) כח, ג.

(6) כט, א.

(7) ומה שרש"י אינו מעתיק התיבות "לכהנו לי", ואינו מרמזם אפילו ב"וגר" – אף שדרכו של רש"י בכ"מ הוא להעתיק (או לרמז עכ"פ ב"וגר") גם התיבות שמהן היא הוהבחה לפירושו – י"ל (לפי פ"ז) שכוונתו ב"ואתה הקרב אליך" שמעתיק לפני פירושו הוא (לא לתיבות אלו, אלא) לכללות הענין. וע"ד פרש"י לקמן (כח, ו) ועשו את האפור – דכוונתו לכללות הענין (דעשיית האפור ואפילו – דהחושן!). ובכ"מ.

(8) בנוגע ל"ואתה" – י"ל כבהערה הקודמת (או כנ"ל הערה 3).

(9) רא"ם שם. וראה גם ש"ח.

(10) ועפ"ז מובן מה שרש"י כותב בפירושו "לקדשו" – אף שלכאורה אינו מחדש בזה מאומה (שהרי זהו לשון הכתוב) – כי תיבת "לקדשו" (שבפירושו) נמשכת ל"להכניסו בכהונה", וכוונתו בזה היא לבאר ש"לקדשו" הוא ע"י שיכניסו לכהונה, ככפנים.

התורה מקשרת את "לכהנו לי" עם עשיית בגדי כהונה. כלומר, אף ולא הבגדים יכול משה לעשותם לכהנים, וכך עשה. מדוע, אפוא, נאמר "ועשו את בגדי אהרן... לכהנו לי", שכדי להפוך את אהרן לכהן יש צורך בבגדים?

בדוחק אפשר להשיב על כך, שגם בפסוק כאן, כשנאמר "ואתה הקרב... לכהנו לי" הכוונה היא על ידי הבגדים. אלא, שבראשונה מצינת התורה את עצם הפיכת אהרן ובניו לכהנים, ולאחר מכן, כשהיא עוסקת בציווי על עשיית בגדי כהונה, היא מפרטת כיצד מתבצע ענין מינוי הכהנים – "לכהנו לי" על ידי הבגדים.

אך בנוסף לכך שהסבר זה דחוק ביותר, רש"י אינו רוצה לפרש בדרך זאת, כי אילו כוננת התורה בפסוק המאוחר יותר היא לפרש רק כיצד קויים הענין של "לכהנו לי", כאשר במלים "לכהנו לי" עצמן, הכוונה היא לאותו הענין המופיע לפני כן, הרי התורה היתה צריכה להתבטא בפסוק כאן בדיוק באותו ביטוי המופיע לפני כן. אם כך, מדוע נאמר לגבי הציווי "ואתה הקרב" רק "לכהנו לי", ואילו בענין בגדי הכהונה נאמר "לקדשו לכהנו לי"?

מכך מובן, שעל ידי הבגדים מתחדש ענין חדש ונעלה יותר מאשר על ידי "הקרב... לכהנו לי". לכן מפרש רש"י "לקדשו" – להכניסו בכהונה על ידי הבגדים...¹⁸, שעל ידי הבגדים מתחדש הענין של "לקדשו להכניסו בכהונה", כדלהלן.

ה.

"לכהנו לי" ואחר כך "לקדשו לכהנו לי"

כאמור לעיל בסעיף ג', המלה "כהן" אינה נאמרת על שם הפעולה¹⁹, פעולת היותו משרת, אלא זהו שם התואר המתאר סוג מסויים של אנשים שיש להם מעלה מסויימת, שבגינה הם שייכים לכהונה, שירות – אדם זה הוא המשרת: לאחר שנמשחו אהרן ובניו לכהונה, נקראים הם ובניהם עד סוף כל הדורות בתואר "כהנים", ולפני כן נקראו הבכורים בשם "כהנים".

¹⁸ "לקדשו לכהנו לי" הוא ע"י "ועשו בגדי קדש"?

¹⁷ כפשוטו הלשון "לכהנו" (בוא"ו), ולא "לכהן". וראה חזקוני (כח, א), שהוא"ו ד"לכהנו" הוא וא"ו יתירה.

¹⁸ ועפ"ז מובן מה שרש"י מוסיף "ע"י הבגדים".

¹⁹ וכו"ש רש"י לעיל (ויגש מז, כב) "כל לשון כהן משרת לאלקות הוא", בהכרח לומר, שהשם משרת כאן הוא שם התואר דהאדם* (האדם הוא מסוג משרת) ועד שגם הקטנים, שמצד מצבם בהוה אינם ראויים לשרת [מכיון שלאחר שידגלו יהיו ראויים לשירות] נקראים (הם גם עכשיו) "כהנים" (רש"י ר"פ אמור). ויתירה מזו מצינו, שגם נשים נקראו "כהנות" [ברכות מד, א. משנה סוף יבמות. ועוד – אלא ש"ל" שלשון תורה לעצמה כו" (ע"ז נח, ב. חולין קלז, ב)], אף שלעולם לא יהיו ראויים לשרת – כי לאחר שנבחרו אהרן ובניו לשרת כו", נעשה השם "כהן" תואר לכל זרע אהרן (גם בנות אהרן).

לי", אלא לציין שזהו ענין אחד עם "לקדשו" – "להכניסו בכהונה". ובאומרו "להכניסו בכהונה", שזהו הפירוש של "לכהנו לי", מוסיף רש"י ואומר "ולשון כהונה שירות הוא", שבכך הוא מראה, שבמלים "לכהנו לי" אין הכוונה לעשותו לכהן, אלא "להכניסו לכהונה", כדלעיל.

אבל צריך להבין:

א) מעצם העובדה שרש"י צריך להוסיף "ולשון כהונה שירות הוא", כדי להוכיח שהמשמעות של "לכהנו לי" היא "להכניסו בכהונה" מוכח, שרש"י רואה זאת כחידוש¹¹. ואם כך, הוא צריך היה לומר את הפירוש "להכניסו בכהונה" עם ההוכחה "ולשון כהונה שירות הוא" על המלים "לכהנו לי" המופיעות לפני כן – כדי שהתלמיד לא יטעה¹² בביאור מלים אלו בלומדו אותן בפעם הראשונה?

ב) אכן, "לשון כהונה שירות הוא". אך המלה "כהן" מופיעה בכל מקום נשם תואר של אדם¹³. ואם כך, מדוע אין להסביר¹⁴, שכוונת הביטוי "לכהנו" היא – לעשות אותו¹⁵ לכהן¹⁶?

מכך מובן, שאת המלים "לכהנו לי" כשלעצמן, אכן אפשר להסביר במשמעות של "להפוך אותו לכהן"¹⁷. ולכן אין רש"י מפרש את המלים "לכהנו לי" בפסוק "ואתה הקרב אליך", כי שם משמעות מלים אלו היא כפשוטן. אך בהמשך צריך רש"י לפרש בכל זאת, שהמשמעות של "לכהנו לי" היא "להכניסו בכהונה... שירות הוא..."¹⁸, מפני שמלים אלו מופיעות ביחד עם המלה "לקדשו", כפי שיוסבר להלן.

ד.

על ידי הבגדים "לקדשו לכהנו לי"

לגבי המלים "לקדשו לכהנו לי" המופיעות בענין "ועשו את בגדי אהרן", קשה לרש"י:

אף בפסוק "ואתה הקרב אליך... לכהנו לי" כבר נצטווה משה למנות את אהרן ובניו לכהנים, ושם אין

¹¹ ובפרט שמתכתב "לי" הדבוקה ל"לכהנו", משמע שפירוש "לכהנו" הוא לעשותו לכהן, שלכן הוזקק רש"י להוסיף "שיהא כהן לי", כברא"ם שם. וכן משמע ממ"ש "לכהנו" (בוא"ו) – ראה לקמן הערה 17.

¹² והרי הדברים ק"ו: אם גם לאחר שמפרשו צריך הוכחה ע"ז, הרי מכ"ש שכאשר אינו מפרש כלל, הרי בודאי יטעה התלמיד.

¹³ ראה ויגש מז – כב, כו. יתרו יט – כב, כד. (וצע"ק בקרא לך יד, יח) ובת"א שם – דכהן שם קאי על שם – רש"י וישב לה, כד. וראה לקמן הערה 19.

¹⁴ ובפרט שכן משמע (לפי הרא"ם) גם מתיבת "לי" (ומ"לכהנו" בוא"ו), כנ"ל הערה 11.

¹⁵ וכמו "יהי כהן" (רש"י שמות ד, יד).

¹⁶ וגם: מה מחדש רש"י במ"ש "ע"י הבגדים", והרי מפורש בכתוב

(* ועפ"ז יומתק ההמשך בפרש"י "חזץ מאותן שהם לשון גדולה כו" – דהחילוק הוא רק בזה שהוא ל' גדולה (ולא שירות). אבל לא דשם התואר ושם הפעולה.

בשונה מהמשמעות של "לקדשו לכהנו לי" לגבי הבגדים, וכן של "לקדש אותם לכהן לי" לגבי המילואים, שהיא – הכנסתם לעבודת הכהונה, מובן, שמצד "הקרב... לכהנו לי" בלבד, ניתן היה להסיק, שמשם נצטוו למנותם מיד לכהנים. והכרתו של רש"י להסביר "לאחר שתגמור מלאכת המשכן" נובע מהמלים "ואתה הקרב אליך", כמוסבר לעיל בסעיף א'.

ההסבר לכך הוא:

בציורי למשה, למנות את אהרן ואת בניו לכהנים, נאמר: "ואתה הקרב אליך"²⁷, שדוקא משה צריך לקרוב אליו, מפני שמשם כבר היה אז כהן²⁸. לכן אמר לו הקדוש-ברוך-הוא "ואתה הקרב אליך את אהרן ואת בניו... לכהנו לי", שהוא יקרב את אהרן ואת בניו אליו, שגם הם יהיו כהנים²⁹.

אך עדיין אינו מובן:

א) אף אילו לא נאמר "ואתה הקרב אליך", אלא רק "לכהנו לי", היה ציווי זה מובן, לכאורה. מדוע מדגישה התורה "ואתה הקרב אליך"?

מה שעבודתם פסולה. ומ"ש "להיות כהנים" – ראה הערה הבאה. (26) ו"ל, שגם ענין הכהונה "לשון שירות" שנעשתה ע"י הבגדים (וע"י החינוך למילואים), היא נלא רק ענין של פעולה (בדוגמת מעלת "הנגשים אל ה' להקריב קרבנות" על "הבכורות שהעבודה בהם" – ראה לעיל הערה 23 בשוה"ג) אלא שעי"ז ניתוספה ג"כ מעלה בהאדם דרגא בהאדם – "לקדשו"; גם כהונה זו היא (לאחר שנכנס לכהונה) שם התואר לזרעו של אהרן לאחר החינוך בימי המילואים (ע"ד המבואר לעיל הערה 19 בנוגע לכהונה בכלל), וקודם שתתחנכו אינם נקראים "כהנים" בנוגע לענין זה. וראה לקמן הערה ה' (בשוה"ג) להערה 28.

ועפ"י יומתק לשון "לכהנו" (בוא"ו) – שמשמעותו הוא (כנ"ל הערה 17) שהאדם יהי' כהן, אף שלשון כהונה (כאן) ענינה שירות – כי גם זה נעשה דרגא וענין באדם. וכלשון רש"י "שהוא כהן לי". וכן לקמן כט, לה "להיות כהנים". ולהכניסו בכהונה (ולא לעשותו כהן) – כי החידוש בלקדשו לכהנו לי הו"ע השירות, אלא שעי"ז בא במילא גם שם תואר לאדם (משא"כ לכהנו לי שבפסוק הקודם, שכל ענינה הוא תואר בהאדם – ראה לעיל הערה 19).

(27) דלכאורה "אליך" – מיותר. יתרה מזו – בסתירה להמשך "לכהנו לי". (28) ראה רש"י פרשתו כט, כד: "ומשה כהן". ולא מסתבר לומר (ע"ד הפשט) שנעשה כהן רק למשך ימי המילואים (היינו שנעשו ולא ניתנה לו כהונה – רש"י שמות ד, יד – וא"כ ניתנה לו למשך ימי המילואים וא"כ שוב נלקח ממנו!) – ומסתבר שלאחר ימי המילואים פסקה ממנו כהונה. ובלאה"כ משמע כן – שהרי נטילת כהונה ממש קשורה ב"הוא (אהרן) יהי' כהן" – רש"י שם, וזה התחיל בסוף ימי המילואים. או י"ל דס"ל כהמ"ד (זבחים קב, א) שלא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה. ומ"ש רש"י (שמות שם) "ואתה לוי", כוונתו בנוגע לסיומו שם "בניו יקראו על שבט הלוי"***. ומ"ש רש"י (אמור כא, כב) "שהותירו לזר שאכל משה בשר המילואים" – כבר עמדו על זה מפרשי רש"י שם, עיי"ש***.

(29) ראה ע"ד ר"אב"ע כאן.

כשם שהכינוי "כהנים" לגבי זרעו של אהרן אינו על שם הפעולה, אלא שם תואר ומעלה, ולפיכך נקראים כל בני אהרן "כהנים", כולל אלו שלא נתחנכו²⁰ לעבודה²¹, ואף הפסולים לעבודה²² – כך היה השם "כהנים" לפני כן שם תואר ומעלה לגבי הבכורים²³.

זהו ההבדל בין הביטוי "לכהנו לי" המופיע בענין "ואתה הקרב אליך", לבין הביטוי "לקדשו לכהנו לי" המתחדש על ידי "בגדי אהרן": בראשונה נצטוו משה להבדיל את אהרן ובניו מכל שאר ישראל²⁴ ולעשותם לכהנים, ולאחר מכן הוא נצטוו "לקדשו לכהנו לי", שלאחר שכבר יהיו "כהנים"²⁵, הוא יקדש אותם (על ידי הבגדים¹⁸) ויכניסם לכהונה²⁶, ל"שירות" – כלומר, יכניסם לעבודת הכהונה.

ו.

התקרבות לדרגת משה - במשכן

לפי האמור לעיל, שהמשמעות של "לכהנו לי" בפסוק "ואתה הקרב אליך" היא לעשות את אהרן ואת בניו לכהנים,

(20) ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה הט"ז (ממנחות נא, ב): אין הכהן עובד תחלה... עד שיביא עשירית האפה כו'. וראה גם רש"י צו ו, יג. (21) ובמכ"ש מקטנים (ראה לעיל הערה 19) אף שאינם שייכים לשרת, משא"כ גדולים, שגם טרם שנתחנכו יטולים הם (להתחנך-) להביא עשירית האפה וכו'.

ונוסף לזה (בדרך ההלכה): כהן שעבד טרם שהביא עשירית האפה עבודתו כשרה (רמב"ם שם), משא"כ טרם שהביא ב' שערות (רמב"ם שם הט"ו).

(22) ראה פרש"י ר"פ אמור, שרק חללים מתמעטין מ"הכהנים", אבל בעלי מומין, אף שבאם ה' נאמר רק "הכהנים" לא היו במשמע, מ"מ לאחר שנאמר גם "בני אהרן" אינם מתמעטין מ"הכהנים". וראה לקמן הערה ה' (בשוה"ג) להערה 28 (ואפילו בנוגע לחללים, כתב הרמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ו ה"י, שעבודתו כשרה לשעבר. ואכ"מ).

(23) ומ"ש רש"י יתרו (יט, כב) "שהעבודה בהם", י"ל שזוהי רק הוכחה למה שהם כהנים בעצמם, כנ"ל הערה 19.

גם י"ל, שכוונת רש"י שם היא לפרש החידוש שב"גם הכהנים גר' יתקדשו" – דלכאורה: מהיכי יתני לומר שהבכורות (הכהנים) יהיו מותרים לעלות – וע"ז מפרש: "שהעבודה בהם", דמכיון שהם עובדים את עבודת המקום*, ה' מקום לחשוב שמותרים כו'. ועפ"י יובן מה שרש"י מנתק גם תיבת "וגם", וכן בפירושו – "ואף".

(24) כלשון הכתוב "מתוך בני ישראל". וע"פ מ"ש בפנים, יומתק מה שבפסוק ג' (וכן לקמן כט, א) לא נאמר "מתוך בני" – כי ההבדלה מבני" היתה כבר לפני²⁵.

(25) ע"פ מ"ש בפנים, יומתק לשון רש"י (כט, לה) "לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה" – דלכאורה: זה שעבודתם פסולה, תוצאה ומסובב הוא מזה שאינם כהנים, ומכיון שכבר כתב "לא נתמלאו כו' כהנים" הרי במילא שמעין שעבודתם פסולה, ול"ל לרש"י להוסיף זאת בפירוש – אלא בזה מבאר שכוונתו ב"לא נתמלאו כו' להיות כהנים" הוא לענין השירות,

(* ואף שלכאורה הכתוב עצמו מבאר זה "הנגשים אל ה'" – ר"ל, שהוקשה לי לרש"י: הרי גם מתיבת "הכהנים" עצמה מובן שהם משרתים ונגשים לה, ומאי קמ"ל בההוספה "הנגשים אל ה'" ולכן מפרש שהכתוב מחדש ב' ענינים (ובסדר דלא זו אף זו): וגם הכהנים (שם התואר, הם) הבכורות (שמעלתם היא רק זה) "שהעבודה בהם" (גם שאינם עובדים בפועל. ואח"כ מוסיף חידוש גדול יותר) הנגשים אל ה' להקריב קרבנות (גם אלו הנגשים להקריב בפועל) אף הם לא ימסכו כו'.

(**) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 2 (הערה 16). בביאור פרש"י (שמות א, כא) "בתי כהונה ולוי" – ששניהם (כהונה ולוי) קאי על משה (שהרי אהרן נולד לפני ש"זותחין את הילדים). וכוונתו ב"כהונה ולוי" הוא – למשה ולבניו, או לשני זמנים שריו במשה עצמו, וממה שמקדים כהונה ולוי מוכח שר"י כן גם לפני ימי המילואים.

(***) ואולי י"ל, שכהונת משה, מכיון ששימש בחלוק לבן, לא ה' בה הענין ד"לקדשו לכהנו לי" ולכן נחשב לזר לגבי כהונה זו (ראה לעיל הערה 22). ועפ"י יומתק הקס"ד שבעל מוס מותר באכילת קדוה"ק (אף שפשוט שור שאינו מרע אהרן אסור בהם), כי גם בע"מ, אף שהוא פסול לעבודה (שירות), יש בו התואר דכהונה, ולא לקדשו לכהנו לי לשון שירות.

מזבח לעגל³⁶, ושיטת רש"י³⁷ היא, שבניית מזבח לקדוש-ברוך-הוא צריכה להיות באופן ש"תחילת עשייתו לשמי", ולפי זה יוצא, שבניית מזבח הוא כבר חלק מ"שימש"³⁸. אמנם, כוונת אהרן ב"ויבן מזבח" היתה כדי "לדחותם"³⁹, אך למעשה הוא בנה את המזבח "לפניו", לעגל, וכיצד היה מותר לו אחר כך לעבוד במשכן⁴⁰?

אך לפי האמור לעיל, שאהרן ובניו נעשו לכהנים רק לאחר סיום מלאכת המשכן, מובן הדבר בפשטות: ההלכה לגבי כהן ששימש לעבודה זרה היא רק כאשר היה כבר כהן בזמן ששימש, וכיון שבזמן בניית ה"מזבח לפניו" עדיין לא היה אהרן כהן, לא חל עליו הכלל של "כהן ששימש..."

ח.

קירוב הכהנים כדי לעבוד עבור כל העם

מהענינים של "יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:

כשם שמשא רבינו, למרות היותו מנהיגם של כל ישראל בדורו, ובכל הדורות הבאים⁴¹, נצטווה בכל זאת "ואתה הקרב אליך את אהרן... מתוך בני ישראל לכהנו לי" – "מתוך בני ישראל" עצמם הוא קירב אליו, לפי ציווי ה', את אהרן ואת בניו, שיבצעו, לאחר שיתחנכו בכהונה, את עבודת המשכן עבור כל⁴² ישראל,

כך גם לגבי "אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא"⁴³, נשיאי ישראל⁴⁴ שבכל דור, עד לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שלמרות שהנשיא משפיע לכל ישראל⁴⁵, כלשון רש"י⁴⁶ "הנשיא הוא הכל", ואשר משום כך הם נקראים "ראשי אלפי ישראל", בדומה לראש, המחיה את כל האיברים, אפילו את הצפרנים⁴⁷,

בכל זאת קיימת אצלם הנהגה של "ואתה הקרב אליך... מתוך בני ישראל", שלהולכים "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו..."⁴⁸ התמסר הרבי במיוחד⁴⁹, הוא קירב אותם

(ב) השאלה אף קשה יותר: מעלתו המיוחדת של משה אינה דוקא בנושא הכהונה, אלא בדברים אחרים, שאליהם אין הכהנים קשורים, לכאורה. כמוזכר לפני כן בפרשת יתרו³⁰, שרק משה היה יכול לעלות להר, ואילו "הכהנים... יתקדשו...". מדוע, אפוא, נאמר "ואתה הקרב אליך" לגבי "לכהנו לי", שמכך מובן שבאמצעות היותם לכהנים הם יתקברו לדרגת משה?

לפיכך מפרש רש"י "לאחר שתגמור מלאכת המשכן":

אילו היו אהרן ובניו נעשים לכהנים לפני סיום מלאכת המשכן, ואף אם היו מקריבים קרבנות, כפי שעשו הבכורים, למרות שלא היו להם בגדי כהונה, אכן אי אפשר היה לומר על כך "ואתה הקרב אליך", כי גם "הכהנים הנגשים אל ה'" – להקריב קרבנות³¹ היו "מחיצה לעצמם", ואסור היה להם לגשת אפילו למקום שניגש אהרן³², ולא רק למקומו של משה. אך "לאחר שתגמור מלאכת המשכן", כאשר הכהנים העובדים נכנסים למשכן, למקום שבו היה משה נכנס לשמוע את דברי השם³³, הרי אף שכדי להיות ראויים לעבוד במשכן בפועל היה צורך בבגדי כהונה, כדלעיל בסעיף ה', אך כיוון שגם המהות והמעלה³⁴ של "לכהנו לי" שלפני כן היא לעבוד במשכן – אלא שחסר ביצוע העבודה בפועל, בדומה לכהנים עתה, לפני שנתחנכו לעבודה – נאמר על כך "ואתה הקרב אליך".

ז.

"כהן ששימש..." - דוקא לאחר היותו כהן

לפי האמור לעיל, שאף הענין של "לכהנו לי", עצם הכהונה, הוא רק "לאחר שתגמור מלאכת המשכן", מתורצת שאלה לגבי ההלכה:

ההלכה קובעת, שכהן שעבד עבודה זרה אסור לו לעבוד במקדש³⁵. ומתעוררת השאלה: והרי אהרן בנה

(30) יט – כב, כד.

(31) ראה רש"י שם, כב. וראה לעיל הערה 23 בשוה"ג.

(32) רש"י שם, כד.

(33) תרומה כה, כב. רש"י שם.

(34) ראה לעיל הערה 19.

(35) מנחות קט, א. וכה"ג גם בדרך הפשט, שהרי דין זה יליף שם מקראי.

וראה רש"י מ"ב כג, ט.

(36) תשא לב, ה.

(37) יתרו כ, כא.

(38) בדוגמת שחיטה, דאף שכשירה בור, מ"מ לדעת רב ששת (מנחות שם) גם כששחט לע"ז אין קרבנו ריה ניהות. ואפילו לדעת ר"ג שם, הרי כתב הרמב"ם (ה' ביאת מקדש פ"ט ה"ג) שגם השוחט לע"ז ואפילו בשוגג – לכתחלה לא יעבוד.

(39) רש"י תשא שם.

(40) ואף שהדין דלא ישמש כו' הוא מדברי קבלה, שנתחדש לאחר זמן – הרי פשוט שח"ו לומר על אהרן הכהן שהי' בו ענין כזה שלאחר זמן יי' כהן

נפסל על ידו. ולהעיר ממחז"ל ש"מלבישן לעת"ל" (יומא ה, ב) וראה ג"כ סנה' (צ, ב). ועוד.

(41) ראה זח"ג רעג, א. וראה גם תניא פמ"ד: אפס קצהו... מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור כו'.

(42) ראה רש"י במדבר ג, יב: שיהיו ישראל שוכרין אותן כו'.

(43) זהו שם. תקו"ז תס"ט. ועוד.

(44) ראה תקו"ז שם: בכל צדיק וחכם. וראה גם ב"ר פנ"ו, ז. – ומ"מ ישנו ה"אתפשטותא כו"ג גם בבא"א מישאל (ראה בהנשמן בעהרה 41), וכמ"ש בתקו"ז שם – "עד שתין רבוא" (היינו כללות הדור – ראה שם ובוהר שם). וי"ל שני" הצדיק וחכם" נמשך אח"כ בכל ישראל.

(45) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 31 ואילך ע' 297.

(46) חקת כא, כא. – להעיר מרמב"ם ה' מלכים (פ"ג ה"י): לבו (דמלך) הוא לב כל קהל ישראל – ראה לקו"ש ח"ח ע' 133 הערה 59.

(47) ראה תניא פ"ב.

(48) אגה"ק סכ"ז.

(49) ראה לקו"ד ח"ב רצא, א. וראה גם אגה"ק סו"ס נך וביאורו.

העבודה – בעבור כל ישראל, על ידי הפצת אור התורה והמצוות עם המאור שבתורה, והפיכת כל ישראל ל"כהנים".

י.

המקדש כבר קיים

אך היצר הרע הוא "פיקח"⁵², הוא מתלבש אפוא באצטלה של "ענוה" וטוען: הרי אתה בעצמך אומר, שיש לך עוד עבודה רבה לגבי עצמך – הן ב"סור מרע", ריפוי המומים והסרת החילול, והן ב"ועשה טוב", לבישת בגדי הכהונה והתחנכות לכהונה – ואם "סמוך לפלטין שלך לא כבשת"⁵³, כיצד תוכל להשפיע על יהודי אחר? כיצד תוכל אתה, בהכירך את מצבך, לשפר אותו?!

על כך אומר רש"י "לאחר שתגמור מלאכת המשכן": משה רבינו כבר השלים את מלאכת המשכן עבור כל ישראל, והביא לידי "ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד מישראל"⁵⁴. אין דורשים ממך ליצור אצל היהודי האחר דבר חדש, אלא לגלות את ה"משכן" שכבר מוכן בתוכו, ואף את גילוי המשכן, אין עליך לעשות בכוחותיך שלך, אלא בכוחו של משה, כדלעיל בסעיף ח'.

לפיכך ברור, שאילו רק תתגבר על פיתוי היצר העושה את תפקידו שלו, בודאי תצליח בעבודתך, עד לגילוי המשכן דאקרי מקדש⁵⁵, אשר אצל כל יהודי.

וזה יחיש ויקרב את גילוי המקדש הכללי כפשוטו, את בית המקדש השלישי, שגם מקדש זה כבר מוכן, וצריך רק לרדת ולהתגלות למטה⁵⁶, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ תצוה תשכ"ז)

ורומם אותם עד "אליך", ונתן להם את כוחותיו שלו, וכללם ב"חיל ה'"⁵⁰, כדי שיפיצו את תורתו לכל ישראל, בדומה לכהנים, אשר על ידי "הקרב אליך", הם קבלו מכוחו של משה לעבוד במשכן עבור כל ישראל.

וכיון שהכל בהשגחה פרטית, ובמיוחד לגבי בני ישראל, וההשגחה הפרטית הועידה יהודים אלו להיות תלמידי הרבי וכדומה, שאליהם עליו להתמסר במיוחד, לפי התורה⁵¹, יוצא, שהענין של "ואתה הקרב אליך" הוא על פי ציווי ה', בדומה ל"ואתה הקרב" אצל משה רבינו.

ט.

התפקיד מוטל עלינו!

אך יש הטוענים, שהם עדיין עוסקים בעבודה של "בגדי כהונה" ו"חינוך למילואים", ובמיוחד שהרי "ידע אינש בנפשיה", וייתכן שהוא נכשל בכמה דברים, ולא התנהג כראוי לתלמיד של נשיא ישראל – וכיצד ייתכן שיהא לו קשר וקירוב למשה שבדורו בהיותו ר"ל "מחולל מן הכהונה"?

על כך אומר רש"י, שאפילו כהן שבפועל אינו יכול לבצע עתה את העבודה, אם משום שחסר לו עדיין חינוך לכהונה, או משום היותו "בעל מום" או "חלל", בכל אופן הוא כהן, ומשה מעניק לו כוחות, כי אף לגביו נאמר "ואתה הקרב אליך". הוא איננו יכול להפסיק להיות "כהן". הדבר אינו תלוי בבחירתו. בחירתו היא רק לגבי מילוי תפקידו, או ח"ו להיפך. אך התפקיד מוטל עליו!

ולכן בידו הזכות והאחריות לתקן את "מומיו", להסיר את ה"חילול", ללבוש את "בגדי הכהונה" וכו', ולבצע את

יח, א ושי"נ (בנוגע להלכה): קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים.

(54) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 160.

(55) עירובין ב, א.

(56) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. רש"י ר"ה ל, סע"א. זח"א כח, א. ועוד.

וראה גם תנחומא נח, יא. ועוד.

(50) לשון הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. וראה שם: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו'. וראה שיחת שמח"ת תרס"א (נדפסה בסה"ש תש"ב ע' 141 ואילך) ע"ד היוצא למלחמת בית דוד. עיי"ש.

(51) ראה לקו"ד שם.

(52) ראה היום יום ע' סד.

(53) תוד"ה כיבוש יחיד – ע"ז כא, א. מספרי ס"פ עקב. וראה גם סנה'

אגרות קודש

[ה' אד"ר, תשי"ז]

במענה על מכתבו, בו כותב שיש לו שיעור בדא"ח בכל לילה, אבל אינו מודיע הפרטים בזה, ז. א. מה לומד ואורך זמן הלימוד וכמה זמן יש לו כבר שיעור זה, אשר בהנ"ל, כמובן, תלוי מדת ידיעת הענין אותו לומדים ושבזה תלוי ג"כ פרטיות המענה על השאלה שלו במכתבו זה, ובפרט שאין זה דרך ללמוד תורה, איזה חלק שיהי ממנה, להתחיל בקושיות טרם שרוכשים ידיעה מספיקה בענין עליו מקשים.

וכיון שאמרו רז"ל לדון את כאו"א לכף זכות, תקותי שכוונתו רק לטובה. ובמענה לשאלתו:

מהו הענין שמשתדלים ללמוד חסידות חב"ד, ולמה לא מספיק ללמוד חסידות פולין, והרי כולם ממעין אחד שתו - הוא הבעש"ט והרב המגיד ממעזריטש.

ונקודת המענה בזה היא, כדוגמת המענה לשאלה - מהו ההכרח ללמוד גם הגמרא נוסף על לימוד המשנה, והרי, כיון שרובה פירוש המשנה, יש להסתפק בלימוד המשנה, והרי כולם ממעין א' שתו וכו', שעד"ז הוא גם החילוק בהנ"ל - שבתורת תלמידי הבעש"ט וכו' באו הענינים נקודות נקודות, והלומדם בכח עצמו, אפילו אם ירצה להסבירם באריכות הביאורים, לאו כל מוחא סביל דא לכוון הפירוש לאמיתותו, ובאה חסידות חב"ד ששמה מורה על מטרתה להבין ולהסביר הענינים שבאו במשנה דתורת החסידות, וכמו שבגמרא נתוספו כמה ענינים ע"י הביאור והשקו"ט, שענינים אלו היו רק ברמז במשנה ולא עוד אלא שגם נתחדשו ענינים בגמרא, וע"פ מרז"ל כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - עד"ז הוא גם בהנ"ל, ופשיטא שבתורת חב"ד נעתקה ג"כ המשנה תורת הבעש"ט, ז. א. שבאה בה המשנה וגם ההסברה, ויש בכלל מאתים מנה. מובן ופשוט שבהנ"ל אין ח"ו כל פגיעה, אפילו דקה מן הדקה ח"ו ורק הוראה וכנראה גם במוחש, אשר מוכרחת ההוספה דלימוד הגמרא נוסף על לימוד המשנה, ועד"ז מוכרחת בימינו אלה ההוספה דלימוד חב"ד נוסף על לימוד המשנה דחסידות וק"ל. ועייג"כ המשל שאמר הרשב"ץ, וביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע (התמים ח"ב ע' נו ואילך).

(ב) במ"ש אודות שישנם חסידים (ובטח כוונתו לאלו הלומדים ומתנהגים בחסידות, לא לסתם הקוראים א"ע חסידים) מאחרים זמן ק"ש ותפלה וכו' מפני ההתבוננות שקודם התפלה וכו'.

הנה טעמים ונימוקים מבואר בכ"מ שהוא מפני ההכנה לתפלה, ולא כל האנשים שוים לאורך זמן הנצרך להכנה בזה מתאים לתכונת נפשם, אף שכל האנשים מחוייבים בהכנה זו, וכדבר משנה אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש, והובא הלכה למעשה באו"ח סי' צ"ב בהגהה, ובהכנה זו נכללה ג"כ טהרת הגוף, אשר אף שבטלוח לטבילותא דעזרא, הוא רק שבטלוהו להחיות, אבל טהרת הגוף מועילה ביחוד לתפלה.

וכמובא מרב האי גאון ועוד נתבאר ע"פ חסידות בלקוטי תורה לרבנו הזקן פ' תבוא נ"ג א'.

וכלך מהדרך דשאלות קושיות ופרכות, בה בשעה שיש למלאות הזמן ולנצלו בלימוד, ובפרט כלך מקושיות על הנהגות של אחרים, והרי בידו לקום השכם בבוקר ולהיכון בכל הענינים האמורים - באופן שיוכל לקיים ק"ש ותפלה בזמנה. ואם הזמן אינו - הרי יכול לקום לפני זמן השכמה, ומי בידו מעכב.

בטח יודע ושומר שלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ד שבט, בו כותב ראשי פרקים

מההתעודות עם התלמידים, ובודאי אף שאינו מזכיר עד"ז משתדל לחקור באופן המתאים בדרכי נועם ובחשאיית הדרושה אודות הנהגת התלמידים מחוץ לשעות בם נמצאים בהשגחתו ובפקוחו, ובפרט בימי הש"ק אשר קדש הוא לה', ולאידך גיסא דוקא אז התלמיד נמצא ברשות עצמו ולא כל ההורים יודעים איך לכוונם בכיוון הרצוי.

מובן שדברי בזה לא רק בהנוגע לו ולכתתו, אלא לכל העוסקים בחינוך הכשר על טהרת הקדש, וכמבואר בארוכה בהזדמנות אחרת, אשר לא כימים הראשונים ימים אלו, שהחדר והישיבה היו תפקידם רק בהנוגע להוספת ידיעות, משא"כ בזמננו שתפקידם העיקרי הוא חינוך להיות יהודי שומר תורה ומצוה, ואפילו בהנוגע לילדים שבבתיים שמירת התורה והמצוה כדבעי, גם הם נמצאים משך זמן ברחוב בו מנשבים רוחות בלתי רצויות, וכו' - שמזה מובן שהאחריות של הנהגת הילדים בימי הש"ק ויום טוב ובכלל באותן השעות שאינם נמצאים במוסד המתאים, גם היא על שכם המחנכים שלהם, אף שמובן שצורת הפקוח עליהם בימים ושעות אלו - אפשרית רק באופן אחר לגמרי מאשר בשעות הלימוד, ולפעמים תכופות נזקקים בזה לעזר ההורים וכו' אבל היוזמים בזה והאחריות הוא, כנ"ל, על שכם המחנכים.

ויה"ר שיתקבל כל הנ"ל אצלו ויונח בהנחה טובה, ואז בודאי ימצא האותיות אך להסביר הדברים לחבריו בשטח החנוך הכשר, והשי"ת יצליחו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ו' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

בתמהון גדול קבלתי מכתבה, בו כותבת אודות נפילת הרוח של בעלה ש"י. והיאומן כי יסופר אשר לאחרי שראו נפלאות הבורא ית' וחסדיו במוחש, שזה צריך לעורר שמחה רבה שבאור פני מלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה חיים, הנה תמורת זה יהי' בנפילת הרוח, והרי ברור שזהו רק מפיתויי היצר, ותקותי חזקה שלא הי' מצב זה אלא ענין עובר, וכבר חלף ועבר כליל, והובטחנו על ידי תורתנו הק' תורת חיים, אשר כל שמטיבין לו הוא לאורך ימים ושנים טובות, ובודאי תקוים ההבטחה גם בהנוגע אליהם, ואחכה לבשורות טובות בהאמור ובקרוב ממש.

בברכה.

אגרות קודש

בי"ה, ה' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא נתקבלו ממנו כל ידיעות, והוא מעת מכתבו משילחי טבת אשר גם הוא בא לאחרי הפסק הארוך.

ובמ"ש אודות המגרעות בעבודת איזה מורים, ושה אינו משפיע לטוב על אופן לימודם עם התלמידים וכו'.

הנה רואים במוחש בכגון דא, אשר כשמדברים עם המורה בדרכי נועם פעם אחר פעם סו"ס מצליחים בזה, ובפרט שהרי כל המורים-ות בודאי יראים וחרדים לדבר ה', וכשמסבירים הענין דעושה מלאכת ה' ע"פ המבואר בש"ס ופוסקים ומהם בהלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א', בודאי יעשה כל זה שינוי לטוב, ושינוי הנוגע במעשה בפועל.

נהניתי במ"ש שהצליח בפתיחת המסעדה, ואשר עלה בידו גם להגדיל מספר הארוחות, ואחכה להמשך בשורותיו הטובות בזה, והרי גדולה לגימה שמקרבתי, ובפרט שבכגון דא זמן האכילה יש לנצלו לחינוך במנהגי ודיני ישראל בהלכות דרך ארץ וכו' וכו'.

בודאי ינצלו ימי הפורים הבע"ל לחיזוק הקשרים שבין התלמידים-ות מורים-ות, ועוד וגם זה עיקר הוא עם ההורים של התלמידים ותלמידות, שנוסף על זה שנוגע זה לחינוך התלמידים-ות, הרי גם הענין מצ"ע כהשפעה על ההורים נעלה הוא ביותר וגם זה עבודת חינוך היא ונקראת מלאכת ה' עם כל הזכות והאחריות הקשורים בזה וגודל השכר אשר אין די באר.

הפ"נ נתקבל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

בי"ה, ו' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון.

בבקשתו אזכירו ואת זוגתו שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע למילוי משאלות לבבם לטובה ולחזו"ק.

וע"פ המבואר בכ"מ, מובן שכלל שיוסיף בהשפעה בסביבתו בהפצת היהדות והחזקתה, שע"ז אמרו רז"ל מאי פרי מצות, וכל המלמד את בן חברו תורה כו' כאילו ילדו, הנה במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה השכר הוא בזח"ק ולקיום ושגגות לבניך כפשוטו נוסף על הפירוש אלו התלמידים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט שבטח נמצאים בלאס אנדזעלעס מספר יהודים שומרי תומ"צ שיוכלו להשתתף ולסייע בעבודתו בהנ"ל.

בטח נפגש עם הרה"ח כו' רייטשיק שי', ומהנכון שיקבעו יחד לימוד בתורת החסידות, והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט.

אגרות קודש

בי"ה, ו' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון, בו כותב ראשי פרקים מדברי ימי חייו, ומסיים בשאלה לחוות דעתי בהנוגע להסתדרותו בעתיד.

ומשתי האפשרויות אודותן כותב, הנה כיון שלמד כמה זמן בישיבה ובזה גם משך זמן לימוד ע"מ לקבל היתר הוראה, מהנכון שימשיך בלימוד זה עכ"פ עד שיקבל סמיכה, ובמה שמסתפק אם היכולת בידו להיות רב וכו', הנה כיון שמספר הקהלות הצריכים לרבנים יראי שמים הולך וגדול - גם החלש יאמר גבור אני וגוי, ובפרט שקרוב לומר אשר החששות שלו בכשרונותיו בהנ"ל אינן מבוססות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, שאם נצרך לאיזה השלמה להשפעה על הזולת וכיו"ב בכדי להצליח במשרת רב וכו' גם זה יבוא....

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ. ב. בטח יודע ושומר שלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור אותם מכאן ולהבא.

בי"ה, ז' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' הרב יעקב שי'

שלום וברכה!

במענה על שני מכתביו מכ"ו וכ"ח שבט, במ כתב אודות ההצעות השונות אשר קבל מאנשי פארטא אלעגרא ועסקני.

והנה ענין בית הספר שלומדים בו כמה מאות ילדים והמנהל הוא כפי כתבו אינו שומר תומ"צ וכו'.

לדעתי לע"ע אין כדאי שיכנס לשם בתור מקבל מהמנהל כי אז רחוק מאד שיוכל לשנות הענינים לע"ע, ויש מקום לחשש שישתמשו בו בתור הכשר על כל הנהגות בית הספר. משא"כ אם עסקו יהי ענין אחר אלא שישפיע להטיב ככל מה דאפשר בעניני ביה"ס ולא יהי תלוי בהם בעניני פרנסתו, בודאי ישמעו יותר לרצונו ולהוראותיו ולא יוכלו להכשיר כל הנהגתם ולאמר שזהו בהסכמתו, שהרי לא יהי מהאנשים האחראים לעניני הביה"ס, אין הנ"ל שולל אשר לעתים קבועים ילמוד בביה"ס לימוד דתי, ובלבד שיהי באופן שלא יהי מקום לחשש הכשר כלל, ואם יש להזהר מזה אדרבה, נכון הענין כיון שע"ז ידע במה שנעשה שם ויותר יוכרחו להשמע להוראתו, ועוד לאחר שיראו שיוצא ונכנס בביה"ס בכ"ז אינו מקפח פרנסתם וכבודם וכו' גם זה יועיל להגדלת השפעתו שם...

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו משילחי שבט, בו כותב אודות החלטתו איך לנצל ימי החופש אשר בבית הספר, ונדמה לו שלא הצליח לגשם החלטתו כפי רצונו, ובפרט בענין הלימודים.

ולפלא שאינו מזכיר אופן לימודו, שבודאי הי' לא בד בבד, וכנודע הוראת חז"ל בנחיצות הלימוד בדיבוק חברים דוקא, ובטח גם במקומו עתה יש למצוא חברותא לזה, ואפשר שתנאי הנ"ל לא נתקיים כדי צרכו - עכ"פ זאת אומרת שלא היתה חברותא כלל או חברותא בלתי מתאימה, שזה ממעט גם בהצלחת הלימוד, בכל אופן גם אם אין חברותא מובן שמוכרח לימוד התורה, וכן פשוט גם כן אשר היאוש ונפילת הרוח לא מסטרא דקדושה הם, שהרי רואים במוחש שלא זו הדרך לעורר התמדה ושקידה, וכמבואר בכ"מ ומהם גם בתניא.

ותקותי חזקה אשר ע"י ההתאמצות שיהי' הלימוד עכ"פ עם עוד אחד וההשתדלות ללמוד מתוך שמחה ובטחון חזק בנותן התורה, יוסיף בהצלחת לימודו, ומה טוב שישמור לומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, והפרשה לצדקה בכל יום חול לפני תפלת הבקר, וזהירות בטבילת עזרא, שכל זה מוסיף בסייעתא דשמיא בהמצטרך לאדם ולביתו בכלל ובעניני תורה ומצות בפרט.

אינו מזכיר במכתבו מהתעסקות זוגתו תחי', ותקותי שגם היא משתדלת לנצל כשרונותי בשטח החינוך הכשר באופן המתאים, והשי"ת יצליחם בכל האמור.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, יו"ד אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מעש"ק תרומה ושלפניו, וכבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להטבת בריאותו ולבשו"ט בכל הענינים אודותם כותב.

ומי"ש שלע"ע לא הציעו לו עבודה, - מובן שכלל עניני פרנסה, הנה ע"פ המבואר בקונטרס ומעין, צריך לעשות כלי. ואין זה דרך לחכות עד שיציעו הם, אלא שצריך לבוא בהצעות מצדו וכו', ובפרט שהרי לו נוגע הענין יותר, וע"פ סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם זקנו אדמו"ר מהר"ש - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שבענין שנוגע לאמיתותו, מגיעים לעומק השכל וסברות רחבות ולהמצאות נפלאות. והשי"ת יצליחו מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת להתעסק בהפצת המעינות חוצה.

בברכה לבשו"ט בענינים הכללים ובעניניו הפרטים,

מ. שניאורסאהן

אגרות קודש

ב"ה, ז' אד"ר, תשי"ז
ברוקלין.

הנהלת תלמוד תורה בית יוסף
ישיבת ליובאוויטש בטראנטא
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבם מיום שהוכפל בו כי טוב, בו כותבים אודות התחלת עבודתם בקדש בשטחים השונים וגם ראשי פרקים מתכנית עבודתם בעתיד הקרוב, ובודאי אף שלא נזכר זה בפירוש במכתבם מקוי עבודתם הוא השתדלות להמשיך עוד תלמידים, אף שאפשר יש בזה קישורים כיון שעתה באמצע זמן הלימודים, בכל זה ראינו הנסיון מארצות"ב, ובטח גם בטראנטא כן הוא המצב, שתמיד ישנם כאלו שמכמה סיבות רוצים וגם יכולים להחליף מקום לימודם אפילו באמצע הזמן של הלימודים אף שלא רבים הם, הרי המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובימינו אלה חינוך בבי"ס על טהרת הקדש אין זה ענין של הוספת ידיעות בתורה ועניני' אלא שבזה תלוי כל השייכות של המחונך ליהדות בכלל אם לטוב וכראוי או וכו'.

הוריתי להנהלת המל"ח - מרכז לעניני חינוך - אשר ישלחו בתור מתנה להספרי' אשר על יד המוסד, מספר ספרים מהוצאתם, ובטח ישנו ת"י הקטלוג של הוצאת קה"ת, ומהנכון שיכתבו להמל"ח איזה ספרים ביחוד מתאימים לגיל התלמידים וידיעותיהם.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש הצלחה מופלגה מתאים לדרישת וגם הכרח השעה לתוספת אומץ וכחות עצומים בחינוך בני ישראל על טהרת הקדש ברוח ישראל סבא.

המחכה לבשו"ט בכל האמור.

[יו"ד אד"ר, תשי"ז]

... ת"ח על כתבו עכ"פ ראשי פרקים מהתעסקותו בצ"צ ובנקודה הפנימית הפצת המעניות חוצה. ובודאי לא יסתפק בהנעשה עד עתה, והרי ציווי התורה היא מעלין בקדש, וציווי התורה ה"ז נתינת כח (נוסף על הכחות הבאים בתולדה והנפש האלקית), אלא שעל האדם לנצלם ככל הדרוש. ושכר התעסקותו בזה אין די באר. ועיקר השכר הוא - כמאמר המשנה - שכר מצוה מצוה, זאת אומרת תוספת הצלחה ופעולות חדשות....

יום ראשון ד' אדר א'

רשעים" – על כך שאל בפרק הראשון: "והא צדיק ורשע לא קאמרי" (והרי צדיק ורשע לא נאמר) – כשמכריזים למעלה, לפני הלידה, מה יהיה תכונתו של הילוד: חכם או טפש, גבור או חלוש וכדומה, אין מזכירים אם יהיה צדיק או רשע, שכן, אם יכריזו גם על כך – תבטל הרי הבחירה

החופשית של האדם; כיצד, איפוא, אמר איוב "בראת רשעים"? – אלא, בהתאם

לאמור יוסבר הדבר: לא מדובר על כאלה שנבראים לבתחילה כרשעים אמיתיים לעתיד, אלא הקב"ה ברא אנשים כאלה, שבמוכן מסויים הם נשארים במצב דומה לרשעים, ואלה הם ה"בינונים" שתמיד נופלים במחשבתם הרהורי עבירה, כמו ברשעים – והכוונה היא, שהם ידחו מחשבות אלו, ויבצעו את העבודה של "אתכפיא סטרא אחרא",

לכפות את הסטרא אחרא.

ובלשון ה"תניא": וְלֹא –

שהם נבראים לבתחילה, שיהיו רשעים באמת חס ושלום, – ולחטוא ממש במחשבה, או בדיבור או במעשה, אלא שייגיע אליהם – שיארע בהם, במעשה הרשעים⁵ במחשבתם והרהורים לבד, – שבמחשבתם יוכלו לעלות הרהורי עבירה כמו שזה אצל רשעים, והם יהיו נלחמים תמיד להפסיד דעתם מהם, – מהרהורי העבירה, כדי לאכפיא לסטרא אחרא, – לכפות את ה"סטרא אחרא" – הם נבראו בצורה כזו, שזה יהיה אופן עבודתם, ולא יוכלו לבטלה מפל ובל, – שלא יוכלו לבטל לגמרי את ה"סטרא אחרא" של נפשם הבהמית. כלומר: הם לא יוכלו להגיע לכך, שלא תתעוררנה בהם תאוות, שהן הסיבה להעלאתם של הרהורים הרעים, כי זה נעשה על ידי צדיקים. – ה"קליפה" וה"רע" של הנפש הבהמית בצדיקים, בטלים לגמרי ל"טוב", שאין מקום כלל לתאוות שתוכלנה לעורר הרהורים רעים. ואילו המדריגות אודותן אנו לומדים כאן, אין ביכולתן להתעלות לכך מצד ה"בריאה" שלהן, וממילא אפשר שתעלינה בבעלי מדריגות אלו מזמן לזמן, מחשבות רעות, ועבודתם היא ללחום נגד מחשבות אלו.

ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו – שלא לחשוב בהם, אתכפיא סטרא אחרא לתתא, – כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, ובאתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא, – עלידי ההתעוררות למטה (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא

אחרא") נעשה ההתעוררות למעלה, בעולמות

העליונים, ואתכפיא סטרא

אחרא דלעילא – כופים את

ה"סטרא אחרא" שלמעלה,

את ה"שורש" של ה"סטרא

אחרא", המגביה עצמה

בגשה, לקיים מה שנתאמר:

"אם תגביה בגשר וגו'

משם אורידך, נאם ה'".

וכמו שהפליג בזה פרשת

תרום [דף קכח], בגדל

נחת רוח לפניו ותבדד בד

אתכפיא סטרא אחרא

לתתא, – כשכופים את

ה"סטרא אחרא" למטה,

לקדושה, דאסתלק יקרא

דקדשא-ברך-הוא לעילא

על פלא, – עלידי כך

מתעלה כבודו של הקב"ה על הכל, יתיר משבתא אחרא, – יותר מאשר עלידי שבח אחר, ואסתלקותא דא יתיר מפלא וכו'.

והתעלות זו היא למעלה מכל ההתעלויות האחרות. על כל פנים, הרי עלידי שנופלים במחשבתו הרהורים רעים, והוא מסיח דעתו

מהם, הוא מקיים את ה"לא" (של "ולא תתורו"), ובכך טמונה מעלת העבודה של "אתכפיא", של כפיה, ולכן אל יפל לב אדם עליו,

ולא ירע לבבו מאד, – מכך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה.

אמנם צריך להיות איכפת לו קצת, שכן, אם לא יהיה איכפת לו כלל ויהיה אדיש כלפיהם, הדבר עלול להשפיע עליו חלילה לחדול

מלהילחם בהרהורים ולדחותם – אלא ש"לא ירע לבבו מאד" מזה,

גם אם יהיה בן כל ימיו במלחמה זו, – שתמיד יעלו במחשבתו

הרהורים רעים, ותמיד יהיה עליו להילחם בהם, מבלי שיוכל

להתעלות לאותה מדרגה, שמלכתחילה לא יהיו להרהורים הרעים

דריסת רגל אלו – ובכל זאת, אל "יקח" דבר זה ללבו, כי אולי לך

נברא, וזאת עבודתו לאכפיא לסטרא אחרא תמיד. – לכפות

את ה"סטרא אחרא" תמיד. ועל זה אמר איוב: – להקב"ה, בראת

3. עובדיה א, ד. 4. בבא בתרא טז, א. 5. "על פי קהלת ח, יד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: דברי רבנו הזקן: "שיגיע אליהם כמעשה הרשעים" הם בהתאם לפסוק בקהלת, בו נאמר: "אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים". לשם מה נוגע לנו לדעת מקור הלשון? – משמע, ש"ק אדמו"ר שליט"א מתכוון לכך, שרבנו הזקן משתמש כאן – בגלל טעם מסויים – בלשון הפסוק ובכך מוסבר לנו שהביטוי "כמעשה הרשעים" אינו כפי פירושה הפשוט של המלה "כמעשה" (שכן, הרי מדובר כאן על מדרגה כזו של יהודי, שמבחינת "מעשה" הוא מופרש לגמרי מה"רע" ואין הוא דומה לחלוטין בכך לרשעים, הדמיון שבינו לבין ה"רשע" הוא רק ביחס לכך, שיכולים לעלות במוחו הרהורים רעים), אלא זהו לשון הפסוק, המתאים כאן לפי הביטוי הכללי.

יום שני ה' אדר א'

למעלה שני סוגי נחת רוח: א) "נחת רוח" הנגזר מדברים "טובים" ו"מתוקים" – עבודת הצדיקים, שאינם צריכים יותר להילחם עם ה"סטרא אחרא", וכל עבודתם היא ל"המשוך" מהקדושה יותר אור; ב) "נחת רוח" הנגזר למעלה, מעבודתם של ה"בינונים", שעדיין יש להם "עסק" עם הדברים ה"מרים", הלא-טובים, להיאבק עם ה"רע" שבנפשם

הבהמית ולדחות את המחשבות וההרהורים הרעים. וזהו שְׁאֵמֵר הַכֶּתוּב: "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה"; – הכל עשה הקב"ה למענו, וכן גם את הרשע "ליום רעה". כיצד, לכאורה, נברא גם הרשע למען הקב"ה? – אלא, פְּרוּשׁ, שְׁיָשׁוּב מְרַשְׁעו וְיַעֲשֶׂה תְּרַע שָׁלוֹ יוֹם וְאוֹר לְמַעַלָּה, – כדי שיהפוך ל"יום" את ה"רעה", שזו משמעות "יום רשע, ליום-רעה". זאת על-ידי, כִּד אֲתַפְּיֵא אַחְרָא

אַחְרָא – כשיכוף את ה"סטרא אחרא", וְאִסְתַּלַּק יִקְרָא יִקְדָּשָׁא בְּרִיךְ-הוּא לְעִילָא. – ויתעלה כבודו של הקב"ה למעלה. זהו פירוש הכתוב "וגם רשע ליום רעה" – שגם הרשע יהפוך את ה"רעה" ל"יום", כלומר – לאור. למדנו עד כאן, שעל-ידי שנופלות מחשבות רעות במוחו של יהודי, והוא משתלט עליהן – הוא כופה בכך את ה"סטרא אחרא" וגורם נחת רוח למעלה. להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות – שאילולא היה דוחה אותן היה עובר על חטא – אלא גם ביחס לדיבורים ומעשים של היתר, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכוונה לשם שמים – מקבלים דברים אלה וכן לבושי הנפש הקשורים בהם, את חיותם מה"סטרא אחרא", כי "צד הקדושה" הוא רק כשעושים את הדבר לשם שמים (למשל: לאכול – כדי לאגור כוח ללמוד ולהתפלל או לקיים מצות עונג שבת; להשמיע מילתא בדביחותא (דברי בדיחה) כדי ללמוד מתוך שמחה, וכדומה) – ולכן, כשיהודי נמנע מלעשות דברים מותרים אלה, כשאינם לשם שמים, וכוונתו לכפות בכך את ה"סטרא אחרא" – הוא גורם על ידי זה נחת רוח למעלה – וכדלהלן:

וְשֵׁנִי מִיְּנֵי נִחַת רוּחַ – בעבודתם של בני ישראל, לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ לְמַעַלָּה: אֶחָד – מִכְּטוּל הַסְטְרָא אַחְרָא לְגַמְרִי, וְאֲתַתְּפֵכָּא מִמְרִירו לְמַתְקָא – ומהפיכת המריר למתוק, וּמַחְשׁוּכָּא לְנִהוּרָא, – ומחושך לאור, וזה נעשה עַל יְדֵי הַצְדִּיקִים; – המבטלים את

ה"סטרא אחרא" לגמרי, ואת ה"מריר", ה"רע" של המדות שמנפשם הבהמית, הם הופכים ל"טוב", ואת "חושך" המוחין וה"שכל" של נפשם הבהמית, הם הופכים ל"אור" ולקדושה – כל זה גורם למעלה אופן אחד של נחת רוח; וְהַשְׁנִית – האופן השני של נחת רוח, הוא: כִּד אֲתַפְּיֵא הַסְטְרָא אַחְרָא – כשכופים את ה"סטרא אחרא", בְּעוֹדָה בְּתַקְפָּה וּבְנִירְתָּה – כשה"סטרא אחרא" היא עדיין בכל תוקפה וגבורתה, וּמִגְבִּיהָ עֲצָמָה בְּנֶשֶׁר, וּמִשָּׁם – ממקום הגבורה, מוֹרִידָה ה' בְּאֲתַעֲרוּתָא דְלִתְתָּא – ע"י

התעוררותו של יהודי למטה, לשבור את ה"סטרא אחרא". אופן זה של נחת רוח למעלה, נגזר עַל יְדֵי הַבִּינוּנִים. – על-ידי עבודת ה"בינונים", הלוחמים להכניע את הקליפה בנפש הבהמית. הרי, שקיים "נחת רוח" למעלה מעבודת הבינונים, במאבקם במחשבות ובהרהורים הרעים. לכך רומזים שני הסוגים: "בראת צדיקים" ו"בראת רשעים" – כאלה שעומדים במלחמה תמידית. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר הַכֶּתוּב: "וְיַעֲשֶׂה לִי מַטְעָמִים כְּאִשֶּׁר אֶהְיֶה" – "מַטְעָמִים" לְשׁוֹן רַבִּים, – שמשמעותה ברוחניות, בעבודת ה' היא: שֵׁנִי מִיְּנֵי נִחַת רוּחַ, – למעלה, מעבודתם של בני ישראל, וְהוּא – "ועשה לי מטעמים וגו'", מֵאֵמֶר הַשְּׂכִינָה לְבָנֶיהָ בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל בְּדַפְרֵשׁ בְּתַקְנֵיהֶם, – כמו שמפרש ב'תיקוני זוהר', שמלים אלו אומרת השכינה לבני ישראל, המבקשת שבעבודתם יגרמו ל"מטעמים" – נחת רוח. וְכִמּוֹ שְׁבִמְטָעִים נְשָׁמִים, דְּרָךְ מִשָּׁל, יֵשׁ שֵׁנִי מִיְּנֵי מַעֲדָנִים: אֶחָד מִמַּאכִּלִּים עֲרֵבִים וּמַתְקִים, וְהַשְּׁנִי מִדְּבָרִים תְּרִיפִים אוֹ חֲמוּצִים, – שלפני שעורכים אותם למאכל ערב, אין הם טובים למאכל מפאת חריפותם או חמיצותם, רַק שֶׁהֵם מְתַבָּלִים וּמְתַקְנִים הֵיטֵב עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲדָנִים לְהַשִּׁיב הַנֶּפֶשׁ. – כך ישנם גם

יום שלישי ו' אדר א'

שאנו מוצאים, **בְּנִמְרָא**: "שְׁעָה רְבִיעִית – משעות הבוקר, מֵאֵכָל כָּל אָדָם, שְׁעָה שְׁשִׁית מֵאֵכָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים", – מדוע, באמת, איחרו תלמידי החכמים את סעודתם בשעתיים? וְהָיוּ – תלמידי החכמים, מְרַעִיבִים עַצְמָם שְׁתֵּי שְׁעוֹת לְבִנְיָה זו, – כדי לכפות את ה"סטרא אחרא", אֵף שָׁנָם אַחֵר הַסְּעוּדָה הָיוּ לוֹמְדִים כָּל הַיּוֹם, – הרי הם לא עשו זאת כדי להרוויח זמן ללימוד, אלא אך ורק כדי לכפות את ה"סטרא אחרא". וכך גם בשאר לבושי הנפש: דיבור ומחשבה, וְכֵן אִם בּוֹלֵם פִּי מְלַדְּבֵר דְּבָרִים שְׁלֹבֵי מְתָאוּה מֵאֵד לְדַרְבָּם מְעִינֵי הָעוֹלָם, – גם אם בדיבור עצמו אין משום איסור כלל – רק מחמת שהוא מתאוה כל כך לומר

דיבורים אלה – הוא מתאפק, כדי לשבור את יצרו הרע. וְכֵן בְּהַרְהוּרֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ, – שהוא מתאוה להרהר בענין גשמי, ונמנע מכך, אֲפִלּוּ בְּמַעַט מְזִיעֵר דְּאֵתְבַּפֵּיא סְמִירָא אַחֲרָא לְתַתָּא – גם בכפיה מועטה של ה"סטרא אחרא" למטה, אֲסַתְלַק יְקָרָא דְקָרְשָׁא בְּרִידָהּ וְקָרְשָׁתוֹ לְעִילָא הַרְבָּה. – מתעלה בהרבה כבודו של הקב"ה וקדושתו למעלה.

וְלֹא עוֹד, – לא זו בלבד שעלידי ההשתלטות על המחשבות הרעות, גורמים לנחת רוח למעלה, כי על ידי כך כופים את ה"סטרא אחרא" אֲלֵא אֲפִלּוּ בְּרַבְרִים הַמְתָּרִים לְגַמְרִי, כָּל מָה שְׁאֵדָם זֻכְרָה יִצְרוּ – "מקריב" ושולט ביצרו הרע, אֲפִלּוּ שְׁעָה קָלָה, – מדובר כאן בדבר שמותר לעשותו, והוא יצטרך לעשותו, אלא שהוא דוחה אותו לזמן מאוחר יותר, וּמִתְבָּנֵן לְאֵתְבַּפֵּיא לְסְמִירָא אַחֲרָא שְׁבַחֲלָל הַשְּׂמָאֲלִי, – שבלב, כְּגוֹן שְׁחָפִין לְאֵכָל, וּמֵאַחֵר סְעוּדָתוֹ עַד לְאַחֵר שְׁעָה אוֹ פָחוֹת, וְעוֹסֵק פְּתוּרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, – שכן, אם באותה שעה, הוא עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית רוצה בהם, אין בכך משום "אתכפיא" (כפיה), כי הרי

בין כך הוא נהג לפי רצון הנפש הבהמית. רק, אם באותה שעה, הוא עוסק בתורה – ואף שאין הוא מרויח בכך זמן של לימוד תורה, שכן, גם אחרי האכילה ימשיך ללמוד, זאת ועוד, גם את האכילה עצמה אין הוא דוחה לגמרי, כי אחרי אותה "שעה" – אכן יאכל – מכל מקום, עצם העובדה שהוא מאחר את סעודתו – יש בה משום כפיית ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח למעלה. בְּרִיאִיתָא – כמו

יום רביעי ז' אדר א'

לצדיקים בלבד, שאין להם שום שייכות ל"רע", אלא דוקא לאותם אנשים שיש להם עסק עם ה"רע", כפי שיוסבר להלן: וּפְרָשׁ

"וְהַתְקַדְּשֶׁתָּם" – שְׁתַּעֲשׂוּ עַצְמָכֶם קְדוּשִׁים; כְּלוּמָר, אֵף שְׂבִימָת אֵינוֹ קְדוּשָׁה וּמְבָדֵל מִסְטָרָא אַחֲרָא, – "קדושה" משמעה – פרישה והתבדלות מזה"קליפה" ומה"רע". הרי, אף שמבחינת מדרגתו, עליו עדיין לקדש עצמו ולהתרחק מזה"סטרא אחרא", כלומר: אין הוא

בדרגה שאין בלבו שום תאוה לדברים המקבלים חיותם מזה"סטרא אחרא", כִּי הֵיא – ה"סטרא אחרא" שמנפשו הבהמית, בְּתַקְפָּהּ

וּמִקְדָּשָׁתָהּ זו – שלמעלה, נִמְשַׁכֶּת קְדָשָׁה עֲלִיוֹנָה עַל הָאָדָם לְמַטָּה, לְסִיעוּ סִיעוּ רַב וְעֵצוֹם לְעִבּוּדָתוֹ יְהִיבָהּ. – בעבודת השם שלו.

וְהוּא שְׂאֵמְרוּ רַז"ל: "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מַעַט לְמַטָּה – מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבָּה מְלַמְעֵלָה", לְבַד מָה שְׂמִקְנִים – בכך, מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה¹⁰: "וְהַתְקַדְּשֶׁתָּם וְכוּ", – שהוא מקיים, בְּשִׁמְקֵדֵשׁ עַצְמוֹ בְּמִתָּר לוֹ. – בדברים המותרים לוֹ. מִצּוֹת "וְהַתְקַדְּשֶׁתָּם" היא,

שגם בדברים המותרים, ימנע יהודי מלעשותם לשם תאוותו הגופנית, אלא, אך ורק לשם שמים. מִצּוֹה זו של "וְהַתְקַדְּשֶׁתָּם" הרי לא נאמרה

8. שבת י, א. 9. יומא לט, ב. 10. כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע לבלב כו' מפני שיש בעבודתו נח"ד (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריך להיות) גם בקו דועש"ט (ד-ועשה טוב-) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא – לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'".

כפויה של התקדשות, ישנה הבטחה שאכן "תהיו קדושים", כלומר, סופו להיות קדוש ומבדל באמת מהסמרא אחרא, על ידי שמקדשים אותו הרבה מלמעלה, – כפי שלמדנו, שעלידי שאדם מקדש עצמו מעט למטה – מקדשים אותו הרבה מלמעלה, ומסיעים אותו לגרשה – את ה"סטרא אחרא" מלבו מעט מעט: – שגם מלבו, יהיה בידו, לגרש את ה"סטרא אחרא", שגם בלבו לא תהיה שום תאוה לענינים ש"חיותם" היא מה"סטרא אחרא".

ליקוטי אמרים

ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט:

ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי, – שבלב, שבו מיקומה של הנפש הבהמית והיצר הרע, רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. – ומנתק את עצמו מה"סטרא אחרא", הרי אם הוא עושה כן ומקיים בכך את "והתקדשתם" הוא מגיע לקיום האמור אחרי "והתקדשתם", ככתוב בהמשך: "והייתם קדושים" – נוסף על הפירוש הפשוט, בלשון ציווי, שתהיו קדושים, אפשר גם לפרש "והייתם קדושים" בלשון של הבטחה, עלידי "והתקדשתם" פעילות

יום חמישי ח' אדר א'

וכדומה – רבנו הזקן אומר כאן שכל יהיה ה"בינוני" – אודותו מדובר כאן – שוטה, להתעסק בעבודה זו, כי לא נאמרו דברים ההם – להעלות את המחשבות הזרות, אלא לצדיקים, שאין נופלים להם מהשבות זרות שלהם – מחשבות זרות הנובעות ממדותיהם הם, כי אם משל אחרים, – שכן, לצדיק אין מחשבות זרות עצמיות, מאחר שמדות נפשו הבהמית כבר נהפכו לקדושה. המחשבות הזרות, העוללות לעלות, אי פעם, במוחו, מקורן מהזולת, שנשמתו שייכת לאותו צדיק. ומחמת שלא כל אחד יכול ליעץ לעצמו ולמצוא בתוכו כוחות להתגבר על המדה הרעה – עליו להזדקק לעזרתו של הצדיק, אליו הוא מקושר. מתעוררות אז

מחשבות זרות במחשבתו של הצדיק, שאצלו אלו הן רק אותיות של מחשבה, בלי כל זיקה למדה רעה מוחשית. ועלידי שהצדיק מכיר את המדה ממנה נובעת אותה מחשבה, ומגביר בתוכו אותה מדה כפי שהיא ב"קדושה" – הוא משפיע בכך על אותו יהודי, שיוכל להתגבר על המדה הרעה שלו, ואותה מדה שמן הנפש הבהמית – של הזולת – מתעלה, עלידי הצדיק, ל"קדושה". הרי כל זה שייך לצדיק בלבד שאין בו מדות רעות כלל. אבל מי שנופל לו – מחשבות זרות, מושלו, – מה"רע" שלו, מבחינת הרע שבלבו בחלל השמאלי – ממדותיו הרעות שמנפשו הבהמית – איך יעלה – את ה"רע", למעלה, והוא עצמו מקושר למטה: – לכן שטות היא ל"בינוני" להתעסק ב"עבודה" שאין לו כל שייכות אליה. אך אף על-פי-כן, אל יפול לבו בקרבו להיות מזה עצב נכזה בשעת העבודה, שצריך להיות בשמחה רבה, – בשעה שהוא עובד את ה', אלא

פרק כח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שאם נופלים במחשבתו של אדם הרהורי עבירה ותאוה – בשעה שהוא עוסק בעניני הגשמיים – אל יפול רוחו מכך, אדרבה – עליו לשמוח, שהרי עלידי השתלטותו על אותן מחשבות והסתת דעתו מהן, הוא מקיים מצות "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם",

כופה את ה"סטרא אחרא" תחת שלטון ה"קדושה", וגורם נחת רוח רב למעלה.

ואפילו אם נופלים לו הרהורי תאוה ושאד מהשבות זרות בשעת העבודה – בשעה שהוא עוסק בעבודת ה' בתורה או בתפלה כבונה – וכאן הרי אין מקום ל"חשבון" שבפרק הקודם, שעליו להיות שמח על שהוא מקיים מצות לא-תעשה וכופה את ה"סטרא אחרא" – שהרי ההרהורים

והמחשבות הרעות מפריעות לו, בשעה זו, לעבודת ה', אל ישית לב אליהן, – למחשבות ולהרהורים הרעים, אלא יסיח דעתו מהן כרגע, וגם אל יהי שומע לעסם בהעלאת המדות של המחשבה זרה, כנודע, – קיימת צורת עבודה של "העלאת המדה" מהמחשבה הזרה, שכן, כל מחשבה זרה מקורה במדה מסויימת בנפש הבהמית. למשל: מדת החסד מתבטאת במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה זרה שאין ליהודי להיות נזקק לה, וכדומה – וישנו סוג "עבודה" שבשעה שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה מחשבה, ויגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית, שעל ידי כך יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא הסיבה לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה. למשל: אם המחשבה הזרה נובעת מתאוה – יגביר בנפשו את האהבה להקב"ה, דבר המשפיע על תאוה הנפש הבהמית,

זרות. – הדבר היה נכון, אילו היתה זו נפש אחת שעושה את כל האמור, אז היה במחשבות הזרות משום הוכחה, שה"מתפלל" אינו כפי שצריך להיות, שכן, אם הנפש היחידה הזו שקועה כל כולה בתפילה – אין מקום אז לשום מחשבות זרות, **אבל באמת לאמתו**

הן שתי נפשות, הנלחמות זו עם זו במחו של אדם, – הרי האמת היא שקיימות שתי נפשות שונות והן נלחמות ביניהן על השליטה במוחו של האדם, שיהיה ממולא בענייה היא בלבד, כל אחת חפצה ורצונה למשל ב – במוח, ולהיות חמה ממלא ממנה לבדה, וכל הרעיוני תורה ויראת שמים – נובעים, מנפש האלהית, – ומאידך וכל מלי דעלמא – כל המחשבות וההרהורים בעניי עולם נובעים מנפש הבהמית, – הרי, שכוונת התפילה היא מהנפש האלקית, ואילו המחשבות הזרות הן מהנפש הבהמית, מכאן – שאין במחשבות הזרות משום הוכחה שאין התפילה כמו שצריכה להיות. ברם, אם כך, שהנפש האלקית היא

העסוקה בכוונת התפילה – מה מפריע לה, מה שהנפש הבהמית מהרהרת במחשבות זרות? – אומר על כך רבנו הזקן: **רַק שְׁהָאֱלֹהִית מְלַבֶּשֶׁת בָּהּ**. – הנפש האלקית מלוכשת בנפש הבהמית, ולכן מבלבלות המחשבות הזרות של הנפש הבהמית, לנפש האלקית בכוונת התפילה. **וְהוּא כְּמִשְׁלֵל אֶדָם הַמִּתְפַּלֵּל בְּכוּנָה, וְעוֹמֵד לְנִגְדוֹ עָרֵל – גוֹי, רָשָׁע, וּמְשִׁיחַ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ כְּרִי לְבָלְבָלוֹ, – וְלִהְיוֹת לוֹ בְּתַפִּילָתוֹ. לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַגּוֹי לְבַלְבֵּל אֶת הַיְּהוּדִי, אֲלָא רַק לִשְׂאוֹל אוֹתוֹ שְׂאֵלָה מְסוּיָמָה – קִיּוּמָה אֲזִי הַעֲצָה, לַעֲנוֹת לוֹ עַל שְׂאֵלָתוֹ, וְהוּא יִפְסֵק מִלְּבַלְבֵּל בְּתַפִּילָתוֹ. אַךְ, מֵאַחֵר שְׂכוּנָתוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הָיָה לְבַלְבֵּל אֶת תַּפִּילָתוֹ, לֹא תוֹעִיל הַהִתְרַיָּנוּת אִתּוֹ, שְׂוֹאֵת עֲצָתוֹ בְּרָדָא, – הַעֲצָה הַטּוֹבָה לַמִּתְפַּלֵּל, הִיא, שְׂלֹא לְהִשָּׁיב לוֹ מִטּוֹב וְעַד רָע, – שְׂלֹא לַעֲנוֹת לְרָשָׁע מִטּוֹב עַד רָע, וְלַעֲשׂוֹת עִצְמוֹ בְּחָרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע, וְלִקְחֵם מִה שְׂבִיחוֹת: "אֵל תַּעַן כְּסִיל בְּאוֹלָתוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם אֶתָּה". כִּךְ –**

אֲדַרְבָּה יִתְחַזֵּק יוֹתֵר וְיוֹסִיף אִמּוּן כָּל כַּחוֹ בְּכוּנָת הַתַּפִּילָה בְּחִדּוּהָ וְשִׂמְחָהּ יִתְרָה, בְּשׁוּמוֹ אֶל לְבוֹ, כִּי נִפְּלִית הַמִּתְשַׁבֵּה וְזֶה הִיא מַהְקִלְפָה שֶׁבְּחָלָל הַשְּׁמָאֲלִי, – מִהֲנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמֶן הַקְּלִיפָה, שִׁמְיוּמָהּ בְּחָלָל הַשְּׁמָאֲלִי שְׂבֵלָב, וּמִמְנָה נּוֹבְעוֹת

המחשבות הזרות, הַעֲוֹשָׁה – הַמְּנַהֶלֶת, מְלַחֶמָה בְּבִינוּי עִם נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שָׁבוּ, וְנוֹדַע דֶּרֶךְ הַנִּלְחָמִים – שִׁמְטָתוֹ שֶׁל כָּל לֹחֶם, לַנֶּצַח וְאִפִּילוֹ לַחֲרוֹג אֶת הַנֶּחֱלָם נִגְדוֹ, וְכֵן הַנֶּאֱבָקִים יִתְּרָה, – שְׂכָל אֶחָד מִתְּבוּחַן לַחֲפִיל אֶת הַשְּׁנִי – הִרִי הַנוֹהֵג הוּא: בְּשִׂאֲחָד מְתַנַּבֵּר, – וּמִרְאָה אֶת גְּבוּרָתוֹ, אִי הַשְּׁנִי מִתְּאִמֵּן לְהַתְנַבֵּר גַּם בֵּן כָּל מִאֲמָצִי כַּחוֹ, וְלָכֵן – כִּי גַם בְּמַלְחָמָה שֶׁבֵּין הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבֵּין הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּשִׁנְשֵׁשׁ הָאֱלֹהִית מִתְּאִמֶצֶת וּמִתְנַבֶּרֶת לְהַתְפַּלֵּל, – שְׁעֵל־יָדֵי הַתַּפִּילָה בְּכוּנָה, בְּרִצּוֹנוֹ לַחֲחִישׁ וּלְנֶצַח אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אִי גַם הַקְּלִפָה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, מִתְנַבֶּרֶת בְּנִגְדָה, – כִּגְדֵּה הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, לְבָלְבָלָהּ וְלַחֲפִילָהּ בְּמִתְשַׁבֵּה וְזֶה

שְׂלֹא. – בְּרִאוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מִתְנַבֶּרֶת לַהֲתַפַּלֵּל בְּכוּנָה, הִיא מִשְׁתַּדֶּלֶת לַהֲפִירַע לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל־יָדֵי מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, בְּכִךְ הִיא רוֹצֶה לְבַלְבֵּל אֶת כּוֹוֶנֶת הַמִּתְפַּלֵּל בְּתַפִּילָה, לִפִּי זֶה, הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּהֶר מוֹכִיחָה, שְׂהוּא אֲכָן מִתְפַּלֵּל בְּכוּנָה; סִימָן יֵשׁ בְּכִךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית חֲשָׂה שֶׁתַּפִּילָתוֹ יֵשׁ מִשּׁוּם סִכְנָה לַמַּעֲמָדָה, וְלָכֵן הִיא מִשְׁתַּדֶּלֶת לַהֲפִירַע כּוֹוֶנָה זֹה. – הִרִי, אֲדַרְבָּה – עוֹבְדָה זֹה צְרִיכָה לְהוֹסִיף בּוֹ אוֹמֵן בְּתַפִּילָתוֹ בְּכוּנָה. וְלֹא בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, שְׂמוֹעִים לְהוֹכִיחַ מִנְּפִילַת הַמִּתְשַׁבֵּה וְזֶה – מְכַלֵּל שְׂאִין תַּפְלָתָם כָּלָם, – הַחוֹשְׁבִים בְּטַעוֹת שְׁנִפִּילַת הַמַּחֲשָׁבָה מוֹכִיחָה שְׂאִין תַּפִּילָתָם שׁוּוֹה כָּלָם, מִשּׁוּם שְׂאֵלֵי הַתַּפִּילָה כְּרָאוּי וְנִכּוֹן – לֹא הָיוּ נּוֹפְלִים לוֹ מִחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. – וּמֵאַחֵר שְׂאִין נּוֹפְלוֹת בְּמוֹחוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, הֵם מְסִיקִים מְכַר, שֶׁתַּפִּילָתָם אֵינָה מִתּוֹךְ כּוֹוֶנָה, וְהָאֱמָת הִיא בְּרִבְרִיָה, אִם הִיתָה נֶפֶשׁ אֶחָת לְבִדָּה, הִיא הַמִּתְפַּלֵּלֶת וְהִיא הַמִּתְשַׁבֵּת וּמִהֲרָהֶרֶת הַמִּתְשַׁבֵּת

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתבוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה – אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתבוננות, כשהוא נתון בעומק הענין – יש בכך משום הוכחה על אי-הצלחה המלאה של ההתבוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התבוננות שבתפילה – אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה. 3. משלי כו, ד.

כשנפלות במוחו מחשבות זרות, אל ישיב מאומה ושום מענה ומענה נגד המחשבה זרה, – אל יכנס לשום ויכוח ולמחשבות והרהורים כיצד לנצח את המחשבה הזרה, כי המתאבק עם מנוגל

– מתנגל גם כן; – ולכן, אל יתעסק כלל עם המחשבה הזרה, רק יעשה עצמו בלא יודע ולא שומע הרהורים שנגפלו לו, ויסירם מדעתו, ויסיף אמן ככה פגתו. – בתפילתו. ואם יקשה לו להסירם – את המחשבות הזרות, מדעתו, מפני שפזורים דעתו מאד בחזקה – אזי ישפיל נפשו לה' ויתחנן לו יתברך

במחשבתו, – אם הוא עוסק אז בקטעי התפילה שאסור להפסיק בהם בדיבור, אלא יתפלל במחשבתו להשי"ת, לרחם עליו ברחמי

ליקוטי אמרים

כך אל ישיב מאומה ושום מענה ומענה נגד המחשבה זרה כי המתאבק עם מנוגל מתנוול ג"כ רק יעשה עצמו כלא יודע ולא שומע הרהורי' שנפלו לו ויסירם מדעתו ויסיף אומץ בכה כוונתו ואם יקשה לו להסירם מדעתו מפני שפזורים דעתו מאד בחזקה אזי ישפיל נפשו לה' ויתחנן לו ית' במחשבתו לרחם עליו ברחמי המרוכים כרחם אב על בנים הנמשכים ממוחו וככה ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו ית' להצילה ממים הזדונים ולמענו יעשה כי חלק ה' ממש עמו:

המרים, כרחם אב על בנים הנמשכים ממנו, וככה ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו יתברך, להצילה מ"מים הזדונים", – מהמחשבות הזרות שמן הנפש הבהמית, ולמענו יעשה, – הקב"ה יעשה למען עצמו כביכול, כי חלק ה' ממש עמו: – שכן, אם יתפלל שירחמו עליו – הוא עלול, לפעמים, לעורר על עצמו דינים חלילה: ישפטו אותו אם הוא זכאי שירחמו עליו, ואילו אם בקשתו היא "למענו", למען הקב"ה – מובן הדבר, שאין אז מקום לשפוט את ה"מתפלל" אם הוא זכאי לרחמנות. פירוש נוסף יש

בכך: רבנו הזקן מבטיח, שהקב"ה אכן יעשה זאת למענו, וירחם עליו, שכן, הנשמה היא חלק מזה'.

יום שישי ט' אדר א'

שלמדנו בפרק כ"ו, חלק מעבודתו של ה"בינוני", הוא לקדש את עצמו בדברים המותרים: לא לעשות את מה שהוא מתאוה לעשות, כמו: להימנע מלאכול – כשהוא רוצה לאכול, וכדומה. דבר זה בא בדרך של מלחמה – על האדם להלחם עם היצר הרע שרוצה שהאדם יספק את תאוותיו בכל דבר. וכשהלב נמצא

במצב של טמטום וכבדות – אין הוא מסוגל לנהל מלחמה זו עם היצר הרע. וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש, דאמר רב מתיבתא: כגון ערן, – שאמר ראש הישיבה בגן עדן, "אע"פ דלא סליק ביה נהורא – מכבשין ליה כו', – בול עץ שאין האש אוחות בו – מבטשים אותו, מכים בו ומפרידים אותו לחתיכות. כדי להדליק בול עץ שאין האש נאחזת בו – אין מן הצורך להוסיף אש חזקה יותר, אלא אפשר להכין את העץ שהאש תשלוט בו, וזאת – עלידי שמפרידים אותו לחתיכות קטנות ודקות. כך גם – ממשך ב"זוהר": גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא – מכבשין ליה כו'". – גוף שלא נקלט בו האש והאור של הנשמה – מבטשים אותו. אז – מסיים ה"זוהר" נעשה הגוף ראוי לקליטת "נהורא דנשמתא" (אור הנשמה). פירוש "נהורא דנשמתא", – משמעות "נהורא דנשמתא" – אור הנשמה – (שאינו מאיר בגוף), שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשל על חמירות שפגות. – שכן,

פרק כט. בפרקים הקודמים, העלה רבנו הזקן שורה של עצות, כיצד להשתחרר מעצבות, שיש בה משום הפרעה לעבודת ה'. בפרק שאנו עומדים ללמוד, מורה רבנו הזקן כיצד להשתחרר מהפרעה אחרת בעבודת ה', והיא – טמטום הלב, שלעיתים קורה שלבו של אדם סתום ואינו ברהרגשה, ולכן אין הוא מסוגל לקלוט את אור ה"שכל" הפועל להשפיע על הלב, שיגיע בתפילתו לאהבת ה' וליראת ה'.

אך עוד אחת צריך לשית עצות – לחפש עצות, בנפשות הבינוניים, – בנפשות אלה שהם במדרגת ה"בינוני" אשר לפעמים נעשים רבים ויש להם טמטום הלב שנעשה להם טמטום הלב שנעשה – הלב, כאבן, ולא יכול לפתח לבו בשום אופן לעבודה שכלל זו תפלה,

– כפי שמפרשים בתורת החסידות, הכוונה היא, שהתפילה היא עבודה בתוך הלב ועם הלב; העבודה בתוך הלב – היינו: שמה שהאדם מבין במוחו, יאיר בלבו; ומגמתה של עבודה זו היא, להשפיע על הלב לשנות את רגשותיו לטובה, שבמקום תאוות הלב לדברים גופניים – תהיינה לו אהבת ה' ויראת ה'. ברם, לעבודה זו, זקוק האדם לפתיחת הלב שלבו יהיה פתוח לקלוט מה שהמוח מבין ומושפע ממנו. כשהלב סתום ואינו מסוגל לקלוט – יש בכך משום הפרעה לעבודת הלב שבתפילה. וגם לפעמים לא יכול להלחם עם היצר, לקדש עצמו במתן לו, מפני כבדות שכלבו. – כפי

ליקוטי אמרים

זאת, אינו נתפס ונדבק
במחוץ כל כך - הבנה זו
אינה נתפסת ונדבכת כל
כך במחוץ, שיוכל למשל
על המריות חלב, - וזאת, מחמת המריות ונפשות. - של
המוח והלב.

בשכלו בגדולת ה' אינו נתפס ונדבק במחוץ כל כך
שיוכל למשול על חומרי' הלב מחמת חומריותו וגסותו

על ה"שכל" של הנשמה,
לשלוט בחומריות הגוף
ולזככה. ואילו בנידון דידן
(בענינו) אין אור הנשמה
והשכל משפיעים על החומריות. ואף שמכין ומתבונן בשכלו
בגדולת ה' - כלומר: ב"התבוננות" לא חסר לו כלום, ובכל

שבת קודש י' אדר א'

היא האדם עצמו באלה שמדריגתם היא מדריגת ה"בינוני",
שנפש החיונית המחיה הגוף, היא בתקפה בתולדותה בלבד,
- של ה"בינוני", נמצא היא היא - הנפש שמן הקליפה, האדם
עצמו. - ב"בינוני". וכשהוא שובר את עצמו, הוא שובר בכך את

ה"סטרא אחרא". ועל נפש
האלהית שבו נאמר:
"נשמה שנתת בי טהורה
היא", "שנתת בי דיקא,
- בי, דוקא, מכלל -
מכאן, שהאדם עצמו
איננו הנשמה הטהורה, -
שהרי, אז לא היה אומר
"שנתת בי". בשעה שהאדם
אומר "שנתת בי", אומרים
זאת נפשו וגופו, כי הגוף
כשלעצמו איננו אדם
שיכול לומר. משמעות
הדברים היא שהאדם עצמו
הוא הנפש הבהמית המחיה
את הגוף, והיא אומרת על

הנפש האלקית "שנתת בי". כי אם בצדיקים, - בהם, אין הנפש
הבהמית - האדם עצמו; שבהם הוא להפך, שנשמה הטהורה
שהיא נפש האלהית - הוא האדם, - שכן, כל חיותם באה
מהנפש האלקית בלבד, גם הגוף חי מהנפש האלקית, ונאמר
נקרא "בשר אדם", - טפל לאדם עצמו.

והספכה - לכן, היא גסות הקליפה, שמגביה עצמה על אור
קדושת נפש האלהית, - הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה,
מגביהה את עצמה בחומריותה, כנגד אור הקדושה של הנפש
האלקית, ומסתרת ומחשיכה אותה. - את אור הקדושה של

הנפש האלקית. כשם
שבמשל, כשאין האש
נאחזת בבול העץ, לא
נדרש דוקא להוסיף יותר
אש, אלא מפרידים את בול
העץ לחתיכות קטנות,
שתהינה מסוגלות להידלק
- כך גם בנמשל, לא
נדרשת התבוננות גדולה
ועמוקה יותר בגדולת ה',
אלא יש לשבור את
חומריות הקליפה, כדי
שהאדם יהיה ראוי לקלוט
בתוכו את אור הקדושה
של הנפש האלקית. ולזאת
- ולכן, צריך להנשמה
ולחשפילה לעפר, דהיינו לקבץ עתים להשפיל עצמו, -
לעשות "חשבונות" שישפיעו על השפלתו, להיות "נבזה בעיניו
נמאם" בכתוב, ו"לב נשבר" - "רוח נשברה",⁵ היא הסטרא
אחרא, - עלידי ההשפלה נשברת רוח ה"סטרא אחרא", שהיא
היא האדם עצמו בבינונים, - הנפש הבהמית של הקליפה,

ליקוטי אמרים

והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור
קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אותה. ולזאת
צריך לבטלה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאם ככתוב ולב
נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו
בבינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה
כתולדתה בלבד נמצא היא היא האדם עצמו. ועל
נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא
שנתת בי דיקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
בשר אדם.

3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים, מחמת חומריותו וגסותו,
שזה מזיק לחומריות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם במוח לא נתקבלה ההתבוננות
כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי - מן ההכרח שזה ישפיע על הלב. כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות הם "עילה ועולול", סיבה
ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן - אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח לומר, שהשכל אינו מאיר
כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומריות וגסות המוח. על דברים אלה - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א"כ למה לא אמר גם ב"פ ע"ד המוח?
- אולי התירוץ על ה"נ"ל ב"פ קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו' (עיין פ"ז). משא"כ כאן מפרש זוהר, ובוהר פשיטא מדובר גם
ברשעים (אף - שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנדו"ז)". 4. תהלים טו, ד. 5. תהלים נא, יט: רוח נשברה לב נשבר. 6. ברכות השחר: ברכות
ס, ב. 7. שמות ל, לב.

יום ראשון

תהלים:

מפרק כג
עד פרק כח

יום שלישי

ד אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: ובכל דחי' . . . "לד" צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיונים, ובשכל אלקי בפרט, הוא א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם. ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במושכלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

יום

שני

תהלים:

מפרק כט
עד פרק לד

יום רביעי

ה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: ושני . . . "68" דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספיקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר הועמסה על שכמנו.

יום

שלישי

תהלים:

מפרק לה
עד פרק לח

יום חמישי

ו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לה"לח.

תניא: ולא עוד . . . "68" לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואָס דער אויבערשטער ב"ה איז מוכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאַק א אידען אַ טובה טאָן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואָס עס קומט איהם זאָל, ח"ו, זיין ניט גוט, אָבער אויף דעם אַנדערען איז דאָס ניט שייך כלל.

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: זוהי מעלה נפלאה, שהקב"ה מוכה ומשיגים חוש ועונג בעשיית טובה ליהודי, עד שהוולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצוא כמה טעמים מדוע מגיע לו שיהי' לו, ח"ו, לא טוב, אך על הוולת זה כלל לא שייך.

יום

רביעי

תהלים:

מפרק לט
עד פרק מג

יום ששי

ז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שלית אדון כל, למען הביא לפועל – בכל מקום שהוא – רצונו ית' וכוונתו בבריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא ע"י קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.

יום חמישי

שבת

ח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

תהלים:

מפרק מד
עד פרק מח

דער אלטער רבי האָט אַמאָל אריינגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. ג. . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיין" []. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

תרגום חפשי

רבינו הזקן זימן אליו אברך מתלמידי המגיד, ואמר לו – בניגון, כדרכו – : "עלי יש מצוה של 'ולמדתם אותם את בניכם', עליך יש מצוה של לזון ולפרנס בני ביתו, הבה נתחלף; אני אתן לך כדי שתוכל לקיים את המצוה שלך, ואתה למד עם בני – ה' זה אדמו"ר האמצעי – וביאר לו סדר הלימוד: ראשית לומדים אותיות א. ב. ג. . . מהי 'אלף' – נקודה ממעל ונקודה מתחת, קו באמצע – זוהי 'אלף'. ילד יהודי חייב לדעת שה'אלף' של תורה הוא ה'יוד' שממעל ה'יוד' שמתחת עם קו האמונה שמחברם". ישנה גרסה נוספת: "יוד למעלה זוהי הנשמה, יוד למטה – זהו הגוף, וקו של יראת שמים באמצע".

יום ששי

יום ראשון

ט אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: פרק כט. אך . . . "לוי" וגסותן.

תהלים:

מפרק מט
עד פרק נד

אז מען געהט אין גאס און מען טראַכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראָם (סטאָר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאָר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

תרגום חפשי

כשהולכים ברחוב וחושבים משניות תניא, ויושבים בחנות עם חומש, תהלים – הרי זה יקר עתה יותר מכפי שהיה בזמן שהרחוב היה מואר באור תורה. אסור להלך ברחוב 'על קיבה ריקה'. יש להצטייד בתורה עמה יתהלכו ברחוב.

שבת קודש

יום שני

י אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: והסיבה . . . "לוי" בשר אדם.

תהלים:

מפרק נה
עד פרק נט

בברכת המזון קודם מים אחרונים ואומרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק.

ביום שא"א בו תחננו: שה"מ בשוב, לבני קרח, אברכה, זה חלק.

אחר מים אחרונים וידבר אלי.

יום ראשון

לעולם לא מאוחר

זוב הוא חולי, ואמרו חז"ל "חולי זה יצר הרע" (ירושלמי שבת פ"ד ה"ג). השפעת היצר על האדם קיימת בכמה רמות, המרומזות במספר הראיות:

ראיה אחת מרמזת על רוע הקיים באדם שלא בבחירתו, אלא בבחינת אונס שנוצר בעקבות חטא עץ הדעת; שתי ראיות זהו הרע שנוסף באדם על ידי שמגרה מרצונו את יצרו; וראיה שלישית מבטאת גירוי מתמשך של היצר, כך שהרע נקבע באדם כה חזק עד שאין לו יכולת להשתחרר ממנו, בבחינת "תחילתו בפשיעה וסופו באונס".

גם במצב כה חמור דלתות התשובה אינן ננעלות, והכוח נתון לאותו אדם להביא קרבן, לשוב אל ה', ובכך לכפר על מעשיו הנלווים.

[נע"פ לקוסי שיחות, כרך 17, עמוד 42]

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק א, הלכה יב: רַאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב - אִינָה מְטַמָּא בְּמַשָּׂא . . שְׂאִינוּ קְרוֹי זָב אֲלָא אַחֵר רַאִיָּה שֵׁנִית.

שלושה דינים נאמרו בזב: הרואה ראייה אחת – טמא טומאת ערב; ראה שתיים – מטמא גם משכב ומושב וצריך לספור שבעה ימים ולטבול במעין; ראה שלוש פעמים – צריך גם להביא קרבן (הל' מחוסרי כפרה ב, ו).

הבדל נוסף: בראיה אחת – טמא אפילו ראה באונס; בשתיים – רק אם הראיה השניה היתה ברצון; ובשלוש – אם שתי הראשונות היו ברצון חייב קרבן אפילו אם השלישית היתה באונס (שם ב, ה. ורש"י נידר סה).

ובפנימיות העיניים:

יום שני

24 חודשים = שנתיים?

אך בעל ה'כרתי ופלתי' הבדיל בין המקרים: איסור נישואין עם מינקת חבירו נובע מצד מצב ההנקה, כדברי הרמב"ם: "שמא יתעכר החלב, והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין לחלב כשיתעכר". בנוגע להנקה הוזכרו בגמרא הן שנים והן חודשים, והלכך נחלקו הפוסקים; בעניינו, לעומת זאת, העדר הדם אינו תלוי בהנקה, כי אם בכך שלוקח לאשה 24 חודשים להתאושש לגמרי מהלידה. בנושא זה הזכירו חכמים רק חודשים ולא שנים, ובהתאם לכך גם לדעת הרמ"א חודש העיבור ייחשב כאן כחודש מן המניין. ואכן, כך פסק רבינו הזקן בשולחנו (יד"ד קפד, סק"ד).

הלכות מטמאי משכב פרק ד, הלכה א: אִיזוּ הִיא מְיֻקָּה? כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ מֵיוֹם הַלֵּדָה.

ההלכה אומרת כי עד 24 חודשים מזמן הלידה, האשה מוגדרת כ"מסולקת דמים" שאין לה וסת קבוע. דנו הפוסקים האם מונים לפי 24 חודשים בדיוק או לפי שנתיים, ונפקא מינה האם חודש העיבור – אדר ב' – נכלל במספר החודשים.

הש"ך (יד"ד קפד סק"ח) תלה את העניין במקרה דומה. נחלקו הפוסקים אודות הדין שאדם לא יתחתן עם מינקת חבירו עד שימלאו לולד 24 חודשים (אה"ע יג, יא): הבית יוסף פסק כי חודש העיבור עולה למנין החודשים, והרמ"א פסק כי לכתחילה אין הוא נחשב.

יום שלישי

האם האבן חוצצת?

החוצצת בינו לבין הכלי. משמעות הדברים, שהאבן אינה מהווה הפסק. ואם כן, מהי התועלת בחיפוי האבן? אלא שלאמיתו של דבר, קיים הבדל גדול בין שתי ההלכות: לענין טומאה, אכן אין תועלת באבן המפסיקה בין הזב לכלי עליו הוא עומד, כי "הואיל ונתנשא על הכלי הזה מכל מקום – נטמא ונעשה אב הטומאה"; ואולם איסור הטבילה על נסרים אינו קשור לדיני טומאה. היות שגזירת הכתוב היא שהמקוה צריך להיות בקרקע, גזרו חכמים שאין לטבול גם כאשר עומד על משטח עץ. מרצפת האבן משמשת רק כדיוכר בין מקוה זה למקוה שבכלי, ולכן היא מתירה.

[לבוש, יורה דעה, סימן קצח, ס"ק לא]

הלכות מטמאי משכב פרק ז, הלכה א: כָּלִי הָעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב . . אֶפְלוּ הֵיךְ תַּחַת הָאָבֶן - אִם עֹמֵד אַחֵר מִמֶּטְמֵאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאָבֶן . . נִטְמָא וְנִעְשֶׂה אֶב הַטְּמֵאָה.

נפסקה הלכה (יד"ד קצח, לא) שאין לטבול במקוה העשוי בכלי, שכן, "מה מעיין בקרקע אף מקוה בקרקע" (ת"כ שמיני פ"ו). כתוצאה מכך, אין לעמוד בעת הטבילה על נסרים מעץ, שמא יבואו לטבול בכלים.

בימיו של ר' מרדכי יפה, בעל ה'לבושים', היו המקוואות בנויות עם מדרגות עץ. כדי שהדבר לא יהא נגד ההלכה האמורה, הוא תיקן שיחפו את העץ במרצפות מאבן.

לכאורה, תקנתו נוגדת את פסק הרמב"ם כאן, הכותב, שאם הזב עומד על כלי מדרס – נטמא הכלי גם כאשר יש אבן

יום רביעי

יש גבאי, ויש גבאי

לגבות לפי אומדן עצמאי שלו (ראה כס"מ עדות י, ד. ועוד). בתחילה, כשפסלו לעדות שאר גולנים מדרבנן, לא היו הגבאים והמוכסים בכלל, כי סברו שאינם לוקחים אלא דבר הקצוב מדין המלכות ו"דינא דמלכותא דינא". אבל לאחר

הלכות מטמאי משכב פרק י, הלכה ח: חֶבֶר שֶׁנֶעְשֶׂה נִבְאִי לְמַלְךְ, או מוֹכֵם, וְכִיזָא בְּהֵן - דְּוָחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ.

ה"גבאי" האמור כאן הוא מי שנתמנה להיות גובה מס המלך הקצוב וקבוע לפי גולגולת וכדומה, וה"מוכסן" הוא מי שנתמנה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

אינו יודע למי יחזיר, יש כאן בעיה נוספת: כל עוד הוא מחזיק במלאכה מפוקפקת זו, עדיין הוא חשוד שיחזור לקלוקלו. זה גם הטעם לפסק הרמב"ם שאפילו 'חבר' (תלמיד חכם) שנעשה 'גבאי', נדחה מ'חברתו'.

[נ"פ סנהדרין כה, ובמפרשים שם]

שחכמים ראו כי הם לוקחים יותר ממה שהמלכות הקציבה, פסלו אף אותם.

ואף על פי שאם הגבאי לקח יותר מן הראוי הריהו גזול גמור, שפסול לעדות מן התורה, הוצרכו חכמים לפסלו אפילו אחר שהחזיר. מלבד העובדה שבשונה משאר הגזולנים, הגבאי דגן

יום חמישי

מה נחשב ל'היסח-הדעת' ומתי

האמורות בכל נושא משתנות. לדוגמה: כאשר אדם מניח תפילין, אין תפילתו ולימודו נחשבים כהיסח הדעת כלפי התפילין, כי לא נהג בהם בקלות ראש, למרות שלא תמיד זכר את עצם העובדה שהוא מניח תפילין. לכן גם אם ישן שינת עראי, עדיין אין זו הסחת דעת (הל' תפילין ד, טו).

לעומת זאת לגבי טומאה מצינו שצריך הן את תשומת לב האדם המתמדת והממוקדת, והן את הימנעותו מעשיית מעשים הגורמים להסחת הדעת. זהו פשר ההלכה שלפנינו: 'חבר' שהלך לבוש בחלוק ועטוף בטלית – אם הוא שם לב ונזהר מטומאה רק בנוגע לחלוק ולא בנוגע לטלית, הטלית תהא טמאה!

הלכות מטמאי משכב פרק יג, הלכה ו: **חָבֵר שֶׁחֶזַק לְבוֹשׁ בְּחָלּוּק וְעִטּוֹף בְּטָלִית וּמַחֲלָה, וְאָמַר: 'כָּלִבִּי הִיא לְשֹׁמֵר אֶת הַחֲלּוּק, וְחֵיתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסְתַּחְתִּי דַעְתִּי מִן הַטָּלִית' – הָרִי הַחֲלּוּק בְּטָהֳרָתוֹ; וְהַטָּלִית טָמְאָה.**

המושג "היסח הדעת" מצוי בדברי רבינו בכמה עניינים, ואולם משמעותו משתנה מנושא לנושא:

בלימוד תורה – שיתמיד בלימודו ולא יזנח אותו (הל' ת"ת ג, ו); בתפילין – שינהג בהם מנהג כבוד ולא יקל את ראשו (הל' תפילין ד, יא); בנטילת ידיים – שישמר את ידיו ולא יגע (הל' ברכות ו, יז); ובטומאת מת – שיזכור כי אסור לו להיטמא למת, ואם שכח זאת אנו חוששים שנטמא.

היות שמשמעות הביטוי משתנה לפי העניין, גם ההלכות

יום שישי

בליעה אינה אכילה

אך רבי חיים מברסק סלל דרך אחרת בשיטת הרמב"ם: העובדה שנבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה, אינה קשורה לדין "אכילה". ענין האכילה נקבע אך ורק לאחר סיום הבליעה, ואילו כאשר האוכל עדיין בתוך בית הבליעה – אין זו אכילה (כתובות ל).

ומזה שהרמב"ם פוסק שטומאת הנבילה היא בתוך בית הבליעה – בהכרח לומר שאין זה מדין 'אכילה' אלא דין מיוחד הוא, שהטומאה נקבעת בעת שהיית הנבילה בבית הבליעה. לפי זה מובן, שהנבילה מטמאת רק כאשר הכזית נכנס בבית אצות, ולא תועיל שהייתו במשך הזמן של "אכילת פרס", משום ששיעור זה נאמר רק בפעולת אכילה.

הלכות אבות הטומאות פרק ג, הלכה א: **הָאוֹכֵל בְּבֵלֶת הָעוֹף הַטָּהוֹר בְּלֶבֶד . . אֵינָה מְטַמְּאָה . . אֲלָא בְּשֵׁהִיא בְּתוֹךְ בֵּית הַבְּלִיעָה.** דין ייחודי נאמר כאן. בעוד שיתר הנבילות מטמאות במגע וכדומה, נבלת עוף טהור אינה מטמאת אלא כשהיא בבית הבליעה, ושיעורה כזית.

ויש לעיין: האם גם כאשר אכילת הנבילה לא היתה בבת אחת, אלא שההאכילתה "בכדי אכילת פרס" (וזמן אכילת חצי כיכר – לדעת הצ"צ 6 רגעים), אומרים אנו ששיעור מצטרף? נחלקו האחרונים בדבר:

ה'מנחת חינוך' (מצוה קסא) סבור שאכילת נבלת עוף טהור הינה ככל אכילה שבתורה, ששיעור הכזית נמדד "בכדי אכילת פרס".

שבת-קודש

טהרה בכניסה או ביציאה

אין שיעור, לא עלתה לה הטבילה. ברם, רבים מהפוסקים תמחו על חידוש זה, ונימוקם וטעמם עמם: מאחר והמים הם הפועלים את הטהרה, איך יתכן לומר שבשעת הימצאות האדם במים אין הוא נטהר ודוקא ביציאתו מהם יטהר?!

לדבריהם, הטהרה מתבצעת לעולם בכניסה למי המקוה. ורק בהלכה זו שהטובל אינו יכול להיטהר בעודו בתוך המקוה – להיותו דורס על טומאה – נטהר הוא ביציאתו. ולפי זה גם הטובלת ולאחר מכן נחסר שיעור המים, היא לכאורה טהורה (שו"ת מנחת יצחק ח"ה, צט).

הלכות אבות הטומאות פרק ו, הלכה טז: **וְכֵן זֶבֶד שֶׁדָּרַס עַל הַמִּשְׁכָּב שֶׁהוּא מְנַח בְּמִקְוֵה, הָרִי הַמִּשְׁכָּב טָמֵא; וְכִשְׁעָלָה הַמִּשְׁכָּב מִן הַמִּקְוֵה – יִטְהַר, שֶׁהָרִי עָלָתָהּ לֹא טָבְלָהּ.**

חידוש גדול נתחדש כאן, ויש המסיקים ממנו שכל טמא אינו נטהר משעה שנכנס למקוה, אלא דוקא ביציאתו. ולכן, בדין זה, אף כי בעודו במקוה הזב לא נטהר מפני המשכב הטמא, ככל זאת עלתה לו הטבילה, כי הטהרה היא ביציאה ואז כבר אינו דורס על המשכב (כסף משנה).

והפוסקים דנים מעין זה באשה נידה שבעת כניסתה למקוה היה בו שיעור ארבעים סאה, אך בינתיים חסרו המים משיעורם. לפי האמור, מאחר והטהרה חלה רק בשעת היציאה ואז כבר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד' - אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק א

א. הזב והנדה והיוולדת - כל אחד מארבעתן אב מאבות הטמאות; מטמאין פלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו, ועושה אותן אב טמאה, ומטמא מדף [- דבר שמעליו -] על גביו.

ב. אחד זבה קטנה [שראתה דם יובות יום או יומיים] ואחד זבה גדולה [שראתה שלושה ימים], ואחד זבה מחמת עצמה או מחמת אנס, ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל שלש - טמאת כלן שנה לטמא אחרים.

ג. קטנה בת יום אחד - מטמאה בנדה; בת עשרה ימים - בזיבה; בת שלש שנים ויום אחד - מטמאה את בועלה, כמו שיתבאר.

ד. קטן בן יום אחד - מטמא בזיבה, ואחד גרים וצבדים ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.

ה. סריס [בידי] אדם סריס חמה [- מלידה], מטמאין בזיבה כשאר הבריאים.

ו. אין האשה מטמאה בלבן, ולא האיש באדם; אלא האשה באדם, והאיש בלבן.

ז. טמטום ואנדורגיזוס [- ספקי זכר או נקבה], נותנין עליהם חמרי האיש וחמרי האשה: מטמאין בלבן כאיש, ובאדם כאשה. וטמאתן בספק; לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, ואין חביין עליהן על טמאת [כניסת] מקדש וקדשיו [- אכילת קדשים]. ראה לכן ואדם באחד, שורפין עליהן תרומה וקדשים; אבל אין חביין עליהן על מקדש וקדשיו - שנאמר: "מזכר עד נקבה תשלחו", עד שתהיה הטמאה טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית. וכן הנוגע בלבן ואדם שלו [של הספק] פאחת, אינו חבי על טמאת מקדש וקדשיו; נגע הוא [הספק] עצמו בלבן ואדם שראה, הרי זה חבי על ביאת המקדש.

ח. דם הנדה, או דם הזבה, או דם היוולדת - מטמא בכל שהוא, במגע ובמשא, שנאמר: "והדוה בנדתה, והזב"; מפי השמועה למדו, שפדוה כמוה. וכבר בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור, ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה, שהרק מתעגל ויוצא, וזה שותת ויורד.

ט. אשה שיוצא הולד מדפנה [- ילדה ניתוח קיסרי], ויוצא עמו דם מן הדפן - הרי אותו הדם אב מאבות הטמאות, כדם הנדה והולדה והזיבה; שהמקור, מקומו טמא. והאשה טהורה, עד שיוצא ממנה דם דרך הרחם.

י. מקור האשה שנעקר ונפל לארץ, האשה טמאה טמאת ערב; וכן מקור שהזיע [הוציא] כשתי טפי מרגליות, האשה טמאה טמאת ערב. אבל אינה נדה, עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא מחוץ למקור.

יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנאמר: "זובו, טמא הוא"; ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראיה ראשונה של זב - אינה מטמאה במשא, והרי היא פשכבת זרע, בין מאיש גדול, בין מקטן. וכן המשכבות והמושבות שישב עליהן משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה - טהורין; שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה כשתים, אין טמא אלא המסיט [- מויד] טפה אחרונה.

יג. ראיה ראשונה של מצרע, מטמאה במשא - שנאמר: "כל צרוע וכל זב", הרי הצרוע כזב גמור; מה זב גמור, זובו מטמא במשא - אף מצרע, ראיתו הראשונה מטמאה במשא.

יד. רקו של זב ומימי רגליו ושכבת זרעו - כל אחד משלשתן אב טמאה, דין תורה; ומטמא בכל שהוא, במגע ובמשא; הרי הוא אומר בפרק: "וכי ירק הזב בטהור"; ומימי רגליו ושכבת זרעו, אי אפשר שלא יהיה בהן צחצוחי [- טיפות] זיבה כל שהוא.

טו. ואחד זב, ואחד נדה ויוולדת וזבה - כל אחד מהן, רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב; וכן כל מקום שנאמר בהלכות אלו 'הזב' - אחד הזב, ואחד שאר הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב: שלשה מהן אב טמאה, והן - רקו, ומימי רגליו, ושכבת זרעו. וכל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. ושלשה מהן כולד הטמאה, ואלו הן - דמעת עינו, ודם מגפתו [- מכתו], וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין טמאין שאין מטמאין אדם, אבל מטמאין פלים מדברי סופרים, כמו שיתבאר. ושלשה מהן טהורין, ואלו הן - יצתה, ולחה סרוחה היוצאת ממנו, והראי [- צואה]. הרי אלו השלשה מן הזב והזביר, כמותן משאר האדם. פיהו וניעו [- ליחות מהגרון] ויררו ומי האף שלו - הרי הן פרקו לכל דבר, ובכלל הרק הם חשוכין. דם היוצא מפי אמה [- אבר המילה], ודם השותת מפיו - הרי הם בכלל דם מגפתו; הנה מוצץ וירק דם - הרי זה טמא פרק, שהדם שיימצץ אי אפשר לו בלא צחצוחי רק.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב

א. דם נדה וזבה ויוולדת, מטמא לח ויבש. אבל זובו של זב, ורקו, ושכבת זרעו - אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח; אבל אם יבש יותר מדי, אינו מטמא. ועד כמה? אם שורין אותו בפושרין מעת לעת, וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא כלח; אם היו המים פושרין בתחלתו, אף על פי שאינן פושרין בסופן. וכל הדברים האלו, דברי קבלה [ממשה רבינו].

ומעלה; אכל הקטנים למטה מזמן זה, לא גזרו עליהם טמאה - שעקר הגזירה, כדי שלא יהיה תינוק ישראל רגיל אצל הגוי במשכב וכו', ופחות מזמן זה, אין ביאתן ביאה. **יב.** בעת שגזרו עליהן, לא גזרו על שכבת נרע שלהן; אלא שכבת נרעו של גוי טהורה כדין תורה. ומפני מה לא גזרו עליה טמאה? כדי להודיע שטמאתן מדברי סופרים - שהרי הכל יודעין שאלו היו זבין דין תורה, היתה שכבת נרען אב טמאה כשכבת נרע הזב; ומאחר שידעין שטמאתן מדברי סופרים, לא יבואו לשרף עליהן תרומה וקדשים.

יג. נמצאת למד, שזוכו של גוי, ודם נדה או דם זיבה ולדה של גויה, והגוי והגויה עצמן, אף על פי שהן נקיים מדם זיבה, ורק הגוים, ומימי רגליהם, ומשכבן ומרפבן, ובוועל גויה - כל אחד מאלו אב טמאה מדברי סופרים; לפיכך, אין תיבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו, ואין שורפין עליהן את התרומה.

יד. וכלן מטמאים אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא - כמו הזב לכל דבר, אלא שהטמאה מדבריהם כמו שבאנונו. ודם הנכרית, כרקה ומימי רגליה - מטמא לח, ואינו מטמא יבש.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג

א. בועל נדה - כנדה, שהוא אב מאבות הטמאות של תורה; מטמא פלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא בהסט [חזקה], ומטמא משכב ומרפב כנדה.

ב. אין משכב בועל נדה ומרפבו, כמשכב נדה ומרפבה; שהמשכב והמרפב שדורסה עליו נדה - אב מאבות הטמאות, ומשכב בועל נדה ומרפבו - ולד טמאה, ככלים שהוא נוגע בהן, שאינן מטמאין אדם ולא פלים, אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה נגרעה טמאת משכבו מטמאת משכבה? מפני שנאמר בבוועל נדה: "ותהי נדתה עליו, וטמא שבעת ימים", ונאמר בו: "וכל המשכב אשר ישכב עליו, וטמא". מאחר שנאמר "ותהי נדתה עליו", איני יודע שהוא מטמא משכבו; ולמה נאמר "וכל המשכב אשר ישכב עליו וטמא"? מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שהכתוב נתקו מטמאה חמורה, מלטמא אדם וכלים, ותלאו בטמאה קלה, שיהיה משכבו ולד, ולא יטמא אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות הטמאות.

ג. אחד הפא על הנדה, או על הזבה, או על שומרת יום כנגד יום [- ראתה זיבות יום או יומיים], או על היולדת - בין פדורבן בין שלא פדורבן, אחד המערה ואחד הגומר, בין גדול שבא על הקטנה, בין קטן שבא על הגדולה. במה דברים אמורים? בשהיה הבעל בן תשע שנים ויום אחד, והנבעלת בת שלש שנים ויום אחד; אכל פחות מכאן, אינו נטמא משום בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא ולד ואינו אב. וכן בועל הזב, הרי הוא כנוגע בזב; ואחד הנוגע בזב, או הנבעל מן הזב.

ד. הנדה, והזבה, ושומרת יום כנגד יום, והיולדת אף על פי שלא ראתה דם - פלן מטמאות למפרע מעת לעת, או

ב. פשתן שטותו נדה, המסיטו טהור; ואם היה לח - הרי זה מטמא, מפני רק פיה.

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס, ונמלך שלא לשותתו - המסיט את הכוס טהור; שתה ממנו הזב כל שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב.

ד. זב שנשף את הפת ואת הבעל, המסיטן טהור; נשף את הקישות ואת המלפפון - המסיטן טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן.

ה. קלפי פולין וקלפי תורמוסין שקצצן [- קילוף בפיו] הגוי - המסיטן טמא; שכל הגוים כזבים לכל דבריהן, כמו שיתבאר. הקלפין שבשוקין, הולכין בהן אחר הרב. **ו.** דם טמא שנתערב במים - אם בטלו מראיו [של הדם], הכל טהור; נתערב בדם טהור או בזין, רואין אותו [את הדם הטהור והזין] כאלו הוא מים. וכן רק טמא שנתערב במים - אם היה קשור [- סמיר] כבדיתו, הרי זה טמא; ואם נמחה במים - אם בטלו מראיו, הכל טהור. נתערב ברק אחר, רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגלי טמא מאלו שנתערבו במים - אם בטלו מראיהן, הכל טהור; ואם לאו, טמא. נתערבו בזין, או במי רגלים טהורין - רואין אותן כאלו הן מים. נתערבו במי רגלים של גוים, הולכין אחר הרב. כיצד? עוקה או כלי גדול שהיו ישראל וגוים מטילין שם מי רגליהם - אם רב גוים, הכל טמא; ואם רב ישראל, הכל טהור; מחצה למחצה, הכל טמא. וכן אם נתערב מי רגלי גוי זה, במי רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב.

ז. שואלין [כלים של -] מי רגלים מכל מקום, ואין חוששין שמא של נדות הן - שלא נחשדו בנות ישראל לכנס מי רגליהן כשהן נדות.

ח. חרש שהיה הזב או הזבה מטילין בו מי רגליהן, וכבסו [- שטפו] - פעם ראשונה ושניה, הרי המשקין שכבסו בהן טמאין; ופעם שלישית - טהורין, בין שכבסו במים בין שכבסו במימי רגלים; שהרי לא נשאר בו לחלוותית מממי רגלים הראשונים.

ט. זבה שנעקרו [ולא יצאו מגופה] מימי רגליה בסוף שכעת ימי הספירה, ונרדה וטבלה, והטילה מים אחר הטבילה - הרי הן ספק אם אחר עקירה הולכין, וזבה היתה, או אחר יציאה, שהיא טהורה. וכן גויה שנעקרו מימי רגליה, ונתגירה וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק אם אחר עקירה הולכין, והרי הם במי רגלי הנכרי, או אחר יציאה, והרי הן במימי רגלי ישראל הטהורין.

י. העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובכלדה, כישאל. אכל הגוים אין מטמאין, לא בזיבה ולא בנדות ולא בלדה - דין תורה, שנאמר: "ידברו אל בני ישראל, ואמרתם אליהם: איש איש, כי יהיה זב" - בני ישראל מטמאין בזיבה, לא הגוים.

יא. וחקמים גזרו על כל הגוים שיהיו טמאים כזבים לכל דבריהם, זכרים ונקבות; והוא - שיהיה הזכר בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, והנקבה בת שלש שנים ויום אחד

שנעשו על טהרת הקדש שנטמאו באלו, תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה [שלא הופרשה מהם חלה] - אין מטמאין בכל אלו הטמאות שהן מדבריהם. נמצאת למד, שכל אחת מאלו הנשים, ומשכבן ומרכבן, ורקן ומימי רגליהן, ובוועל רואה כהן מאחר שנטמא הכהן, ובוועל יולדת מאחר שיצא האבר וחור - בלן אבות טמאות מדברי סופרים.

יום שני

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד

א. ארבע נשים שהן זינן שעתן [טמאות רק מכאן ולהבא] ואינן מטמאות למפרע; ואלו הן - מעברת, ומניקה, ובתולה, וזקנה. איזו היא מעברת? משפיר עברה [- ג' חודשים]. היתה בחזקת מעברת וראת דם, ואחר כך הפילה רוח [- שלפוחית ריקה] או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה, ודיה שעתה; ראת דם, ואחר כך הפיר עברה - הרי זו מטמאה למפרע [- מעת לעת], ככל הנשים. איזו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלדה; אפלו מת בנה בתוך זמן זה, או שגמלתו, או נתנתו למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו מטמאה למפרע, ככל הנשים. איזו היא בתולה? כל שלא ראת דם מימיה; בתולת דמים אמרו, לא בתולת בתולים [שלא נבעלה]. כיצד? אפלו נשאת וראת דם מחמת נשואין [- בעילה], או לדה וראת דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה, ודיה שעתה. איזו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה, ולא ראת דם. ואיזה הוא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראין לה 'זקנה' בפניה, ואינה מקפדת. עברו עליה שלש עונות וראתה, וחזרה ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יתר וראת - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה למפרע.

ב. בתולה שראת דם, אפלו שופעת [שוחתת דם] כל שבועה או דולפת [טיפין טיפין] - הרי זה פעם אחת; ראת דם ופסק, וחזרה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה לראות [לפני גיל י"ב], וראת דם - פעם ראשונה ושניה, דיה שעתה; ראת פעם שלישית, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים [ללא ראייה], ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראתה - מטמאה למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות [מגיל י"ב], וראת - פעם ראשונה, דיה שעתה; שניה, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע.

ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיעו לראות, שראו ראיה ראשונה - זינן שעתן; ראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס - אף השניה, זינן שעתן.

מפקידה לפקידה [- מהבדיקה האחרונה]; וזה הוא נקרא 'מעט לעת' שבגדה. כיצד? אשה שהיתה טהורה, ואין לה וסת [- קביעות], ובדקה עצמה בשחרית ומצאה טהור, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת משעת פקידה [- בדיקה] ראשונה עד שעת פקידה השניה, טמאות למפרע. וכן אם בדקה היום ומצאה טהור, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת מעת שמצאה דם עד עשרים וארבע שעות למפרע טמאות. ועד [- בד הבדיקה] שלאחר התשמיש, הרי היא כפקידה; ושלפני התשמיש - אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו יפה.

ה. אשה שיש לה וסת, וראת דם בשעת וסתה - דיה שעתה [- טמאה מכאן ואילך], ואינה טמאה למפרע. הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע, והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה; וזו היא טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הוסת - הרי זו טהורה. כל אשה שיש לה וסת - תרגיש בעצמה מפהקת, או מתעטשת, או חוששת [כואבת] פי כרשה ופולי מעיה, או אוחזתה צמרורית [צמרורות], או ראשה כבד עליה, או אכריה כבדין, וכיוצא באלו. יש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה מאלו, מיד בתחלתו; ויש אשה שתמתין במקרה זה שעה או שתיים, ואחר כך תראה הדם בסוף הוסת. היתה למודה [רגילה] לראות בתחלת הוסת, כל הטהרות שעשת בתוך הוסת טמאות; היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת, כל הטהרות שעשת בתוך הוסת טהורות; ואינה חוששת, אלא משעה שדרכה לראות, עד עת שמצאה דם.

ז. הוואה כהן [של דם] - טמאה למפרע, עד עת הפקידה [הבדיקה האחרונה]. וכן הבגד שנטמא עליו הכהן, טמא למפרע; עד כמה? עד שתאמר: 'בדקתי החלוק הזה, ולא היה עליו כהן'. אפלו כפסה אותו, ולא בדקה - טמא מקדם הכפוס למפרע, עד שעת הפקידה. ואפלו נמצא הכהן לח - הרי זה מטמא למפרע, עד שעת הבדיקה; שאני אומר: מזמים היה שם, ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח.

ח. וכל הנשים שזינן שעתן [- שטמאות רק מכאן ולהבא] - כחמן פראיתן, ואינו מטמא אותן למפרע. כל אלו הנשים המטמאות למפרע - בין רואה דם בין מוצאה כהן, מטמאות משכב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים; וכן רגן ומימי רגליהן, טמאין למפרע. ואפלו כלי חרש המקף צמיד פתיל [כיסוי מהודק], מטמאות אותו למפרע; אבל אינן מטמאות את הבועל למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע בלבד. וכל הוואה כהן - הבועל אותה מאחר שנטמא הכהן, טמא משום בועל נדה.

ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה. וטמאת יולדת יד, וטמאת מעט לעת או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו, וטמאת וסתות, וטמאת כהנים - הכל מדברי סופרים, וטמאתן בספק. לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, אלא תולין; וכן חלין

שנעשו על גביו טמאות; אף על פי שהצאבון מעביר הצבע, הואיל ולא העביר שבעת הסממנים, הרי זה בחזקת כהן, ושמא אלו העביר השביעי, היה עובר. העביר עליו שבעה סממנים, ולא עבר, וחזר והעביר פעם שנייה, ועבר - כל הטהרות שנעשו על גביו בין תכבסת ראשונה לשנייה, טהורות; וכל הטהרות שנעשו על גביו אחר תכבסת שנייה, טמאות; הואיל וגלה דעתו שהוא מקפיד עליו, ורוצה להוציא רשומו - הרי זה טמא, עד שיבטלו ויטבילו. כבר בארנו בהלכות אסורי ביאה, שבעה הסממנים שמעבירין על הכתם מה הם, והיאך מעבירין אותם.

טו. האשה שמתה, ויצא ממנה דם - מטמא משום כהן, כדם הנדה; שהמקור, מקומו טמא. אף על פי שיצא הדם אחר שמתה, ואין כאן נדה, הואיל ומקום טמא יצא, מטמא טמאת כהנים. ואם היה בו רביעית - מטמא באהל, ומטמא משום כהן.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ה

א. הזב, והנדה, והנדה, והיולדת - לעולם הן בטמאתן, ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומקרב, עד שיטבול; ואפלו נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה, ולא טבלו - הרי הן בטמאתן.

ב. יולדת שלא טבלה אחר שבעה לזכר, וארבעה עשר לנקבה - כל דם שתראה, אף על פי שהוא בתוך ימי טהרה, [עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקבה] - הרי הוא כדם הנדות, ומטמא לח ויבש; לא תלה הפתוב בימים בלבד, אלא בימים וטבילה.

ג. יולדת שינדה לטבל מטמאה לטהרה, ונעקר ממנה דם בירידתה, ויצא חוץ לבין השנים [מקום מסוים ברחם] - הרי זו טמאה; ואין הטבילה מועלת לדם זה, ואף על פי שעדין הוא בכשרה. ואם נעקר ממנה בעליה מן המקנה - הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהר, והטבילה מועלת לכל הדם המבלע באברים, ומשמה אותו דם טהר.

ד. יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר, וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבעת ימי נקיים אם היתה יולדת בזוב - הרי היא בכל ימי טהרה שלה, כטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו. והרי היא כטבול יום, בכל אותן הימים. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהרה, אלא במשלים הימים [כשימלאו ימי הטוהר] - הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. כמה דברים אמורים שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר; אבל לקדשים, הרי היא כראשון לטמאה שעדין לא טבל, אלא כמי שנעב בנדה או בטמא מת וכיוצא בהן. נמצאת למד, שהיולדת, בתוך ימי טהרה - אוכלת במעשר ופוסלת את התרומה כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקח ומדם טהרה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרה; שמשקה טבול יום טהור, כמו שיתבאר; ומטמא את הקדשים כולד הטמאות, עד שתשלים ימי טהרה ותהי טהורה לכל. ונראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש, שהיא צריכה טבילה בסוף,

ו. מעברת או מניקה שראת דם, ועברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראת - דיה שעטה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראת פעם שנייה, שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות למפרע. הוזהר דם אחר דם טהר - דם יולדת עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקבה] בתוך עשרים וארבע שעות, דיה שעטה. וכל שדיה שעטה - אף על פי שאינה מטמאה למפרע, צריכה להיות בודקת עצמה תמיד; וכל אשה המרבה לבדק, משבחת - חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה מועלת להן כלום.

ז. חכמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום בשחרית, מפני טהרות של ערבית [שנגעו בהן אתמו], ובערבית, מפני טהרות של שחרית; וכל אוכלת תרומה, בודקת בשעה שאוכלת בתרומה. וכל אשה בודקת בשעה שעוברת [הולכת] לשמש מטה, מפני הטהרות; אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות, אינה צריכה בדיקה לבעלה - שכל הנשים שיש להן וסת, בחזקת טהרה לבעליהן, כמו שבארנו בענין נדה.

ח. חזקת בנות ישראל, עד שלא הגיעו לפרקן [זמן ראייתן] - בחזקת טהרה, ואין הנשים בודקות אותן. אבל משהגיעו לפרקן - צריכות בדיקה, ונשים בודקות אותן. **ט.** החרשת, והשוטה, ומי שנטרפה דעתה כאלו - אם יש להן פקחות מתקנות אותן [הבודקות ומכונות אותן לטבילה], הרי אלו אוכלות בתרומה.

י. כל הפתמים הבאים מבין ישראל, בחזקת טמאה; והבאים מבין הגוים, טהורין. והנמצאים בערי ישראל, טהורין - שלא נחשדו להשליף פתמיהן, אלא מצניעין אותן; לפיכך, כל הפתמין הנמצאים בכל מקום, טהורין - חוץ מן הנמצאים בחרים וסביבות בית הטמאות [מקום מיוחד לנידות]. וכלן, טמאתן בספק, כמו שבארנו.

יא. כל הפתמים השמאין, מעבירין עליהן שבעה סממנים [לבדוק אולי הם צבע]; ואחר כך, בין עבר הפתם בין לא עבר, מטבילו וטהרו - שאם לא עבר כלל, הרי הוא צבע; ואם עבר או כהה [נחלש], הרי זה כהן, ומאחר שעברו עליו הסממנים, כבר בטל אף על פי שרשומו נכר. ואפלו פתם של דם נדות ודאי - פיון שהעביר עליו שבעת הסממנים, בטל; ומטבילו, ועושה על גביו טהרות.

יב. בגד שאבד בו הפתם - מעביר על כל הבגד שבעה סממנים, ומטבילו. אבדה בו שכת זרע - אם היה [בגד] חדש, בודקו במחט; ואם היה שחוק [משומש], בודקו בחמה [בשמש].

יג. בגד שהיה עליו פתם, והטבילו ועשה על גביו טהרות, ואחר כך העביר על הפתם שבעת הסממנים, ולא עבר - הרי זה צבע, והטהרות שעשה טהורות; ואינו צריך להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הפתם, או כהה עינו [נחלש מראהו] - הרי זה פתם, והטהרות טמאות, שהרי הקפיד על הפתם להסירו; וצריך להטבילו פעם אחרת לטהרו.

יד. פתם שהעביר עליו ששת סממנים, ולא עבר, ואחר כך העביר עליו צאבון [סבון], ועבר - הרי הטהרות

ב. המשפכ והמרקב - כל אחד מהן אב מאבות השמאות של תורה, מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא. ומה בין משפכ למרקב? שהנוגע במשפכ - אם היה אדם, ונגע בבגדים ובשאר פלים עד שלא פירש ממטמאיו [נ] עדיין נוגע במשכב ומרכב] - הרי זה טמא, ועשה אותן ראשון לטמאה; והנוגע במרקב - אינו מטמא בגדים ולא כלים, אפלו בשעת מגעו. אבל הנושא את המשפכ או את המרקב - הרי זה מטמא בגדים ושאר פלים בשעת נשיאתו, עד שלא פירש ממטמאיו. ומנזן שבטמאת מרקב חלק מגעו ממשא, ובמשפכ לא חלק? שהרי הוא אומר במשפכ: "ואיש אשר יגע במשפכו - יכבס בגדיו", ובמרקב הוא אומר: "וכל המרקב אשר ירכב עליו הזב - יטמא, וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו - יטמא עד הערב", ולא נאמר בו "יכבס בגדיו"; מלמד, שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ונאמר: "והנושא אותם - יכבס בגדיו" - אחד הנושא את המרקב או הנושא משפכ, מטמא בגדים בשעת נשיאתו. נמצאת למד, שהזב והזבה והנדה והיולדת, ומשכבן ורקנן ומימי רגליהן, ודם נדה וזבה ויולדת, וזובו של זב - כל אחד מאלו אב. ואדם שנגע באחד מכל אלו או נשאו - מטמא בגדים ושאר פלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו, ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש; שכל המטמא אדם, מטמא כלי חרש; וכל שאינו מטמא אדם, אינו מטמא כלי חרש. הנה למדת, שכל טמא שנאמר בו "יכבס בגדיו" - הרי זה מטמא בגדים שיגע בהן כל זמן שלא פירש ממטמאיו, ועושה אותן ראשון לטמאה כמוהו; ומטמא שאר הפלים כבגדים, חוץ מפלי חרש - שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש, אף על פי שעדין לא פירש. וכל טמא שלא נאמר בו "יכבס בגדיו" - הרי הוא עד שלא פירש, כאחר שפירש; שאינו מטמא בגדים, מפני שהוא זלד; ואין צריך לומר שאינו מטמא אדם, ולא כלי חרש. לפיכך, הנוגע במרקב, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; והנושא את המרקב, מטמא בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.

ג. כל הפלים שינשאו [ימצאו] למעלה מן הזב [אע"פ שאינו נוגע בו], הן הנקראין 'מדף'. והן כלן ככלים שהוא נוגע בהן - שהן ראשון לטמאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים; אבל מטמאין אכלין ומשקים, כשאר ולדות השמאות. וטמאת מדף, מדבריהם [מדברנו].

ד. הזב והזבה והנדה והיולדת והמצרע שמתו - הרי הן מטמאין משפכ ומרקב אחר מיתתן, כשהיו כשהן חיים, עד שימוק [ירקב] הבשר; וטמאה זו מדבריהם - גזרה שמה יתעלף אחד מאלו, וידמו שמת, והוא עדין לא מת. נמצא משפכן ומרקבן שלאחר מיתתו, אב טמאה של דברי סופרים. אבל נכרי שמת, אינו עושה משפכ; שהרי כשהוא חי אינו מטמא אלא מדבריהם, כמו שבארנו.

ה. כל מקום שאתה שומע 'טמאת משפכ ומרקב', אינו שיגע [בידיו] הטמא במשפכ או במרקב שינשא עליהם;

ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

ה. יולדת שהיא מצרעת, וטבילה אחר שכבה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהרה שלה טמא, פרקה וכמימי רגליה, וכלן כמשקין טמאין; שכל הטמאין, משקין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן - חוץ מן הזב וכיוצא בו, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו אבות השמאות, כמו שבארנו.

ו. זכה קטנה [אשה שראתה זיבה יום או יומיים] שטבילה ביום השמור שלה [יום אחרי הראיה] אחר הגז החמה, כמו שבארנו בענין אסור נדה - הרי מגעה ובעילתה תלוין [עומדים בספק]: אם נגמר היום, ולא ראת - כל שנגעה בו טהור, ובוטלה טהור ופטור; ואם ראת דם אחר שטבילה - כל טהרות שעשת טמאות, ועושה [מטמאה] משפכ ומושב, ובוטלה חזק חטאת. טבילה כליל השמור קדם שיגלה עמוד השחר - הרי זו כמי שלא טבילה, ועדין עושה משפכ ומושב.

ז. הרוואה דם ביום אחד עשר [של ימי זיבתה], וטבילה לערב ליל שנים עשר - הרי זו מטמאה משפכ ומושב, אף על פי שאינה ראויה להיות זכה גדולה, כמו שבארנו בענין אסור נדה.

ח. טבילה ביום שנים עשר אחר הגז החמה - אף על פי שאסורה לשמש עד לערב - אם שמשה, בוטלה טהור; ומשפכה ומרקבה טהורין, אף על פי שראת דם ביום שנים עשר אחר הטבילה - מפני שהוא תחלת נדה, כמו שבארנו שם באסור נדה, ואינו מצטרף ליום אחד עשר. לפיכך, אינה צריכה לשמר יום שנים עשר, אלא טובלת ועוסקת בטהרות. אבל הרוואה דם בעשירי - טובלת ביום אחד עשר, ומשמרת אותו; שאם תראה בו דם אחר טבילה - נטמאו כל טהרות שעשת, ונטמא בוטלה, אף על פי שאינה ראויה להיות זכה גדולה, כמו שבארנו שם בנדה. ט. זב וזבה גדולה [זב שראה יומיים וזבה שראתה שלוש] שטבלו ביום שביעי שלהן כמו שבארנו - לא יתעסקו בטהרות עד לערב; שמה יראו טמאה, ויסתרו שבעת ימי הספירה, ונמצאו אותן הטהרות טמאות למפרע. ואף על פי שהם עושין משפכ ומרקב למפרע - אין מטמאין כלי חרש בהפס מאחר שטבלו, אף על פי שחזרו וראו טמאה וסתרו הכל; וכל כלי חרש שהסיטו עד שלא ראו, טהור.

הלכות מטמאי משפכ ומושב פרק ו

א. כבר בארנו, שהזב וחבריו מטמאין משפכ ומושב ומרקב. והמשפכ והמושב אחד הוא; ולמה נאמר בתורה משפכ ומושב? שהמשפכ - הראוי לשכיבה, והמושב - הראוי לשיבה. ובין שישב על המשפכ, או ששכב על המושב - טמאהו; לפיכך אני אומר בכל מקום 'משפכ' לבד, והוא הדין למושב. ואיזה הוא מרקב? זה הראוי לרכיבה, כגון מרדעת התמור וטפיטן [שטיח] הסוס.

מִרְכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הָאָבֶן - אִף הִטְהוּר מִתַּטְמָא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאָבֶן, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין הַזֵּב שֶׁסָּם עַל הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לִמְעַלָּה מִן הַמִּדְרָס - מִטְמָא בְּגָדִים כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאָיו [וְ עַדִּין נִוְגַע בַּהֶס,] כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ג. אִין הַזֵּב מִטְמָא אֶת הַמִּשְׁכָּב, עַד שֶׁיִּנְשָׂא רַבּוֹ עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמוֹשָׁב אוֹ הַמִּרְכָּב; וְכֵן הִטְהוּר שְׁדָרָס עַל מִדְרָס הַזֵּב - אִינוּ מִתַּטְמָא מִחֻמַּת הַמִּדְרָס, עַד שֶׁיִּנְשָׂא רַבּוֹ עָלָיו. אָכֵל אִם נִשָּׂא מֵעוּטוֹ - הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע, הִרִי זֶה טְהוֹר. כִּי־צַד? מִקְצַת הַטְּמָא עַל הַמִּשְׁכָּב, וּמִקְצַת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב - הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצַתוֹ עָלָיו טְהוֹר. הַטְּמָא שֶׁנִּשָּׂא רַבּוֹ עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב, נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כֻּלּוֹ וְהַמִּרְכָּב כֻּלּוֹ; וְכֵן הַטְּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא רַבּוֹ עַל מִקְצַת הַמִּדְרָס - נִטְמָא, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשָּׂא אֲלָא עַל מִקְצַת הַמוֹשָׁב.

ד. זֵב שֶׁהִיָּה מְטֵל עַל חֻמְשָׁה סִפְסָלִין שֶׁהֵן מְנַחִין לְאָרְבָּן - טְמֵאִין, שֶׁהִרִי נִשָּׂא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן; הִיָּה מְנַחִין לְרַחֲבָן - טְהוֹרִין, שֶׁהִרִי לֹא נִשָּׂא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם יִשֵּׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טְמֵאִים; שְׂמָא נִתְהַפֵּף עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד. הִיָּה מְטֵל עַל שְׂשֻׁה כְּלִים הָעֲשׂוּיִים לַמִּשְׁכָּב, שְׂתִי יָדָיו עַל שְׂנָיִם, וּשְׂתִי רַגְלָיו עַל שְׂנָיִם, וְרֹאשׁוֹ עַל אֶחָד, וְגוֹפוֹ עַל אֶחָד - אִין טְמָא מִשְׁוֹם מִשְׁכָּב אֲלָא זֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפּוֹ, שֶׁהִרִי נִשָּׂא רַבּוֹ עָלָיו; עֲמִד עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת, וְרָגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרָגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשְּׁנִי - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין.

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גְּבִי הַמִּטָּה, וְאֶרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אֶרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה - כֻּלּוֹ טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָה יְכוּלָּה לַעֲמֹד עַל שֵׁלֶשׁ.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבִי כְּהֶמָה, וְאֶרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אֶרְבַּע רַגְלֵיהָ - כֻּלּוֹ טְהוֹרוֹת. וּמִפְּנֵי מָה הֵן טְהוֹרוֹת? מִפְּנֵי שֶׁבְּהֶמָה יְכוּלָּה לַעֲמֹד עַל שֵׁלֶשׁ, וְנִמְצָאָה הִרְבִּיעִית מְסִיעַ, וּמִסְיַע אִין בּוֹ מִמֶּשׁ. וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהוֹיֹת מְסִיעַ, וְאִין אֲנוּ יוֹדְעִים אִיזוֹ יָד וְאִיזוֹ רֶגֶל הִיא שֶׁלֹּא הִיָּה נִשְׁעָן עָלֶיהָ - הִרִי לֹא הִתְחַזְּקָה [בְּוֹדָאוֹת] טְמָאָה בְּאַחַת מֵהֶן; לְפִיכָךְ כֻּלּוֹ טְהוֹרוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה מִשְׁכָּב אֶחָד מִנֵּחַ תַּחַת שְׂתִי יָדֵי הַבְּהֶמָה, אוֹ תַּחַת שְׂתִי רַגְלֵיהָ, אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרַגְלָהּ - הִרִי זֶה טְמָא; שֶׁהִרִי וְדָאִי נִשָּׂא הַזֵּב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאִין הַבְּהֶמָה יְכוּלָּה לַעֲמֹד עַל שְׂתִיָּם.

ז. יוֹשֵׁב הַטְּמָא עַל קוֹרֶת בֵּית הַבַּד - הַכְּלִים שֶׁבַּעֲקָל [הַסֵּל שְׁבוּ הַזִּיתִים נִסְחָטִים] טְמֵאִים, שֶׁהִרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה. אָכֵל אִם יוֹשֵׁב עַל מִכְבֵּשׁ [וְ מִיִּשְׁר הַבְּגָדִים] שֶׁל כּוֹבֶסִין, הִרִי הַכְּלִים שֶׁתַּחַת לוֹת הַמִּכְבֵּשׁ טְהוֹרִים; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי, וְנִמְצָאָה מִשְׁעָנָת הַמִּכְבֵּשׁ עַל רַגְלָיו [שֶׁל מַכְבֵּשׁ], לֹא עַל הַכְּלִים שֶׁתַּחְתָּיו - שְׂאִם יִרְצָה אָדָם לְהַכְנִיס סִפִּין וְכִיּוּצָא בָּהּ בֵּין הַכְּלִים [וְ בַּגְדִים] שֶׁתַּחַת הַמִּכְבֵּשׁ וּבֵין הַמִּכְבֵּשׁ, מְכַנִּים אִף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

ח. זֵב שְׁדָרָס עַל כָּלִי שֶׁלֹּא נִעְשָׂה [וְ נִוְצָר] לַמִּשְׁכָּב אוֹ לַמוֹשָׁב אוֹ לַמִּרְכָּב - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לַמִּשְׁכָּב -

אֲלָא אֲפִלוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת לִמְעַלָּה מִן הַכָּלִי הָעֲשׂוּי לַמִּשְׁכָּב אוֹ לַמִּרְכָּב, וְנִשָּׂא הַזֵּב עַל הָאֲבָנִים מִלְּמַעְלָה - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב, וְנִעְשָׂה אִם טְמָאָה. אֲפִלוּ אֲלָף מִשְׁכָּב אוֹ מִרְכָּב זֶה לִמְעַלָּה מִזֶּה, וְאָבֶן עַל הָעֲלִיּוֹן, וְיֹשֵׁב אֶחָד מִמִּטְמָאֵי מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לִמְעַלָּה מִן הָאָבֶן - נִטְמָאוּ כֻּלָּם. וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנוֹגֵעַ בְּאֶרֶץ, אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁלְּמַעְלָה [הַעֲלִיּוֹן] - אִם נִגַּע בּוֹ [וְ בַּאֲבָן] בְּשַׁעַת שְׂכִיבָתוֹ, כָּל אֶחָד מֵהֶם אִם הַטְּמָאָה. וְכֵן אִם הִיָּה אֶחָד מִמִּטְמָאֵי מִשְׁכָּב לַמִּטָּה, וְאָבֶן עַל גְּבִי, וְאֶכְלִין וּמִשְׁקִין וְכֻלָּם וְאָדָם עַל גִּב הָאָבֶן, זֶה לִמְעַלָּה מִזֶּה - כֻּלּוֹ טְמֵאִין, וְרֹאשׁוֹן לַטְּמָאָה. וְאֶחָד כָּלִי אוֹ אָכֵל אוֹ מִשְׁקָה אוֹ אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ, אוֹ כָּלִי אוֹ אָכֵל אוֹ מִשְׁקָה אוֹ אָדָם שֶׁהוּא לִמְעַלָּה עַל הָאָבֶן שֶׁעַל גְּבִיו - הַכָּל וְלֹד הַטְּמָאָה; וְאִינוּ מִטְמָא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלִים, חוּץ מִן הָאָדָם שֶׁעַל גְּבִי הַזֵּב - שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאָיו, מִטְמָא שְׂאָר כְּלִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו. הָאֶכְלִין וְהַמִּשְׁקִין וְהַכְּלִים שְׂאִינָן עֲשׂוּיִין לֹא לַמִּשְׁכָּב וְלֹא לַמִּרְכָּב שֶׁהִיָּה לַמִּטָּה, וְיֹשֵׁב הַזֵּב וְכִיּוּצָא בּוֹ עֲלֵיהֶן לִמְעַלָּה, וְלֹא נִגַּע בָּהֶן - כֻּלּוֹ טְהוֹרִין; אָכֵל אִם הִיָּה הָאָדָם לַמִּטָּה וְהַזֵּב לִמְעַלָּה - אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נִוְגַּע בּוֹ, הִרִי זֶה טְמָא מִשְׁוֹם נִוְשָׂא זֵב, כָּכֵל נִוְשָׂא דְּכָר שֶׁמִּטְמָא בְּמִשָּׂא, שֶׁהַנִּוְשָׂא רֹאשׁוֹן לַטְּמָאָה. הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁכָּל שִׂיחָהּ לִמְעַלָּה מִן הַזֵּב, טְמָא; בֵּין אָדָם, וּבֵין כְּלִים הָעֲשׂוּיִין לַמִּשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב וּלְמִרְכָּב, בֵּין שְׂאָר כָּל הַכְּלִים, בֵּין אֶכְלִין בֵּין מִשְׁקִין - הַכָּל רֹאשׁוֹן לַטְּמָאָה. וְכָל שִׂיחָהּ לַמִּטָּה מִן הַזֵּב, וְלֹא יִגַּע בּוֹ - טְהוֹר; חוּץ מִן הָאָדָם, אוֹ כָּלִי הָעֲשׂוּי לַמִּשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לַמִּרְכָּב; אֲלָא שֶׁהָאָדָם - רֹאשׁוֹן, וְהַכְּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמוֹשָׁב אוֹ לַמִּשְׁכָּב אוֹ לַמִּרְכָּב - אִם הַטְּמָאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום שלישי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז

א. הַזֵּב מִטְמָא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְאֶת הַמוֹשָׁב וְהַמִּרְכָּב בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים - עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נִתְלָה, וְנִשְׁעָן. כִּי־צַד? כָּלִי הָעֲשׂוּי לַמִּשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לַמִּרְכָּב, אֲפִלוּ הִיָּה תַּחַת הָאָבֶן - אִם עֲמִד אֶחָד מִמִּטְמָאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאָבֶן, אוֹ יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אוֹ שׁוֹכֵב אוֹ נִשְׁעָן עָלֶיהָ, אוֹ נִתְלָה בָּהּ - הוֹאִיל וְנִתְנַשָּׂא עַל הַכָּלִי הַזֶּה מִכָּל מְקוֹם, נִטְמָא וְנִעְשָׂה אִם. וְכָל אֶחָד מִחֻמְשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'מִדְרָס' כָּכֵל מְקוֹם.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב מִטְמָאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים - בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שְׂמִינִי, וּבִמְנַעַ, וּבִמְשָׂא. כִּי־צַד? מִשְׁכָּב אוֹ מִרְכָּב שְׁדָרָס עָלָיו הַזֵּב, וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנִּוְשָׂא, טְמָא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו, אוֹ הָעוֹמֵד, אוֹ הַשׁוֹכֵב, אוֹ הַנִּתְלָה, אוֹ הַנִּשְׁעָן - אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה אָבֶן מְבִדֵּלֶת בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַמִּדְרָס, הִרִי זֶה נִטְמָא, שְׂנֵאמַר: "וְהַיּוֹשֵׁב עַל הַכָּלִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב עָלָיו הַזֵּב - יִטְמָא". מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מִמִּשְׁנַת רַבִּינוֹ] לְמַדּוֹ, שֶׁמְקוֹם שֶׁהַזֵּב יוֹשֵׁב וּמִטְמָא, אִם יוֹשֵׁב שֶׁסָּם הַטְּהוֹר - נִטְמָא; מָה הַזֵּב מִטְמָא

הואיל ולא נגע בו [בידיו], הרי זה טהור, שהרי אומרים לו [כביכול, ליושב עליו]: 'עמד ונעשה מלאכתנו בכלי זה' [אינו מיועד לישיבה]. כיצד? כפה סאה [- כלי] וישב עליה, כפה צרכה וישב עליה, או שישב על פרכת או על קלע [- מפרש] של ספינה, וכיצא בהן - הרי אלו טהורים, שנאמר: "אשר ישב עליו" - המיוחד לישיבה, לא שאומרים לו: 'עמד ונעשה מלאכתנו', מפני שכלי זה לא נעשה לישיבה. היה הפלי משמש לישיבה, עם [- בנוסף ל] מלאכתו שנעשה לה - הרי זה מתטמא במדרס; כגון הרדיד [צעיף גדול], והחלוק, והטלית, והתרמל [ילקוט], והחמת - שאף על פי שכל אחד מהם לא נעשה מתחלתו למשכב, הרי הוא משמש את המשכב [לשכיבה] עם [בנוסף ל] מלאכתו; וכן כל פיוצא באלו. ובהלכות כלים אבאר כל הכלים המטמאין במדרס, וכלים שאין מטמאין במדרס, ואיזה פלי ראוי לישיבה, ואיזה ראוי לשכיבה, ואיזה ראוי לרכיבה.

הזב [שנמצא] בכף מאזנים, וכלי העשוי למשכב או למרפב כנגדו בכף שניה - כרע [הכריע] הזב - הרי הם בכלים שנגע בהן, שהרי הסיטן. כרעו הם - הרי אלו מטמאין משום משכב, ונעשו אב; שהרי נשאו הזב, וכאלו עמד עליהן. היה בכף שניה שאר כלים, או אכלין ומשקין, או אדם - בין שפרכו הן בין שפרכו הזב, כלן ראשון לטמאה.

הזב והטהור שישבו על הספסל או על הנסר [גזיר עץ], בזמן שהן מחגירין [- מתנדנדין], או שעלו באילן שכתו רע [- חלש], והוא האילן שאין בעיני עקרו [גזעו] כדי לחק [לחקוק מדה של -] רבע הקב, או שעלו בסוכה [- ענף] שפחה רע, והיא שהנחפא בה [כשאווחה בכף ידו] ודחק [מקפל] אותה תזון [תתקפל] בו, או שעלו בסלם מצרי [- קטן] שאינו קבוע במסמר, או שעלו על הכבש [- גשר] ועל הקורה ועל הדלת [כשהן מוטין], בזמן שאינן מחגירין בטיט - הרי זה טמא מפני שהן מתנדנדין בהן, וכאלו הסיט הזב את הטהור שעמו. אבל אם ישבו בספינה גדולה שאינה יכולה להמיט [- לנוד] באדם, או על הנסר או על הספסל בזמן שאינן מחגירין, או שעלו באילן ובסוכה שפחו יפה, או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בכבש ובקורה ובדלת שהן עשוין בטיט - אפלו עלו מצד אחד, הרי זה טהור.

ז. הזב והטהור שישבו על הספסל או על הנסר [גזיר עץ], בזמן שהן מחגירין [- מתנדנדין], או שעלו באילן שכתו רע [- חלש], והוא האילן שאין בעיני עקרו [גזעו] כדי לחק [לחקוק מדה של -] רבע הקב, או שעלו בסוכה [- ענף] שפחה רע, והיא שהנחפא בה [כשאווחה בכף ידו] ודחק [מקפל] אותה תזון [תתקפל] בו, או שעלו בסלם מצרי [- קטן] שאינו קבוע במסמר, או שעלו על הכבש [- גשר] ועל הקורה ועל הדלת [כשהן מוטין], בזמן שאינן מחגירין בטיט - הרי זה טמא מפני שהן מתנדנדין בהן, וכאלו הסיט הזב את הטהור שעמו. אבל אם ישבו בספינה גדולה שאינה יכולה להמיט [- לנוד] באדם, או על הנסר או על הספסל בזמן שאינן מחגירין, או שעלו באילן ובסוכה שפחו יפה, או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בכבש ובקורה ובדלת שהן עשוין בטיט - אפלו עלו מצד אחד, הרי זה טהור.

ח. זב וטהור שהיו שניהם באחד מגיפין [- סוגרים] את הדלת, או פותחין - הרי זה טהור; היה זה מגיף וזה פותח - נטמא. העלו זה את זה מן הבור - אם הטמא העלה את הטהור - טמאהו, מפני שהסיטו; ואם הטהור העלה את הטמא - נטמא במשא, כמו שבארנו.

ט. זב וטהור שהיו מפשילין [- מותחים] בכתלים - אם היה זה מושף הילף, וזה מושף הילף - נטמא. היו אורגין, בין בעומדין בין ביושבין, או טוחנין, או פורקין מן החמור, או טוענין - בזמן שמשאן כבד, הרי זה טמא; ואם היה משאוי קל, טהור.

י. טהור שהיה מכה את הזב, הרי זה טהור. וזב שהכה את הטהור, טמאהו; שאם ימשך הטהור, הרי הטמא נופל, ונמצא באלו נשען עליו, ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין. יא. זב שנשא מקצתו על הטהור, או טהור שנשא מקצתו על הזב - נטמא. כיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור, או טהור שהניח אצבעו למעלה מן הזב - אף

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח

א. כבר בארנו בתחלת ספר זה, שאם הסיט [היזן] האדם את הטמאה שהיא מטמאה במשא, נטמא משום נושא; אבל אם הסיטה הטמאה את האדם, לא נטמא.

ב. אין בכל אבות הטמאות כלן, טמאה שאם תסיט את האדם הטהור או את הפלי הטהור, ותטמא אותן - אלא הזב או חבירו בלבד; וזו היא הטמאה היתרה בזב, שלא מצינו כמותו בכל התורה - שאם הסיט את הטהורין, טמאן. כיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם טהור או כלים, אפלו כלי חרש, על קצתה, והניד הזב את הקצה השני - הואיל ונתנדנדו מחמת הזב, הרי זה כמי שנגע בהן; וטמאן, ונעשו ראשון לטמאה, דין תורה. ואין צריך לומר, שאם נשא הזב את האדם או את הכלים, שטמאן. ואחד זב או זבה ונדה ויולדת בכל אלו הדברים. הנה למדת, שאדם הטהור שהסיט את הזב, נטמא משום נושא זב; והזב שהסיט את הטהור, בין אדם בין כלים, אפלו כלי חרש - טמאן, מפני שגדת הזב לאחרים כאלו נגע בהן.

ג. חמר בהסס הזב ממגעו - שאם נגע בכלי חרש המקף צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], טהור; ואם הסיטו, טמאהו. וכן כלי חרש שהוא נכוב [חלול] כבדור, ועדין לא נעשה לו פה [פתח], כמו לפסין אירניות [מחבתות מחוברות]. כך נראה החרס בתהליך הייצור - אם הסיטן הזב, טמאן; ואף על פי שהם טהורות באהל המת, שהרי הם בכלי חרש מקף צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחס שהיתה בלועה בתוף העץ, וטבעת הבלועה בתוף הלבנה, והסיט הזב את העץ או את הלבנה - נטמאו הכלים הבלועין שבתוכן; וכן כל פיוצא בזה.

ד. זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרש - הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאחרים [- באבריהם בלבד].

ה. זב שהיה קנה אחוז בתוף קמטו [- קמט בגופו], והסיט

יום רביעי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י

א. עם הארץ - אף על פי שישאל האדם, וישנו בתורה ומצוות - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו [נחשבים] מדרס לטהרות. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין, הרי הן טמאין; ואם נגע בכלי חרש מאויר, הרי זה טמאהו. ושורפין את התרומה על מגעו, אף על פי שטמאתו בספק. ואינן נאמנין על הטהרות, לפי שאינן בקיאים בדקדוקי טמאות וטהרות; ולעולם הוא בחזקת טמא, ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חכמות. והחמורות של "חברים", תלמידי חכמים. ומה הן דברי חכמות שיקבל עליו? שיזהר בטמאות שלא יטמא בהן, ובטהרות שלא יטמא אותן, ויזהר בנטילת ידים, ובטהרת הידים; וישלש יסח מעם הארץ לח, ולא יתארח אצל עם הארץ, ולא יארחו אצלו בכסותו [מעילו].

ב. הבא לקבל דברי חכמות חוץ מדבר אחד מהן, אין מקבלין אותו. ואינהו שנוהג [מנהג חברות] בצנעה בתוך ביתו - מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טמאה וטהרה; ואם לא ראוינהו שנוהג בצנעה בביתו - מלמדין אותו, ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר: 'איני מקבל אלא לטהרת ידים', מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא קבל לידים, אף לטהרות אין מקבלין אותו. כשמקבלין אותו, חוששין לו כל שלשים יום, עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלשים יום משקבל דברי חכמות - הרי בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות כשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכם.

ג. תלמידי חכמים - הרי הם בחזקת טהרה, ונאמנין, ואינן צריכין לקבל דברי חכמות; אבל משחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול בעצמן - שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו לתלמידי חכמים, עד שיקבל עליו דברי חכמות.

ד. זקן [תלמיד חכם] יושב בישיבה - אינו צריך לקבל, שפכר קבל משעה שישב.

ה. המקבל דברי חכמות, צריך לקבל בפני שלשה חברים; ובניו ובני ביתו, אין צריכין לקבל בפני שלשה חברים - מפני שהוא מלמדן, ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו, הרי הן כחבר; וחבר שמת - אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים, עד שיחשדו.

ו. אשת עם הארץ, או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו שנמפר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חכמות כבתחלה; אבל אשת חבר, או בתו שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו שנמפר לעם הארץ - אין צריכין לקבל דברי חכמות כבתחלה.

ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חכמות, והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ואמר: 'אני יודע בודאי שלא נטמאו' - בזמן שנתעסקו בהן אחרים, הרי הן אסורות כשהיו

על פי שיש ביניהן אכן או קורה וכיוצא בהן, הרי זה טמא. וכן חבורי הנזב [דברים המחברים לגופו] שנשאו על הטהור, או חבורי טהור שנשאו על הנזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא כל אחד מהם עצמו של חברו. ואלו הם החבורים - השנים, והצפרנים, והשער שלחן; וראה לי שטמאה זו מדבריהם [מדבריהם].

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ט

א. דבר שהיה מחבר בארץ, או מסמר במסמרים - אם היה כחו יפה וזק, והקיש [דפס] עליו הנזב, ובעת שהקיש הניד כלי או אכלין ומשקין מכת הפיתו, או שהפילן - הרי אלו טהורין. ואם לא היה כחו יפה וזק, אלא היה מתנדנד, והקיש עליו הנזב, והפיל או הניד בכלת הפיתו פלים או אכלין ומשקין - הרי אלו טמאין; וכאלו הסיטן [הזיזום], שהרי מכתו נפלו. זה הכלל: כל שנפל מכת הסטו, טמא; מכת הרעדה, טהור. כיצד? הקיש על אילן או סוכה [ענף] שכתן רע, או על סלם מצרי [קטן] שאינו קבוע במסמר, או על קורה ודלת וכבש [גשר], והם משופעים] שאינן מחברין בטיט, או שהקיש על הנגר [יתד] ועל המנעול ועל המשוט [של ספינה], ובשעה שהקיש הפיל אכלין ומשקין או פלים - אפלו הנידן, ולא נפלו - הרי אלו טמאין. אבל אם הקיש על אילן או על סוכה שכתן יפה, או על סלם מסמר, או על כבש או קורה או דלת המחברין בטיט, או על המריש [קורה עבה], או על התנור, ובשעה שהקיש הניד פלים או אכלין ומשקין - אפלו הפילן, הרי אלו טהורין. וכן כל כיוצא באלו.

ב. תנור שהיה הפת דבוקה בו, והקיש על התנור, ונפל כפר - אפלו היה תרומה, הרי זה טהור; ואם היה חרש מן התנור מדבק בכפר שנפל - אפלו היה חלין, הרי זה טמא.

ג. אין המשכב או המרכב מטמא פלים או אכלין ומשקין, אלא במגע בלבד; אבל אם היו פלים או אכלים ומשקין למעלה מן המדרס, או שהיה המדרס למעלה מהם - אפלו לא הפסיק ביניהם אלא ניר - הואיל ולא נגע בהם, הרי אלו טהורין. וכן אם הסיט המשכב את הפלים או את האכלין והמשקין, הרי אלו טהורין.

ד. הנזב והטהור שישבו בספינה הקטנה היכולה להמיט [לנוח] באדם אחד, או באסדה [רפסודה], או שרכבו על גבי בהמה - אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה, הרי בגדי הטהור טמאים מדרס; וטמאתו בספק, שפא דרס הנזב עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהורה במטה - בגדיה טמאין מדרס, חוץ מכפח [כיפה] שבראשה; וכן הבגדים שבראש הנס [תורן] שבספינה, טהורין.

ה. הנדחק ברחים [מקום הסחינה] שהגוי בתוכו, או זב וכיוצא בו - הרי בגדיו טמאין מדרס. באיזו רחים אמרו? ברחים שמנדנדין את הקרקע, עד שעוקרין את העומד פאן ודוחפין אותו ממקומו. ודבר ברור הוא שטמאה זו בספק - שפא נעקר הטמא, ודרס על בגדי הטהור.

טְהִירַת הַכֶּלִי, וְאָפְלוּ קֶדֶם לַגְּתוֹת וּלְבָדִים בְּשָׁבָעִים יוֹם; אֲכַל קֶדֶם לְשָׁבָעִים, אֵינָן נֶאֱמָנִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׂאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲכַל בִּירוּשָׁלַיִם, נֶאֱמָנִין עַל כָּלִי חֶרֶשׁ הַרִיקָן לֹאמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם; בֵּין כָּלִים דְּקִים בֵּין כָּלִים גָּסִים, בֵּין שֶׁהֵיוּ הַכָּלִים רִיקָנִים בֵּין שֶׁהֵיוּ מְלֵאִים - הָרִי הוּא נֶאֱמָן עַל הַכֶּלִי, אֲף עַל פִּי שֶׁהִמְשִׁקִּין שְׁתּוּכֹו טְמֵאִין; אָפְלוּ הִיָּה בְּגָדוֹ שֶׁהוּא מְדֻרָּס בְּתוֹךְ הַכֶּלִי, הָרִי הַכֶּלִי בְּחֻזְקַת טְהִירָה לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ בָהֶם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כְּכַשְׁוֹנוֹת [לִיִּיצוֹר כְּלִי חֶרֶס] בִּירוּשָׁלַיִם.

ו. מִן הַמוֹדַעֲיִת [- מוֹדִיעִין] וְלִפְנֵים [- כְּלָפִי יְרוּשָׁלַיִם], נֶאֱמָנִין עַל כָּלִי חֶרֶשׁ; וּמִן הַמוֹדַעֲיִת וְלַחוּץ, אֵינָן נֶאֱמָנִין; הַמוֹדַעֲיִת עֲצָמָה, פְּעָמִים כָּלִפְנִים וּפְעָמִים כָּל־חוּץ. כִּיצַד? הִיָּה חֶבֶר נִכְנָס, וְעַם הָאֶרֶץ יוֹצֵא וְכָלִי חֶרֶשׁ בִּידוֹ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן בְּמוֹדַעֲיִת לֹאמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ; הָיוּ שְׁנֵיהֶם נִכְנָסִין אוֹ שְׁנֵיהֶם יוֹצֵאִין - אֵינָן נֶאֱמָן, עַד שֶׁיִּהְיוּ לִפְנֵים מִן הַמוֹדַעֲיִת.

ז. קֶדֶר [מוֹכֵר קִדְרוֹת] שֶׁהֵבִיא קִדְרוֹת, וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵים מִן הַמוֹדַעֲיִת, וּבָאוּ הַלּוֹקְחִין, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת, וְלָקַח קֶדֶרָה וְנִכְנָס בָּהּ - הָרִי הִיא טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ, אֲכַל לֹא לְתִירוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לָקַח קֶדֶרָה, וְיָצָא בָּהּ חוּץ לְמוֹדַעֲיִת - הָרִי זֶה טְמֵאָה, בֵּין לְתִירוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ; אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵן הַקִּדְרוֹת, וְהוּא הַקֶּדֶר עֲצָמוֹ - אֵינָן נֶאֱמָן אֲלֹא לִפְנֵים מִן הַמוֹדַעֲיִת.

ח. הַלּוֹקַח כָּלִי חֶרֶשׁ מִן הַכֶּכֶּשֶׁן בְּכָל מְקוֹם - הָרִי אֵלֹו טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתִירוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִין: 'שְׁמָא נִגַּע בָּהֶן עִם הָאֶרֶץ'; וְאָפְלוּ לָקַח מִן הַסֶּדֶר הָרֵאשׁוֹן [שׁוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה], וְאֲף עַל פִּי שֶׁהַכֶּכֶּשֶׁן פְּתוּחַ וְכָבֵד נִלְקַח חֲצִי; שְׁלֹא גָזְרוּ טְמֵאָה עַל כָּלִים שֶׁבַּכֶּכֶּשֶׁן.

ט. טְמֵאָת עַמִּי הָאֶרֶץ בְּרָגֵל [מַשְׁלוּשֶׁת הָרַגְלִים], כְּטִהְרָה הִיא חֲשׁוּבָה - שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבָרִים [נִחְשָׁבִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים] בְּרָגֵל, וְכָלִיהֶם כָּלִם וְאֲכָלִיהֶם וּמִשְׁקִיהֶם טְהוֹרִים בְּרָגֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִכֵּל מְטַהְרִין עֲצָמָם וְעוֹלִים לְרָגֵל. לְפִיכָף הֵם נֶאֱמָנִים בְּכָל יְמוֹת הָרָגֵל, בֵּין עַל הַקֶּדֶשׁ בֵּין עַל הַתִּירוּמָה; וּמִשְׁעֵבֶר הָרָגֵל, חוֹזְרִין לְטְמֵאָתָן.

י. הַפּוֹתֵחַ חֲבִיתוֹ וְהַמְתַּחִּיל בְּעֶסְתּוֹ בְּרָגֵל [וּמוֹכֵר מֵהֶם], וְעֵבֶר הָרָגֵל - הָרִי שָׂאֵר הַחֲבִית וּשְׂאֵר הַעֶסֶה בְּחֻזְקַת טְמֵאָה, שֶׁהָרִי נִגְעוּ בָּהּ עַמִּי הָאֶרֶץ; וְאֲף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ אֲלֹא בְּזִמְנָה שֶׁהוּא כְּחֶבֶר, אֵינָה טְהוֹרָה אֲלֹא בִּימֵי הָרָגֵל בְּלִבְדָּה.

יא. אַחֵר הָרָגֵל, בְּמִצְוַת יוֹם טוֹב, הָיוּ מְטַבִּילִין אֶת כָּל הַכָּלִים שֶׁהֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן עַמִּי הָאֶרֶץ בְּרָגֵל בְּשַׁעַת הַחֹג. וְלְפִיכָף הָיוּ אוֹמְרִין: 'הִזְהָרוּ שֶׁלֹּא תִגְעוּ בְּשִׁלְחָן', בְּשַׁעַת שֶׁמֶרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רָגְלִים; כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טְמֵא בְּמַגָּעֵן אַחֵר הָרָגֵל, וְנִמְצָא צָרִיף טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׁמֵשׁ [שְׁקִיעַת הַחֲמָה], וְנֶאֱמַר בְּלַחֵם הַפָּנִים: 'לִפְנֵי תְּמִיד'.

וְכָל הַכָּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׁמֵשׁ, חוּץ מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּהָב וּמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת - מִפְּנֵי שֶׁצְּפוּיֵיהֶם בְּכַטְלִין לְגִבְיָהֶם.

יב. עִם הָאֶרֶץ שְׂאֵמֶר: 'טְהוֹר אֲנִי מִטְּמֵאָת מֵת', אוֹ שְׂאֵמֶר: 'כָּלִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאָת מֵת' - נֶאֱמָן, וּמְטַבִּילִין

מִקֶּדֶם; וְאִם הוּא בְּעֶצְמוֹ נִתְעַסַּק בָּהֶן - הָרִי אֵלֹו מִתְרוֹת לוֹ, וְאִסּוּרוֹת לְכָל אָדָם. וְנִשְׁאָל הַחֶבֶר עַל טְהוֹרָתוֹ, וּמוֹרָה בָּהֶן טְהִירָה לְעֶצְמוֹ; וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכָף.

ח. חֶבֶר שֶׁנִּשְׁעָשָׂה גִּבְאִי [- גּוֹבָה מִיָּסִים] לְמַלְךְ, אוֹ מוֹכֵס, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - דּוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ; פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים - הָרִי הוּא כָּל אָדָם, וְצָרִיף לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבַתְחֻלָּה. ט. עִם הָאֶרֶץ שֶׁקַּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְנִחַשְׁד לְדָבָר אֶחָד [בְּדִינֵי טוֹמָאָה] - אֵינָן חֲשׂוֹד אֲלֹא עַל אוֹתוֹ דְּבָר. וְכָל הַחֲשׂוֹד לְחִמּוֹר, נִחַשְׁד לְקָל; וְהִנְחַשְׁד לְקָל, לֹא נִחַשְׁד לְחִמּוֹר.

י. חֶבֶר הִנְחַשְׁד עַל הַטְהָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכַר אֲכָלִין טְמֵאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוֹרִין - הָרִי זֶה אֵינָן נֶאֱמָן לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁחֲזָרוּ בְּתוֹשֻׁבָה גְּמוּרָה.

יא. הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִיּוֹת אוֹ עַל הַתִּירוּמָה, שֶׁמְכָרִין לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה חֲשׂוֹד עַל הַטְהָרוֹת; שֶׁהַחֲשׂוֹד עַל דְּבָר שֶׁל תּוֹרָה, הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַאֲכָלִין הַטְּמֵאִין, אֵין מְטַמְּאִין אַחֲרֵים אֲלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל הַחֲשׂוֹד עַל דְּבָר - נֶאֱמָן לְהַעֲד בּוֹ לְאַחֲרִים, וְלָדוֹן בּוֹ [לְהִיּוֹת דִּין] לְאַחֲרִים; חֻזְקָה שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרֵים.

הַלְכוֹת מִטְּמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב פָּרָק יא

א. כְּבֵר בִּאֲרָנוּ, שֶׁעַמִּי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין עַל טְהִירַת פֶּרֶת חֲטָאֵת [- פֶּרֶה אֲדוּמָה]; מִפְּנֵי חֲמִרְתָּהּ, אֵין מְזַלְזֵלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִין הֵן עַל טְהִירַת יֵין וְשִׁמֶן שֶׁל נְסֻכִּים - אִם אֲמִרו 'טְהוֹר הוּא', הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהִירָה; מִפְּנֵי חֲמִרְתּוֹ, נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִין הֵן עַל הַתִּירוּמָה בְּשַׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבָּדִים [- בַּעֲוֹנוֹת פְּתִיחוֹת] - מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהְרִין עֲצָמָם וְכָלִיהֶם, כְּדִי לַעֲשׂוֹת יֵינָם וְשִׁמְנָם בְּטִהְרָה. עֲבָרוּ הַגְּתוֹת וְהַבָּדִים, אֵינָם נֶאֱמָנִין;

ב. אֲלֹא כֵהֵן שֶׁהֵבִיא לוֹ עִם הָאֶרֶץ חֲבִית יֵין אוֹ שִׁמֶן שֶׁל תִּירוּמָה - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. הִנִּיחָה עִם הָאֶרֶץ אֲצִלּוֹ עַד גֵּת הַבָּאָה, וְהִבִּיאָה לוֹ - יִקְבְּלָנָה, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא מְשֻׁל אֲשַׁתְּקֵד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה בְּשַׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבָּדִים.

ג. עִם הָאֶרֶץ שֶׁנִּעַל בֵּית בִּידוֹ אוֹ גִּתוֹ בְּשַׁעַת שֶׁגִּמְרוּ הָעָם לְדָרְךְ, וְהוֹלִיף אֶת הַמִּפְתָּח מִיָּד לִכְהֵן - אֲף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּמָה יָמִים אַחֵר שֶׁעֲבָרוּ הַגְּתוֹת - הָרִי הִכְהֵן כֹּא וּפּוֹתֵחַ בְּפָנָיו, וּמְטַבִּילוֹ [אֶת עַם הָאֶרֶץ] וְדוֹרְךְ, וְנוֹטֵל תִּירוּמָה בְּטִהְרָה; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַּל תִּירוּמָה מֵעַם הָאֶרֶץ אֲלֹא זִיתִּים אוֹ עֲנָבִים שֶׁאֵינָן מְכַשְּׁרִין, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

ד. הֵבִיא לוֹ עִם הָאֶרֶץ חֲבִית שֶׁל תִּירוּמָה בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר: 'בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ', אָפְלוּ רִבִּיעִית - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן עַל טְהִירַת הַקֶּדֶשׁ, נֶאֱמָן עַל הַכֹּל. אָפְלוּ בְּשַׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבָּדִים, שֶׁעַמִּי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתִּירוּמָה - אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכָּלִי הַרִיקָן, לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְתִירוּמָה; וְכֵן אֵינָן נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם עַל כָּלִי רִיקָם, לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ.

ה. כָּלִי שֶׁהִיָּה בְּתוֹכּוֹ יֵין אוֹ שִׁמֶן, וְרָאִינוּ עִם הָאֶרֶץ יוֹשֵׁב וּמִשְׁמָרוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נְסֻכִּים - הָרִי זֶה נֶאֱמָן עַל

ח. עם הארץ ששאל מחבר משה שיישן עליה, וישן עליה בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגוע. ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו וינצא, והניחו ער ומצאו ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגוע בו, טמא. וכן המניח אומנין בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהם ולגוע; ואין אומרים: 'שמא עלו על גבי כסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלויין למעלה בכהל'.

י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה - אפלו פסקה הרחים - עשתה הפסקה, ואפלו היו שפתים - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהן ולגוע. ואין אומרים: 'שמא האחת טוחנת, והשניה בלשה כל שבבית, ושמא נתלת - טיפסה] ועלת במקומות הגבוהות'.

יא. האשה שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתו עומד בצד כפרות - אפלו היא תרומה, הרי הן טהורות; שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה טהורה. יב. גבאי מלכות - גובי מס] שנכנסו לתוך הבית למשפן, כל שבבית טמא; אם יש עמהם גוי, נאמנין לומר: 'לא נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים? בזמן שיש שם עדים שנכנסו, או שהיה המשכון בידם. אבל אם אמרו הן מעצמן: 'נכנסנו, אבל לא נגענו' - נאמנין; שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר.

יג. הגנבים שנכנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים; מפני שהן מפחדין מלכלש, אלא דבר שנוטלין. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין, וכלי חרש הפתוחים. אבל המשפכות והמרכבות וכלי חרש המקפין צמיד פתיל, טהורין; ואם יש עמהן גוי או אשה, הכל טמא.

יד. הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראת, ואמרו: 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנכנסנו' - הרי אלו נאמנין, אפלו על מקום רגליהן.

טו. המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח, או שמצאו נעול, אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגב ממנו כלום - כל שבבית טהור; שאני אומר: 'הגנבים פתחוהו ונמלכו, והלכו להם ולא נכנסו'.

טז. קרדם - גרור] שאבד בבית, או שהניחו בזוית זו וכא ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 'אדם טמא נכנס לכאן ונטלו'.

יז. הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר - אפלו חביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל - הרי אלו טמאין; עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שלא יהיה ברשות עם הארץ.

יח. חבר שהיתה לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם הארץ, או שהיתה מחיצה או ספה לעם הארץ לפני פתחו של חבר - כלים שבפסחה או כלים שבמחיצה טמאים,

אותו משום טמאת עם הארץ בלבד; וצריך הערב שמש, ואינו צריך הנה [ממי פרה אדומה]. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר 'טהור הוא'. אבל הלוקח כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שמא טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר בטמאת הספקות.

הלכות מטמאי משפב ומושב פרק יב

א. המפקיד כלים אצל עם הארץ, או שנתן כלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת, וטמאין מדרס [כמדרס הזב]. ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא מת, אבל טמאים מדרס; מפני שאשתו נדה יושבת עליהן שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

ב. המניח כליו בפני עם הארץ, ואמר לו: 'שמר לי את אלו' - הרי אלו טמאין מדרס, וטהורין מטמא מת; הניחן על כתפו - טמאין מדרס וטמא מת. שכח כליו בבית הפנס - הרי הן טהורין, שאינה רשות עם הארץ גמורה. הניח כליו במרחץ, ומצאן כמות שהן - טהורין; ומלמדין אותו שלא יעשה כן. הניח גתו ובורו - אף על פי שנכנס לעיר, ובא ומצא עם הארץ בצדו [לידו] - טהורין; מפני שאין לו רשות שיכנס.

ג. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור; שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

ד. המניח כליו בחלונות [תאים] שבמרחץ, ונעל עליהם - אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ, כליו טהורין; וכן אם חתם על החלון, או עשה לו סימן - אפלו מצא החותם מקלקל, הרי כליו טהורין.

ה. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, וישב הוא [השומר] מרחוק - בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין ומן המשקין וכלי חרש שאינו מקף צמיד פתיל - [כיסוי מהודק], טמאין; אבל המשפכות והמרכבות - [משכב ומרכב] וכלי חרש המקף צמיד פתיל, טהורין. ואם אינו רואה, לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא; אפלו היה [השומר] כפות או כרות ידים ורגלים - הכל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ.

ו. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמר לי פרה זו שלא תכנס לבית, או שלא תשבר הכלים' - הרי הבית והכלים טהורים; שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר לו: 'שמר לי בית זה שלא תכנס בו הפרה, וכלים אלו שלא תשברם' - הרי הם טמאין.

ז. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו כליו - בגדיו] מקפלין ומנחין תחת ראשו, וסנדליו וחיבתו לפניו - הרי אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם, ולא יגע בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה יעזר ויביט בי'.

ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפנייהם, נאמנין לומר 'לא נגענו'; וכן בתינוקות שביניהן [נאמנים לומר שהתינוק לא נגע].

ד. המטהר את הבדדין, והכניסן לבית הפד ונעל עליהם - אם היו שם פלים שנשטמו במדרס - הרי בית הפד פלו טמא, שמה נגעו באותן הפלים. ואפלו ראה אותן מקדם ונהרין מאותם הפלים, מפני טמאתם - הרי בית הפד טמא; שמה הסיטו אותן, ומדמין שאין המסיט טמא; שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט.

ה. היו חמרי ופועלי טעונין טהרות, ועוברין [הולכים] לפניו - אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות; מפני שהם בחזקת שהוא שומרן, והן מפקדין לגע, ואומרים: 'עכשו יבוא, שהרי הוא אחרינו'. אכל אם אמר להם: 'צאו ואני אבוא אחריכם' - פיון שנתפסו מעיניו, הרי הן טמאות.

ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועוטף בטלית ומהלך, ואמר: 'בלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והסחתי דעתי מן הטלית' - הרי החלוק בטהרתו; והטלית טמאה, שמה נגע בה עם הארץ. היה סל על כתפו, ומגרפה בתוך הסל, ואמר: 'בלבי היה לשמר את הסל ולשמור את המגרפה מדבר המטמאה, אכל לא מדבר הפוסלה' [- טומאה שאינה מטמאה הלאה] - הסל טהור, והמגרפה טמאה; וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת האכלין שבסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא טהורה, הרי זו אסורה באכילה; שמה נגע בה טבול יום, שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר; ואינו דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: 'בלבי היה לשמרה אפלו מדבר הפוסלה', הרי זו מתרת באכילה. נתחלפו לו פלים של שבת בשל חל, ולבשם - נטמאו; שאינו משמר פלים של חל כפלים של שבת. מעשה בשתי נשים חברות, שנתחלפו להן פליהן בבית המרחץ; ובא מעשה לפני חכמים, וטמאו הפלים. אפלו נפלה מעפרתו [סודר] מנגנו, ואמר לחבר: 'תנה לי, ותנה לו' - נטמאת; גזרה שמה יתנה לו עם הארץ, או [- סיבה נוספת]: שלא יהיה החבר משמרה - שאין אדם משמר פלים שאינן שלו ככליו, אלא אם כן הודיעו וסמך עליו.

ז. חבר שמת, והניח טהרות - הרי אלו טהורות. הניח פלים, הרי הם טמאות; שאני אומר: שמה נטמאו, והזה עליהן בשלישי, ועדין לא הזה עליהן בשביעי; או שמה הזה עליהן בשביעי, ועדין לא הטביל; או שמה עדין לא הזה עליהן כל עקר.

ח. מי שאמר לו עד אחד: 'נטמאו טהרותיך', והלה שותק - הרי זה נאמן, והרי הן טמאות; ואם הכחישו ואמר: 'לא נטמאו' - הרי הן בחזקתן, עד שיעידו שנים. היה עושה [- מתעסק] עמו בטהרות או בזבחים, ולאחר זמן מצאו, ואמר לו בשעה שפגע בו: 'טהרות שעשיתי

מפני שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות [להלך בה].

יט. חבר שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה שוטח שם פלים ומניח טהרות, והן בחזקתן; ואף על פי שעם הארץ או גוי יכול לפשט את ידו ולגע, אינו חושש לא משום טמאה ולא משום יין נסוף. היו הגגות זה בצד זה, או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר פלים או שהניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם הארץ לפשט את ידו ולגע, בחזקת טמאה.

כ. שתי חצרות זו לפני זו, הפנימית של חבר והחיצונה של עם הארץ - חבר מניח שם פלים ושוטח שם פרות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם; מפני שנתפש עליו כגנב.

כא. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה נמוכה], וחבר בצד זה ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת; מפני שהם ברשות החבר.

כב. חבר שנפל דליו [- דלי] לתוך בורו של עם הארץ, והלך להביא במה יעלנו - הרי זה טמא; מפני שהנח ברשות עם הארץ שעה אחת.

כג. אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו [של החבר] - כל שבפית טהור, מפני שנכנסה שלא ברשות. קדר [מוכר קדירות] חבר שהניח קדרותיו שמוכר, וירד לשותות - הרי הפנימיות טהורות, והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים? בשהניחן סמוך לרשות הרבים - מפני שהעוברים והשבים נוגעים בחיצונות בשעת הליכה.

כד. היו רחוקות מרשות הרבים או היו פלי אמנותו בידו, הכל טמאות; מפני שכליו מוכיחין שהנחו למכר, ויד הכל ממשמשות בהן. ואם אין פלי אמנותו בידו, הכל טהורות - חזקתן שלא נגע בהם אדם.

כה. חבר שהניח אכלין ומשקין על פתח חנותו, ונכנס - הרי אלו טמאים, מפני שהעוברים ממשמשין בהם.

יום חמישי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יג

א. פהן שטהר פליו לגת זו, והניחן לגת הבאה - הרי אלו בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכליו של פהן זה שהן בתוף גתו, מפני שהוא אוכל טהרות. אכל של ישראל - הרי אלו טמאות, עד שיאמר: 'בלבי היה לשמר עם הארץ שיכנס לגת שלא יגע בפלים'.

ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ, הרי זה מטביל את הבוצרין; וכן אם היה עושה שמן, מטביל הבדדין [הדורכים את השמן]; וצריך לעמד על האמנין עד שיטבילו בפניו - שהרי אינם יודעים הלכות טבילה וחיציצה. יצאו חוץ לפתח בית הפד, ונפנו לאחורי הגדר, וחרו - הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין? עד כדי שלא יסתרו מעיניו; אכל אם נסתרו מעיניו - חזרו לטמאתן, עד שיטבילו פעם שניה, ויעריבו שמשן.

ו. הכוי [- ספק בהמה ספק חיה] - חֲלָבוּ מִטָּמֵא בְּכֶשֶׁרוֹ, וּמִטָּמֵאוֹ בְּסִפְקוֹ. לְפִיכָּה, אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקֹדָשִׁים, וְאֵין חֲבִיבֵי כֶּרֶת עַל טָמְאָתוֹ עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אוֹ אֲכִילַת קֹדֶשׁוֹ.

ז. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שְׂאִין מִטָּמְאִין מִן הַנִּבְלָוֹת: הַעֲצָמוֹת; וְהַקִּרְנִים וְהַטְּלָפִים [- כַּפּוֹת הָרְגָלִים] - אֶפְלוֹ עֶקְרָן [שׁוֹרֶשׁ] הָרֶךְ, שְׁאֵם יִחְתָּךְ מִן הַחַי יוֹצִיא דָם; וְהַעֲזוֹר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מֵעֶבֶד; וְהָאֵלֶּל [בְּשֵׁר הַדְּבֹק לְעוֹר], וְהַגִּידִים, וְהַמֶּרְק וְהַתְּבִלִּין הַמִּתְפַּשְּׁלִין עִמָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שִׁפְרָשׁוֹ מִן הַנִּבְלָה. אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ כִּשְׁהֵן מִחֲבָרִין בְּכֶשֶׁר, הֵרִי זֶה טָמֵא; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה בְּכֶשֶׁר כְּזִית - שְׂאִין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מִצְטָרֵף לְכְזִית.

ח. הָאֵלֶּל, בֵּין שִׁפְלָטָתוֹ [- נִשְׁאֵר דְּבֹק בְּעוֹר כִּשְׁהוּפֶשֶׁט בְּאַמְצָעוֹת] - סָבִין בֵּין שִׁפְלָטָתוֹ [הַפְּשִׁיטוֹ] - חִיָּה - אֵינוֹ מִצְטָרֵף [עַם דְּבַר אֲחֵר] לְכְזִית; וְאֵם כְּנִסוֹ [אֵת הַחֲתִיכוֹת יַחַד] וְהִיָּה בּוֹ כְּזִית - מִטָּמֵא.

ט. וְאֵלוֹ בְּהֵמוֹת שְׁעוֹרוֹתֶיהֶן בְּכֶשֶׁרֶן: עוֹר הַחֲזִיר שֶׁל יֶשׁוּב, וְעוֹר חֲסוֹתָה הַגָּמֶל הָרֶכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבֶּשֶׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל [- עוֹבֵר], וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלֶּה - הֵרִי אֵלוֹ מִטָּמְאִין מִן הַנִּבְלָה. וְאֵם עֶבֶדָן, אוֹ הַלֵּף [- דֶּרֶךְ] בְּהֵן כְּדִי עוֹבְדָה [- שִׁיעוֹר עִיבוּד] - הֵרִי אֵלוֹ טְהוֹרִים. וְאֵם עֶשֶׂה בְּהֵן מַעֲשֶׂה שֶׁבִטְלָן - טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הַלֵּף בְּהֵן כְּדִי עוֹבְדָה. כִּי־צִד? אֲזַן חֲמֹר שֶׁטְלִיָּה לְקַפְּתוֹ [- עֲשֵׂאָה טְלֵאי לְסוֹר], טְהוֹרָה. בְּמָה הוּא כְּדִי עוֹבְדָה? אֲרַבְּעַת מִלִּין. וְאִיזוֹ הִיא חֲסוֹתָה רֶכָּה? כָּל זִמְן שְׁלֵא טְעָנָה [- מִשָּׂא]; הִגִּיעַ זִמְן [בַּגִּיל] לְטַעַן וְלֹא טְעָנָה, אוֹ שִׁטְעָנָה קֹדֶם שִׁיְגִיעַ זִמְנָה - הֵרִי זֶה סָפֵק.

י. הַמִּפְשִׁיט נִבְלָת בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה, בֵּין טָמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין דִּקָּה בֵּין גָּפָה - אֵם לְשִׁטִּית הַפְּשִׁיט - בֵּינָן שֶׁהַפְּשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדִי אֲחִיזָה, וְהוּא שְׁנֵי טַפָּחִים, הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהַפְּשִׁט, טְהוֹר; וְעַד שְׁלֵא הַפְּשִׁט שְׁנֵי טַפָּחִים, הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּכֶשֶׁר. הַפְּשִׁיט כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמַת [נִוּד] - הֵרִי הָעוֹר חֲבוּר, עַד שִׁיְפְשִׁיט אֶת כָּל הַחֲזִיָּה. וְאֵם הַפְּשִׁיטָה מִרְגְּלָה בְּלֶבֶד - הֵרִי הָעוֹר כָּלוּ חֲבוּר, וְהַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּכֶשֶׁר, עַד שִׁיְפְרִישׁ הָעוֹר כָּלוּ מֵעַל הַכֶּשֶׁר. וְכֵן הַמִּפְשִׁיט בְּשָׂרָצִים - חֲבוּר, עַד שִׁיְפְשִׁיט הָעוֹר כָּלוּ. עוֹר שֶׁעַל הַצְּנֹאֵר - חֲבוּר, עַד שִׁיְפְשִׁיט אֶת כָּלוּ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חֲבוּר לְטָמֵא, כֶּף הוּא חֲבוּר לְהִתְטַמֵּא; שְׁאֵם הִיָּתָה שְׁחוּטָה, וְנִגְעָה טָמֵאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חֲבוּר - טָמֵא הַכֶּשֶׁר.

יא. עוֹר שֵׁשׁ עָלָיו כְּזִית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיב [חוּט] הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכִשְׁעָרָה שֶׁכְּנָגְדוֹ [כְּנִגְדַּת הַכּוֹחַ] מֵאַחֲרֵי הָעוֹר - נְטָמֵא; מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׁעָרוֹ שׁוֹמֵר לְכֶשֶׁר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שִׁפְלָטָתוֹ [הַשְּׂאִירָתוֹ] חִיָּה; אֲבָל פְּלָטָתוֹ סָבִין - אֵם הִיָּה מִרְדָּד [דַּק], כִּטֵּל עַל גִּב הָעוֹר.

יב. עוֹר שֵׁשׁ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצֵי זִיתִּים בְּשֶׁר נִבְלָה, הָעוֹר מִבְּטָלָן; וְאֵינוֹ מִטָּמְאִין לֹא בְּמַגֵּעַ וְלֹא בְּמִשָּׂא - שֶׁכָּל שְׂאִינוֹ מִטָּמֵא מִן הַנִּבְלָה בְּמַגֵּעַ, אֵינוֹ מִטָּמֵא בְּמִשָּׂא. אֲבָל שְׁנֵי

עֶמֶךְ נְטָמְאוֹ, וְזִכְכִּים שְׁעִשְׁתִּי עֶמֶךְ נִתְפָּגְלוֹ [- נִפְסְלוּ בְּמַחֲשָׁבָה] - הֵרִי זֶה נְטָמֵן; אֲבָל אֵם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאַחֲרַי כֶּף פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינוֹ נְטָמֵן; אֲלֹא הֵרִי זִכְכִּיו בְּחֻזַּקת כְּשׁוֹרֹת, וְטְהוֹרָתוֹ בְּחֻזַּקת טְהוֹרָה.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דִּסְעִין

הִלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטָּמְאוֹת

יֵשׁ בְּכָללָן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) דִּין טָמֵאת נִבְלָה; (ב) דִּין טָמֵאת שָׂרֵץ; (ג) דִּין טָמֵאת שִׁכְבַּת זָרָע. וְעוֹבְדָה זֶרֶה מִטָּמְאָה כְּשָׂרֵץ, וְטָמְאָתָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וּבְאִוֹר מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

הִלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטָּמְאוֹת פֶּרֶק א

א. הַנִּבְלָה, אֲב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת; כְּזִית מִבְּשָׂרָה - מִטָּמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חָרָשׁ בְּאִוִּיר; וּמִטָּמֵא אֶת הָאָדָם בְּמִשָּׂא לְטָמֵא בְּגָדִים, כְּמֶרְכָּב הָרֵב. כִּי־צִד? אָדָם שֶׁנֹּגַע בְּנִבְלָה - נְטָמֵא, וְהֵרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה. וְאֵם נֹגַע בְּכָלִים, אֶפְלוֹ בִּשְׁעַת מַגֵּעוֹ בְּנִבְלָה - הֵרִי הֵם טְהוֹרִין; וְכֵן כָּלִים שֶׁעָלָיו טְהוֹרִין - לְפִי שֶׁהוּא זָלָה, וְאֵין זָלָה מִטָּמֵא כָּלִים. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה - מִטָּמֵא כָּלִים בִּשְׁעַת נִשְׁיָאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם - יִכָּבֶס בְּגָדָיו"; וְאוֹתֵן הַבְּגָדִים, רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה. וְאֵינוֹ מִטָּמֵא לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִי חָרָשׁ, וְאֶפְלוֹ בִּשְׁעַת נִשְׁיָאָתוֹ, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִטָּמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

ב. אֶחָד בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין מִן הַמִּתְרִין בְּאַכִּילָה בֵּין מִן הָאֲסוּרִין - אֵם מָתוֹ, כָּלָן בְּשָׂרָן מִטָּמֵא כְּזִית. וְשִׁחִיטָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה, מִטְּהַרְתָּ אוֹתָהּ בְּכָל מְקוֹם; וְאֶפְלוֹ שִׁחַט חָלִין בְּצוּרָה, וְקֹדָשִׁים בְּחוּץ - הֵרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין; וְאֵם אֶרֶץ פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה - הֵרִי זֶה נִבְלָה, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה, וּמִטָּמְאָה בְּמִשָּׂא.

ג. בְּהֵמָה טָמֵאָה וְחִיָּה טָמֵאָה, אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלַת בָּהּ; וְאַחֲד הַשְּׁחוּט אוֹתָהּ, אוֹ הַנוֹחֵר אוֹ הַחוֹזֵק אוֹ שִׁמְתָה כְּדֶרֶכָּה - הֵרִי זֶה נִבְלָה. וְכָל הַנִּבְלָוֹת מִצְטָרְפוֹת לְעִנְיָן טָמֵאָה לְכְזִית, אֶחָד טָמְאוֹת וְאַחֲד טְהוֹרוֹת.

ד. מִחַ [- שְׁבַעֲצִים], הֵרִי הוּא כְּכֶשֶׁר. וְדָם הַנִּבְלָה - אֵינוֹ מִטָּמֵא נִבְלָה, אֲלֹא הֵרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טָמְאִין, שְׂאִינוֹ מִטָּמֵא אָדָם וְלֹא כָּלִים, מִן הַתּוֹרָה.

ה. חֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שִׁמְתָה - טְהוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחֲלָב נִבְלָה וְחֲלָב טְרֶפֶה, יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֶאכָה", מִי שֶׁאֲסוּרוֹ מִשּׁוּם נִבְלָה וְטְרֶפֶה. וְאֵם הַכֶּשֶׁר [לְקַבֵּל טוֹמְאָה] בְּמִשְׁקִין הַמִּכְשִׁירִין [- ד' מִשְׁקִים] - הֵרִי זֶה כְּאֶבְלִין טָמְאִין, וְאֵינוֹ כְּכֶשֶׁר נִבְלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֲלָב הַחוּפָּה אֶת הַכֶּלִּיָּה קֹדֶם הַפְּרָשָׁה [מִן הַכֶּלִּיָּה] - הֵרִי זֶה טָמֵא, כְּנוֹגֵעַ בְּכֶלִּיָּה עֲצָמָה; שֶׁהִרִי בְּמָה חוּטִין [שֶׁל בְּשָׂר] נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּחֲלָב. אֲבָל בְּהֵמָה טָמְאָה, וְחִיָּה בֵּין טָמֵאָה וּבֵין טְהוֹרָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאַחֲד חֲלָבָה לְטָמְאָה, וּמִטָּמֵא אָדָם וְכָלִים כְּזִית, כְּכֶשֶׁר הַנִּבְלָה.

[עובר] שפכטנה. והאברים, אין להם שעור - אפלו היה כשעורה או פחות, מטמא; והוא שיהיה האבר כבדיתו, כשר וגידיו ועצמות, ויהיה עליו כשר כדי להעלות ארוכה [- רפואה]; היה הכשר פחות מלהעלות ארוכה בחי, או שחסר עצמו [נחסר מהעצם] - הרי זה טהור.

ד. הפליה והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן אברים, ואין עושין חליפין [גדלים בחזרה אם נחתכו] - הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כבשר.

ה. הכשר או האבר המדלדלין בבחמה או חיה, שאינן יכולין לחזור ולהדבק בשאר הגוף [- ולהתרפאות] - אינן מטמאין כנבלה כל זמן שהבחמה בחיים; והרי הן כשאר אכלין - אם הכשרו, מקבלין טמאה במקומן. נשחטה הבחמה - הכשרו בשחיטה, ואינן מטמאין כנבלה; שאין השחיטה עושה אותן כמו שפרשו מחיים. אבל אם מתה הבחמה - הכשר שיהיה מדלדל בה, צריך הכשר [לקבלת טומאה]; והאבר, מטמא משום אבר מן החי, ואינו צריך הכשר, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה. ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנבלה? שהכשר הפורש מאבר מן החי, טהור; והכשר הפורש מאבר מן הנבלה, מטמא בכזית במגע ובמשא. וזהו אין לו שעור.

ו. טרפה שנשחטה שחיטה כשרה - אף על פי שהיא אסורה באכילה, הרי היא טהורה; וכן השוחט את הבחמה, ומצא בה עבר מת - שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה. מצא בה בן שמונה [חודשי הריון] חי נטרף - אף על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה; לפי שאין למינו [- גילו] שחיטה. לפיכך, נלד בהמה שלא שקה [מלידתו] שבועה ימים גמורין - אם שחטו בתוך שבועה - אין שחיטתו מטהרתו, מפני שהוא כגפול.

ז. השוחט את הבחמה, ומצא בה בן תשעה חי קדם שניהלף על הקרקע - אף על פי שאינו צריך שחיטה כמו שבארנו, שהרי שחיטת אמו מטהרתו - אם נטמאת אמו, לא נטמא הוא; ואם נתנבלה אמו, הרי הוא טהור; שאין החי מטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלה, ואף על פי שהוא כאבר מאבריה. ואם מת קדם שפירס [העמיד פרסו] על גבי קרקע - הרי הוא טהור, ששחיטת אמו מטהרתו.

ח. טרפה שנשחטה - אף על פי שהיא טהורה מן התורה - אם נגע בה הקדש, נטמא מדברי סופרים; וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

ט. בהמה המקשה לילד, והוציא העבר ידו, וחתכה, ואחר כך שחט את אמו - האבר שנחתך נבלה, ושאר בשר העבר טהור; שחט את אמו, ואחר כך חתכה - האבר כטרפה שנשחטה, ושאר בשר העבר - מגע טרפה שחוטתה, שהוא מטמא את הקדש, אבל לא את התרומה. הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן [קנה או וושט] לשחיטת סימן, וחתכה - מצטרף שחיטת סימן לסימן לטהר האבר מידי נבלה.

י. שחיטת הנכרי - נבלה, ומטמא במשא; ואפלו ישראל

חצוי זיתים שתתכן בקיסם - הנושא אותן טמא, שהרי נשא פזית; ונוגע טהור, שאין חבורי אדם חבור; והוא שיהיו שניהן מרדין [דקים] ודבוקין זה בזה, כדי שישלטו באחד; אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, בקיסם אחד - אפלו הולף והביא כל היום, טהור.

יג. בשר נבלה שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב - טהור; לפיכך, נצל [בשר שנימוח וקרוש] הנבלה, ספק אם מטמא בכזית או אינו מטמא. בשר נבלה שביבש - אם יכול לשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לח וראוי לכלב, מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו באכלין טמאין אינו מטמא.

יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו, ואינו ראוי למאכל אדם - הרי זה טהור, שנאמר: "לגר אשר בשערך תתננה ואכלה", עד שיהיה תחלתה ראויה לגר.

טו. שליה של נבלה - הרי היא כפרש וכרעי [- צואה], ואינה מטמאה כנבלה; ואם חשב עליה לאכילה, מתטמאה טמאת אכלין. הקבה והחלב של נבלה, טהורין מכלום.

טז. בהמה ששפעה חררת דם [גוש דם של עובר מת] - אף על פי שנפטר מהן הבכורה - אינה מטמאה לא במגע ולא במשא עד שיהיה בה צורת גפול, לפי שהיא בטלה ברוב היוצא עמה; לפיכך היא טהורה, אף על פי שהיתה ראויה לגר על גב אמה.

יז. נבלה שנתערבה בשחוטה - אם רב מן השחוטה - בטלה הנבלה בשחוטה, ואין הכל מטמא במגע; אבל אם נשא הכל, נטמא; שאי אפשר לשחוטה שתחזור [- תיהפך להיות] נבלה, אבל הנבלה - אפשר שתטהר בשתסרת, לפיכך תבטל.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ב

א. בהמה או חיה טמאה שנשחטה - אינה מטמאה משום נבלה כל זמן שהיא מפרקסת, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה; והרי היא כאכלין טמאין. נחרה [הרגה], וצדין היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת אכלין, כל זמן שהיא מפרקסת. ואבר הפורש מן המפרקסת אסור לבני נח, כפורש מן החי; ובשר הפורש מנה, כפורש מן החי. וכן טהורה שנפסלה בשחיטתה, וצדין היא מפרקסת. שחט בה אחד [מהסימנים, קנה וושט], או רב אחד - אין בה טמאה כלל, עד שתמות. חלק הבחמה לשנים, או שנשלה ירף וחלל שלה [בשר שסביבה] - הרי זו נבלה, ומטמאה במגע ובמשא, אפלו שעדין היא בחיים. וכן אם קרעה מגפה, או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו כנבלה לכל דבר.

ב. בהמה שמת עברה בתוך מעיה, והושיט הרועה ידו ונגע בו - בין בבחמה טמאה, בין בטהורה - הרי זה הנוגע בו טהור. עד שיצא הנפל לאויר העולם.

ג. בשר הפורש מן הבחמה וחייה כשהן חיים, בין טמאין בין טהורין - הרי הוא טהור, ואינו מטמא כנבלה. אבל אבר מן החי הפורש מהן, מטמא כנבלה - אחד אבר מן החי הפורש מן הבחמה עצמה, או אבר הפורש מן השליל

מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן הטמאה, ואחר כך יטמאו טמאת אכלין. (ד). פזית מנבלת בהמה, שתתכו כבוש [- מקל] והכניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום נושא, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

ה. הכורף פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא; כרכו בסיב [חוטם דקים] ובלעו - הרי זה טהור.

ו. הבולע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתאכל [- תתעכל] - הרי זה אינו מטמא כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה אותה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ בתוף פיו - אם יש בבית הבליעה פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.

ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מטמא. אפלו נטל צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם לאו, טהור.

ט. הכנפים והנוצה [שנשארו על העוף] - אף על פי שהן באכלין, ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין בנבלת העוף הטהור לבזית; אבל המקומות הרבים הקרובים לבשר מן החיטום, והצפרנים - הרי הן כבשר, ומצטרפין לבזית. ראשי אגפין, וראש הזנב, והעצמות, אפלו הרכות - אינן מצטרפין.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או מן הגידין, ומן השלל [- כמין אשכול] של ביצים [שביתור גופם], ומן הדם, ומבשר מן החי ממנו - הרי זה טהור; אבל האוכל מן האשכול של ביצים, ומן הקרקבן, ומבגי המעים, או שהמחה את החלב [- השומן] באור וגמאו - הרי זה טמא באוכל מבשרה, שהשותה בכלל אוכל. המחזהו בחמה וגמאו - טהור, שהרי הסריחו [- מקלח].

יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הפלב, טהורה; וכן אם יבשה כחרש, ואינה יכולה להשרות בפושטין מעת לעת ותחזור לכמות שהיתה - הרי זה טהור. והאוכל נצל [בשר שנימוח וניקשר] של נבלת העוף הטהור, הרי זה טהור.

יב. עוף טהור שנטרף, ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעורה; ואם נמלק, ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו. נמצאת אומר, שהשוחט עוף טהור - בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור; והמולק חלין בפנים, או שמלק קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליעה.

יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרבן, ולא נמצאו בהם מומין שבארנו במקומן - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה צרופה שנערפה כהלכתה - טהורה; כפרה כתוב בה, כקדשים. וכן אם נשחטה אחרי ירידתה לנחל - אף על פי שאסורה בהנחה, הציילה אותה שחיטתה מידי נבלה.

עומד על גביו, ושחט בספין יפה שחיטה כראוי. אחד הנכרי, ואחד הכותי או גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] - שחיטתם נבלה. וקרוב [- נראה] בעיני, שאף זה מדברי סופרים - שהרי טמאת עבודה זרה וטמאת תקרבתה מדבריהם, כמו שיתבאר; ובגלל עבודה זרה נתרסקו הגוים, ונאסרה שחיטתן. ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטרפה אסורה וטהורה. ואי אפשר לחיב כרת על טמאה זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו, אלא בראיה ברורה.

יא. קולית [- עצם הירך] הנבלה - הנוגע בה או נושאה, טהור; שכל דבר מן הנבלה שאינו מטמא במגע, אינו מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאה, טמא. במה דברים אמורים? כשהיה המוח מתקשקש [כשמונענים העצם], שהרי אינה מצלה ארוכה [רפואה בבהמה חיה]; אבל אם היה עומד במקומו - אם יש בו כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוץ, הרי זה מטמאה במגע ובמשא ככל האברים. וכבר פרשנו, שהקולית היא העצם הסתום משני צדדיו.

יב. קולית שחשב עליה לנקבה, ועדין לא נקבה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אם מחסר נקיבה במחסר מעשה, או אינו במחסר מעשה.

יום שישי

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ג

א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי השמועה למדו, שזה שנאמר: "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה, באזרח ובגר - וכבס בגדיו ורחץ במים" - אינו מדבר אלא בנבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא, ולא כשהיא בתוף הפה, אלא כשהיא בתוף בית הבליעה - שנאמר: "וכל נפש אשר תאכל", אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש [- שם עיקר הנאת הנפש]. וזה שנאמר: "תאכל" - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה, שהיא פזית. והרי נאמר בה: "וכבס בגדיו" - מלמד שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש מטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע פזית מנבלת העוף הטהור, ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאן, ונעשו ראשון לטמאה. היה נוגע באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע - אינו מטמא שאר כלים, שהרי הוא ככל ראשון לטמאה אחר שפרש מטמאיו; שאף על פי שהוא טעון טבילה והעבר שמש [- שקיעה], אינו מטמא כלי.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה, לטמא טמאה זו התמורה; אלא כיון שבלע ממנה פזית מכל מקום, הרי זה מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זה מטמאה טמאת אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה, אף על פי שלא נגעה בה טמאה אחרת; אינה צריכה הכשר. ג. פרה אדמה ושעירין הנשרפין אינן כן; אף על פי שהן

עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בתי מבחון - הרי הנוגע בה טמא בכל האברים שיש בהם להעלות ארוכה, כמו שבארנו. נקבה הקולית בכל שהוא - הנוגע בה מכל מקום, טמא.

י. ביצת השרץ המרקמת [- שיש בה תבנית הבעל חי] - אף על פי שהשרץ נראה מתוכה, טהורה; נקבה כל שהוא, הנוגע בה טמא.

יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה - הנוגע בבשר, טמא; ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני כלו - הנוגע באדמה שצדין לא נגמרה צורתו, טמא.

יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב - טהור. יבש עד שנעשה כחורש - אם יכול להשרות בפושרין מצת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו, טהור - ואפילו באכלין טמאים אינו מטמא. במה דברים אמורים? במקצת השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קים, או שנשרף ושלדו קים - הואיל ותכנית כלו קים, הרי זה מטמא; וקרוב [- נראה] בעיני, שטמאה זו מדבריהם.

יג. כונית מן הנבלה או בעדשה מן השרץ, שצמקו וחסרו - טהורין; פחות מבעדשה מן השרץ ופחות מכונית מן הנבלה, שנתפחו ועמדו על פשעור - מטמאין מדברי סופרים. היו פשעור בתחלה, וצמקו וחרו ונתפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי אלו מטמאין בשהיו, דין תורה; וכן אתה אומר כונית מן המת.

יד. השרץ אינו מטמא, עד שימת; התזו ראשיהן - אף על פי שצדין הראש מערה [- מחובר] בעור הגוף, ואף על פי שהן מפרסין כנב הטאה - הרי אלו טמאין. שאר שקצים ורמשים כלן, כגון הצפרדע והתנין והעקרב והנבל וכיוצא בהן - אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הם טהורין מכלום, ואפילו באכלין טמאין אינן מטמאין; ואין לה בכל השרצים כלן מה שטמא במותו, חוץ משמונת מינין המפרשין בתורה.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ה

א. שכבת זרע - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמא במשא; ואין המטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע בה, או הרואה אותה מבשרו - שניהן ראשון לטמאה, דין תורה. וכמה שעורה? לנוגע, בכעדשה; ולרואה, בכל שהוא. ואין הרואה טמא, עד שתצא ממנו ויחתם פי אמה - שנאמר: "אשר תצא ממנו שכבת זרע", ונאמר: "או החתים בשרו"; לפיכך, אפילו ראה בקיסם [שהכניס למלתו] - הואיל והגיעה לפי אמה, נטמא. ואחד הרואה מחמת [קישור] בשרו, או הרואה באנס - הרי זה טמא.

ב. אין שכבת זרע של קטן מטמאה, עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד.

ג. שכבת זרע אדמה - טהורה; עד שתהיה לבנה, ונמשכת [נוזלת].

ד. וכל שכבת זרע שאין כל גופו של אדם מרגיש בה,

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה, ואינה מטמאה בבית הפליעה; ואם חשב עליה לאכילה, והכשרה - הרי היא באכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הכנפים, והנוצה, והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה.

טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; שנאמר: "ולא לה טמאיו לכל בהמה" - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שלא בא הפתוב אלא לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה. טז. אבר מן המת מן העוף, הרי הוא כנבלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה בבית הפליעה בכונית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו, והכשר; ואינו מטמא אכלין אחרים, עד שיהיה בו כביצה, כשעור כל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ז

א. שמונה שרצים האמורים בתורה - והן החלד, והעכבר, והצב, והאנקה, והפחם, והלטאה, והחמט, והתנשמת - טמאת כלן שנה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמאה.

ב. השרץ - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ושעור טמאתו כעדשה [סוג צמח], וכל השרצים מצטרפין לכעדשה.

ג. האברים, אין להם שעור; אבר מן השרץ כבדתו [שלם]. ד. בשר וגידים וצצים, שהוא פחות מבעדשה - בין שפרש מן החי, בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו; והוא, שיהיה בבשר שעליו או במח שבפצעו כדי להעלות ארוכה [- רפואה, בחי].

ה. בשר מן החי הפורש מן השרץ - טהור; שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ כלו - מה שרץ בשר וגידים וצצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים וצצמות.

ו. הפליה והפכד והלשון וכיוצא בהן - אף על פי שהן אבר, ואין עושין חליפין [אם נחתכו אינם חוזרים] - הרי הן כבשר; ואם פרשו מן החי, טהורין.

ז. דם השרץ כבשרו, ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחבר בבשר.

ח. צצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור, אף על פי שהוא לח, וצדין לא עבדו ולא הלף [דר] בו כדי [- שיעור] - עובדה. אבל עור האנקה והפחם והלטאה והחמט - כבשרו, ומטמא בכעדשה; ואם עבדן, או הלף בהן כדי עובדה - טהורין. וכמה כדי עובדה? כדי הלוח ארבעת מילין.

ט. קולית [- עצם הירך] השרץ - הנוגע בה טהור, אף על פי שהיא מלאה מח; והוא שיהיה המוח [בקולית] מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה [- רפואה]; אבל אם היה

שנבעלה בה מן המניין. כיצד? נבעלה בלילי שבת - שלש עונות שלש, יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת; ואם פלטה בתוך זמן זה, טמאה. פלטה מליל שני והלאה, טהורה. והאיש שפרשה ממנו שבת זרע, אפלו לאחר כמה עונות - הרי זו טמאה כל זמן שהיא לחה; והפורשת ממנו, טמא.

יד. שבת זרע, אינה מטמאה אלא כשהיא לחה. יבשה כחרש, טהורה. ואם יכולה להשרות מעת לעת בפושרין ולחור לכמות שהיתה, הרי זו טמאה.

טו. כבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי, והאשה ששכב איש אותה שבת זרע, והנוגע בשבת זרע - טמאים מן התורה; וכן האשה שפלטה בתוך שלש עונות - הרי היא טמאה מן התורה, כרואה קרי. אבל שאר האמורין בפרק זה שהם טמאים, כגון מהרהר ומטיל מים - אינם טמאין אלא מדבריהם [מדברבן]. ולא גזרו עליהם טמאה, אלא לתרומה; אבל לחלין, טהורין.

טז. נכרית שפלטה שבת זרע של ישראל בתוך השלש עונות, וכן בהמה שפלטה שבת זרע של ישראל בתוך זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה; פלטו לאחר זמן זה - הרי היא ספק נסרחה, או עדין לא נסרחה.

יז. כבר בארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב, ששבת זרעו של נכרי טהורה מכלום; לפיכך, בת ישראל שפלטה שבת זרע של נכרי, אפלו בתוך שלש עונות - הרי היא טהורה.

יח. גוי שהרגיש [קרי], ונתגיר וירד לטבל וטבל, ויצאה ממנו שבת זרע שהרגיש בה, אחר שטבל - הרי זה ספק טמא.

יט. גדולה ששכב אותה קטן פחות מכן תשע שנים, או נכרי או בהמה - הרי זו טהורה, שנאמר: "ואיש אשר ישכב את אשה"; עד שיהיה השוכב איש, ומישראל, כמו שבארנו.

שבת קודש

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ו

א. טמאת עבודה זרה - מדברי סופרים, ויש לה רמז מן התורה: "הסרו את אלהי הנכר אשר בתככם, והטהרו והחליפו". אך בעצת אבות הטמאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה [כליה], ותקרבת [קרבת] שלה, וזין שנתנסף לה; וטמאת כלן, מדבריהם.

ב. עבודה זרה עצמה - מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמאה במשא, כשרץ, שנאמר: "שקץ תשקצו". ושעורה - כזית; לא תהיה זאת שאינה מן התורה, חמורה מן המית; אבל אם היתה הצורה [הפסל] פחותה מזזית, הרי זו טהורה.

ג. קצץ אבר ממנה - אפלו היה כמרדע [מחרישה], הרי זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאברים, אלא הצורה בלה כשהיא שלמה, שנאמר: "תגזרם כמו דוה" - מה דוה אינה מטמאה לאברים [נחת מנחה אבר אינו טמא], אף עבודה זרה אינה מטמאה לאברים. כקלי אבות

אינה מטמאה; לפיכך, אם ראה בלא קשוי, ולא תאנה - אינה מטמאה משום שבת זרע. נעקרה בהרגשה - אף על פי שיצאת שלא בהרגשה, טמאה.

ה. המהרהר בלילה, וראה ששמש מטה בחלום, ועמד ונמצא בשרו [מילוח] חם - אף על פי שלא מצא שבת זרע, הרי זה טמא; כיון ששמש בחלום, כבר ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם, והיתה מעט ונתקנתה בכשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוותה. הרהר ולא מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור. ו. המטיל מים, וראה מים חלקין [טיפות טיפות] או עכורין בתחלה - טהור; ראה אותם באמצע, או בסוף - הרי זה טמא. היו המים שהטיל כלן מתחלה ועד סוף, חלקין או עכורין - הרי זה טהור. היו לבנים ונמשכין, טמא. והמטיל טפין עבות מתוך האמה, טהור.

ז. בעל קרי שטבל, ולא הטיל מים קדם שישטבל - כשיטיל המים, טמא; מפני שחצוהי [טיפות] שבת זרע אינן יוצאין אלא כשיטיל מים. במה דברים אמורים? בחולה או בזקן; אבל ילד בריא - טהור, מפני שהוא יורה שבת זרע בחוקה כחץ, והיא פלה תנתק מן האמה. עד כמה הוא ילד? כל זמן שעומד על רגלו אחת, ונועל או חולץ מנועלו; ואם אינו יכול לעשות כן מפני חליו [חולשה], הרי זה חולה לענן זה.

ח. וכל אשה ששמש מטתה, וירדה וטבלה קדם שתקנה עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה.

ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן, שניהם טמאים; ושניהם ראשון לטמאה, דין תורה. ואין האשה טמאה משום נוגעת בשבת זרע - שנגיעת בית הסתרים [מקומות מוסתרים שבגוף] אינה נגיעה - אלא המשמשת, הרי היא כרואה קרי, והוא שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, שנאמר: "אשר לשכב את אשה". היתה קטנה מבת שלש שנים, אינה מטמאה בשכיבה; אבל מטמאה בנגיעת שבת זרע, אם נגעה בכשרה מבחוץ. לפיכך, הבועל גדולה שלא בדרבא, טהורה - שלא טמא הכתוב אותה בטמאת בית הסתרים, אלא בדרבא.

י. הבועל את האשה, ולא הוציא שבת זרע - טהור, אף על פי שהערה; וכן האשה טהורה, עד שיצא האיש.

יא. האשה שפלטה שבת זרע - אם פלטה אותה בתוך שלש עונות [עונה - יום או לילה], הרי היא טמאה כרואה קרי, לפיכך סותרת יום אחד אם היתה זכה, כאיש שראה קרי; ומטמאה בכל שהוא. אף על פי שלא יצאת לחוץ, אלא נעקרה והגיעה לבין השנים [מקום מסוים ברחם] - נטמאה, שהרי שבת זרע בדם: מה דמה מטמא בפנים, אף שבת זרע שתפלט מטמא אותה בפנים.

יב. שבת זרע עצמה שנפלטה בתוך השלש עונות - מטמאה אחרים שנגעו בה, בדרך שטמאה האשה שפלטה אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות, הרי האשה טהורה; וכן שבת זרע שנפלטה, טהורה - שפכר נפסדה צורתה. **יג.** וכמה היא עונה? או יום או לילה. ואין העונה

בשאר כל האבות, חוץ מן הנבלה והמרקב [של זב]. אכל הנבלה והמרקב - אף על פי שהן מטמאין במגע ובמשא, הנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; ואם נגע באכלין, הרי הן שני לטמאה. והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתו; ואם נגע באכלין עד שלא פירש, הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

יג. מי חטאת [- פרה אדומה] שיש בהם כדי הזיה - אף על פי שהן נבלה ומרקב, שאין מטמא בגדים אלא הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לו שיגע במים, ולא יסיט אותן; וכבר בארנו, שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה, או שנגע בגימ [חוטם בולטים] המרקב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לנוגע בדברים אלו, שלא יסיט אותם; ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש, כדין הנושא.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו, מטמא בגדים, כמו שבארנו; והם ראשון לטמאה. וכן אם נגע באכלין, הרי הם ראשון לטמאה. ואחר שבלע, הרי זה פירש ממטמאין.

טו. השורף פרה אדמה, ופרים ושעירים הנשרפים, והמשלח השעיר לעזאזל - אף על פי שבשעת מעשיהם מטמאין בגדים, כמו שבארנו - אם נגעו באכלין אפילו בשעת מעשיהם, הרי הם שני לטמאה.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוך המקנה, כגון נבלה או שרץ או משכב [של זב] שהיה במקנה, ונגע בו - הרי זה טמא, שנאמר: "אף מעין ובור מקנה מים, יהיה טהור; ונגע בנבלתם, יטמא" - אפילו כשהם בתוך המקנה, מטמאין. וכשיעלה זה מן המקנה, יטהר הנוגע. וכן זב שדרס על המשכב שהוא מנח במקנה, הרי המשכב טמא; וכשיעלה המשכב מן המקנה - יטהר, שהרי עלתה לו טבילה. וזה הנוגע במשכב כשהוא במקנה - אם פשט ידו ונגע חוץ למקנה, הרי זה מטמא בגדים; ואין צריך לומר, שהוא מטמא אכלין ומשקין.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ז

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מטמאין, שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים - יטמא; וכל משקה אשר ישתה בכל כלי - יטמא". ואין האכל שנוטמא מטמא אכל אחר מן התורה; ולא המשקין שנוטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. אכל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר, שטמאהו; וכן אם נגע האכל הטמא במשקין, טמאן. ואין אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם, ואפילו מדבריהם. וכן גזרו על המשקין הטמאים, שייטמאו אכל או משקין או כלים שנגעו בהן.

ב. אין לה ולד טמאה שטמא כלים, אלא משקין טמאים בלבד; וטמאה זו, מדבריהם; והוא שיהיו אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטמאות, בין של

הטמאות דנו בה, מפני שטמאתה מדבריהם; עשו אותה פשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא בכזית, וכנדה שאינה מטמאה לאברים.

ד. נתפרקה עבודה זרה - אף על פי שההדיט יכול להחזירה, שהרי כל אבריה קימין - אינה מטמאה.

ה. כל משמשי עבודה זרה פשרץ - מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינן מטמאין במשא; ושעור טמאתן בכזית. ואפילו קצץ משמשיה כזית מן הכלי - מטמא פשרץ; וזה חמר במשמשיה, יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה זרה, אכניו, ועציו, ועפרו - מטמאין בכזית במגע, בכל המשמשיין.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה, נטמא בנוגע. וכן כלי חרש שהכניס אוירו לבית עבודה זרה, נטמא; ספסלים וקתדראות [- כיסאות] שהכניס רגל לבית עבודה זרה, טמאים. וכלן ראשון לטמאה.

ז. תקרבת עבודה זרה - מטמאה במגע ובמשא, נבלה; ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין בשר בין שאר אכלין ומשקין - הכל נבלה, שהכתוב קראן 'זבחי מתים'. ואף על פי שאין תקרבת עבודה זרה של אכלין בטלה לעולם להחירה בהנה - אם בטלה, הרי זו ספק לטמאה. אכל כלי שהוא תקרבת עבודה זרה שפלטו, טהור; וכן עבודה זרה ומשמשיה שפלטו, טהורין.

ח. זין שנתנסף לעבודה זרה - מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא נבלה. וטמאתו בכזית - שנאמר: "אשר חלב וזבחימו יאכלו, וישתו זין נסיכם", הרי 'זין נסיכם' כ'חלב וזבחימו'. ואין מטמא טמאה זו, אלא זין שנתנסף בידי לפני עבודה זרה; ואכל סתם יינם [- שלא ידוע אם נתנסף] של גוים - מטמא טמאה קלה, כשאר כל משקין טמאין.

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר עד כאן, אתה למד שאבות הטמאות - מהם אבות של תורה, ומהם אבות של דברי סופרים.

י. וכל המטמא מחמת אב של תורה, הרי הוא ולד טמאה של תורה; וכל המטמא מחמת אב של דברי סופרים, הרי זה ולד של דבריהם.

יא. כל אב טמאה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא במשא, בין אב של תורה בין אב של דברי סופרים - אדם הנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ולא אדם ולא כלי חרש, אף על פי שעדין לא פירש משמאיו; והרי הוא אחר שפירש משמאיו או קדם שפירש, ולד - שהוא מטמא אכלין, ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

יב. וכל אב טמאה שהוא מטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו או הנושא, מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה; וכן אם נגע באכלין, עושה אותן ראשון כל זמן שלא פירש ממטמאיו. פירש ממטמאיו - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים; ואם נגע באכלין, הרי הן שני. במה דברים אמורים?

ב. הידים שניות לעולם; שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטמאה. אפלו המכניס ידו לבית המגנע, או שנגע בידיו באדם שהוא מטמא בגדים עד שלא פרח ממטמאיו - הרי ידיו שניות.

ג. הפגול [קרבן שנפסל במחשבה], והנוטר [קרבן שעבר זמן אכילתו], וצריד [- שיריים שנדבקו לכלי] של מנחות - הרי הם כראשון לטמאה, ומונין בהם ראשון ושני; לפיכך, מטמאין את הידים בכביצה. ואין הפגול והנוטר מצטרפין, אף על פי ששעורם שוה בכביצה, הואיל וטמאת הידים מדבריהם; אבל שאר האכלין מצטרפין, שאין אכלין טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה. ד. קולית [- עצם הירך] הפגול או הנוטר - אף על פי שהיא סתומה - הנוגע בה בידיו, נטמא ידיו; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול, מטמאין את הידים, הואיל ונגעשו בסיס לדבר אסור.

ה. בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו [- עזרת ישראל או ירושלים] - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או אינו מטמא; לפיכך אינו מטמא - שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא, הרי הוא טהור - בני חבורה, וריזין הן.

ו. אין טמאת ידים במקדש - שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש; אלא הנוגע באכלין טמאים וכיוצא בהם, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמא. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר.

ז. מי שנטמאת ידו אחת, ונגעה באחרת - האחרת טהורה; ונוטל את הטמאה, וידו. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדש - אם נטמאת ידו אחת, ונגע בשניה - טמאה, ושתייהן צריכות טבילה לקדש; אבל לתרומה, בנטילת ידים בלבד יטהרו ידיו.

ח. שלמה המלך ובית דינו גזרו על הידים שיהיו שניות, אף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו - מפני שהידיים עסקניות [ושמא נגע בטומאה]. ולא גזר שלמה על הידים טמאה אלא לקדש, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה, ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה; ואם נגע בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו. ט. לט [כורר] אדם ידיו במפה, ואוכל בתרומה בלא נטילת ידים; ואין חוששין שמה יגע. אבל לא יעשה כן בחלין שנגעו על טהרת הקדש או טהרת התרומה; גזרה שמה יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן.

י. הואיל והידיים שניות [לטומאה] - אם נגעו במשקין, עשו אותן תחלה; ואם נגעו משקין אלו באכלין, עושין אותן שני. ואם נגעו במשקין אלו אחרים, עושין אלו אותם תחלה - שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו; אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת ידים מטמאין כלים כלל, שעקר טמאת הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמים על כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים - שיהיה שני

תורה, בין של דבריהם. ומפני מה גזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים? גזרה משום משקה [שיוצא מגוף] הנזב, שהוא אב ומטמא כלים דין תורה - שנאמר: "וכי ירק הנזב בטהור", כמו שבארנו.

ג. כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים, גזרו שיהיו מטמאין את הכלים מתוכן. כיצד? אם נפלו לאויר כלי חרש - נטמא בלו, והרי הוא שני; ואם נגעו בשאר כלים מתוכן - נטמאו בלן, ונגעשו שני. אבל אם נגעו משקין טמאים באחורי הכלי שיש לו תוף, בין בכלי חרש בין בכלי שטף וכלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד; והרי אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש - כלי שנטמאו אחוריו, נטמא בלו שני לטמאה.

ד. כבר בארנו, שהאכלין אין מטמאין כלים, והמשקין מטמאין; ולמה עשו בטמאת משקין הכר זה, ואמרו שהכלי שנגעו בו משקין טמאין באחוריו לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע, שטמאת כלים אלו מדבריהם, כדי שלא ישרפו על טמאה זו תרומה וקדשים.

ה. כבר בארנו, שהאכלין והמשקין שנגעו באב מאבות הטמאות, הרי הן ראשון לטמאה; וכן אם נגע אכל באדם או בכלי שנטמא באב, הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני, נקרא 'שלישי לטמאה'; ואם נגע השלישי באכל רביעי, הרי זה נקרא 'רביעי לטמאה'. במה דברים אמורים? באכלין. אבל המשקין - אחד משקה שנגע באב הטמאה, או שנגע בראשון, או שנגע בשני - הרי אותו משקה תחלה [- ראשון] לטמאה; ומטמא את חברו וחברו את חברו, אפלו הם מאה; שאין מונין במשקין. כיצד? יין שנגע באב הטמאה, או בראשון, או בשני - הרי יין זה כראשון לטמאה; וכן אם נגע יין זה בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים בזיין אחר, וכן עד לעולם - בלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד מהם נטמא באב תחלה. וכלן מטמאין את הכלים. וכן כלי שנטמאו אחוריו במשקין, ונגעו משקין אחרים באחורי הכלים הטמאין - אפלו היו משקה חלין - נגעו המשקין האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין כלים אחרים, ועושין אותן שני; ואין צריך לומר, שהן מטמאין אכלין ומשקין אחרים.

ו. אחורי הכלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין באחורי הכלי הטמא - אפלו אכלי תרומה, הרי אלו טהורין; שהכלי שנטמאו אחוריו בלבד, אינו מטמא אכלין אלא לקדש בלבד; שהכלי שנטמאו אחוריו - הרי זה טמא בלו לקדש, כמו שבארנו, ולפיכך מטמא אכלי הקדש.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ח

א. כל הנוגע בידיו בראשון לטמאה, בין שהיה אותו ראשון אדם או כלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו ידיו בלבד, עד הפסק [מקום חיבור כף היד עם הזרוע]; וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרש שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית המגנע - נטמאו ידיו. וטמאת הידים, מדברי סופרים.

ואכל מעט ושהה - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פֶּרֶס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם שהה מעט ושהה, ושהה מעט - אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פֶּרֶס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. אבל פחות מפשעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד - אם לא שהה ביניהן, והרי אכילה שלפני טבילה ושל אחריה בכדי אכילת פֶּרֶס - הרי אלו מצטרפין.

יב. אשה שהיא ראשון לטמאה, ומניקה את בנה - הרי הבן טהור, ולא גזרו עליו טמאה; שאפילו תאמר שניק רביעית - אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מכדי אכילת פֶּרֶס, שהרי אינו יונק בבת אחת.

יג. המעבֶּרֶת - התירו לה שתהיה אוכלת אכלין טמאין פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה; מפני הסכנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

לטמאה, עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשאם שלישי. ואם נגע במשקין, אפילו משקה חליל - עשה אותן תחלה, לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא כלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו טמאה זו על האוכל אכלין טמאים? שמה יאכל אכל ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא משקה תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאים, שמה יאכל עמם אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין שבפיו. וכבר בארנו בתרומות, שאסור לאכל תרומה טמאה.

יא. אינו מטמא עד שיאכל אכלים טמאים כחצי פֶּרֶס, שהוא כביצה ומחצה שזקתת [- קצת יותר מביצה ומחצה]; וכן השותה, אינו מטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית. וכל האכלים מצטרפין לחצי פֶּרֶס, לפסל הגויה [- הגוי]; וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות מפשעור זה, טהור. אבל מעט ושהה, וחזר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד"י אדר א' ה'תשס"ח

בדיניהן, ונתן מעות - אף על פי שלא משך, קנה ופטורה מן הבכורה.

ו. גר שנתגר, ואין ידוע אם עד שלא נתגר ילדה פרתו, או אחר שנתגר - הרי זה בכור מספק.

ז. הלוקח בהמה מן הגוי, ואין ידוע אם בכרה [- ילדה] או לא בכרה, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור, ואכל במומו [כשיהיה לו מום] לבצלים, ואינו לכהן; שהמוציא מחברו, עליו הראיה.

ח. לקח בהמה מניקה מן הגוי - אינו חושש שמה בנה של אחרת היא מניקה, אלא הרי זו בחזקת שילדה; ואפילו היה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפילו כמין חזיר - הרי זו פטורה מן הבכורה. וכן בהמה שהיא חולקת [נותנת חלב], פטורה מן הבכורה - שרוב בהמות, אינן חולקות אלא אם כבר ילדו.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שבכרה, עד שיודיעו המוכר שעדין לא ילדה; שאין הישראלי שותק וגורם לו לאכל קנשים בחוץ, ונדאי שבכרה, ולפיכך מכרה סתם.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נתבארה צורתו הרבה ונכרה לכל, וזה הוא הנקרא 'טנוף' - אם אמרו הרועים: 'עבר הוא, אלא שנפסד' - הרי זו פטורה מן הבכורה, וצריך להראותו לרועה חכם; לפיכך, הלוקח בהמה מן הגוי, אפילו היתה קטנה, וילדה אצלו בתוך שנתה - הרי זה ספק בכור, שמה טנוף הפילה ברשות הגוי. וכן בהמה גסה שהפילה שליה [שק העובר] - הרי זה סימן ולד, שאין שליה בלא ולד; ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליף אותה השליה לפלבים - שאין מתקדש בבכורה אלא זכרים, וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות; וכבר בארנו, שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו,

יום ראשון

הלכות בכורות פרק ד

א. בהמת השתפין, חִבֵּת בבכורה. לא נאמר "בקרד וצאנך", אלא למעט שתפות הגוי; שאם היה שתף בפרה או בעֶבֶר, אפילו היה לגוי אחד מאלף באם או בולד - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו באחד משניהן אבר אחד, כגון יד או רגל - רואין: כל שאלו יחתך, יהיה בעל מום - הרי זה פטור; ואם אפשר שיחתך אבר הגוי, ולא יפסל - הרי זה חִיב בבכורה.

ב. הלוקח עֶבֶר פרתו של נכרי, או המוכר עֶבֶר פרתו לנכרי - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה פטור מן הבכורה, ואין קונסין אותו על דבר זה.

ג. [ישראל] המקבל בהמה מן הגוי להיות מטפל בה, והולדות [יחלקו] ביניהן, או נכרי שקבל מישראל כזה - הרי אלו פטורין מן הבכורה, שנאמר: "פטר כל רחם בבני ישראל", עד שהיה הכל בישראל.

ד. המקבל צאן מן הגוי בממון קצוב [- ויתן הישראל הכסף לאחר תקופה], ופסק [סיכס] עמו שיהיה השקר ביניהן [- אם יתיקרו הבהמות יתחלקו ברווח], ואם פחתו [ויחלו], פחתו לישראל - אף על פי שברשות ישראל הן, והרי הן כקנינו, הואיל ואם לא ימצא הגוי אצלו ממון לגבות ממנו, יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן - נעשה כמי שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן, והרי יד הגוי באמצע, ופטורין מן הבכורה, הן וולדותיהן. אבל ולד ולדות חִבֵּין - שהרי של ישראל הן, ואין לגוי עליהן רשות.

ה. ישראל שנתן מעות לגוי, וקנה לו בהן בהמה מגוי בדיניהן [בקנין גוי שע"פ התורה - בכסף] - אף על פי שלא משך, קנה וחיבת בבכורה; וכן אם קנה הגוי מישראל

יום שני

הלכות בכורות פֶּרֶק ה

א. רחל שלא בברה [לא ילדה מעולם], וילדה שני זכרים - אפלו יצאו שני ראשיהן באחד, אי אפשר שלא קדם אחד; הואיל ואין ידוע איזה יצא ראשון - הבהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור. מת אחד מהן, אין לכהן כלום; שנה החי - ספק הוא, והמוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמא הנקבה יצאת תחלה; לפיכך אין לכהן כלום - שהמוציא מחברו, עליו הראיה.

ב. שתי רחלות שלא בברו, וילדו [יחד] שני זכרים - שניהם לכהן [ולא נאמר שאחת ילדה את שניהם]; זכר ונקבה, הזכר לכהן. שני זכרים ונקבה - הבהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור; ואם מת אחד מהן, אין לכהן כלום - שנה הזכר החי, ספק בכור הוא, והמוציא מחברו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - הרי הזכרים ספק בכור; שאני אומר: שמא הנקבה נולדה תחלה, ואחר כך הזכר; לפיכך, אין כאן לכהן כלום - שהמוציא מחברו, עליו הראיה. אחת בברה ואחת שלא בברה, וילדו שני זכרים - אחד לו ואחד לכהן, וכל אחד מהם ספק בכור; הבהן נוטל את הפחוש. מת אחד מהן, אין כאן לכהן כלום; שנה החי, ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום; שנה הזכר, ספק בכור הוא. **ג.** כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפיל בו מום, ויאכל לבדו. ואם תפשו הבהן, אין מוציאין אותו מידו; ואוכל אותו במומו, אבל אינו מקריבו - שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמא ישחט חלין בעורה.

ד. מי שהיה בעדרו מבכורות ושאינן מבכורות, וילדו ואין שם אדם, ונכנס ומצא את המבכורות מניקות נקבות, ואת שאינן מבכורות מניקות זכרים - אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו, ובנה של זו בא לו אצל זו; אלא הרי הדבר בחזקתו, שכל אחת מניקה בנה.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל רועה, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן - מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק; והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מכיר את שלו.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט שלו, ומת אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא - המוציא מחברו, עליו הראיה; והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית, עם פשוט של בעל הבית, ומת אחד מהן - המוציא מחברו, עליו הראיה; ואין מוציאין מחצר בעל הבית, אלא בראיה - שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עם הפשוט של בעל הבית.

ז. לא נחשדו ישראלי על הבכורות; לפיכך, נאמן הישראלי לומר: 'זה ספק בכור הוא', ורואין לו מומו, ואוכל אותו במומו.

ח. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חזיבין בבכורה; ואם קדם מום עובר להקדשן, או שהקדישן

אינו מתקדש בבכורה. ונמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה, ואין חוששין למעוט. אבל בהמת קדשים שהפילה שליה - תקבר, שהזכרים בה פנקבות.

יא. בהמה גסה שהפילה חררת [חתיכת] דם - הרי זו נפטרה מן הבכורה; שחזקתה שהולד בתוכה, ורבה עליו הדם, והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו כמו גפל כל מבכרת, אף על פי שאין בתורה זו קדשה; ולמה קוברין אותה? כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה.

יב. בכר בארנו בענין נדה, שהולד באדם נגמר לארבעים יום, והמפלת לפחות מארבעים, אינו ולד. אבל ולד בהמה - לא עמדו חכמים על מנין הימים שיגמר בו; אבל אמרו, שהמפלת טוהר, אינה מתעברת אחריו ולא מקבלת ולד אחר לפחות משלשים יום.

יג. בהמה שניצאת [לשדה] מלאה [מעוברת], ובאה ריקנית - הבא [הנולד] אחר פן בכור מספק; שמא דבר שאינו פוטר בבכורה הפילה, ואין לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש פקפה של ערב [חוט טוהר].

יד. מבכרת המקשה לילד - מחתף אבר אבר, ומשליף לכלבים; והבא אחריו, בכור. יצא רבו - הרי זה יקבר, ונפטרה מן הבכורה. ואם חתף אבר והניחו [ולא השליכו לכלב], וחתף אבר והניחו, עד שהשלים רבו - הרי כל האברים צריכין קבורה, ונפטרה מן הבכורה; פיון שניצא רבו, פיון שלם בין מחתף, והרי הוא לפנינו - נתקדש למפרע. **טו.** יצא שליש, ומכרו לגוי, וחסר ויצא שליש אחר - נתקדש למפרע, ונפטרה מן הבכורה. יצא שליש דרך דפן [הרחם], ושני שלישים דרך רחם - אינו קדוש; שהרב הראשון לא יצא דרך רחם, ולמפרע - רק אם לכתחילה יצא מהרחם הוא מתקדש.

טז. יצא מעוט אבר גדול, והרי זה היוצא רבו של עבר [והשאר יצא מהדפן] - נפטרה מן הבכורה, ויקבר היוצא. יצא חצי העבר, והוא רבו של אבר היוצא - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה, או לא נפטרה; לפיכך, הבא אחריו - ספק בכור.

יז. בכור שפרכו בסיב [סיבי זקל] והוציאו, ולא נגע ברחם, או שפרכו בשלית בהמה אחרת, או שנזכרה עליו אחותו, ויצא - הואיל ולא נגע ברחם מכל מקום, הרי זה ספק בכור.

יח. הדביק שני רחמים זה לזה, ויצא מזה ונכנס לזה - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה בהמה שנכנס בה הבכור, שהרי פטר רחם, או לא נפטרה, עד שיפטר רחמה ולדה.

יט. נפתחו פתלי בית הרחם, ויצא [ולא נגע ברחם] - הרי זה ספק אם נגיעת רחם מקדשת, או אירור.

כ. נעקרו פתלי בית הרחם [ונתלו] בצנארו - הרי זה ספק אם במקומו מקדש, או מקדש אף חוץ למקומו.

כא. נגממו [הצטמקו ונעלמו] פתלי בית הרחם, אינו קדוש. נפרץ מקצתו, ועומד מרבה על הפרוץ, ויצא דרך הפרוץ, או שהיה הפרוץ מרבה על העומד, ויצא דרך העומד - הרי זה ספק בכור.

מום, ואפלו שחוט - גזרה, שמא ימכרונו חי; לפיכך, אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר [- לא חולקים במשקל], כדרך ששוקלין בבכור - מפני שהוא נראה כמוכר.

ז. ומעשר בהמה של תומים שנשחט במומו [מפני מומו], מתר למכרו כדרכו; מפני השב אבדה ליתומים, לא גזרו עליו.

ח. מעשר שנשחט במומו - מתר למכר חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא בשרו בלבד. ואם הבליע [כלל] דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין, ומכר הכל בהבלעה - מתר; ואם היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי העצמות - מתר.

ט. הכל נאמנין על מומי מעשר, לומר: מום זה מאליי בא, ולא נעשה לדעת [בכוונה]; אפלו אלו שאינן נאמנין על הבכור, נאמנין על המעשר. ורואה אדם מומי מעשר שלו, ומתירו - אם היה ממכה; שאם ירצה, ישיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר, ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו.

י. הלוקח [קונה] טלאים שנוולו בשנה זו, או שנתנו לו במתנה - הרי הן פטורין מן המעשר; עד שיוולו ברשותו. לפיכך, השתפין שנשתתפו בבהמות, והביא זה מאה טלאים, והביא זה מאה טלאים, וערכו אותן, ונשתתפו בהן - הרי המאמנים פטורין מן המעשר, שכל טלה מהן כמוכר. וכן האחים שירשו טלאים מאביהן, הרי הן פטורין מן המעשר. אבל הנוולדין להן בשתפות לאחר מכאן מאלו הבהמות, בין לשתפין בין לאחים - חייבין במעשר. וכן אם היו שתפין במעות, וקנו בהמות ממעות השתפות, והאחים שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנוולדין מהן לאחר מכאן חייבין במעשר; שהרי ברשותן נוולו, והרי הן כאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחד שנוולו להן הבהמות ברשותן, וחזרו ונשתתפו - הרי אלו פטורין מן המעשר; שבשעה שחלקו - נעשו הכל לקוחין [כדון קונים], והלקוח פטור; וכשחזרו ונשתתפו - הרי נשתתפו בבהמות, ועדין לא ילדו להן ברשותן אחר שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים, וטלאים כנגד טלאים, ועשרה כנגד עשרה - הכל פטורין מן המעשר, והרי הם כלקוחין.

יא. האחין והשתפין שחלקו בפספים, ולא חלקו בבהמה - חייבין במעשר, שעדין לא נעשו הבהמות לקוחין; אבל אם חלקו הבהמות - אף על פי שעדין לא חלקו הפספים, הרי אלו פטורין.

יב. הלוקח עשרה עפרין במעי אמן - פלן נכנסין לדיר להתעשר, שהרי ברשותו נוולו.

יג. פהן שנפלו לו [שקיבל] עשר בהמות בגול הגר [שמת], ואין לו יורשים, פטורים מן המעשר - שמתנות בהנה, מתנות הן; וכבר בארנו, שהנתן במתנה - פטור מן המעשר.

יד. הכל נכנסין לדיר להתעשר - בין תמימין בין בעלי מומין, וכל אסורי מזבח; חוץ מן הפלאים [שאביו ואמו לא ממין אחד], והטרפה, ויוצא דפן [נוולד ביתוח קיסרי], ומחסר זמן [- תוך ד' ימים מלידתו] - שכל אלו פטורין מן

תמימין ואחר כך נוול להן מום קבוע, ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר - מפני שהן אסורין בגנה ועבודה, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים, חייב בבכורה. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית [- תמורתם], הרי זו פטורה מן הבכורה; לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר בה: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ולא לסחורה, ואם תהיה חייבת בבכורה - הרי זה משתפר בבכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדרךרים האסורים באכילה; וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות, אף על פי שמתר למכרם על דרך שבארנו.

י. לקח [קנה] בכור למשתה בנו, או לרגל [לאוכלו בחג], ולא צריך לו - מתר למכרו.

יא. אין שמין בכורות תמימין לישראל, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימין לכהנים בזמן הזה, שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר, ששמין להן בעלי מומין.

יום שלישי

הלכות בכורות פרק ו

א. מצות עשה להפריש אחר מעשרה מכל בהמות טהורות שיוולדו לאדם, בכל שנה ושנה; ואין מצוה זו נוהגת אלא בכור וצאן בלבד, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן וגו'".

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדשין; ונוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית [בזמן המקדש] ושללא בפני הבית. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית - גזרה שמא יאכלוהו תמים, ונמצא בא לידי אסור ברת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשר בזמן הזה - הרי זה מעשר, ונאכל במומו.

ג. הכל חייבין במעשר בהמה, כהנים ולויים וישראליים. ד. ודין מעשר בהמה - שיהיה נשחט בעזרה, וזורקין דמו זריקה אחת כנגד היסוד [בסיס המזבח], ומקטירין אמוניו [אבריו]; וישאר הבשר נאכל לבפלים בירושלים, כשאר קדשים קלים. ואין לכהנים בו כלום, אלא בלו לבפלים, כפסח. ואם היה בעל מום - בין שנפל בו מום, בין שהפרישו בתחלה במומו - הרי זה נאכל בכל מקום. ה. מעשר בהמה - אסור למכר אותו כשהוא תמים, לפי שנאמר בו: "לא יגאל"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שנאמר: "לא יגאל" - אף אסור מכירה בכללו, שאינו נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי, שהמוכר מעשר לא עשה כלום, ולא קנה לוקח; ולפיכך אינו לוקח - כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח, וכמוכר יפת תאר, כמו שיתבאר במקומו.

ו. מדברי סופרים [- חכמים], שאסור למכר אותו בעל

ו. כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באב - מצטרפין, ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים בתשעה ועשרים באב, וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין; ילדו הנולדות בתוך שנתן, הרי היא ובתה נכנסות לדיר להתעשר.

ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל [תבואה שאינה מעושרת], שאסור לאכל ממנו עד שיתעשר, כמו שבארנו במקומו. אלא מתר למכר ולשחט כל מה שירצה, עד שיעשר; ויהיה המעשר קדש, ויאכל בהלכתו, כמו שבארנו. ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגים זמן מהן - אסור לו למכר או לשחט עד שיעשר; ואם שחט, הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: בחמשה עשר יום קדם הפסח, ובחמשה עשר יום קדם עצרת [שבועות], ובחמשה עשר יום קדם הקיץ; וכל זמן מאלו, נקרא 'גֵרֶן מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה'. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה - ביום אחרון מחדש אדר, וביום חמשה ושלשים מספירת העמר, וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות בימים אלו? כדי שתהיינה בהמהות מצויות לעולי רגלים; שאף על פי שמתר למכר קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכר, עד שיעשרו ויעשו המצוה. ט. הכנים כל הצאן או כל הבקר לדיר, והתחיל למנות ולקדש עשירי, עד שנשארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניח לגרן אחר; והן מצטרפין לאלו שיוולדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד [ולא מניחם לשנה הבאה]. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במגן, חייב להכניס הכל לדיר, והנשאר ישאר.

יום חמישי

הלכות בכורות פרק ח

א. המכנים צאן לדיר, והתחילו לצאת אחד אחד, והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במגן, וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו 'עשירי', או שקרא לשנים עשר או לשלמעה ממנו 'עשירי' - לא נתקדשו; אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר 'עשירי' - נתקדשו. ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו] נשמע, שהטעות מקדשת במעשר שלמעה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהן ושלאחריהן. אפלו קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', בין בטעות בין בכונה - שלשפתן מקדשין.

ב. והיאך דינם? התשיעי - אינו קרב, אלא נאכל במומו [כשפול בו מום]; והעשירי, מעשר. והאחד עשר - קרב שלמים, וטעון נסכים בשלמים; ואינו עושה תמורה [אם מחליפו באחד, אינו מתקדש], מפני שהוא עצמו בתמורה. במה דברים אמורים? בשנה המונה הוא בעל בהמהות. אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הנדאי בלבד; שלא עשה שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש בראוי. ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש

המעשר. וכן היתום שמתה אמו, או נשחטה עם לדתו - אינו מתעשר. ודברים אלו, מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] הן.

טו. אין הלקוח פטור, אלא אם פן נלקח אחר שנגררה [שהיה ראוי] להתעשר. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבועת ימי הלדה - פשיגעי זמן, חייב לעשרן; שפין שאין מחסר זמן ראוי להתעשר - הרי זה כמי שלקח עברין, ונולדו ברשותו.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר; לפיכך, טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח [קנוני] וכיוצא בהן - הרי כלן פטורין, שכל אחד מהן ספק הוא.

יום רביעי

הלכות בכורות פרק ז

א. מי שהיו לו עשרה טלאים, והפריש אחד מעשרה, היו לו מאה, והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר. אלא פיצד הוא עושה? כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד, ומעמיד אמותיהם מבחוץ, והן גועות, כדי שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן, שנאמר: "כל אשר יעבר פחת השבט" - עד שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומזן בשבט [מקל רועים]: אחד, שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, ששה, שבעה, שמונה, תשעה; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה, בין תמים בין בעל מום - סוקרו בסקרא [צובעו באדום], ואומר: 'הרי זה מעשר'. לא סוקרו בסקרא, ולא מגנן בשבט, או שמגנן רכוצין או עומדין - הרי אלו מעשר; הואיל ומגנן עשרה עשרה, וקדש עשירי - הרי זה מעשר. ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו; היו לו חמשה טלאים בירושלם, וחמשה טלאים בצפו - אין מצטרפין, וכלן פטורין מן המעשר. וכמה יהיה בין אלו לאלו, ויצטרפו? לששה עשר מיל.

ג. היו שלשה עדרים, ובין כל אחד ואחד ששה עשר מיל - הרי שלשפתן מצטרפין. פיצד? היו תשעה מכאן, ותשעה מכאן, ואחד באמצע - הרי שלשפתן מצטרפין ונכנסין לדיר להתעשר.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר, ולא מן הבקר על הצאן; אבל מעשרין מן הכבשים על העזים, ומן העזים על הכבשים, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן", כל משמע צאן - אחד; ששניהם נקראים 'שה', והרי הם כמין אחד. ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, כשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן, ולא מן הישן על החדש - שנאמר: "היצא השדה שנה שנה". וברא ל, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים; שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפרוש, שהיה שנה שנה.

תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה, ואותם הששה שיצאו אחריהם בפתח שני, פטורין, שכל אחד מהם נמנה מנן הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים להשלים המנן ולעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו - אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנן הראוי, לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה, וארבעה מפתח שני, ונשארו שם ששה - אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהם אחד מעשר, וכלן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים - הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מכאן ומכאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנן הראוי להשלים עליו עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשארים בתוך הדיר. **יא.** היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר, ויצאו תשעה בפתח זה, ותשעה בפתח שני - נוטל האחד לשם מעשר, וכלן פטורין; שאותם התשעה נמנו מנן הראוי.

יב. היה מונה, והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחזר - הרי הוא כמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה, והפסיק המנן מפני חבירו שדבר עמו, או שחשכה לילי שבת - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך. **יד.** היה מונה היוצאין אחד אחד, ומקדש עשירי, וקפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר, לתוף אלו שעדיין לא נמנו ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהם ספק אם הוא המנוי שקפץ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין. **טו.** קפץ אחד מן העשיריים לתוך הדיר - כלן ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו במומן.

בריה רחמנא דסיעין

יום שישי

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא, עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב החוטא אשם על עברות ידועות, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב החוטא קרבן על עברות ידועות; אם היה עשיר - בהמה, ואם היה עני - עוף או עשירית האיפה; וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות שגגות פרק א

א. כל העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת - הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת, ומצות עשה היא שיקריב חטאתו על שגגתו. **ב.** וכל עברה שחייבין על ודוניה כרת, חייבין על שגגתה חטאת - חוץ משלש עברות, מגדף [את ה'] ומבטל מילה וקרבן פסח; הפסח והמילה - מפני שהן מצוות עשה,

- כשקרא לעשירי תשיעי. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי', וקרא אחריי לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר; שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו. ואפלו יצא העשירי, ולא קראוהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר', אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר, וקראוהו 'עשירי' - לא נתקדש; שהעשירי, מעצמו נתקדש; ואף על פי שלא קראוהו 'עשירי', הואיל ולא עקר שם 'עשירי' מעליו, אין אחד עשר מקדש.

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד - בין שקרא שניהן 'תשיעי', בין שקראן 'עשירי' - שניהן מקדשין; ויאכלו במומן, ואינן קרבין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד - אם קראן 'עשירי' - הרי עשירי ואחד עשר מערבין זה בזה, והן כמו מעשר שנתערב בשלמים, שיאכלו במומן, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן 'אחד עשר' - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה, ויאכלו במומן.

ה. התחיל למנות, ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג, ומקדש זוג עשירי; וכן אם מנן שלשה שלשה בכל פעם ופעם, או חמשה חמשה - מקדש הכת העשירית.

ו. יצאו בתחלה שנים, וקרא אותן 'אחד', וקרא השלישי שיצא אחריהן 'שני', ומנה בדרך אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן: התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו 'עשירי' - הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש, כמו שבארנו.

ז. מנן למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר 'עשרה', ויצא שני ואמר 'תשעה', עד שיצא העשירי ומנה 'אחד' - הרי זה קדוש; שהעשירי מאליה נתקדש.

ח. קרא לתשיעי 'עשירי', ונשארו העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומו, וזה שנשארו בדיר - מעשר, אף על פי שלא יצא ולא ברוך [קידוש]; שהעשירי, מאליה נתקדש. מת העשירי בדיר, התשיעי יאכל במומו; וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלחן לקרב אלא מת קדם שיצא - שהמנן הראוי פטור [ה] - שהיו ראויים להיות פטורים].

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר, והיה מונה והולך, ומת אחד מן המנויין - מונה ומשלים בדרך אחד ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה.

י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר - אלו שנמנו פטורין, מפני שהמנן הראוי למעשר פטור, אף על פי שלא הפריש עליהם, כמו שבארנו; ואלו שבתוך הדיר - מניחין לגרן אחר, עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר טלאים, והכניס לדיר, ויצאו ארבעה, ומנה אותן בפתח זה, ויצאו ששה ומנה אותן מפתח אחר, ונשארו שם ארבעה בתוך הדיר - אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהם אחד, וכלן פטורין; שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון, מנן הראוי פטור. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה

של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת ויקרא'. ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעיר עזים לחטאת. ואם היה כהן משיח - הוא מביא פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, כמו שנתפרש שם.

ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו, או מרבין - שנאמר: "תורה אחת תהיה לכם, לעשה בשגגה". ביצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל, והרי הוא יום הכפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד ואחד מביא שתי חטאות, כבשות או שעירות; וכן אם שגגו כלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת.

שבת קודש

הלכות שגגות פרק ב

א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו, עד שיהיה שוגג מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף, או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. ביצד? כגון: מדרשות היחיד לרשות הרבים, עקר [מדרשות היחיד] בידון והניח [ברשות הרבים] בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בידון - פטור; עד שיעקר בשגגה והניח בשגגה. וכן כל כיוצא בזה. ב. עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה [אסורה], אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת - הרי זו שגגה, ומביא חטאת; אבל אם ידע שהיא כרת, ושגג בקרבן, ולא ידע אם חייבין עליה קרבן, אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן, אינה שגגה בעברות אלו שחייבין עליהן כרת.

ג. מי שלא נודע לו עצמו של [איזה] חטא שחטא - אף על פי שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה פטור מקרבן חטאת, שנאמר: "אשר חטא בה", עד שידע החטא שחטא בו. ביצד? חלב ונוותר [מן הקרבן] אחר זמן אכילתו [לפניו], ואכל את אחד מהן, ואין ידוע איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בכית, ושגג וקא על אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.

ד. חטא, ונודע לו חטאו, ונזיר ושכחו - הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא [אומר שיהיה עבור איזה חטא שחטא], ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.

ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חייב. ביצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא; שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא - חייב חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי גרות דולקות שכפה אחת מהן, ואין ידוע איזו גר היא, או לשני תמחויין [קערות] של חלב שאכל מאחד מהן, ואין ידוע מאיזה תמחוי אכל - שהוא חייב. וכן כל כיוצא בזה.

ו. כל המחייב חטאת קבועה [רגילה] על שגגתו, ועשה בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא הייתה לו

ואין מביאין חטאת אלא על שגגת לא תעשה, שנאמר: "אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה"; והמגדף - מפני שאין בו מעשה, ונאמר: "לעשה בשגגה", יצא מגדף, שאין בו מעשה. לפיכך, המקבל עליו עבודה זרה באלוה - אף על פי שהוא חייב כרת, ואם היה מזיד נסקל - אם קבל בשגגה, פטור מן הקרבן; לפי שלא עשה מעשה, ונאמר: "בפשטה אחת וכו'".

ג. כל כרתות שבתורה חוץ משלש כרתות שבארנו - אם עבר היחיד על אחת מהן בשגגה, מביא חטאת קבועה; חוץ מטמא שאכל קדש, וטמא שנכנס למקדש - ששניהם אין מביאין חטאת קבועה, אלא קרבן עולה ויזיר, כמו שיתבאר. ד. חטאת קבועה, היא הנאה מן ההקמה בלבד. וקרבן עולה ויזיר, הוא הקרבן שאינו קבוע; אלא אם היה עשיר - מביא חטאת בהקמה, ואם היה עני - מביא עוף, או עשירית האפפה [מנחה], כמו שיתבאר. נמצאת למד, שכל העברות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה, שלש וארבעים; ואלו הן: (א) הנא על אמו, (ב) והנא על אם אשתו, (ג) והנא על אם אמה, (ד) והנא על אם אביו, (ה) הנא על בתו, (ו) והנא על בת בתו, (ז) והנא על בת בנו, (ח) והנא על בת אשתו, (ט) והנא על בת בתה, (י) והנא על בת בנה, (יא) הנא על אחותו, (יב) והנא על אחותו שהיא בת אשת אביו, (יג) והנא על אחות אביו, (יד) והנא על אחות אמו, (טו) והנא על אחות אשתו, (טז) והנא על אשת אביו, (יז) והנא על אשת אחי אביו, (יח) והנא על אשת בנו, (יט) והנא על אשת אחיו, (כ) והנא על אשת איש, (כא) והנא על הנדה, (כב) השוכב עם זכור, (כג) הנא על אביו, (כד) הנא על אחי אביו, (כה) השוכב עם בהמה, (כו) האשה המביאה את ההקמה עליה; נמצאו כל כרתות שבבעירות, ששה ועשרים. ובשאר העברות, שכמה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה במעשה, (ב) הנותן מזרעו למלך [אביו מעבירו באש לשם ע"ז אך אינו שורפו], (ג) בעל אוב [מין כישוף], (ד) בעל ידעוני במעשה [מין כישוף], (ה) המחלל את השבת, (ו) העושה מלאכה ביום הכפורים, (ז) האוכל ושותה ביום הכפורים, (ח) האוכל חמץ בפסח, (ט) האוכל חלב, (י) האוכל דם, (יא) האוכל נותר [קרבן שעבר זמנו], (יב) האוכל פגול [קרבן שנפסל], (יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה, (יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה, (טו) המפטם [עושה] את שמן המשחה [עבורו], (טז) המפטם את הקטרת [עבורו], (יז) הסף בשמן המשחה. הרי אלו שלש וארבעים עברות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם בעבודה זרה שגג - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפרשת 'שלח לך'; בין שהיה החוטא הדיוט, או מלך, או כהן משיח [כהן גדול, בזמן שמונה על ידי משיחת שמן המשחה] - הכל שוין בשגגת עבודה זרה. אבל אם שגג באחת משאר הששים וארבעים - אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים, או נקבה מן הכבשים; וזו היא חטאת

ראה - הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות; אבל אם נמצא בעל מום, או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חייב חטאת, מפני שהיה לו לבדק ואחר כך לשחט. וכן כל פיוצא בזה. **יא.** שחט את הפסח בשבת שלא לשמו [- לשם קרבן אחד] בטעות - פטור, מפני שהזבח כשר; שצקירת שמו בטעות - אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתיים - חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח. וכן אם שגג ושחטו בשבת [- לשם -] שלא לאוכליו [אנשים שלא יכולים לאכול כגון חולים], או שלא למנוייו [בעליו], או לערלים, או לטמאים - חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו, למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים - פטור, שהרי הפסח כשר. וכן כל פיוצא בזה. **יג.** השוחט בשבת קרבנות הצבור שלא לשמן - הרי זה חייב חטאת, ונקטיר אמורין [האברים] לערב; וכן אם שחט יתר על חובת היום, חייב חטאת על התוספת.

יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת בשגגה - חייב חטאת, והבשר מתר בהנאה. ואין זורקין את הדם [על המזבח]; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד - עלו לבצלים לשם חובה, ונקטיר אמורין לערב; והבשר יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושה ואחת שמנה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת בין עולה, ושגג ושחט השתיים - אם שחט כחושה בתחלה, ואחר כך שחט השמנה - פטור מקרבן חטאת; ולא עוד, אלא שאומרים לו: 'הבא שמנה ושחט', לכתחלה. אבל אם שחט השמנה תחלה, ואחר כך הכחושה - חייב חטאת על התוספת. [אם] נמצאת הראשונה השמנה טרפה בבני מעים - אף על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט הכחושה, ולא לזה נתפון - הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה, הרי זה פטור מחטאת. וכן הפורס מצודה להצללות דגים מן הים בשגגה, והעלה תינוק עם הדגים - בין ששמע שטבע תינוק, בין שלא שמע - הואיל והעלה תינוק, הרי זה פטור מחטאת, אף על פי שלא היתה פגולתו אלא לצוד, מפני שהיה שוגג. וכן כל פיוצא בזה.

טז. מי שהיה לפניו כלילי הפסח צלי של פסח, ונותר מן הקדשים, ונתפון לאכל צלי שהיא מצוה, ושגג ואכל הנותר - הרי זה חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל פיוצא בזה.

ידיעה בתחלה שזה חטא הוא, הרי זה חייב חטאת. כיצד? תינוק שנשבה לבין הגוים, וגדל ואינו יודע מה הם ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם וכיוצא בזה - כשיודע לו שהוא ישראלי, ומצוה על כל אלו, חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. השוגג בלא פגול בעריות, או במאכלות אסורות - חייב חטאת; ובשבת, פטור מחטאת. כיצד? היה מתעסק עם אשה, ובעלה בלא פגול לבעילה, והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שבפיו רק הוא, ובלעו בלא פגול לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפון [בשבת] להגביה את התלוש, וחתך את המחבר בלא פגול לחתיכתו - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו שבארנו במקומו.

ח. כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית עברה שחייבין עליה כרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? הבא על יבמתו [אשת אחיו שמת בלא בנים], והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו, והרי היא נדה - חייב חטאת: מפני שלא שאלה, ואחר כך יבעל; אבל יבמתו, אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיה לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת, ושכח, ומל שניהם בשבת - פטור מחטאת; שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת, ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם שני גופין, הואיל וזמנו בהול, אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למול בשבת - חייב חטאת.

ט. אמן [מוהל מומחה] שבא למול לפנות היום ביום השבת, ואמרו לו: 'לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה', ואמר: 'רגיל אני וזריו, ובמהרה אמול' - אם לא השלים אלא עד יציאת השבת - הרי זה חייב חטאת, שהרי התרו בו.

י. המוציא [מרושות היחיד לרשות הרבים] את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת [- בזמן המקדש, שבמקדש היו נוטלין גם בשבת], כדי לצאת בו [חובת המצוה], והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג - פטור, שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת, ונודע לו אחר בן שמשכו הבצלים את ידיהן [מהשותפות בו] או שמתו או נטמאו קדם שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ד'י' אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה צט.

המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-דיניה.

יום שני

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום שלישי

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא נעשית זבה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זבה.

יום רביעי

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום חמישי

מצות עשה קד. צו.

המצוה הק"ד נדפסה ביום הקודם.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו חיבים

להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזהרים מלהטמא בה, עד שיהיו (אז בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנוגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמיני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולא תגעו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבנו באופן כד. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

יום שישי

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו נדפסה ביום הקודם.

שבת קודש

מצות עשה צז.

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

רמז דין נכרים המביאים בתבים בשבת. ובו י"ב סעיפים:

א מתר לשלח אגרת או שאר חפצים וכלים* ביד נכרי אפלו בערב שבת סמוך לחשכה, כל שיוצא מפתח ביתו של ישראל מבעוד יום*. והוא שקצין לו דמים בשכר הולכתו, שאז אינו עושה בשביל ישראל אלא בשביל עצמו לקבל השכר שקצין לו ואינו נראה בשלוחו* של ישראל, ובלבד שלא יאמר לו שילך גם בשבת*, שאמירה לנכרי שבוט אף שאומר לו קדם השבת*. וכן לא יאמר לו 'ראה שתהא שם באחד בשבת או בשני' וכיוצא בזה, אם ידוע לו שאי אפשר לו להיות אז שם אם לא שילך גם בשבת, שהרי זה באומר לו 'לך בשבת':

ב ואם לא קצין לו שכר ההליכה, הרי הנכרי טורח בשביל ישראל*, לפיכך אסור לשלחו אפלו ביום ראשון אלא אם כן יש שהות שיוכל להגיע קדם השבת לבית הראשון הסמוך לחומה שבקעיר שגשתלח לשם, שאז אף אם אחר דרכו והולך גם בשבת אין בכך בלום, שהליכה זו אינה מחמת הישראל אלא מחמת עצמו. ואף שאפשר שיצטרך לילך בשבת מבית הראשון הסמוך לחומה שבאותה העיר עד בית של מי שצריך לתן האגרת לידו, מכל מקום כיון שאין כאן אסור אלא מדברי סופרים*, תולין להקל* לומר שאותו אדם שצריך לתן האגרת לידו הוא דר בבית הסמוך לחומה:

ביאורים

שואמר לו קודם השבת – דהיינו שאין כאן איסור מטעם שנראה כשלוחו, (שהרי קצין לו שכר), ולא מטעם ממצוא חפצין (שהרי אמר לו קודם השבת)⁷. הנכרי טורח בשביל ישראל – בקונטרס אחרון⁸ מובאים שני אפשרויות לבאר שיטת האוסרים שליחת אגרת כשלא קצין; או שהוא מטעם שהנכרי טורח בשביל ישראל; דהיינו שנחשב כשלוחו של הישראל, (ואינו נחשב קבלנות כלל), או משום מראית עין בלבד, שכיון שכשלא קצין נראה כאילו שלחו לעשות בשבת, אבל אינו נחשב כשלוחו, ולכן במידה שיתאפשר להסיר את המראית עין, כגון שיתן לו ביום א' – מותר. ובסעיף זה הכריע שהנכרי טורח בשביל ישראל, דהיינו שהוא שלוחו ממש ולא נראה כשלוחו בלבד⁹. הנכרי טורח בשביל ישראל – דכיון שאין דעתו של הנכרי סמוכה עליו בודאי, נמצא שהוא טורח בספק בשביל הישראל ונראה כעושה שליחותו¹⁰. אלא מדברי סופרים – שכל איסור אמירה לנכרי הינו תקנת חכמים המבוארת בתחלת סימן רמג. תולין להקל – אפילו ידוע לנו בבירור שאינו גר סמוך לחומה¹¹.

מותר לשלוח – והוא הדין לשאר המלאכות שצריך לקצוץ לו שכר בעד מלאכתו¹ ונקט אגרת משום החידושים שבה שצריך שיהיה בית דואר קבוע כשלא קצין, וכן המבואר להלן אות יט.

או שאר חפצים וכלים – שאר חפצים וכלים דינם כשאר המלאכות, דהיינו שמותר לשלחם² גם כשלא קצין אע"פ שאין בית דואר קבוע, אבל חפצים הניכרים שהם של ישראל דינם כאגרת³.

מבעוד יום – היינו קודם השקיעה, והטעם הוא שמא יחשבו שנתן לו האגרת בשבת⁴.

ואינו נראה בשלוחו – שנכרי העובד תמורת שכר – עושה מלאכתו לצורך עצמו כדי למלאות התחייבותו, אבל כשעושה בחינם⁵, אי אפשר לומר שעבודתו היא רק כדי להשלים העבודה, שהרי אינו חייב בה, אלא ודאי כוונתו למלאות רצון הישראל, ונראה כשלוחו.

שילך גם בשבת – וכן לא יאמר לו ראה שתהיה שם ביום א' או ב' והוא יודע שאי אפשר לו להיות שם אלא אם כן ילך גם בשבת⁶.

מקורות

- (1) כמבואר בס' רנב.
 - (2) כשיש שהות שייגיע לבית הראשון בעיר.
 - (3) ראה להלן סעיף ו, ובס' רנב ס"ה, ובמשנ"ב כאן סק"א וסק"ה.
 - (4) כדלעיל ס' רמז ס"ד לגבי השאלת חפץ לנכרי, וכן להלן ס' רנב ס"ג לגבי מכירה לנכרי בע"ש, ושם הוסיף שאם הנכרי שקנה החפץ אלים ומתיירא ממנו אפשר ליתן לו להוציא את החפץ מביתו בשבת.
 - (5) אפילו דעתו לקבל שכר, אלא שעדיין לא הודיע לו הישראל על כך.
 - (6) משנ"ב סק"ב בשם אחרונים.
 - (7) לעיל ס' רמז הערה 27 צוינו מקומות נוספים שהובאה
- הלכה זו בשו"ע ר. (8) ס"ק א. (9) אבל להלן סעיף ו נקט רבינו שהאיסור משום מראית העין, כפי' הב' בקו"א, והטעם שלא חיישינן מה שהוא טורח בשביל ישראל בשבת, ואפילו אם יודע הישראל שהנכרי עושה זאת בשבת, יתבאר לקמן ס' רנב קו"א ס"ק ז ד"ה ומיהו, דאף דלא עביד עיקר המלאכה אדעתא דנפשיה, מ"מ מה שעושה בשבת הוא כדי להשלים קבלנותו שנתחייב לעשות, וראה להלן אות לה. (10) סימן רנב ס"ו. (11) שהרי מדובר בבית הדואר שהוא מקום ידוע, כדמשמע בסעיף הבא.

ג. במה דברים אמורים*, ב'שמשלח האגרת לאדם קבוע שיש באותה עיר, שהוא מקבץ כל האגרות השלוחות לשם, ונוטלן ושוולחן על ידי שלוחו, כל אגרת למי שנכתבה אליו, וזהו הנקרא 'בי דאר', שכל כתב אליו יוכל, וכשהוא קבוע בעיר אזי מתר לשלח אליו אגרת אפלו בערב שבת ע"י נכרי שלא קצץ לו שכר כל שיש שהות להגיע אליו* מבעוד יום. אבל אם אין בי דאר קבוע באותה העיר ששולח לשם, וצריך הנכרי בעצמו להגיע האגרת ליד מי שנכתבה אליו, אסור לשלחו אפלו ביום ראשון; אע"פ שיש שהות להגיע לאותה העיר הרבה קדם השבת, מכל מקום יש לחוש שמא לא ימצא אותו אדם בביתו ויצטרך לילך אחריו, ושמא יצטרך לילך אחריו גם בשבת.

ומכל מקום, אם הוא דרך קרוב, בגון מהלך יום אחד, ומשלחו ביום ב' או ג' - יש להתיר; שאף אם לא ימצא האיש בביתו, יש לו שהות הרבה ללכת קדם השבת:

ביאורים

במה דברים אמורים — שכשיש לנכרי שהות להגיע לעיר קודם השבת אין לאסור.

חלק ב', סימן רמז, דין נכרים המביאים כתבים בשבת סעיפים א-ג

שולחן ערוך — הלכות תפילין

נג וכיון שאי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל — נוהגין בהרבה מדינות לעשותה סתומה להרמב"ם, לפי שכן עקר אף בספר תורה אם אי אפשר לעשות לדברי הכל, כמו שכתוב ביונה דעה סימן ערה.

אבל במדינות אלו נוהגין לעשותה פתוחה כמו הפרשיות שלפניה, לפי שיש מי שמתיר לעשותה פתוחה אפלו לכתחילה, הואיל ואינה סמוכה בתורה לפרשת "שמע". ואף שאין דבריו עקר, מכל מקום כיון שהעקר הוא שבידיעבד כשר בכל ענין, ואי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל — סמכו האחרונים על דבריו שלא לבשל המנהג, כדי שלא להוציא לעז על הראשונים:

נד וכל זה בתפילין של יד, אבל בתפילין של ראש שהפרשיות נכתבים על ארבעה קלפים — אין להקפיד בהן בפתיחות וסתומות. אף נהגו להקפיד:

נה "טוטפות" שאמרה תורה בתפילין של ראש, קבלו חכמים שהן ארבעה בתים של עור לארבע פרשיות, כל פרשה בבית בפני עצמו. ולפרשיות של תפילין של יד — בית אחד של עור, שנאמר: "והיה לה לאות" — אות אחת אמרתי, ולא יותר:

נו ועור הבתים בין של יד בין של ראש — צריך להיות מבהמה חיה ועוף השוורים, אפלו מנבלות וטרפות שלהן, רק שהוא מן המתיר בפיד.

ורשאי לעשות הבתים מקלף, שגם הוא נקרא עור. ויש מי שאומר שאין לעשות בתים מקלף, אלא אם כן שישים הקלף במי קלפת עצים (שקורין בלשון אשכנז: למ"א) שמעבדין בהם עורות. וטוב לחוש לדבריו לכתחילה.

ורשאי לעשות מעור שליל, שגם היא נקראת עור לענין זה, אף על פי שהיא כבשר לענין טמאה. וכן הרצועות יכול לעשותן מקלף ועור שליל.

ויש אומרים שעור שליל הוא יותר הגון למצוה, כי לא נעבדה בו עברה, שלא היה בו תשמיש של זכר ונקבה.

ויש מי שאומר שאחר עור שליל — יותר הגון עור עוף, ואחר-כך עור חתיה, ואחר-כך עור הבהמה הנשרה, ואחר-כך

עור נבלה וטרפה:

נז עור הבתים — צריך שיהא מעבד לשמו, כמו קלף הפרשיות.

ויש אומרים שאינו דומה לקלף הפרשיות, שהפרשיות הן עקר הקרשה, אבל הבתים הן טפלים ומשמשים להם, ואין צריך עבור לשמו. ויש לסמוך על דבריהם כשאי אפשר בענין אחר, כדי שלא להתבטל ממצות תפילין. ויכול גם כן לברך עליהן עד שימצא אחרים:

נח ארבעה בתים של ראש צריכים להיות מעור אחד, שנאמר: "וילזכרון בין עיניך" — וזכרון אחד אמרתי לה, ולא ב' וג' זכרונות. וחתוכות עור תפורים יחד חשובים כעור אחד (והוא הדין אם הם דבוקים בדבק). ומכל מקום טוב ונכון לעשותם מעור אחד ממש, שנוטלין עור עגל הרף ומכניסין אותו בתריצי הדפוס, ומניחין אותו כך עד שיתייבש, ונוטלין הדפוס מתוכו, ונמצאו הבתים עשויים מאליהם:

נט תפילין בין של יד בין של ראש — הלכה למשה מסיני שתהינה מרבעות רבוע מכון שארפו כרחבו, בענין שאלכסונו יהיה עודף על ארפו שני חמשי ארפו בקרוב.

ורבוע זה צריך להיות מכון בהן בין במקום מושבן שהיא התתורה, שצריכה להיות מרבעת כמו שיתבאר, בין בתפרין, שתהא התפירה מרבעת ממש ארבע כרחבה, בין בגוף הבתים, שיהיה הבית מרבע ארפו כרחבו (בכל מושך גבהו). אבל על גבהו אין להקפיד אם הוא יותר מארפו ורחבו.

ואם היו מרבעים, ואחר-כך נחלקלל רבוען באחד ממקומות אלו — צריך לתקנו. ואם לא תקנו — פסולים, כיון שרבויען היא הלכה למשה מסיני.

ושל ראש יהיה כל הארבעה בתים יחד מרבעין, ולא כל אחד בפני עצמו. ולכתחילה יעשה כל הארבעה בתים שוין, שלא יהא אחד רחב מחברו:

תורה אור

תוכן הפרק: ביאור מחז"ל שתענוג הנשמה בגן עדן מזיו השכינה הוא רק כש"תלמודו בידו", וטעם החילוק בעונש ביטול תורה בין מי שאפשר לו לעסוק ואי אפשר לו

וזהו שאמרו רז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

ע"פ המבואר לעיל במהותה של תורה, שהיא "משל הקדמוני", יתבאר מארז"ל "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", שכדי לזכות להשכר דגן עדן, ליהנות מזיו השכינה, צריכים להביא אתו בידו לגן עדן את "תלמודו".

דכמו בנמשל ומשל, אי אפשר לעמוד על הנמשל אם לא שיבין מתחלה את המשל או עי"ז יעמוד על הנמשל, ואם יחסר מלהשיג איזו דברים מהמשל לא יוכל להשיג את הנמשל כלל.

השגת נמשל תלוי בהשגת המשל, ו"מאחר שהנמשל אין אופן להשיגו כי אם על ידי המשל, א"כ כשאנו מבין כל המשל בטוב אין דרך לעמוד על הנמשל".

ועוד זאת: "אנו רואים שגם אם לא יחסר במשל רק כמו נקודה בלבד, אזי לא יושג ג"כ כל תוכן פנימיות עומק של הנמשל" - כלומר, כשחסר אפילו רק פרט אחד בהבנת המשל, יתכן שיחסר עי"ז מהשגת הנמשל לא רק "כפי ערך נקודה קטנה זו בלבד" (שהחסיר בהבנת המשל), אלא כללות כל הנמשל.

ועד"ז כיון שהתורה היא בחינת המשל שע"ז יושג קדמונו של עולם, על כן צריך להיות תלמודו בידו כשבא לכאן, שע"י שמישיג המשל היטיב או דוקא יוכל לחזות בהנמשל, שהוא נועם הוי"ה, להשביע בצחצחות נפשו בו.

עד"ז הוא בענין השכר דגן עדן, מה שנהנין מזיו השכינה ("קדמונו של עולם"), שבשביל זה צריך להיות "תלמודו בידו", כי "תלמודו" הוא ה"משל" שעל ידו דוקא משיגים הנמשל, דה"נמשל" בנדר"ד הוא "נועם הוי"ה", הנעימות והעונג שהנשמה מתענגת מאור השם, שעונג זה משביע בצחצחות (בעת צמאון) את נפשו.

משא"כ כשאין בידו המשל אין לו דרך להשיג בחינת הנמשל הנ"ל.

משא"כ כשאין ה"משל" - תלמודו - בידו, אין לאדם דרך להשיג את הנמשל, "נועם הוי"ה" (קדמונו של עולם). ד"אם יחסר אפילו כקוצו של יו"ד במשל זה דתורה לא יושג אור אין סוף כמו שהוא למעלה עד אין קץ".

ובזה מתורין ומובן מה שאמרו רז"ל דכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר הכרת תכרת בו, אע"ג דמי שא"א לו די לו בפרק א' שחרית ופרק א' ערבית.

ובזה מתורצת השאלה הנ"ל - כיצד יתכן שיהי' הבדל עצום כ"כ מן הקצה אל הקצה בעוון ביטול תורה בין מי שאפשר לו לעסוק בתורה ומי שאי אפשר לו.

והענין, כמו על דרך דוגמא בנמשל ומשל שלמטה שבשכל האדם, הנה לא כל השכליים - הנק' נמשל - הם שוים לענין המשלים, שיש שכל ונמשל אשר יכולים לעמוד עליו ע"י משל אחד ופשוט וקל, ויש שכל גדול יותר שכדי להשיגו הוא ע"י משלים יותר, וגם המשל הוא נעלה ועמוק יותר.

אך הענין בזה, כמו ב"משל" ו"נמשל" למטה בשכל האדם, יש ריבוי מדריגות בשכל, ד"כשאין החכמה עמוקה אין צריך משל ויכולים להשיגה בלי משל", ויש שכל (נמשל) שדי במשל אחד פשוט וקל כדי להשיגו, ויש שכל עמוק ודק יותר שכדי להשיגו יש צורך בכמה משלים, והמשלים עצמם הם יותר עמוקים ודקים, ד"כל שהחכמה עמוקה יותר נצרך יותר לריבוי משלים עד שיעמדו עלי', עד שלחכמת שלמה הי' צ"ל שלשת אלפים משל".

ובכך הנה גם למעלה הרי אין כל השגות של הנשמות שוים, ויש בהם מדרגות ומעלות אין קץ, וכמארז"ל שכל צדיק נכוח מחופתו של חבירו.

וככה הוא למעלה, בענין גילוי זיו השכינה, שיש בזה ריבוי מדריגות, וכמשנת"ל שבהשגת התורה יש ריבוי מדריגות עד אין קץ, שכל השגה היא כמו "משל" אל ההשגה שלמעלה ממנה, והן הן המדריגות הרבות שבגן עדן, ותלוי לפי גודל מעלת כל נשמה ונשמה כמה היא יכולה להשיג ולקלוט מזיו השכינה, דנשמה גבוהה יותר יכולה להשיג מדריגות נעלות יותר מזיו השכינה, משא"כ נשמה ששרשה ממדריגה נמוכה יותר.

ולהשיג כדי שיוכל לזכות עי"ז למדרגה זו של זיו השכינה ("משל הקדמוני"), המתאימה לערך ומדרגת נשמתו.

ואם נשמתו ממדרגה עליונה יותר ויכול להשיג יותר מזיו השכינה, עליו לעסוק יותר בלימוד התורה בעולם הזה, וכמו נמשל עמוק יותר שצריכים משל גדול ורב כדי להשיגו ("גדול ורב" - משתי בחינות: הן ריבוי בכמות, שלא די במשל אחד אלא צריכים כמה משלים; והן ריבוי באיכות - שהמשלים עצמם הם מענינים יותר עמוקים ונעלים).

וכשאנו עוסק כל זמן שאפשר לו לעסוק הרי הוא מחסר מן המשל הצריך. ולכן עליו נאמר הכרת תכרת בו', דהיינו שמחמת חסרון שחסר בבחינת משל הקדמוני לא יוכל להשיג נועם ה' בו' שהוא הנמשל.

אם ח"ו לא יעסוק בתורה כפי האפשרויות שלו, הרי זה כמי שרוצה להבין נמשל מבלי להשיג תחילה את כל פרטי המשל לאשורו על בוריו, שאז נמנע ממנו להשיג את הנמשל ("כנ"ל", שאם חסר אפילו כקוצו של יו"ד בהמשל אי אפשר להבין הנמשל" - היינו שחסר בהבנת כללות הנמשל).

ולכן נאמר עליו הכרת תכרת, כי מאחר שחסר אצלו בהשגת ה"משל", אי אפשר לו לזכות לה"נמשל", לחזות בנועם ה', ונמנע ממנו להתדבק בזיו השכינה במדרגה כזו הנדרשת מנשמתו, וזה ענין הכרת, שנכרת ונפסק אותה מדרגת ההתקשרות להקב"ה הדרושה לפי ערך מדרגת נשמתו.

ד"ה חייב אינש פרק ג

וזהו גם פירוש מאמר רז"ל שלעתיד לבוא כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו, דלכאורה אינו מובן, דאם נכוה מחופתו של חבירו מדוע רוצה להתקרב לשם עד שנכוה? אלא זהו לפי שכשרואה בחבירו שהוא זוכה לגילויים יותר נעלים מזיו השכינה מתעוררת בו תשוקה לאותם הגילויים ולכן דוחק את עצמו לחופתו של חבירו, אבל היות שמצד פחיתות מעלת נשמתו אינו ראוי להשגות נעלות כאלו (שהן למעלה באין ערוך ממנו) על כן ה"ה "נכוה מחופתו של חבירו", שמתבטל מפני השגת חבירו מבלי יכולת לקלוט וליהנות מהגילויים שלהם זוכה חבירו.

(ולכן מי שדי לו בפרק א' שחרית ופרק א' ערבית, שדי לו במשל זה לערך ההשגה של שרש נשמתו). והיינו דוקא כשאי אפשר לו לעסוק בו' שזו הוראה שדי לו בזה.

זה גופא שאדם נמצא במצב שאי אפשר לו לעסוק בתורה, הרי זו הוראה ששורש נשמתו הוא ממדרגה נמוכה יותר שאינה שייכת להשגות נעלות יותר מזיו השכינה, ולפיכך די לו בלימוד מועט (פרק א' שחרית ופרק א' ערבית) כדי שיוכל לקבל וליהנות ממדרגת זיו השכינה כפי יכולתו ושורש נשמתו (כמו "נמשל" פשוט שדי במשל א' ופשוט כדי להשיג את הנמשל).

אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה וזהו הוראה שנשמתו מבחינה שיוכל להשיג הרבה למעלה, לכן צריך להיות המשל ג"כ גדול ורב מאד, כשיעור הזמן שאפשר לו לעסוק בתורה, שהיא בחינת משל הקדמוני.

לפי שיעור הזמן שאפשר לו לאדם לעסוק בתורה כך הוא השיעור של כמות התורה שעליו ללמוד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

לומר שלזה יש טעם ולזה אין טעם] (כמ"ש רש"י גופי' שם), אבל באמת לאמיתו למה ה' הרצון כך דוקא, ואיך הוא ית' מתענג ממצוה זו, טעם זה אינו נתפס אפי' בחב"ד דאצי', וזהו ששרש התומ"צ הם בכתר דאצי' וד"ל.

וזהו כי רוצה ה' בעמו, רצון ה' (בחי' כתר) המה התומ"צ הוא בעמו ישראל. וזה ה' באמת בזמן שביהמ"ק ה' קיים שהיו כל המצות במילואם, אבל עכשיו בעוה"ר שחרב ביהמ"ק בטלו המצות רובם ככולם כמו מצות

ואף שנאמר אלה החוקים והמשפטים כו' ופירש"י ז"ל שיש מצות שהן חוקים כמו חק ולא יעבור חק ניתן מאת המלך בלא טעם, כמו מצות לא תאכל חזיר [ומצות] לא תלבש שעטנז ומצות שילוח הקן וכדומה. ויש מצות שיש משפט וטעם לעשות כן כמו בסוכות תשבו שבעת ימים למען ידעו כו' ומצות אכילת מצה שלא הספיק בצקם כו' וכמו ע"כ לא יאכלו בנ"י את גיד הנשה וכדומה רבים, מ"מ טעם זה אינו אלא [להשיב] להשטן ולאזה"ע [שייך

וד"ל), וע"י העונות שהם היפך רצונו ית' הי' קטרוג שנסתלק רצונו ית', ולא בדרך עונש כלל, כי העונש אינו ניכר כ"א ביסורין ר"ל ובשעבוד מל'. אך מ"מ לא כל רצונו נסתלק, כמארז"ל ע"פ דומה דודי לצבי מה הצבי כשהוא בורח מחזיר ראשו לאחוריו אף הקב"ה כן, וצ"ל איך שייך [לשון ראשו אצלו ית' הלא אין לו דמות הגוף ואיך שייך לשון בורח אצלו ית', הלא [כתיב] אני ה' לא שנית, ונתמיד הוא כמ"ש] את השמים ואת הארץ אני מלא כתיב דלית אתר פנוי מיני' כלל, אך הענין הוא כמ"ש בלק"א דהוא ורצונו א' כי הוא המדע כו' ואין ביכולת האדם להבינו על בוריו כמ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כו', וזהו פי' מה הצבי כו' אף הקב"ה כשהוא בורח שהוא בחי' הסתלקות רצונו ית'. ומ"ש מחזיר ראשו לאחוריו, הנה ראשו הוא כמ"ש ראשו כתם פ"ז, היינו פ"ז מצות שנשאר מרמ"ח כי קס"א נתבטלו, ופ"ז מצות אלו נק' בחי' ראשו, כי המה עיקר קיום העולם. כי הגם שחבר ביהמ"ק ונתבטלו קס"א מצות מ"מ הרי לא נחרב העולם משום אם לא בריתי כו'. שהפ"ז מצות שנשאר המה עיקר קיום העולם, עד"מ כמו הראש שבאדם ששם מתפשט עיקר חיות הנשמה ביותר ומשם מתפשט החיות לכל האברים והגוף ע"י הגידים (הנק' נערווין) כידוע.

ד"ה להבין ענין לקיחת אנשי חז"ל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

פשוטים כמונו, ולקרב הדבר אל השכל להבין כי כל ענין זה הוא בעבודת ה' בבחי' גילוי אלקותו ית' בעליונים ובתחתונים ע"י ישראל עם סגולתו וע"ד שכתב הרב בעל החינוך שרצה הש"י לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם להבדילם משאר העמים בצורת גופם כמו שהיו מובדלים מהם בצורת נפשותם אשר מוצאם ומובאם איננו שוה ונקבע ההבדל בגולת הזהב כו' ע"ש, ועם כי כתב דברים אלה עפ"י פשוט אבל באמת אורייתא סתים וגליא וגם הגליא הוא כפי הסתים כגוף לנפש ויש כמה פנים לפנים עד אין קץ ותכלית וכמ"ש הכל יודוך סלה כו' בלי קץ ותכלית. והנה המצוה הזאת יתחלק בביאור לב' חלקים הא' ביאור ענין העברת הערלה, הב' ביאור ענין התגלות הה"ח שנמשכים אח"כ:

א) **ולהבין** מתחלה ענין שרש בחי' הערלה הנק' קליפת נוגה מהו יש להקדים תחלה ענין בחי' ההשתלשלות מרוחניות לגשמיות כי מודעת זאת מארז"ל אין לך עשב שאין לו מזל המכה בו ואומר לו גדל (רבנות בראשית פ"י) והן המזלות הקבועים ברקיע וביחוד גלגל

התלויות בארץ ומצות כל הקרבנות כולם. וצ"ל ענין חורבן ביהמ"ק שידוע שבשביל העונות נחרב הבית, ומפני חטאינו גלינו מארצנו ואין אנו יכולים לקיים המצות רובם ככולם (שע"ז הוכיחו הנביאים קודם החורבן שיחזרו בתשובה ולא יחרב), ולכאורה הוא תמי' רבה וכי בשביל שעברו על מצות ה' וביטלו מצותו ית' יהי' העונש ע"ז שיחסרו ויתבטלו המצות, יותר הי' ראוי להענישם בגופם ובממונם בכדי שיחזרו בתשובה ע"ז והמצות לא יבטלו ויהיו במילואם ויתחזקו יותר במצות ה'. ועונש השעבוד מל' על העונות שעשו הי' יכול להיות אף שהי' ביהמ"ק קיים והמצות היו במילואם. אך ע"פ מה שביארנו שמצותיו ית' נק' רצון ה' יובן היטב ג"כ ענין חורבן הבית שהוא כמשל אדם שאוהב את חבריו ואזי רצונו מלוכב תמיד להיטיב לו, אך אם חבריו עושה היפך רצונו אזי ממילא מסתלקת האהבה והרצון שהי' להיטיב לו מאד. וכמו"כ יובן בענין חורבן ביהמ"ק, שמתחלה עלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם במדת טובו וחסדו כמ"ש עולם חסד יבנה, והכל הוא בשביל ישראל שעבמ"ח כמ"ש בנים אתם כו' וכמ"ש בלק"א, שרצונו ית' הי' להיטיב ע"י קיום רצונו בתומ"צ (שלא יאכלו הנשמות נהמא דכסופא) (אך אין לעשות עמלק"פ כ"א בשביל שיקבל השי"ת עונג מזה

זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם גו' המול לכם כל זכר, (בראשית י"ז י') ואומר (ויקרא י"ב ג') וביום השמיני ימול בשר ערלתו, הנה שרש ענין המילה, עפ"מ"ש באוצ"ח בדרוש האונאה ובטעמי מצות פ' לך לך, וז"ל טרם שיתפשטו החסדים בו"ק דז"א אז הערלה שהיא קליפת נוגה חופפת ונאחזת ביסוד שלו סביב וזהו נוגה לו סביב כו' (יחזקאל א' ד') ובהיות ערלה זו חופפת על היסוד אין החסדים יורדים בכל מקום המגולה שהוא מחזה דז"א ולמטה ונשארים למעלה בדעת שלו וכשנמול וכורתים הערלה ומסתלקת משם קליפת נוגה הנו' ואז יורדים החסדים הנו' ומתפשטים בב' שלישי ת"ת ונו"ה דז"א וכל חסד גימ' הוי' כ"ו וב' חסדים וב' שלישי הם ע' והם ע' אורות דחסדים המגולים מ"ל דחשמל וע"י הפריעה מתגלה גם חסד דשלישי העליון דת"ת דז"א ויורדים ביסוד ז"א כו' ע"ש וכי זהו ג"כ ענין האונאה כו' שנצטוונו ע"ז פ' בהר ע"ש:

והנה הדברים האלה אשר דבר האור האלקי הארז"ל אשר רוח ה' דבר בו הם כספר החתום מאנשים

השמש וגלגל הירח וכ"כ החינוך מצוה ת"ג שזה ידוע לכל חכם לב בבני אדם כי גלגל השמש וגלגל הירח פועלים בכחם הנאצל עליהם מאדון כל הכחות בעולם השפל פעולות גדולות בגופות בני אדם ובכל מיני שאר בע"ח גם בכל הצומח בארץ מן הארזים הגדולים עד העשבים הדק' ודרך כלל בכל שהוא מן ד' יסודות שהם למטה מהם ותחת ממשלתם וכן כתוב בסדר וזאת הברכה וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים (דברים ל"ג י"ד) ומפורסם בכל המון העם נערים עם זקנים כי כח הלבנה ניכר בכל אשר נעשה בארץ כידוע לכורתי האילנות כו' ע"ש שהארץ בראיות מוחשיות וכ"כ בע"ח בסופו ובכלל דברים שגידולם מהחום כמו התבואות וכה"ג גדילים מן השמש ודברים שגידולם מן הקור כמו הירקות וכה"ג גידולם מן הלבנה ועד"ז כחות כל המזלות שונים זמ"ז ולעומתם שינויי העשבים ושארי הנמצאים המחוברים מד' יסודות אשר מדורהו בעולם השפל כנ"ל. והנה ידוע ונראה לעין שהשמש בהילוכה הוא סובב והולך (וכן הלבנה וז' כוכבי לכת) וכידוע בס' התכונה בגודל גוף השמש שרחבו י"א אלפים פרסאות ובסבוב א' הולך כמה רבבות פרסאות ולא ידעו טעם סיבובו במהירות עצומה כ"כ, אך הענין שזהו בחי' השתחווה שלו בביטול גדול ונורא וכדאי' בגמ' בתרא (ב"ב כ"ה א') ע"פ וצבא השמים לך משתחווים (נחמי' ט' ו') כי הנה ידוע שיש לשמש חומר וצורה והוא גוף כדור השמש ונפשו ולזאת גופו סובב ומשתחווה בגשמיות לשכינת עוזו ית' מחמת ההשתחווה הרוחני' שבנפשו ע"ד השתחווה האדם שמרכין ראשו בגשמיות מחמת השתחווה הרוחני' שבשכלו ונפשו שמבטל עצמו אליו ית', והנה באמת השתחווה זו היא הגורמת ג"כ בחי'

המשכת והשפעת הכחות מן השמש לעולם השפל לכל הנמצאים ואלולי לא היתה מסבכת ומשתחווה לא הי' נשפע ממנה הכחות למטה וזאת היתה כוונת יהושע באמרו שמש בגבעון דום כו' עד יקום גוי אויביו (יהושע י' י"ב י"ג) שרצה למנוע השפע לאומות המונין לחמה וכמשי"ת ונת' ג"כ במ"א ע"פ בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ע"ש (יהושע ה' ב'): ואע"פ שהשתחווה זו הוא בחי' ביטול העבד לגבי אדוניו מ"מ היא הגורמת ג"כ ההשפעה למטה, ויובן ע"ד ההשתחווה שבחי' ברכות דש"ע שכורע בברוך שאע"פ שכריעה זו היא בחי' ביטול עצמותו לגמרי מ"מ ממנו ועל ידו דוקא נמשך שפע למטה שהרי הכריעה היא בברוך דוקא וידוע שברוך הוא בחי' המשכה למטה, ולכן גזרו אומר שהכריעה תהי' בברוך לפי שע"י הכריעה והביטול דוקא נמשך השפע למטה וגם צורת הכריעה מורה ע"ז שכופף ומרכין ראשו למטה וא"כ גם שזהו בחי' ביטול לגבי העליון הימנו אבל ה"ז בחי' המשכה ושפע ממוחי' שבראשו לגבי התחתון הימנו וכך הוא בענין השתחווה דשמש וכמשנ"ת, והטעם הוא פשוט לפי שהכח בשמש וירח הוא ממה שנאצל עליהם מאדון כל הכחות ומאיר בנפשו ומנפשו לגופו וידוע דהבריאה מתחדשת תמיד מאין ליש א"כ צריך הוא לקבל כח וחיות לעצמו וקבלת חיות זו הוא ע"י השתחווה הנ"ל שאז אומר שירה בקול רנה גדולה וכמ"ש בן יחד כל כוכבי בקר כו' (איוב ל"ח ז') וע"י אותו שירה מקבל חיותו ומזונו משרשו וכמ"ש הרח"ו בטעמי מצות פ' ואתחנן ע"ש ואז הוא משפיע ג"כ לשלמטה הימנו לכל ד' יסודות והנמצאים מהם שבעולם השפל כנ"ל:

ספר המצוות – מצות מילה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

ה"ה זנב לאריות ע"ס דאצי' שנק' אריות החכ' שמאיר באצי', שהחכ' הוא בחי' ארי' כמשנ"ל בענין המשלים וירא ראשית לו⁶⁴, ראשית חכ', וירא הוא רא' אותיות ארי', ופי' ראש לשועלים היינו בחי' המל' שנק' בשם ארץ שהיא ראש לבי"ע, ואמרו הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים, הוא כי הבחי' עליונה שבמל' היא יותר גבוהה ונעלה מבחי' המל' שנק' ארץ שנעשה ראש לשועלים, וע' בבה"ז בלק במאמר שחורה אני⁶⁵ שזהו ההפרש בין אחר באחר לפנים בפנים ושם ביאר שאין ערוך ביניהם, והיינו כי כדי שיומשך

[[מג]] ובכ"ז יובן ענין מ"ש כל הנחלים הולכים אל הים, שפי' ים הוא בחי' המל' סודכ"ד דאצי', והנחלים הוא בחי' המל' של כל המדות שהם הולכי' אל הים, שבנין המל' הוא מהמל' שבע"ס, ומ"מ הים איננו מלא להיותו משפיע בבי"ע אח"כ ע"י בחי' המל' שנק' בשם ארץ. וז"ש בזהר נקיט מהאי גיסא ויהיב בהאי גיסא, ר"ל שמקבל מאצי' ומשפיע לבי"ע, והיינו שהמל' הוא בחי' ממוצע והוא משפיע וגם מקבל. וזהו הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים, פי' זנב לאריות הוא בחי' המל' שנק' בשם ים,

65) בבה"ז בלק במאמר שחורה אני: ביאורה"ז לאדהאמ"צ ק, ד.

64) כמשנ"ל בענין המשלים וירא ראשית לו: לעיל ד"ה ואתה הרם את מטך.

דאל"כ האיך יחבר שניהם, ע"כ צ"ל שיש בו מבחי' התחתונה שבעליון ומבחי' העליונה שבתחתון, וזהו ב' בחי' שבמל', בחי' ים הוא מה שהוא דומה קצת לבחי' אצ"י שהרי זהו מה שהוא סוף כל דרגין דאצ"י כו', ובחי' ארץ הוא דומה קצת להנבראים דבי"ע שהרי זהו בחי' המהוה אותם, וזהו ב' הבחי' שבממוצע כו'.

ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים

המשך והחזית תרל"א

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

בב' אותיות ראשונות דשם הוי"ו, כי גאונה עולה מספרו ט"ו כמספר י"ה, שהפגם מגיע לבחינת י"ה, אשר מזה יובן ענין נפילתו שלא בערך עבודתו כלל, שהרי עבודתו היא על ידי בחינת חכמה ובינה שבנפש שיהם גם כן נגד י"ה, אמנם זהו בחינת י"ה שבנפש האדם, והפגם שפוגם על ידי גאונה הרי הוא פוגם בבחינת י"ה שלמעלה שאינו בערך כלל לגבי מוחין שבאדם, שהרי כללות ההשתלשלות לא נברא אלא מבחינת ה' אחרונה, וכיו"ד נברא עולם הפא שהוא תשלום שכל על עבודה נקיה, והוא בשאט נפשו שמתייחד הרי הוא פוגם ב"ה כו'.

והנה גם אם לא הגיע למדרגה שפילה כזו להיות מתיהר בפועל ממשי, אלא שמחזיק טובה לעצמו, הרי זה גם כן גרוע מאד ופחות יותר מהאיש הפשוט הנ"ל, שמלבד זאת דאיש הפשוט הנה זה מה שמתפלל ואומר מזמורי תהלים, הנה זהו כל כחו, דמאחר שאינו מכין הנה מה יכול לעשות עוד. הנה לבד זאת הרי גוף ועצם עבודתו הוא בדרך קבלת עול, ונודע כי העבודה דקבלת עול מלכות שמים היא עבודה נעלית וגבוהה ביותר, דלכן קדמה שמע לוהיה אם שמע בכדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה שזהו יסוד ושרש העבודה, וכמו שעל היסוד עומד כל הבנין, כן קבלת עול מלכות שמים הוא יסוד לכל העבודה, וזה שמחזיק טובה לעצמו הנה מראה שכל עבודתו הוא שעובד את עצמו, וזהו כמזל כל התענוגים והתאוות שעושה גין עצמו, כמו בתאוות אכילה ושתייה ושינה שמאחר שמחזיק טובה לעצמו הרי מהפך כל העבודה להנאתו ולאהבת עצמו, ומלבד שלפי זה העבודה אינה עבודה כלל, הרי הוא פוגם נפשו ומלכלך את עצמו מאד, והרכב שעל בגד חשוב הרי הוא גרוע יותר מעל בגדי בגד פשוט, וכן יובן בנמשל שמה שאצל האדם הפשוט אינו נחשב כלל לחטא ועון, הנה לגבי התלמיד חכם שלומד ומתפלל בדקקות נחשב לעון פלילי, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה (יבמות קכט. ב) שהקדוש ברוך

השפע מאצ"י לבי"ע א"א כ"א ע"י ממוצע דוקא, להיות כי אצ"י הוא גילוי ההעלם מאלקות, ובי"ע הם בריאה יש מאין שאין ערוך לך כתי' שהריחוק גדול ביניהם כ"כ עד שאין ערוך לך, לכן בכדי שיומשך ההשפעה מאצ"י לבי"ע זהו ע"י ממוצע דוקא, וזהו בחי' המל' שהיא ממוצע בין אצ"י לבי"ע כו'. והנה נודע כי הממוצע צ"ל כלול מב' הבחי' דוקא,

והנה הכן תורה שהוא לומד תורה בעיון גדול, לדעת את דבר ההלכה שהוא לומד בכל פריטי דיניה דבר דבר על אופנו בטוב טעם ודעת בכמה שיטות הראשונים ומחדש חידושים בספרות ישירות, וגם העוסק בעבודה שכלב באריכות ההתבוננות בעת התפלה בהענינים דפנימיות התורה אשר למד, והיינו שהענין נרגש בפנימיותו ומונח אצלו בהנחה טובה, דער ענין ווערט ביי איהם דערהערט און לייגט זיך ביי איהם גוט אפ, דכהרגש זה ובהנחה זו נעשה דבקות הענין במוחו והוא נדבק בהענין. **דהנה** אנו רואים בחוש שיש שני אופנים בעיון המושפלות, דיש מי שלומד איזה סוגיא, בין בגלילא שבתורה בין בפנימיות התורה, ולימודו הוא בעיון רב, וטבע העיון הוא טבע הדבקות, שבעת עינו הרי הוא מתייחד ודבוק עם אותה ההשפלה שהוא מעיין בה, אבל כל זה הוא רק בשעה שהוא מעיין בהענין, אבל לאחר שלמד את הענין והבינו היטב ומפנה דעתו ללמוד סוגיא אחרת, הנה נשכחה מאתו אותה העמקות שהיתה לו בשעת עינו, אבל כאשר ענין השגתו הוא באופן כזה שעומק הענין הוא אצלו בהנחה טובה, הנה הדבקות היא באופן מושכל ראשון, שהוא תמיד באופן בהיר, דוהי עבודה גדולה בעבודת הלב באריכות ההתבוננות בתפלה, הנה כאשר מחזיק טובה לעצמו כזה שפחד לו העבודה בשקידת לימוד התורה ואשר עוסק בעבודה שכלב וכל שכן בשמתייחד, הרי הוא כורה שוחה לעצמו ונופל בה, וכמו הנופל בבור שחת שנשפך גופו משראר האדם שעומד או הולך על פני האדמה, כן הנופל בגאונה הרי הוא נופל בנפילה עצומה גרועה הרבה יותר מאדם פשוט, שהוא רחמנא לצלן חסר דיעה, ולא זו בלבד שאין תורתו כלום, אלא שגם תפלתו באריכות ההתבוננות אינה בערך מעלת איש הפשוט המתפלל ואומר מזמורי תהלים בדרך קבלת עול.

וזהו שאמר הפתח (משלי כט. כג) גאות אדם תשפלתו והגאונה עושה את האדם לשפל, וחטא הגאונה פוגם

(א) כגון אָנא אי שְׂקִילָנא בְּשָׂרָא מְשֻׁבָּה כו' וְכֵן בְּדָבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם, וְעַל זֶה כְּוִנּוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכוּנָם לְכַרְכָּה שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדָּק עִם סְבִיבּוֹ כו'.

קיצור. הלומד תורה בעיון גדול וְהַעֲסֵק בְּעִבּוּדָה שְׂבִלָב בְּאַרְיִכוֹת הַהִתְבַּוְּנָנוֹת בְּתַפְלָה בְּהַשְׁגָּה אֱלֹקִית, עַד שֶׁהַעֲנָן הוֹנֵחַ אֶצְלוֹ בְּדַבְּרוֹת בְּמוֹשָׁכָל רָאשׁוֹן, אִם מְחִזֵּק טוֹבָה לְעַצְמוֹ גְּרוּעַ מְחֹסֵר דַּעַה, הַמְתַּנָּא פּוֹגֵם בִּי"ה, קָבֵלָת עוֹל מְלָכוֹת שְׁמַיִם יְסוֹד הָעִבּוּדָה.

מאמר טו פרק ה

הוא מְדַקְדָּק עִם סְבִיבּוֹ כְּחוֹט הַשְׁעָרָה, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים נ. ג) וְסִבִּיבּוֹ נִשְׁעָרָה מֵאֵד, וְגַם עַל פִּי הַשֹּׁכֵל הַפְּשׁוּט יוֹבֵן, שֶׁהָרִי אִישׁ הַמּוֹנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פְּמָה דְּבָרִים מְחִמָּת הַעֲדָר יִדְעֵתוֹ וְהַקְנָתוֹ, אֲכָל הַתְּלַמִּיד חָכֵם יוֹדֵעַ הֵיטֵב אִיךָ לְהַזְהִיר, וְעוֹנֵשׁ הַיּוֹדֵעַ לְגַבִּי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ מוֹכֵן לָלֶכֶת שְׂגוֹל יוֹתֵר הַרְבֵּה מֵאֵד, וְגַם יֵשׁ דְּבָרִים שְׂלֵגִבִּי הַפְּשׁוּט אִם עֲשֶׂה כֵן אִינוֹ מִתְחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם עַל יְדוֹ מֵה שְׁאִין בֶּן הַתְּלַמִּיד חָכֵם, וְכִמְאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְכוּנָם לְכַרְכָּה (יומא פו),

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

דיסורי גיהנם הם יסורים קשים ומרים מה שיסורי איוב ע' שנה אינם בערך היסורים דשעה א' בגיהנם⁶³, מ"מ⁶⁴ כדאי כל יסורי גיהנם ר"ל בשביל העונג דגעה"ת, וכש"כ געה"ע שהוא למעלה מגעה"ת, ולכן הנה בהעלי" מגעה"ת לעליון צריכים טבילה לשכוח על הענג דגעה"ת שאינו בערך כלל לגבי געה"ע⁶⁵, להיות דכללות התענוג דג"ע הוא תענוג נפלא עד אין קץ. ועו"נ⁶⁶ משוכה ומפואר עדי עד שמו הגדול, פי' עדי עד הוא ל' נצחי שהוא בחי' בל"ג, והנה⁶⁷ הגם דעדי עד הוא ל' נצחי, ומ"מ הרי אי אפשר לפרשו דקאי על עצמות אוא"ס ב"ה, דעל עצמות אוא"ס ב"ה אינו שייך לומר עליו ית' ענין עדי עד גם שהוא ל' נצחיות, שהרי הוא ית' למעלה מן הזמן ממש, דזהו פי' שם הוי' ל' ה' הוה ויהי' כאחד ממש⁶⁸, דשם הוי' הוא היפך ענין עולם, דעולם הגבלת מקום וזמן⁶⁹, ושם הוי' למעלה מהזמן, ומכיון שהוא ית' למעלה מן הזמן אינו שייך לומר ההפלאה דנצחיות הזמן, דדוקא מה ששייך לזמן שייך לומר בו נצחית הזמן, אבל מה שאינו שייך לזמן כלל אינו שייך ג"כ לומר נצחית הזמן⁷⁰. דהנה ידוע דבההארה האלקית הרי יש ב' בחי' ומדריגות, הא' הוא האור האלקי שבבחי' ממכ"ע, והב' הוא האור האלקי שבבחי' סוכ"ע,

וזזהו כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות, שיהי' בבחי' רא'י ממש⁵⁷, וכמ"ש⁵⁸ כי עין בעין יראו כו', דזהו ההפרש בין גליא שבתורה לפנימיות התורה, דפנימיות התורה היא בחי' עצמות ח"ע, ועצמות החכ' היא בחי' רא'י, והיינו דגליא שבתורה היא בחי' חכ' השייך לבינה, והגם דחכ' היא נקודה ומ"מ הרי באה בהשגה והבנה, ופנימיות התורה היא בחי' עצמות החכ', דאמיתת עצם ענינה הוא ברא'י, וכמו בכח החכ' שבנפש הרי כח החכ' הגלוי' שהוא הברק המבריק ה"ה מציאות שכל ושייך להשגה, אבל פנימיות ועצמות כח החכ' היא למעלה מהשגה⁵⁹ ושם הוא ענין הרא'י שרואה מהות הדבר ההוא בשכלו. ולזאת הנה לע"ל שיהי' גילוי בחי' פנימיות החכ' יהי' בחי' רא'י ממש במהות אלקות, וע"י העבודה בתומ"צ בגלות זה האחרון יוכו לבחי' פנימיות התורה, דעיקר הגילוי יהי' לע"ל. דהנה תכלית ירידת הנשמה לעוה"ז הרי ירידה זו היא צורך עלי' כדי לחזות בנועם הוי"ו⁶⁰ לעוה"ב בג"ע התחתון והעליון, שהוא השגת הנשמות מה שנהנים מזיו השכינה⁶¹, שהוא תענוג נפלא עד אין קץ ותכלית בלי גבול, וכמא⁶² מוטב דלידייני' וליתי לעלמא דאתי, דבכדי לעלות ולהגיע להענג דג"ע כדאי כל יסורי גיהנם, והגם

(65) ראה זהר ח"א רא, א. ח"ב ריא, ב. ועוד. תו"א בראשית ז, ד. ויצא כב, ד. יתרו סט, ג. מגילת אסתר צב, א. צו, א. ק, ג. לקו"ת בשלח שם. בהעלותך לג, ד. שמע"צ פד, ד.
(66) ברכת ברוך שאמר.
(67) ראה אוה"ת שבת שובה ס"ע א'תקכ ואילך. ספר המאמרים תרס"ח ע' קפב ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמה. ד"ה שובה ישראל תשכ"ב (ספר המאמרים תשכ"ב ס"ע יג ואילך).
(68) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעה"ה פ"א פ"ז (פב, א).
(69) תניא שם.
(70) ראה לקו"ת שבת שובה סז, ג. מקומות שצויינו בהערה 67.

(57) ראה לקו"ת צו שם, ב. ובכ"מ.
(58) ישעי' נב, ח.
(59) ועמ"ש מזה בד"ה וירד העיט, רנ"ח [ספר המאמרים תרנ"ח ע' יז ואילך] - ד"ה ויאמר גו' מי שם פה תרנ"ח שבעה ערה 1.
(60) תהלים כז, ד.
(61) ראה ברכות יז, א.
(62) חגיגה טו, ב. ראה לקו"ת בשלח א, ריש ע"ד.
(63) הקדמת הרמב"ן לאיוב [כתבי רמב"ן (ירושלים, תשכ"ג) ע' כג] הובא בתניא אגה"ת פ"ב.
(64) ראה ספר המאמרים תרל"ב ח"א ע' צז. ח"ב ע' תפא. ע' תקיז. תרע"ח ע' תטז. תרע"ז ע' ריג. ובכ"מ.

העצמיות⁷⁴ האור מה שלמעלה גם מבחי' אור הסוכ"ע היינו מה שאינו בגדר העולמות כלל הרי אינו שייך לומר בו גם זה שהוא למעלה מהגבלת העולמות מאחר שאינו בגדר זה כלל, דדוקא בחי' סוכ"ע שיש לו שייכות לעולמות עכ"פ שייך לומר שהוא בלי גבול דהגבלת העולמות ונעשה בבחי' מקיף לעולמות, אבל מה שאינו בגדר העולמות כלל אינו שייך לומר בו בחי' בלי גבול דהגבלת העולמות. וכמו"כ יובן בענין בחי' נצחיות, דדוקא במה שיש שייכות לזמן שייך לומר נצחי' הזמן, אבל מה שאינו שייך כלל לזמן אינו שייך לומר נצחי' ג"כ. ונמצא דמ"ש עדי עד הרי אי אפשר לפרשו דקאי על עצמות אוא"ס ב"ה, להיותו הוא ית' למעלה מן הזמן ממש.

ד"ה ואברהם זקן בא בימים

המאמרים תרנ"ז ע' רא. עטר"ט ע' שעא. תרפ"ט ע' 40. תרצ"ז ע' 192. (74) כ"ה בכתי"ק. ואוצ"ל: עצמיות.

דהפרש ביניהם הוא דאור הממכ"ע הוא האור וחיות אלקי שבא במדה וגבול לפי אופן העולמות, ולכן הוא מתלבש בעולמות בפנימיותם, בכל עולם לפי ערכו, וכמאמר⁷¹ מה הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה מחי' את העולם, שהוא האור והחיות פנימי שבכל עולם לפ"ע⁷², אבל בחי' סוכ"ע הוא מה שלמעלה מהגבלת העולם, והוא בחי' בל"ג, ולכן אינו מתלבש בפנימיות העולמות כ"א בבחי' מקיף בלבד, מ"מ הנה גם בחי' סוכ"ע הוא בחי' הארה אלקית ששייך אל העולמות, דמהאי טעמא נקרא סוכ"ע שיש לו שייכות לעלמין⁷³, אלא שאינו לפ"ע העולמות ממש שיתלבש בהם, ולהיותו למעלה מהגבלת העולמות ה"ז נקרא בל"ג לגבי העולמות, ולכן הוא בבחי' מקיף לעולמות, אבל בחי'

(71) ראה ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א.

(72) ראה לקו"ת אמור לא, ב. ובכ"מ.

(73) ראה תו"א מגילת אסתר צח, ב. תו"ח ויחי צט, ד. ספר

לקוטי דיבורים

ד. ביום קיץ אחד, השכים הרב הצדיק ר' לוי יצחק להתפלל, דבר שהפליא את תלמידיו. הוא סיים את תפלתו בשעות המוקדמות של הבוקר, קרא אליו כמה מתלמידיו, ציווה להזמין בעל עגלה ושכר אותו לנסוע אל אחד הישובים, שלשים-ארבעים קילומטר מברדיצ'וב. לא בעל העגלה ולא התלמידים ידעו מי נמצא באותו מקום, שבגללו עורך הרב מברדיצ'וב את מסעו.

לבעל אחוזה מסויים, נוצרי, היתה חווה גדולה ליד ברדיצ'וב. כולם ידעו על חווה זו וכולם הכירו את בעל האחוזה, שהיה רגיל לבוא לעתים קרובות לעיר. היו לו כמה סוחרים יהודים שהיו קונים אצלו תבואה ושאר יבול הארץ. כן החזיקו יהודים שונים בחכירה בטחנות הקמח ובנהרות של החווה והאחוזה.

פעם אחת בא לשם אדם מגרמניה וקנה מבעל האחוזה שטח קרקע שכלל יער, קרקע לזריעה ונחל קטן עובר בינותם, בצדו האחד של הנחל היה יער צעיר ויפה של עצי אורן ולידו תל מכוסה צמחיית דשא, ובצדו השני של הנחל השתערו שדות של אדמה פוריה.

אף אחד לא הכיר את הגרמני ההוא, ופרט לקשרים מסחריים אתו, לא נגע הדבר לאף אחד.

הגרמני הקים בנינים יפים במקום היפה ביותר בהדרת הטבע, בשטח הקרקע שקנה מבעל האחוזה, בהם חי עם משפחתו. היו לו אנשים שונים שעיבדו את האדמה.

כן הקים לו חווה יפה, טחנת קמח משוכללת (טחנת מכונה שהיה בה משום חידוש באותם הימים), והעסיק אנשים שונים בהפעלת החווה. הרבה יהודים הרוויחו

פרנסתם בשפע ממנו.

עבר זמן מסויים, טחנת הקמח הפיקה קמח רב, היבול של האחוזה הצליח מאוד, והגרמני בעל האחוזה, הביא מנהל חדש שידע היטב כיצד לנהל את האחוזה וטחנת הקמח.

המנהל החדש היה יהודי שחי לו ערירי בלי משפחה. ה. מנהלה של האחוזה נולד בגרמניה למשפחה יהודית מכובדת, אך משום היותו בסביבה לא דתית, היה רחוק מיהדות.

בגרותו שירת בצבא, ולאט לאט שכח על מוצאו היהודי. גם הסובבים אותו לא ידעו שהוא יהודי.

היו לו פנים נאים, גוף בריא, והיה חרוץ, זריז ובעל מרץ רב, בעל כשרונות שכליים טובים, כך שהגיע לדרגה גבוהה בשירותו הצבאי עד שנכלל במשמר המלכותי.

בהיותו מסור ביותר לעבודתו ובהצלחה מיוחדת - עלה מחיל אל חיל.

חייו הפרטיים היו גרועים מאוד, היה שותה, משתכר, שקוע בתאוות, עד ששכח על מוצאו היהודי, התחתן עם נכריה ונולדו לו ממנה ילדים, ויחד עם כך המשיך בחיי התאוה המופקרים שלו.

אחד ממכריו הטובים הפגיש אותו עם בעל האחוזה הגרמני והוא התידד עם משפחת בעל האחוזה. עלתה בו מחשבה רעה שבגללה עזב את עבודתו בחצר המלכות, התנתק ממשפחתו, השאיר להם את כל רכושו, נסע יחד עם מכרו ומונה כמנהל הראשי של האחוזה.

מגולח עם שפם שחור, לבוש הדר כמו גנרל ושוט בידו, חגור חגורת עור רחבה, שעל צדה הימני תלוי אקדח ובצדה השמאלי - כידון, כולו אדום מכעס, עיניו נוצצות בשל היותו שיכור בשיא שיכרותו, והתחיל לצעוק.

בתוך כך יצא כלב שחור בריצה מהבית והתחיל לנבוח ולהתנפל על הסוסים ועל העגלה.

בעל העגלה הסיר את כובעו, ונשאר בכיפה של קטיפה, ורצה לומר הדברים שהרב מברדיצ'וב הורה לו לומר, אך בעל הגוף אינו רוצה לשמוע כלל, והוא כולו בוער מרציחה.

בינתיים נפתחו כמה חלונות בבית, ומתוכם נראו פניהם של שיכורים שצעקו: אה! עגלת צוענים.

ח. הרב מברדיצ'וב החל להתרומם, בכוונה להוציא את ראשו מהעגלה, וכך עשו גם התלמידים, ובאותו רגע נתקף בעל הגוף בחמת רצח, תפס באקדחו והחל לכוונו כדי לירות בעגלה.

בעל הגוף ירה, אלא שהכדורים לא נפלטו מהאקדח. בראות הכלב שבעגלה נהיה רעש והמולה, התנפל שוב על העגלה והחל לנבוח חזק יותר.

בעל הגוף ירה, אבל האקדח לא ירה כדורים - וכעסו גבר עוד יותר. תפס באקדח לבדוק אם הוא לא התקלקל, והנה האקדח בסדר גמור, ניסה שוב לירות, אך שוב האקדח אינו יורה.

בלי כוונה וכאילו מאיליו, היטה בעל הגוף את האקדח לעבר תחתית העגלה, ירה שני כדורים, פגע בכלב והרגו.

בראות בעל הגוף שהוא עצמו ירה בכלבו האהוב עליו ביותר, התבלבל מבלי יכולת לדבר, כאילו איבד את לשונו, ונשאר עומד על מקומו כמשותק מרוב תדהמה.

בתוך כך ירד אחד התלמידים מצדה השני של העגלה, ניגש אל בעל הגוף ואמר לו שנוסע כאן הצדיק המפורסם, הרב מברדיצ'וב, ועליו להתפלל מנחה, והוא רוצה להתפלל בביתו, והוא מבקש שירשה לו להתפלל מנחה בביתו.

בשמעו השם הצדיק מברדיצ'וב, שהיה ידוע ומכובד בכל הסביבה, גם בין האינם יהודים להבדיל, השתנה האיש לגמרי, ואמר שאפשר להיכנס לביתו להתפלל.

הרב מברדיצ'וב נכנס לבית, והוא והתלמידים החלו להכין עצמם לתפלת מנחה.

בעל העגלה הפנה את העגלה לאחורי החצר.

הרב מברדיצ'וב הורה למסור לבעל העגלה, שבאם ירצו לתת לו מהבית מספוא לסוסים - ימאן לקחת, ובמדת הצורך יקנה את המספוא.

עם בואו של המנהל החדש לאחוזתו, נקבעו בה סדרים חדשים. בראש ובראשונה החלו היהודים לסבול בזיונות גדולים, גירשו אותם מהאחוזתו, הפסיקו לסחור אתם, עד שגירשו את כל היהודים שהיו קשורים עד אז לאחוזתו.

ובגלל אותו יהודי השקוע ברעתו, ערך הרב הצדיק הר' לוי יצחק את מסעו לאותה אחוזתו.

ו. הרב מברדיצ'וב הורה כיצד לנסוע. נסעו כמה שעות. הדרך היתה טובה מאד, והגיעו ליער. שם ציווה לעצור והורה לבעל העגלה להאכיל את הסוסים, והוא עצמו נכנס לבדו אל עומק היער.

התלמידים המתנינו במקומם לא הרחק מהעגלה, ומרחוק שמעו את הרב מברדיצ'וב אומר תהלים. בתוך כך נזכרו שהרב עדיין לא אכל שום דבר. ורק אז הבינו שהוא יושב בתענית. הם לא העיזו לגשת אליו.

עברו כשעתיים, ולפתע קם הרב מברדיצ'וב ממקומו, ניגש במהירות אל העגלה וציווה על בעל העגלה לרתום את הסוסים ולהמשיך בנסיעה.

התלמידים חשבו שבודאי יתפלל הרב מברדיצ'וב מנחה ביער. אך לא אמרו דבר. נענה הרב מברדיצ'וב ואמר: לא רחוק מכאן ישנו ישוב קטן של פריץ, שם נתפלל אי"ה מנחה. והנסיעה נמשכה.

עבר קרוב לשעה, ומרחוק נראה קצה בנין גבוה מאד, שאליו צמודה גוזזטרה בעלת מעקה איתן ובה עמדו ספסלים, ומשם היה ניתן לראות את כל הסביבה למרחקים.

לפני שהגיעו לאותו ישוב, אמר הרב מברדיצ'וב: בודאי ישנם שם כמה וכמה בתים, אל ימהרו לגשת אל אחד מהם, עד שיראה להם לאיזה בית לגשת.

כשנכנסו לחצר, החלו כלבים לנבוח.

נענה הרב מברדיצ'וב ואמר:

כשבני ישראל יצאו ממצרים, כתוב³ "לא יחרץ כלב לשונו", ואילו כשנכנסים למצרים, על הכלבים לנבוח. מצרים היא מקום של טענות ותביעות. גם כשיוסף הצדיק היה במצרים, והיהודים הראשונים, בני יעקב, הגיעו לשם, היו ליוסף הצדיק טענות ותביעות כלפיהם, מצרים היא מקום של תביעות.

ז. הרב מברדיצ'וב הצביע לאיזה בית להתקרב, הורה לבעל העגלה להיכנס לבית ולומר שעובר כאן צדיק, הרב מברדיצ'וב, ועליו להתפלל מנחה והוא מבקש רשות להתפלל שם.

עוד לא הספיק בעל העגלה לרדת מהעגלה, ומתוך הבית יוצא אדם בשנותיו האמצעיות, אדם גבוה בעל מבנה גוף חזק, גלוי ראש עם שערות ארוכות מסולסלות,

אגרות קודש

[ד. טבת תרס"ז]

בע"ה יום ו' עש"ק

כבוד ידידי אהובי נפשי תלמידי בית אלקים
 "תומכי תמימים" ה' עליהם יחיו ויתענגו
 על רוב טוב רוחני ובשרי,

אחדשה"ט באהבה,

מכתבם היקר הגיעני במועדו ומאד התענגתי עליו
 ומהכתוב מפורש בו כי ת"ל שוקדים על הלימוד כפי התכלית
 הנרצה, וכי נפקחה עיניכם לראות להשתדל להגיע למחוז חפץ
 מדריכנו כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א יהי ה' הטוב החפץ
 בטוב עמו ונחלתו עמכם, ובעזרתו ית' עלה תעלו במעלות
 הקדש בעילוי אחר עילוי לשמחת לבב אוהביכם ידידכם
 הנאמנים אשר בתוכם אתכבד להתחשב גם אני. אך אחת את
 הרוח ממרום שהופיע בקרבכם ועוררה בכם את ההרגש
 הנעלה לשקוד על עבודת ה' שבלב, אל תרפו, תאחזו בה
 והרחיבוהו ורדו בסערות של היצר הקמים עליכם להפריע
 אתכם מזה, בטענות שונות, כזב חפצו ובוזה יפריע, בעת

ב"ה. יום ב' כ"ב מ"א תרס"ט

למי שהיו תלמידי אגודת "תומכי תמימים"

ה' עליהם יחיו

אחדשה"ט באהבה איש איש לפי ערכו ומהותו, וביותר
 לפי גודל המעשה אשר חי בו.

אור האמת - בחסדי השי"ת - המאיר על פני בית אלקים.
 הוא המוסד תומכי תמימים, האיר לנו והעיר את הרוח והרגש
 האלקי לכוון מוסד חדש, כפי המתבאר בהגליון הרצוף בזה,
 במכתב כללי ופרטי לכאו"א.

מטרת המוסד הזה קדש הוא, והוא שהתלמיד החפץ
 בחיים, הנה גם בעת יצאו מכותלי ביהמ"ד יהיו דרכיו ועניניו
 מתאימים למטרת המפעל הזה, אשר מטרתו ידוע ומפורסם.
 והאל הטוב יחייהו וישמרהו כו'.

ועתה הנה מלבד האמור בהמכתב פרטי (המצורף להגליון
 הנדפס) שעליו דרוש כל תלמיד ליתן תשובה ומענה, נוסף לזה
 הנני דורש מכל אחד ואחד, אשר יענה לי בפרטיות ממש כל

המיוחדת למלך מלכי המלכים הקב"ה לקבל תפלה ורנה,
 הגישו שפיכות נפשכם במתינות ועיון בכל מלה ומלה. ויהי
 אמרי פיהם מיוחדת עם הגיון לבכם, ושניהם כאחד בודאי
 יתקבלו לרצון לפני אדון כל בשר ורוח, אשר יעטרם (בגלל
 הדבר הטוב הלוה) באור כי טוב להיות הרוח שולט על הבשר
 כל היום ולא דוקא בעת התפלה וכו'.

הנני כותב מכתבי זה לכלכם בלי פרט שם ותלמיד אבל
 לבי תקרא שלום לכאו"א בפרט, והנני מברכו כי ה' יהי בעזרו
 ויעמוד על ימינו להצילו כו' ושיופקחו עיניכם לראות את
 האמת באשר הוא, רחוקים אנחנו במקום וקרובים ברוח, אחי
 ורעי חזקו גם ידים רפות שבכם, למען גם הם ישיגו את
 המטרה, עבדו עבודתכם בשקידה שמרו את העת כי הוא
 הסגולה היותר יקרה כי ימים יוצרו והאל הטוב בודאי יהי
 בעזרם להשפיע לכם שפעת חיים וברכה באמת, חיו בטוב
 ובנעימים והודיעונו משלומכם ומשלום תורתכם ועבודתכם
 בקודש ואתענג גם אנכי מרחוק עד אשר נראה אי"ה פב"פ
 שמחים וטובי לב.

והנני ידידכם אחיכם דו"ש.

[חלק א' עמ' לב]

הנהגותיו, זמן קומו בבקר, זמן תפלה, עסק, מהות הלימוד,
 ובמה הוא, כמה נגלה ובאיזה ענינים וכמה דא"ח, הכנסתו
 והמצטרף לקיומו, וכמה יש לו, מה מטרתו על העתיד בעזה"י,
 הילוכו והתחברותו. ועל כל אלה הנני דורש תשובה פרטי
 מכאו"א בהקדם האפשרי.

כן מתי מתאספים ללמוד דא"ח. באיזה מקום ובאיזה
 זמן, ובאיזה ענין, מי ומי הבאים כו'.

ואחרי ידעי כל זה ברור אבוא בכתובים אליהם. וזאת
 למודעי כי האגודה הזאת מצאה לה ת"ל חברים טובים. וכבר
 נשלח לכמה וכמה תמימים ונתקבלה תשובתם.

במשך שני חדשי אשר היא התחוללה הספיקה ת"ל
 להעמיד ב' שו"בים, ורב אחד, ואחד לעשותו לבעל מסחר
 בתור עוזר בבית מסחר אצל אי' מאנ"ש המפיק רצון והי יעזור
 לנו ולכם ברו"ג.

והנני ידידכם האוהב אתכם מקרב ולב עמוק

יוסף יצחק ש"ס

[חלק א' עמ' מב]

ב"ה,

אל ידידי ואהובי תלמידי מוסד "תומכי
תמימים" יסודי בית "תורת אמת" אשר
בעיה"ק חברון ת"ו

ד' עליהם יעלו ויפרחו כגן רוח במעלת התורה
והיראה

שלום רב מעומק הלב,

ידידי הנה זה כבר בא המועד, אשר תפקידנו בבשורת
שלומכם האמיתי, מארחות חייכם הרוחני בקדש, בעת
פרידתנו טרם עלותכם בקדש הבטחתנו להודיע בעתים
קרובות מכל אשר אתכם איש איש בעבודתו בנגלה ובדא"ח
ובעבודת הלב, יעזרכם האלקים, והנה עד עתה לא קיימתם
אף פעם הבטחתכם, אף כי לא פעם ולא שנים שמענו
משלומכם ומעבודתכם ע"י ידידנו הכי נכבד נשיא תורת אמת
בחברות"ו הרש"ז שי', בכל זאת לדבריהם אתם ולמכתביכם
אתאבה עד מאד. והודיעוני מכל הנעשה אתכם ועם חבריהם
אשר בקדש במצב הלימודים ובמהות ההתמסרות אל הכוונה
האמיתית, אשר בגלל זאת שולחתם להראותם הדרך אשר בה
חונקתם, ברצון ובאונס, ומכם יתלמדו אף הם ללכת בארחות
חיים, חיים האמיתיים, הנקנים בדעת ותבונה.

המוסד "תומכי תמימים" אם הבנים, בני תורה ויראת
אלקים, אשר כל אחד מתלמידי יחיו, חביב ויקר לה כאישון
עין, תדאג לכם אף כי שולחתם להורות דעה לעם קדש,
להראות מסילת הקדש, ובציור החיצוני הוא מלאכות נכבדה
ונעלה עד להפליא, שנעשית ע"י חרוצים ומעולים, אבל ת"ל
כי העוורון עוד לא הגיעה למדה כזו שנוכל לטעות טעות גס
כזה, לאמר שלאחר הניפוי בייג נפה יצא הסולת הזה.

אף אתם, לא אפונה כי יודעים האמת במקצתו עכ"פ ודי
הוא המקצת הזה לשלול הטעות הגס, ועליכם לדעת מטרת
השילוח, שהיא לא כולה בשביל הזולת, רק בשבילכם ג"כ,
והנה עם הספר בשם אמכם האהובה מוסד "תומכי תמימים"
נדרוש בשמה בשלום בני היקרים יחיו, ובכל לבה ונפשה
דורשת היא מבני' להודיעם מה פעלו ועשו במשך העת
הארוכה הלזו, והאם הגיעם איזה תועלת מנסיעתם זו (לבד
הקאפלושין והקאפטון) במעמד ומצב נפשם.

תלמידינו, אל תטעו לחשוב כי במשל ומליצה באתי
אליכם, לא, כי אם בדרישה ופקודה, הרציאו חשבון פרטי
ממעשיכם שם, ומזה נדע ונבין מעמד ומצב נפשכם. באו אלינו
בכתבים מכל, מה למדתם במשך העת הלזו, ומה מן המדות
אשר כבשתם ונצחתם במצב הנפש (סלחו לי יקירי על
היציאה הגדולה הלזו מעבר לגבול, לכנס בתוך פנימיות
הנפש, כי מי כמוני יודע גודל אהבת "תומכי תמימים" הפנימי
לתלמידי, והתמסרותה במס"נ ומאד ממש בגלל כל אחד
ואחד, אשר בזה זכתה אשר תלמידי יהיו מסורים אלי
במקצת) אם בנים אתם ל"תומכי תמימים" (כמו הבן החפץ
בטובת עסקי אביו) הראו נא לנו מה עשיתם לטובתה (הוא
טובת כאחבני' בהרמת התורה והעיקר יראת ד' לחיים (בחיים
הגשמיים נראה ג"כ יראת ה') היא תורת החסידות ועבודה
שבלב) את מי עשיתם וקרבתם לכוונת המוסד הזה אשר
בקדש יסודו, ואם כעבדים (ע"מ לק"פ) אתם ל"תומכי
תמימים", הראו לנו עבודתכם אתם בתורה ועבודה וכו'.
אכפול הדברים בבקשה על כל הנ"ל, אחד המרבה ביופי הכתב
והמליצה (רק שיהי אמת) ואחד הממעיט ביכולת הכתיבה,
רק יתבארו ויתפרשו הדברים, נעים יהי לי לקריאתם
בקריאת חיבה.

אחיהם, התלמידים היושבים פה, יחיו, ת"ל בחו"ש,
וההתעסקות בלימוד דא"ח ונגלה ת"ל עומד במעלה ומדריגה
נעלית, בשקידת הזמן ושקידת הנפש, מהם הרבה ת"ל
שמכירים את האמת ונמשכים אחריו בכל לבם ונפשם, ומהם
היודעים שישנו אמת וחפצים בו, ובד"כ להמביט בעין חודרת
רואה טובה וברכה מרובה, כה יעזרינו השי"ת לראות ברכה
בקרב הארץ.

והנני ידידכם הדו"ש האוהב לכל אחד ה"תמימים" בפרט
כאהבת אח והחפץ לראותם מאושרים באושר זמני ונצחי עד
בלי די, ומקוה כי ע"י תלמידי "תומכי תמימים" ו"תורת
אמת" ה' עליהם יחיו יתרבה החכמה והדעת ויפוצו מעיינות
אלקים בתורה ויראה ויקויים היעוד ומלאה הארץ דעה, אוהב
ה"תמימים" (להנמשכים אחרי כוונת "תומכי תמימים")
באהבה בלתי מוגבלת

יוסף יצחק שניאורסאהן

[חלק אי עמ' עח]

כ וְאַתָּה תִּצְוֶה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
שִׁמֹן זֵית זָךְ כֶּתִית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר
תָּמִיד כס"י: כא בְּאֶהֱל מוֹעֵד מְחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר
עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב
עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כס"י: ס כח א וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ^א
אֶת־אֶהְרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וָאִיְהוָה אֱלֹעֶזֶר
וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן כס"י: ב וְעָשִׂיתָ בְּגָד־קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת: ג וְאַתָּה
תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ
חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־
לִי כס"י: ד וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן
וָאֶפֹד וּמַעֲיֵל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט
וְעָשׂוּ בְּגָד־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־

כס"י

כ ואת תפקד ית בני ישראל
ויסבון לך משחא זיתא דכיא
פתישא לאנהרא לאדלקא
בוציניא תדירא: כא במשכן
זמנא מברא לפרכתא דעל
סהדותא יסדר יתה אהרן ובנוהי
מרמשא עד צפרא קדם יי קים
עלם לדריהון מן בני ישראל:
א ואת קרב לותך ית אהרן אחיך
ות בנוהי עמה מגו בני ישראל
לשמשא קדמי אהרן נדב
ואביהוא אלעזר ואיתמר בני
אהרן: ב ותעבד לבושי קודשא
לאהרן אחיך ליקר ולתשבחון:
ג ואת תמלל עם כל חכמי לבא
דאשלמית עמה רוח חכמתא
ויעבדון ית לבושי אהרן
לקדשותה לשמשא קדמי:
ד ואלין לבושיא די יעבדון
חושנא ואפודא ומעילא וכתונא
מרמצא מצנפתא והמינא
ויעבדון לבושי קודשא לאהרן

שתהא דולקת מערב עד בקר, ושערו חכמים חצי
לוג ללילי טבת הארפין, וכן לכל הלילות, ואם
יותר אין בכך כלום: (א) ואתה הקרב אליך.
לאחר שתגמר מלאכת המשכן: (ג) לקדשו
לכהנו־לי. לקדשו, להכניסו בכהנה על ידי
הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון כהנה, שרות הוא,
שנטריא"ה בלע"ז: (ד) חשן. תכשיט כנגד הלב:
ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש), ולא מצאתי
בברייתא פרוש תבניתו. ולפי אומר לי שהוא חגור
לו מאחוריו, רחבו כרחב גב איש, כמין סינר
שקורין פרצינ"ט, שחגורות השרות כשרוכבות על
הסוסים. כך מעשהו מלמטה, שגאמר: (שמואל ב
ו) "ודוד חגור אפוד בד". למדנו, שהאפוד חגורה
היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה,

(כ) ואתה תצוה. זך. בלי שמרים, כמו ששנינו
במנחות: (דף פו) 'מגרגרו בראש הזית וכו':
כתית. הזיתים הנה כותש במכתשת ואינו טוחנן
בריחים, כדי שלא יהיה בו שמרים, ואחר שהוציא
טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן
השני פסול למנורה וכשר למנחות, שגאמר:
"כתית למאור" ולא כתית למנחות: להעלת נר
תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה
(שבת כא): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו
שאתה אומר (במדבר כח) "עולת תמיד" ואינה אלא
מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו)
"תמיד" ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה
בערב, אבל "תמיד" האמור בלחם הפנים משבת
לשבת הוא: (כא) מערב עד־בקר. תן לה מדתה,

אחור וּלְבָנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי: ה' וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת
 ה' וְאֵנוֹן יִסְבִּיחַ יְת' דִּהְבָּא וְיֵת
 תְּכֵלֶא וְיֵת אֲרָגוֹנָא וְיֵת צִבְעָא זְהוּרִי
 וְיֵת בּוּצָא: ו' וְיַעֲבֹדוּן יְת' אֲפֹדָא
 דִּהְבָּא תְכֵלֶא וְאֲרָגוֹנָא צִבְעָא זְהוּרִי

רש"י

שְׁהָרִי נֶאֱמַר: (ויקרא ח) "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֲפֹדֹת",
 ואחר כך "וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֲפֹדֹת", וַתִּרְגַּם
 אוֹנִקְלוֹס: 'בְּהִמְנָן אֲפֹדָא'. לְמַדְנֹו, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא
 הַחֲגוּר וְהָאֲפֹדֹת שֶׁם תְּכָשִׁיט לְבָדוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר
 שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוֹי אֲפֹדֹת, שְׁהָרִי
 נֶאֱמַר שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֲפֹדֹת, לְמַדְנֹו שֶׁהָאֲפֹדֹת שֵׁם
 לְבָד, וְהַכְּתָפוֹת שֵׁם לְבָד, וְהַחֹשֶׁב שֵׁם לְבָד. לְכָךְ
 אָנִי אוֹמֵר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינֹר שֶׁל מִטָּה קְרוֹי אֲפֹדֹת עַל
 שֵׁם שְׁאוּפָדוֹ וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שם)
 "וַיֹּאפֹד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעֲלָה הֵימְנוֹ
 וְהַכְּתָפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לְבִי, שֶׁיֵּשׁ
 רֹאשִׁי שֶׁהוּא מִן לְבוּשׁ, שֶׁתִּרְגַּם יוֹנָתָן "וַדּוֹד חֲגוּר
 אֲפֹדֹת בֶּדֶד", 'בְּרִדּוּט דְּבוּץ'. וַתִּרְגַּם כְּמוֹ כֵּן:
 "מַעֲלִים", בְּרִדּוּטִין, בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָא אַחֲתָא
 אֲבִשְׁלוּם: (שמואל ב יג) "כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁנָה בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ
 הַכְּתוּלֹת מַעֲלִים": וּמַעֲלִיל. הוּא כְּמִין חֲלוּקָא, וְכֵן
 הַכְּתָנָת, אֵלֶּא שֶׁהַכְּתָנָת סְמוּךְ לְבִשְׁרוֹ, וּמַעֲלִיל קְרוֹי
 חֲלוּקָא הַעֲלִיּוֹן: תְּשַׁבֵּץ. עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי,
 וְהַמִּשְׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוּת הַעֲשׂוּיִיּוֹת בְּתִכְשִׁיטִי
 זֶהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעֵת אֲכָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַכְנִי הָאֲפֹדֹת: "מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זֶהָב",
 וּבִלְעִזָּא קוֹרְאִין אוֹתוֹ קִשְׁטוֹנָא: מַצְנִנְפָּת. כְּמִין
 כֶּפֶת כּוֹבֵעַ שְׁקוֹרִין קוֹפִיָּא, שְׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחֵר
 קוֹרָא לֵהֶם 'מַגְבָּעוֹת' וּמִתְרַגְּמִין כּוֹבְעִין (עֵיין יוֹמָא
 כה): וְאַכְנִי. הִיא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנָת, וְהָאֲפֹדֹת הִיא
 חֲגוּרָה עַל הַמַּעֲלִיל, כְּמוֹ שֶׁמַּצִּינוּ בְּסִדֵּר לְבִישְׁתָּן:
 "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכְּתָנָת וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּאַכְנִי וַיִּלְבַּשׁ
 אוֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֲפֹדֹת": בְּגִידֵי
 קִדְשׁ. מִתְּרוּמָה הַמְּקֻדָּשֶׁת לְשָׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם:
 (ה) וְהֵם יִקְחוּ. אוֹתָם חֲכָמִי לֵב שֶׁיַּעֲשׂוּ הַבְּגָדִים,
 יִקְבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת,
 לַעֲשׂוֹת מֵהֶן אֶת הַבְּגָדִים: (ו) וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֲפֹדֹת.

אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר
 המקראות, הרי פרושן פרקים, וישנה הקורא
 בצרופן, לך אני כותב מעשיהם כמות שהוא
 למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר
 המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים
 רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו
 למטה מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם
 ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על
 פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן, כדי
 להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב אחת
 לימין ואחת לשמאל מרחקות זו מזו שעור הבדלת
 כתפים, מאחורי הכהן, לשני קצות רחבו של סינר,
 וכשזוקקן, עומדות לו על שני כתפיו והן כמין
 שתי רצועות עשויות כמין האפוד, ארפות כדי
 שעור לזקקן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות
 לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות
 בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל,
 והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי
 עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני
 קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל,
 ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין,
 וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין
 במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן תלוי
 במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי
 טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי
 טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו
 התחתון המחבר בחשב, וטבעות החשן, אל מול
 טבעות האפוד, שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל
 תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא
 תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד
 ונכדל הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן תולעת
 שני ושש משזר. חמשת מינים הללו שזורין בכל

וּאֶרְגָּמֶן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה
 חֹשֶׁב כִּסִּי: ז שְׁתֵּי כְתֹפֶת חִבְרוֹת יִהְיֶה-לּוֹ אֶל-
 שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבֵּר כִּסִּי: ח וְחֹשֶׁב אִפְדָּתוֹ אֲשֶׁר
 עָלָיו בְּמַעֲשָׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאֶרְגָּמֶן
 וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר כִּסִּי: ט וְלִקְחֹת אֶת-
 שְׁתֵּי אֲבִנֵי-שָׁהֶם וּפְתַחֲתָ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ישראל) שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֲבֵן
 הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-
 הָאֲבֵן הַשְּׁנִית בְּתוֹלְדָתָם כִּסִּי: יא מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ

רש"י

וגָּבְהוּ עַד כִּנְגַד הָאֲצִילִים שְׁקוֹרִין קוּדִי"ש, שְׁנֹאֲמַר
 (יחזקאל מד): "לֹא יִחְגְּרוּ בִּזְעָ", אֵין חוֹגְרִין בְּמִקּוֹם
 זִיעָה, לֹא לְמַעַלָּה מֵאֲצִילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִמֶּתְנִיהֶם,
 אֶלָּא כִּנְגַד אֲצִילֵיהֶם: וְחִבֵּר. הָאִפּוֹד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי
 כְּתוּפֹת הָאִפּוֹד יִחִבֵּר אוֹתָם בְּמַחֲט לְמַטָּה בְּחֹשֶׁב,
 וְלֹא יֵאָרְגֶם עִמּוֹ, אֶלָּא אוֹרְגָם לְבַד וְאַחֵר כֶּף
 מִחִבְרָם: (ח) וְחֹשֶׁב אִפְדָּתוֹ. וְחִגּוֹר שֶׁעַל יָדוֹ הוּא
 מֵאִפְדּוֹ וּמִתְקַנְהוּ לִפְתָּן וּמִקְשָׁטוֹ: אֲשֶׁר עָלָיו.
 לְמַעַלָּה בְּשֹׁפֶת הַסִּינֹר, הִיא הַחִגּוֹרָה: בְּמַעֲשָׂהוּ.
 בְּאַרְיֵגַת הַסִּינֹר, מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶּׁת מִינִים, כֶּף
 אֲרִיגַת הַחֹשֶׁב, מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶּׁת הַמִּינִים:
 מִמֶּנּוּ יִהְיֶה. עִמּוֹ יִהְיֶה אֲרוּג וְלֹא יֵאָרְגְנוּ לְבַד
 וְיִחִבְרְנוּ: (י) בְּתוֹלְדוֹתָם. כְּסִדֵּר שְׁנוּלָדוֹ: רְאוּבֵן,
 שְׁמֵעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנִפְתָּלִי עַל הָאֶחָת, וְעַל
 הַשְּׁנִיָּה: גָּד וְאֲשֶׁר, יִשָּׁשְׂכָר, זְבוּלֹן, יוֹסֵף, וּבִנְיָמִין
 מֵלֵא, שֶׁכֶּן הוּא כְּתוּב בְּמִקּוֹם תּוֹלְדוֹתוֹ, כִּי אוֹתִיּוֹת
 בְּכָל אֶחָת וְאֶחָת: (יא) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֲבֵן. מַעֲשֵׂה
 אֲמֵן שֶׁל אֲבִנִים. חֶרֶשׁ זֶה דְּבוּק הוּא לְחִיבָה
 שְׁלֹאֲחֵרִיו, וּלְפִיכָף הוּא נָקוֹד פֶּתַח בְּסוּפוֹ, וְכֵן:
 (ישעיה מד) "חֶרֶשׁ עֲצִים נָטָה קוֹ", חֶרֶשׁ שֶׁל עֲצִים,
 וְכֵן: (שם יב) "חֶרֶשׁ בְּרָזָל מַעֲצָד", כָּל אֵלֶּה דְּבוּקִים
 וּפְתוּחִים: פְּתוּחֵי חֲתָם. כְּתִירוֹמוֹ: כְּתִב מִפְּרֶשׁ
 כְּגִלְף דְּעִזְקָא, חֲרוּצוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּתוֹכָן כְּמוֹ

חוּט וְחוּט. הָיוּ מְרַדְּדִין אֶת הַזָּהָב כְּמִין טָסִים דְּקִים
 וְקוֹצְצִין פְּתִילִים מֵהֶם, וְטוֹוִין אוֹתָן: חוּט שֶׁל זָהָב
 עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ
 חוּטִין שֶׁל אֶרְגָּמֶן וְכֵן בְּתוֹלַעַת שָׁנִי, וְכֵן בִּשְׁשׁ. שְׁכָל
 הַמִּינִין חוּטָן כְּפוּל שֶׁשֶׁה וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹזֵר אֶת כָּלָם כְּאַחָד, נִמְצָא
 חוּטָן כְּפוּל עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה, וְכֵן מִפְּרֶשׁ בְּמַסְכַּת
 יוֹמָא, וְלִמַּד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה: "וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּתִי
 הַזָּהָב, וְקָצְצוּ פְּתִילִים לַעֲשׂוֹת (אֶת פְּתִילֵי הַזָּהָב)
 בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֶרְגָּמֶן וְגו'". לְמַדְנוּ, שְׁחוּט
 שֶׁל זָהָב שׁוֹזֵר עִם כָּל מִין וּמִין: מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב. כְּכֹר
 פֶּרֶשְׁתִּי שֶׁהִיא אֲרִיגַת שְׁתֵּי קִירוֹת, שְׁאִין צוּרַת שְׁנֵי
 עֲבָרֶיהָ דּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ: (ז) שְׁתֵּי כְתֹפֶת וְגו'. הַסִּינֹר
 מִלְּמַטָּה וְחֹשֶׁב הָאִפּוֹד הִיא הַחִגּוֹרָה וְצִמּוּדָה לּוֹ
 מִלְּמַעַלָּה, דְּגִמַּת סִינֹר הַנָּשִׁים, וּמִגְבּוֹ שֶׁל כֹּהֵן הָיוּ
 מִחִבְרוֹת בְּחֹשֶׁב שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת
 רְחִיבוֹת, אֶחָת כִּנְגַד כָּל כְּתֵף וְכְתֵף, וְזוֹקְפֵן עַל שְׁתֵּי
 כְּתוּפֹתָיו עַד שְׁנִקְפְּלוֹת לִפְנֵי כִּנְגַד הַחִזָּה, וְעַל יָדֵי
 חִבּוּרָן לְטַבְּעוֹת הַחֶשֶׁן נֶאֱחָזִין מִלְּפָנָיו כִּנְגַד לְבוֹ,
 שְׁאִין נּוֹפְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֶשׁ בְּעִנְיָן, וְהָיוּ זְקוּפוֹת
 וְהוֹלְכוֹת כִּנְגַד כְּתִפּוֹ, וְשְׁתֵּי אֲבִנֵי שָׁהֶם קְבוּעוֹת
 בֵּהֶן, אֶחָת בְּכָל אֶחָת: אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו. אֶל רְחִיבּוֹ
 שֶׁל אִפּוֹד, שְׁלֹא הָיָה רְחִיבּוֹ אֶלָּא כִּנְגַד גְּבּוֹ שֶׁל כֹּהֵן,

אֲבָן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתָּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל־שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב
תַּעֲשֶׂה אַתֶּם כִּסֵּי: יב וְשִׁמַּתְּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבָנִי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתֶם לְפָנַי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי
כִּתְפוֹ לְזָכָרֹן כִּסֵּי: טז (ע"ב בחול) שְׁנֵי יג וְעָשִׂיתָ
מִשְׁבָּצֹת זָהָב כִּסֵּי: יד וְשִׁמַּתְּ שְׁרִשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר
מִגְבֹּלֶת תַּעֲשֶׂה אַתֶּם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָהּ
אֶת־שְׁרִשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבָּצֹת כִּסֵּי: טז
טז וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה
אֹפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְיֵשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כִּסֵּי: טז רְבֹעַ יִהְיֶה

מִפְּרֵשׁ בְּגָלָף דְּעִזְקוֹן תִּגְלוֹף ית
תְּרִתִּין אֲבָנִיָּא עַל שְׁמַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָעֵן מִרְמָצֵן דְּדִהָב
תַּעֲבֵד יְתֵהוֹן: יב וְתִשְׁוִי ית תְּרִתִּין
אֲבָנִיָּא עַל כְּתִפֵּי אֹפֻדָּא אֲבָנִי
דְּכִרְנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטוּל אֶהְרֹן
ית שְׁמֵהֶתְהוֹן קֳדָם יי עַל תְּרִין
כְּתִפוֹהִי לְדְכִרְנָא: יג וְתַעֲבֵד
מִרְמָצֵן דְּדִהָב: יד וְתִרְתִּין תְּכִין
דִּהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבֵד יְתֵהוֹן
עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתִתֵּן ית תְּכִיָּא
גְּדִילָתָא עַל מִרְמָצָתָא: טז וְתַעֲבֵד
חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אָמֵן כַּעֲבֹד
אֹפֻדָּא תַּעֲבֵדְנָה דְּדִהָבָא תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָא זְהוּרִי וְכוּץ שְׁנִיר
תַּעֲבֵד יְתֵה: טז מְרַבַּע יִהְיֶה עֵיף

רש"י

שְׁרִשְׁרֹת וְלֹא צִוּיָּא קְבִיעוּתָן. וְאֵין "תַּעֲשֶׂה"
הָאֹמֵר כָּאן לְשׁוֹן צוּי, וְאֵין "וְנִתְּתָה" הָאֹמֵר כָּאן
לְשׁוֹן צוּי, אֲלֵא לְשׁוֹן עֲתִיד, כִּי בְּפִרְשֵׁת הַחֹשֶׁן
חוֹזֵר וּמַצְהִיר עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוּתָן, וְלֹא נִכְתָּב
כָּאן אֲלֵא לְהוֹדִיעַ מִקְצַת צִרְף הַמִּשְׁבָּצוֹת שֶׁצִּוּהָ
לַעֲשׂוֹת עִם הָאֹפֶד. וְכָתָב לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ,
הַמִּשְׁבָּצוֹת הֵלְלוּ יִזְקְקוּ לָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה שְׁרִשְׁרֹת
מִגְבֹּלֶת עַל הַחֹשֶׁן, תִּתְּנֶנּוּ עַל הַמִּשְׁבָּצוֹת הֵלְלוּ:
(טז) חֹשֶׁן מִשְׁפָּט. שְׁמִכְפָּר עַל קִלְקוּל הַדִּין. דְּבָר
אַחֵר: מִשְׁפָּט, שְׁמִכְרָר דְּבָרֵינוּ וְהַבְּטָחָתוֹ אֲמַת,
דְּרִישְׁנָמ"ט בְּלַע"ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מִשְׁמַשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת:
דְּבָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי הַדִּין, וְגַמְר הַדִּין וְעֹנֵשׁ הַדִּין, אִם
עֹנֵשׁ מִיָּתָה, אִם עֹנֵשׁ מִכּוֹת, אִם עֹנֵשׁ מִמוֹן, וְזֶה,
מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּבָרִים, שְׁמִכְפָּר וּמְכַרֵּר דְּבָרֵינוּ:
כַּמַּעֲשֶׂה אֹפֶד. מַעֲשֶׂה חוֹשֶׁב וּמִחְמַשֵּׁת מִיָּנִין:
(טז) זֹרֶת אֲרָכּוֹ וְזֹרֶת רַחְבּוֹ. כְּפֹל וּמִטָּל לוֹ לְפָנָיו
כְּנָגֵד לְבָו, שְׁנַאֲמַר: "וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן", תְּלוּי
בְּכְתָפוֹת הָאֹפֶד הַבָּאוֹת מֵאַחֲרֵינוּ עַל כְּתִפֵּינוּ,

שְׁחֹרְצִין חוֹתְמֵי טַבְּעוֹת, שֶׁהֵם לְחֹתֶם אֲגִרוֹת כְּתָב
נֶכֶד וּמִפְּרֵשׁ: עַל־שְׁמַת. כְּמוֹ בְּשִׁמּוֹת: מִסִּבַּת
מִשְׁבָּצוֹת. מִקְפּוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבָּצוֹת זָהָב,
שֶׁעוֹשֶׂה מוֹשֵׁב הָאֲבָן בְּזָהָב, כְּמִין גִּמָּא לְמִדַּת הָאֲבָן
וּמִשְׁקָעָה בְּמִשְׁבָּצוֹת. נִמְצְאָת הַמִּשְׁבָּצָה סוֹכֶכֶת אֶת
הָאֲבָן סָבִיב וּמִמְּכַר הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּכְתָפוֹת הָאֹפֶד:
(יב) לְזָכָרֹן. שִׁיָּהּ רוֹאֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם:
(יג) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצָה. מַעוּט מִשְׁבָּצוֹת, שְׁתֵּים,
וְלֹא פֶרֶשׁ לָךְ עֲתָה בְּפִרְשָׁה זֹ, אֲלֵא מִקְצַת צִרְפָּן,
וּבְפִרְשֵׁת הַחֹשֶׁן גּוֹמֵר לָךְ פֶּרוּשׁ: (יד) שְׁרִשְׁרֹת
זָהָב. שְׁלִשְׁלָאוֹת: מִגְבֹּלֶת. לְסוֹף גְּבוּל הַחֹשֶׁן
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם: מַעֲשֶׂה עֶבֶת. מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין
וְלֹא מַעֲשֶׂה נִקְבִּים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין
לְבוֹרוֹת, אֲלֵא כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְעִרְדִּסְקָאוֹת, שְׁקוֹרִין
אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (בִּיצָה כב): וְנִתְּתָה אֶת שְׁרִשְׁרֹת. שֶׁל
עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוּיֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבָּצוֹת
הֵלְלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צִוּיָּא עֲשִׂיתָן שֶׁל

זֶרְתָּא אֲרָפָה וְזֶרְתָּא פְתִיחַ:
 י' וְתִשְׁלַם בֵּה אֲשִׁלְמוֹת אֲבָנָא
 אֲרַבְעָא סְדְרִין אֲבָן טָבָא סְדְרָא
 קְדָמָא סְמָקָן יִרְקָן וּבִרְקָן סְדְרָא
 חֲדָ: יח וְסְדְרָא תַנְיָנָא אֲזַמְרָגְדִין
 וְשִׁבְזִיז וְסִבְהָלוֹם: יט וְסְדְרָא
 תְּלִיתָאָה קִנְבִּירִי טְרָקָא וְעִין
 עֲגָלָא: כ וְסְדְרָא רִבְעָאָה פְרוֹם
 יָמָא וּבוֹרְלָא וּפּוֹטְרִי מְרַמְצִין
 דְּדִהֵב יְהוֹן בְּאֲשִׁלְמוֹתֵהוּן:
 כא וְאֲבָנִיא יְהוֹנָן עַל שְׁמֵהָת בְּנִי
 יִשְׂרָאֵל תְּרַתִּי עֶסְרִי עַל שְׁמֵהָתֵהוּן
 פְּתֵב מִפְּרֵשׁ כְּגִלוֹף דְּעִזְקָא גִבֵּר
 עַל שְׁמֵהָ תְּהוֹנָן לְתַרְיִן עֶסֶר
 שְׁבָטִין: כב וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תְּפִין מִתְחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּהֵב
 דְּכִי: כג וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תְּרַתִּין עֶזְקָן דְּדִהֵב וְתַתֵּן יָת תְּרַתִּין
 עֶזְקָתָא עַל תְּרִין סְטְרִי חוֹשְׁנָא:
 כד וְתַתֵּן יָת תְּרַתִּין גְּדִילָן דְּדִהֵב

כָּפּוֹל זֶרֶת אֲרָפּוֹ וְזֶרֶת רָחֲבּוֹ כִּשְׁ"י: י' וּמִלֵּאתָ בּוֹ
 מִלֵּאת אֲבָן אֲרַבְעָה טוֹרִים אֲבָן טוֹר אָדָם
 פְּטֻדָּה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד כִּשְׁ"י: יח וְהַטּוֹר
 הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סָפִיר וְיַהֲלֹם: יט וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי
 לִשֵּׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: כ וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי
 תְּרִשִׁישׁ וְשֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ
 בְּמִלּוֹאתָם כִּשְׁ"י: כא וְהָאֲבָנִים תִּתְּיִן עַל־שְׁמֹת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי
 חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּתְּיִן לַשֵּׁנִי עֶשֶׂר
 שְׁבָט כִּשְׁ"י: כב וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרֵשֶׁת גְּבֻלַּת
 מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר כִּשְׁ"י: כג וְעָשִׂיתָ עַל־
 הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי
 הַטַּבְּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן כִּשְׁ"י: כד וְנָתַתָּה

רש"י

וּנְקַפְלוֹת וְיִוָּרְדוֹת לִפְנֵי מַעַט, וְהַחֹשֶׁן תְּלוי בֵּהָן
 בְּשָׁרְשׁוֹת וְטַבְּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרֵשׁ בְּעִנְיָן:
 (יז) וּמִלֵּאתָ בּוֹ. עַל שֵׁם שֶׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת גְּמוּלוֹת
 הַמִּשְׁבָּצוֹת הַמִּתְקַנּוֹת לָהֶן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן
 מִלּוֹאִים: (כ) מִשְׁבָּצִים זָהָב. יִהְיוּ הַטּוֹרִים
 בְּמִלּוֹאתָם, מִקְפִּים מִשְׁבָּצוֹת זָהָב בְּעֶמֶק שְׁעוֹר
 שִׁיתְּמַלֵּא בְּעֶבֶי הָאֲבָן, זֶהוּ לִשׁוֹן בְּמִלּוֹאוֹתָם,
 כְּשֶׁעוֹר מְלוי עֶבֶן שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עֶמֶק
 הַמִּשְׁבָּצוֹת, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: (כא) אִישׁ
 עַל־שְׁמוֹ. כְּסֹדֵר תּוֹלְדוֹתָם, סֹדֵר הָאֲבָנִים: אָדָם
 לְרֵאוּבֵן, פְּטֻדָּה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֶם: (כב) עַל
 הַחֹשֶׁן. בְּשִׁבְלֵי הַחֹשֶׁן, לְקַבֵּעַם בְּטַבְּעוֹתָיו, כְּמוֹ
 שֶׁמֶפְרֵשׁ לְמִטָּה בְּעִנְיָן: שְׁרֵשֶׁת. לִשׁוֹן שְׁרָשִׁי אֵילָן
 הַמֵּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהֵאָחֵז וּלְהִתְקַע בְּאַרְץ. אֵף אֵלוֹ
 יִהְיוּ מֵאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה תְּלוי בְּאִפּוֹד, וְהֵן
 שְׁתֵּי שְׁרָשׁוֹת הָאִמּוֹרוֹת לְמַעַלָּה, בְּעִנְיָן הַמִּשְׁבָּצוֹת.

וְאֵף שְׁרָשׁוֹת פֶּתֶר מְנַחֵם בֶּן סְרוּק לִשׁוֹן שְׁרָשִׁים,
 וְאָמַר שֶׁהֲרִ"ש יִתְּרָה כְּמוֹ מ"ם שֶׁבְּשִׁלְשָׁם וּמ"ם
 שֶׁבְּרִיקָם. וְאֵינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֲלֹא שְׁרָשֶׁת
 בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית כְּשִׁלְשֵׁלַת בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: גְּבֻלַּת. הוּא
 מִגְּבֻלוֹת הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה, שֶׁתִּתְקַעַם בְּטַבְּעוֹת שִׁיְהִיו
 בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן, וְכָל גִּבּוֹל לִשׁוֹן קֶצֶה, אֲשׁוּמִי"ל
 בְּלַע"ז: מַעֲשֵׂה עֶבֶת. מַעֲשֵׂה קְלִיעָה: (כג) עַל
 הַחֹשֶׁן. לְצַרְף הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבֵּעַם בּוֹ, וְלֹא יִתְּכֵן
 לוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלַת עֲשִׂיתָן עָלָיו, שֶׁאִם כֵּן מֵהוּ
 שְׁחוּזָר וְאוֹמֵר: "וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת", וְהֵלֵא
 כְּכֹר נִתּוּנִים בּוֹ? הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא:
 'וְעָשִׂיתָ עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב'! וְאֵף
 בְּשָׁרְשׁוֹת צָרִיף אֶתָּה לְפֶתֶר כֵּן: עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן. לְשְׁתֵּי פָאוֹת שֶׁכִּנְגַד הַצָּוָר, לִמְנִית
 וּלְשִׁמְאֵלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתָפוֹת הָאִפּוֹד:
 (כד) וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֶבֶתֹת הַזָּהָב. הֵן הֵן

אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזֶּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת
 אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן כִּי וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי
 הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצוֹת וְנָתַתָּה
 עַל־כְּתָפוֹת הָאֹפֹד אֶל־מֹול פָּנָיו כִּי וְעָשִׂיתָ
 שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתָּו אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֹפֹד
 בֵּיתָה כִּי וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה
 אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֹפֹד מִלְמַטָּה מִמֹּול
 פָּנָיו לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב

רש"י

ולשִׁמָּאל: על שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֶבֶר הָאֹפֹד בֵּיתָה.
 הָרִי לָךְ שְׁנֵי סִמָּנִין: הָאֶחָד שִׁימָנִם בְּשְׁנֵי קְצוֹת שֶׁל
 תַּחְתִּיתוֹ, שֶׁהוּא כְּנָגֵד הָאֹפֹד, שְׁעָלִינוּ אֵינּוּ כְּנָגֵד
 הָאֹפֹד, שֶׁהָרִי סָמוּךְ לְצֹאֵר הוּא, וְהָאֹפֹד נָתַן עַל
 מִתְּנִיּוֹ, וְעוֹד נָתַן סִמָּן שֶׁלֹּא יִקְבָּעם בְּעֶבֶר הַחֹשֶׁן
 שְׁכָלֶפִי הַחוּץ, אֲלֹא בְּעֶבֶר שְׁכָלֶפִי פָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
 "בֵּיתָה", וְאוֹתוֹ הָעֶבֶר הוּא לְצַד הָאֹפֹד, שֶׁחֹשֶׁב
 הָאֹפֹד חוּגְרוֹ לִכְהֵן וְנִקְפֵּל הַסִּינִי לְפָנֵי הַכֹּהֵן עַל
 מִתְּנִיּוֹ וּקְצַת כְּרֶסוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד כְּנָגֵד קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן, וּקְצוֹתָיו שׁוֹכְכִין עָלָיו: (כז) עַל שְׁתֵּי
 כְּתָפוֹת הָאֹפֹד מִלְמַטָּה. שֶׁהַמִּשְׁבָּצוֹת נִתְּנוֹת
 בְּרָאשֵׁי כְּתָפוֹת הָאֹפֹד הָעֲלִיוֹנִים הַבָּאִים עַל כְּתָפָיו
 כְּנָגֵד גְּרוֹנוֹ, וְנִקְפְּלוֹת וְיִוָּרְדוּת לְפָנָיו, וְהַטַּבָּעוֹת צִוְּהָ
 לִיתֵן בְּרָאשֵׁן הַשְּׁנֵי שֶׁהוּא מַחְבֵּר לְאֹפֹד, וְהוּא
 שֶׁנֶּאֱמַר: "לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ", סָמוּךְ לְמָקוֹם חִבּוּרָן
 בְּאֹפֹד לְמַעַלָּה מִן הַחֲגוּרָה מַעֵט, שֶׁהַמַּחְבְּרָת
 לַעֲמַת הַחֲגוּרָה, וְאֵלּוּ נִתּוּנִים מַעֵט בְּגָבָה זָקִיפָה
 הַכְּתָפוֹת, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֹפֹד",
 וְהֵן כְּנָגֵד סוֹף הַחֹשֶׁן, וְנוֹתֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת בְּאוֹתָן
 הַטַּבָּעוֹת וּבְטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, וְרוֹכֵסֵן בְּאוֹתוֹ פְּתִיל
 לִימִין וְלִשְׁמָאל שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַּחְתִּית הַחֹשֶׁן הוֹלֵךְ
 לְפָנִים וְחוּזָר לְאַחֹר וְנוֹקֵשׁ עַל כְּרֶסוֹ, וְנִמְצָא מִיֵּשֶׁב
 עַל הַמַּעֲלֵל יָפָה: מִמֹּול פָּנָיו. בְּעֶבֶר הַחִיצוֹן:

עַל תְּרִין עֲזָקְתָא לְסִטְרֵי חוּשְׁנָא:
 כִּי וְנִתְּ תַרְתִּין גְּדִילִין דְּעַל תַּרְתִּין
 סִטְרוֹהִי תִתֵּן עַל תַּרְתִּין מְרַמְצָתָא
 וְתִתֵּן עַל כְּתָפֵי אֹפֹדָא לְקַבֵּל
 אֹפּוֹהִי: כִּי וְתַעֲבֹד תַּרְתִּין עֲזָקָן
 דְּדִהָב וְתַשּׁוּי יִתְהוֹן עַל תְּרִין
 סִטְרֵי חוּשְׁנָא עַל סִפְתָּה דִּי
 לְעִבְרָא דְּאֹפֹדָא מִלְּגִיו:
 כִּי וְתַעֲבֹד תַּרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהָב
 וְתִתֵּן יִתְהוֹן עַל תַּרְתִּין כְּתָפֵי
 אֹפֹדָא מִלְרַע מִלְקַבֵּל אֹפּוֹהִי
 לְקַבֵּל בֵּית לֹפִי מַעֲלִוי לְהִמָּן

"שְׂרָשֵׁת גִּבְלֹת" הַכְּתוּבוֹת לְמַעַלָּה, וְלֹא פֶּרֶשׁ מָקוֹם
 קְבוּעָן בַּחֹשֶׁן. עֲכָשׁוּ, מִפְּרֹשׁ לָךְ שִׁיְהֵא תוֹחֵב אוֹתָן
 בְּטַבָּעוֹת, וְתִדַּע לָךְ שֶׁהֵן הֵן הִרְאִישׁוֹנוֹת, שֶׁהָרִי
 בְּפֶרֶשֶׁת "אֵלֶּה פְּקוּדֵי" לֹא הִכְפִּיל: (כח) וְאֵת
 שְׁתֵּי קְצוֹת. שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת, ב' רִאשִׁיָּהֶם שֶׁל
 כָּל אַחַת וְאַחַת: תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצוֹת. הֵן הֵן
 הַכְּתוּבוֹת לְמַעַלָּה, בֵּין פֶּרֶשֶׁת הַחֹשֶׁן וּפֶרֶשֶׁת
 הָאֹפֹד, וְלֹא פֶּרֶשׁ אֵת צֶרֶף וְאֵת מָקוֹמָן. עֲכָשׁוּ,
 מִפְּרֹשׁ שִׁיְתַקַּע בֵּהֵן רִאשֵׁי הָעֲבֹתוֹת הַתַּחְבוּבוֹת
 בְּטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, לִימִין וְלִשְׁמָאל אֲצֵל הַצֹּאֵר, שְׁנֵי
 רִאשֵׁי שְׂרָשׁוֹת: הִימָנִית תּוֹקַע בְּמִשְׁבָּצוֹת שֶׁל יָמִין,
 וְכֵן בְּשֶׁל שְׁמָאל, שְׁנֵי רִאשֵׁי שְׂרָשׁוֹת הַשְּׁמָאלִית:
 וְנָתַתָּה. הַמִּשְׁבָּצוֹת: עַל כְּתָפוֹת הָאֹפֹד. אַחַת בְּזוֹ
 וְאַחַת בְּזוֹ. נִמְצָאוּ כְּתָפוֹת הָאֹפֹד מִחֲזִיקִין אֵת
 הַחֹשֶׁן שֶׁלֹּא יִפֹּל וּבֵהֵן הוּא תְּלוּי. וְעִדִּין שִׁפְתֵי הַחֹשֶׁן
 הַתַּחְתּוֹנָה הוֹלֵכֶת וּבָאָה וְנוֹקֵשֶׁת עַל כְּרֶסוֹ, וְאִינָּה
 דְּבוֹקָה לוֹ יָפָה, לְכַף הַצֶּרֶף עוֹד ב' טַבָּעוֹת
 לְתַחְתִּיתוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ וְהוֹלֵךְ: אֶל מֹול פָּנָיו. שֶׁל
 אֹפֹד, שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּעֶבֶר הַכְּתָפוֹת שְׁכָלֶפִי
 הַמַּעֲלֵל, אֲלֹא בְּעֶבֶר הָעֲלִיוֹן שְׁכָלֶפִי הַחוּץ, וְהוּא
 קְרוּי מֹול פָּנָיו שֶׁל אֹפֹד, כִּי אוֹתוֹ עֶבֶר שְׂאִינּוּ
 נִרְאֶה, אֵינּוּ קְרוּי פָּנִים: (כו) עַל שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן. הֵן שְׁתֵּי פְּאוֹתָיו הַתַּחְתּוֹנוֹת, לִימִין

הַאֲפֹד רַשׁ"י: כח וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כתיב מטבעתו קרי מַטְבְּעָתָיו אֶל־מַטְבַּעַת הַאֲפֹד בַּפְּתִיל תַּכְלֶת לַהֲיֹת עַל־חֹשֶׁב הַאֲפֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הַאֲפֹד רַשׁ"י: כט וַנָּשָׂא אֹהֶרֶן אֶת־שָׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבֹו בָּבֹאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תַּמִּיד: ל וַנִּתֶּתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֹהֶרֶן בָּבֹאוּ לִפְנֵי יְהוָה וַנָּשָׂא אֹהֶרֶן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבֹו לִפְנֵי יְהוָה תַּמִּיד רַשׁ"י: ס שְׁלִישִׁי לֹא וַעֲשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵל הַאֲפֹד בְּלִיל תַּכְלֶת רַשׁ"י: לב וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׁפָה יְהִי לִפְּיוֹ סָבִיב מַעֲשֵׂה אוֹרֶג כְּפִי תַחֲרָא יְהִי־לֹו לֹא יִקְרַע רַשׁ"י: לד וַעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹי תַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

רַשׁ"י

אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. דָּבָר שֶׁהֵם נִשְׁפָּטִים וְנוֹכְחִים עַל יָדוֹ, אִם לַעֲשׂוֹת דָּבָר אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת. וּלְפִי הַמִּדְרָשׁ אֲגִידָה שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל מַעֲוִיֹת הַדִּין, נִקְרָא מִשְׁפָּט עַל שֵׁם סְלִיחַת הַמִּשְׁפָּט: (לא) אֶת־מַעֲלֵל הַאֲפֹד. שֶׁהַאֲפֹד נִתֵּן עָלָיו לַחֲגוּרָה: כָּלִיל תַּכְלֶת. כָּלוּ תַכְלֶת, שְׂאִין מִיֵּן אַחֵר מְעַרְבֵי בּוֹ: (לב) וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ. פִּי הַמַּעֲלֵל בְּגִבָּהּ, הוּא פְתִיחַת בֵּית הַצֹּאֵר: בְּתוֹכוֹ. כְּתִרְגוּמוֹ: "כְּפִיל לְגִיָּה", כְּפוּל לְתוֹכוֹ, לַהֲיֹת לוֹ לְשָׁפָה כְּפִילָתוֹ, וְהָיָה מַעֲשֵׂה אוֹרֶג וְלֹא בְּמַחַט: כְּפִי תַחֲרָא. לְמַדְנֹו, שֶׁהַשְּׂרִיזִים שָׁלְהֵם פִּיהֶם כְּפוּל לְתוֹכָן: לֹא יִקְרַע. כְּדִי שֶׁלֹא יִקְרַע, וְהַקּוֹרְעוֹ עוֹבֵר כָּלֹאוֹ, שֶׁזֶה מִמְּנֵן לְאוּיֵן שֶׁבַתּוֹרָה, וְכֵן: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן", וְכֵן "לֹא יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ", הַנֶּאֱמָר בְּכַדֵּי הָאָרוֹן: (לג) רִמְנוֹי. עֲגָלִים וְחִלּוּלִים הָיוּ כְּמִין רִמּוֹנִים הָעֲשׂוּיִים כְּבִיצַת

(כח) וַיִּרְכְּסוּ. לְשׁוֹן חֲבוּר, וְכֵן (תהלים לא) "מִרְכְּסֵי אִישׁ", חֲבוּרֵי חֲבָלֵי רֶשָׁעִים, וְכֵן (ישעיה מד) "וְהִרְכְּסִים לְבִקְעָה", הָרִים הַסְמוּכִים זֶה לָזֶה, שְׂאִי אֶפְשָׁר לִירֹד לְגִיא שְׁבִינֵיהֶם אֲלֵא בְקָשִׁי גְדוֹל, שֶׁמִּתּוֹף סְמִיכָתָן הִגִּיא זְקוּפָה וְעִמְקָה, יִהְיוּ לְבִקְעַת מִישׁוֹר וְנוֹחָה לִילָף: לַהֲיֹת עַל־חֹשֶׁב הַאֲפֹד. לַהֲיֹת הַחֹשֶׁן דְּבוּק אֶל חֹשֶׁב הַאֲפֹד: וְלֹא יִזַּח. לְשׁוֹן נִתּוּק, וְלְשׁוֹן עֲרָבִי הוּא, כְּדַבְּרֵי דּוֹנָשׁ בֶּן לְבָרִט: (ל) אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים. הוּא כְּתֹב שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שֶׁהָיָה נוֹתֵנוּ בְּתוֹף כְּפִלֵּי הַחֹשֶׁן שֶׁעַל יָדוֹ הוּא מְאִיר דְּבָרָיו, וּמִתְמַם אֶת דְּבָרָיו (יומא עג.) וּבְמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הָיָה הַחֹשֶׁן, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְכַהֵן גְּדוֹל לַהֲיֹת מְחַסֵּר בְּגָדִים, אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה בְּתוֹכוֹ, וְעַל שֵׁם אוֹתוֹ הִכְתֵּב הוּא קְרוֹי מִשְׁפָּט, שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כז): "וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאוּרִים":

עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעַמָּנִי זָהָב בְּתוֹכָם
 סָבִיב רַשׁ"י: לֹד פַּעַמָּן זָהָב וְרַמּוֹן פַּעַמָּן זָהָב וְרַמּוֹן
 עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב רַשׁ"י: לֹח וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן
 לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי
 יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת רַשׁ"י: ס לו וְעָשִׂיתָ צִיץ
 זָהָב טָהוֹר וּפִתְחָתָהּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ
 לַיהוָה רַשׁ"י: לו וְשָׂמַתָּ אֹתוֹ עַל־פֶּתִיל תְּכֵלֶת
 וְהָיָה עַל־הַמְּצַנֶּפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמְּצַנֶּפֶת
 יְהִיָּה רַשׁ"י: לֹח וְהָיָה עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן
 אֶת־עֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְכָל־מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד

שיפולוהי סחור סחור וזגין
 דדקבא ביניהון סחור סחור:
 לר זגא דדקבא ורמונא זגא
 דדקבא ורמונא על שיפולי
 מעילא סחור סחור: לה ויהי על
 אהרן לשמשא וישתמע קלה
 במעלה לקודשא קדם יי
 ובמפקה ולא ימות: לו ותעבד
 ציצא דדקב דכי ותגלוף עלוהי
 כתב מפרש קדש ליי: לו ותשוי
 יתה על חוטא דתכלתא ויהי על
 מצנפתא לקבל אפי מצנפתא
 יהי: לח ויהי על בית עינוהי
 דאהרן ויטול אהרן ית עוית
 קודשאי די יקדשון בני ישראל
 לכל מתנת קודשיהון ויהי על

רש"י

מאחורי הערף שלשפון, ונמצאו בין ארף הטס
 ופתילי ראשיו, מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי
 שבראשו קשור עם ראשי השנים והולך על פני
 רחב הראש מלמעלה. נמצא עשוי כמין כובע, ועל
 פתיל האמצעי הוא אומר "והיה על המצנפת",
 והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת,
 והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי
 כנגד מצחו, ונתקנימו כל המקראות: פתיל על
 הציץ, וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת
 מלמעלה: (לח) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף
 על פי כן אינו זו ממשמעו: אהרן נושא את המשא
 של עון. נמצא מסלק העון מן הקדשים: אֶת־עֹן
 הַקֹּדְשִׁים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו
 בטמאה, כמו ששנינו (מנחות כה): אי זה עון הוא
 נושא? אם עון פגול, הרי כבר נאמר: "לא ירצה".
 ואם עון נותר, הרי נאמר: "לא יחשב". ואין לומר
 שיכפר על עון הפהן שהקריב טמא, שהרי "עון
 הקדשים" נאמר ולא עון המקריבים, הא אינו
 מרצה, אלא להכשיר הקרבן: וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ
 תָמִיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד,

תרנגלת: וּפַעַמָּנִי זָהָב. זגין עם ענבלים שבתוכם:
 בתוכם סביב. ביניהם סביב, בין שני רמונים
 פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל:
 (לד) פַּעַמָּן זָהָב וְרַמּוֹן וְגו'. פַּעַמָּן זָהָב, וְרַמּוֹן
 אָצְלוֹ: (לה) וְלֹא יָמוּת. מכלל לאו אתה שומע
 הן: אם יהיו לו, לא יתחייב מיתה. הא אם יפנס
 מחסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי
 שמים: (לו) צִיץ. (סוכה ה) כמין טס של זהב
 היה, רחב שני אצבעות, מקיף על המצח מאזן
 לאזן: (לז) עַל פֶּתִיל תְּכֵלֶת. ובמקום אחר הוא
 אומר (שמות לט): "ויתנו עליו פתיל תכלת", ועוד
 פתיב פאן: "והיה על המצנפת", ולמטה הוא
 אומר: "והיה על מצח אהרן", ובשחיתת קדשים
 (ובחים יט), שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ
 למצנפת - ששם מניח תפלין'. למדנו, שהמצנפת
 למעלה בגובה הראש, ואינה עמקה להכנס בה כל
 הראש עד המצח, והציץ מלמטה והפתילים היו
 בנקבים ותלויין בו בשני ראשים. ובאמצעו ששה.
 בג' מקומות הללו פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ
 ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים

לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי: לט וְשִׁבְצָתָהּ כְּתָנֹת
 שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מְצֻנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה
 מַעֲשֶׂה רָקִים כִּסִּי: מ וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת
 וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת כִּסִּי: מא וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־
 אֶהְרֹן אֶחִיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשְׁחָתָה אֹתָם
 וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי כִסִּי:
 מב וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד לְכַסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוּהָ
 מִמַּתָּנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ כִסִּי: מג וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן
 וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם
 אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן
 וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו כִּסִּי: ס
 רביעי כט א וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר

רש"י

בית עינוהי תדירא לרעוא להון
 קדם יי: לט ותרמין פתונא בוצא
 ותעבד מצנפתא דבוצא והמינא
 תעבד עובד ציר: מ ולבני אהרן
 תעבד פתונין ותעבד להון המנין
 וכובעין תעבד להון ליקר
 ולתשבטון: מא ותלבש יתהון ית
 אהרן אחוד וית בנוהי עמה
 ותרבי יתהון ותקרב ית קרבהון
 ותקדש יתהון וישמשון קדמי:
 מב ועבד להון מכנסין דבוצ
 לכסאה בשר עריתא מחרצן ועד
 ירכן יהון: מג ויהון על אהרן
 ועל בנוהי במעלהון למשכן
 זמנא או במקרבהון למדבחה
 לשמשא בקודשא ולא יקבלון
 חובא וימותון קים עלם לה
 ולבנוהי בתרוהי: א ודין פתגמא
 די תעבד להון לקדשא יתהון
 לשמשא קדמי סב תור חד בר

המשחה: ומלאה את־יָדָם. כל מלוי יָדָם, לשון
 חנוף הוא, כשהוא נכנס לדבר להיות מחזק בו
 מאותו יום והלאה, ובלשון לע"ז, כשמינין אדם
 על פקידת דבר נותן השליט בידו בית יד של עור,
 שקורין גוואנט"ו (האנדשו"ה), ועל ידו הוא מחזיקו
 בדבר, וקורין לאותה מסירה ווירסטי"ר והוא מלוי
 יָדָם: (מב) ועשה להם. לאהרן ולבָּנָיו: מכַּנְסֵי־
 בָד. גרי ח' בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן
 הדיוט: (מג) והיו על־אֶהְרֹן. כל הבגדים האלה
 על אהרן הראויין לו: ועל־בָּנָיו. האמורים בהם:
 בבאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. להיכל, וכן למשכן: ומתו.
 הא למדת, שהמשמש מחסר בגדים במיתה: חֻקַּת־
 עוֹלָם לו. כל מקום שנאמר: "חֻקַּת עוֹלָם", הוא
 גזרה מיד ולדורות, לעכב בו: (א) לקח. כמו קח,
 ושתי גזרות הן: אחת של קיחה ואחת של לקיחה

שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא
 'תמיד', לרצות להם אפלו אינו על מצחו, שלא
 היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר:
 עודהו על מצחו, מכפר ומרצה, ואם לאו, אינו
 מרצה, נדרש: "על מצחו תמיד", מלמד שמשמש
 בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:
 (לט) ושִׁבְצָתָהּ. עשה אותם משבצות משבצות,
 וכלם של שש: (מ) ולבני אהרן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת.
 ארבעה בגדים הללו ולא יותר: כתנת ואבנט
 ומגבעות — היא מצנפת, ומכנסים הכתובים למטה
 בפֶּרֶשֶׁה: (מא) והַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן. אותם
 האמורים באֶהְרֹן: חשן ואפוד ומעיל וכתנת־
 תִּשְׁבֵּץ, מצנפת ואבנט וציץ, ומכנסים הכתובים
 למטה בכלם: וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם. אותם הכתובים
 בהם: וּמִשְׁחָתָה אֹתָם. את אהרן ואת בניו, בשמן

תורי ודכרין תרין שלמין:
 ב ולחם פטיר וגריצין פטירין
 דפילן במשח ואספוגין פטירין
 דמשיחין במשח סלתא חטין
 תעבד יתהון: ג ותתן יתהון על
 סלא חד ותקרב יתהון בסלא וית
 תורא וית תרין דכרין: ד וית
 אהרן וית בנהי תקרב לתרע
 משפן זמנא ותסחי יתהון במיא:
 ה ותסב ית לבושיא ותלבש ית
 אהרן ית כתונא וית מעיל אפודא
 וית אפודא וית חושנא ותתקן לה
 בהמן אפודא: ו ותשוי
 מצנפתא על רישה ותתן ית
 כלילא דקודשא על מצנפתא:
 ז ותסב ית משחא דרבוותא
 ותריק על רישה ותריבי יתה:
 ח וית בנהי תקרב ותלבשונן
 כתונין: ט ותזרו יתהון המנין
 אהרן ובנהי ותתקן להון כובעין
 ותחי להון כהנתא לקים עלם
 ותקרב קרבנא דאהרן וקרבנא
 דבנהי: י ותקרב ית תורא לקדם
 משפן זמנא ויסמוך אהרן ובנהי

ואילם שנים תמימים כס"י: ב ולחם מצות וחלת
 מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים
 בשמן סלת חטים תעשה אתם כס"י: ג ונתת
 אותם על-סל אחד והקרבת אתם בפל
 ואת-הפך ואת שני האילם כס"י: ד ואת-אהרן
 ואת-בניו תקריב אל-פתח אהל מועד
 ורחצת אתם במים כס"י: ה ולקחת את-הבגדים
 והלבשת את-אהרן את-הכתנת ואת מעיל
 האפד ואת-האפד ואת-החשן ואפדת לו
 בחשב האפד כס"י: ו ושמת המצנפת על-
 ראשו ונתת את-גזר הקודש על-המצנפת כס"י:
 ז ולקחת את-שמן המשחה ויצקת על-ראשו
 ומשחת אתו כס"י: ח ואת-בניו תקריב
 והלבשתם כתנת: ט ויחגרת אתם אבנט אהרן
 ובניו ויחבשת להם מגבעת והיתה להם
 כהנה לחקת עולם ומלאת יד-אהרן ויד-
 בניו כס"י: י והקרבת את-הפך לפני אהל מועד

רש"י

ביום הקמתו: (ד) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
 (ה) ואפדת. קשט ותקן החגורה והסינר
 סביבותיו: (ו) גזר הקודש. זה הציץ: על-
 המצנפת. כמו שפרשתי למעלה על ידי הפתיל
 האמצעי, ושני פתילין שבראשו הקשורין שלשתן
 מאחורי הערף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
 (ז) ומשחת אתו. (תורת כהנים) אף משיחה זו
 כמין כף יונית. נותן שמן על ראשו ובין ריסי
 עיניו ומחברן באצבעו: (ט) והיתה להם. מלוי
 ידים זה, לכהנת עולם: ומלאת. על ידי הדברים

ולקח פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה
 העגל, שהוא פר: (ב) ולחם מצות וחלת מצת
 ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין: רבוכה, וחלות
 ורקיקין, לחם מצות היא הקרויה למטה בענן.
 חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברבוכה כנגד
 החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר
 חלות (מנחות עו): בלולת בשמן. כשהן קמח, יוצק
 בהן שמן ויבוללן (שם עה): משחים בשמן. אחר
 אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית, שהיא עשויה כנו"ן
 שלנו (שם): (ג) והקרבת אתם. אל חצר המשכן,

ית יִדְיָהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:
 יא וְתַכּוּס יֵת תּוֹרָא קֳדָם יִי לְתַרְע
 מִשְׁכָּן זְמָנָא: יב וְתַסַּב מִדְּמָא
 דְּתּוֹרָא וְתַתֵּן עַל קֶרְנֵת מִדְּבָחָא
 בְּאַצְבָּעָא וְיֵת כָּל דְּמָא תִּישׁוּד
 לִיסוּדָא דְּמִדְּבָחָא: יג וְתַסַּב יֵת
 כָּל תְּרַבָּא דְּחָפִי יֵת גּוּא וְיֵת חֲצָרָא
 דְּעַל כְּבֻדָּא וְיֵת תְּרַתִּין כְּלִין וְיֵת
 תְּרַבָּא דִּי עֲלִיָּהוֹן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא:
 יד וְיֵת בִּסְרָא דְּתּוֹרָא וְיֵת מִשְׁכָּה
 וְיֵת אוּכְלָה תּוֹקִיד בְּנוּרָא מִבְּרָא
 לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא: טו וְיֵת
 דְּכָרָא חַד תַּסַּב וְיִסְמְכוּן אֲהֵרֹן
 וּבְנוֹהֵי יֵת יִדְיָהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:
 טז וְתַכּוּס יֵת דְּכָרָא וְתַסַּב יֵת
 דְּמָה וְתַזְרוּק עַל מִדְּבָחָא סְחוּר
 סְחוּר: יז וְיֵת דְּכָרָא תַּפְלָג
 לְאַבְרוּהִי וְתַחֲלִיל גּוּה וּכְרַעוּהִי
 וְתַתֵּן עַל אֲבְרוּהִי וְעַל רִישָׁה:
 יח וְתַסִּיק יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא

וּסְמַךְ אֲהֵרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
 יא וְשַׁחֲטֵת אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד כִּסִּי: יב וְלִקְחֹתָ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־
 קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ
 אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי: יג וְלִקְחֹתָ אֶת־כָּל־הַחֶלֶב
 הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְּרֹת עַל־הַכֹּבֵד
 וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלִיהֶן
 וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי: יד וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר
 וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ
 לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא כִּסִּי: טו וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד
 תִּקַּח וּסְמְכוּ אֲהֵרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
 הָאֵיל: טז וְשַׁחֲטֵת אֶת־הָאֵיל וְלִקְחֹתָ אֶת־דָּמּוֹ
 וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כִּסִּי: יז וְאֶת־הָאֵיל
 תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֵתָ קֶרְבּוֹ וּכְרַעְיוֹ וְנָתַתָּ

עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ כִּסִּי: יח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה
 הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא כִּסִּי: חֲמִישִׁי יט וְלִקְחֹתָ

רש"י

בַּגִּגֵּד הַקֶּרֶן כְּדִי שִׁירָאָה לְכָאן וּלְכָאן, וְאִין קֶרֶן
 טַעוֹן מִתְּנָה בְּאַצְבַּע אֵלָא חֲטָאת בְּלִבָּד, אֲבָל שְׂאָר
 זְבָחִים אֵינָן טַעוֹנִין קֶרֶן וְלֹא אֲצַבַּע, שְׁמַתָּן דָּמָם
 מִחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, וְאִינוּ עוֹלָה בְּכַבֵּשׁ, אֵלָא
 עוֹמֵד בְּאַרְצָא וְזוֹרֵק: סָבִיב. כָּךְ מִפְּרָשׁ בְּשַׁחֲטֵת
 קֳדָשִׁים, שְׂאִין 'סָבִיב' אֵלָא ב' מִתְּנֹת שְׁהֵן אֲרַבַּע:
 הָאֲחֵת, בְּקֶרֶן זְוִית זוֹ, וְהָאֲחֵת, בְּקֶרֶן שְׁכַנְגִּידָה
 בְּאַלְכֶסוֹן, וְכָל מִתְּנָה נִרְאִית בְּשִׁנֵּי צְדֵי הַקֶּרֶן אֵילָף
 וְאֵילָף. נִמְצָא, הָדָם נִתּוֹן בְּד' רוּחוֹת סָבִיב, לְכָךְ
 קְרוּי 'סָבִיב': (יז) עַל־נִתְחָיו. עִם נִתְחָיו, מוֹסֵף
 עַל שְׂאָר הַנִּתְחִים: (יח) רִיחַ נִיחֹחַ. נִחַת רוּחַ
 לִפְנֵי, שְׂאֵמֶרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי: אִשָּׁה. לְשׁוֹן אֵשׁ,

הָאֵלָה: יִד־אֲהֵרֹן וְיִד־בְּנָיו. בְּמַלּוּי וּפְקֻדַּת הַכֹּהֲנָה:
 (יא) פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. בְּחֲצֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי
 הַפֶּתַח: (יב) עַל־קֶרְנֵת. (זבחים נג) לְמַעַלָּה
 בְּקֶרְנֹת מִמֶּשׁ: וְאֶת־כָּל־הַדָּם. שְׁנֵי הַדָּם: אֶל־
 יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ. (פרק ג' דמדות) כְּמִין בְּלִיטַת בֵּית
 קְבוּל עָשׂוּי לוֹ סָבִיב סָבִיב, לְאַחַר שֶׁעָלָה אִמָּה מִן
 הָאָרֶץ: (יג) הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב. הוּא
 הַקְרוּם שֶׁעַל הַפָּרֶס, שְׁקוּרִין טִיל"א: וְאֵת הַיִּתְּרֹת.
 הוּא טְרַפֶּשֶׁא דְּכְבֻּדָּא, שְׁקוּרִין אוּבֵר"ש: עַל־הַכֹּבֵד.
 אִף מִן הַכֹּבֵד יִטַּל עֲמָה (תּוֹרַת כַּהֲנִים): (יד) תִּשְׂרֹף
 בָּאֵשׁ. לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת, אֵלָא זֹה:
 (טז) וְזָרַקְתָּ. (זבחים נב) בְּכָלִי, אוּחָז בַּמִּזְרֵק וְזוֹרֵק

את האיל השני וסמך אהרן ובניו את ידיהם
 על־ראש האיל: כ וישחטת את־האיל ולקחת
 מדמו ונתתה על־תנוך אֶזְנוֹ אהרן ועל־תנוך
 אֶזְנוֹ בניו הימנית ועל־בהן ידם הימנית
 ועל־בהן רגלם הימנית וזרקת את־הדם
 על־המזבח סביב כס"ו: כא ולקחת מן־הדם
 אשר על־המזבח ומשמן המִשְׁחָה והיית
 על־אהרן ועל־בגדיו ועל־בניו ועל־בגדי בניו
 אתו וקדש הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו אתו:
 כב ולקחת מן־האיל החלב והאליה
 ואת־החלב | המכסה את־הקרב ואת יתרת
 הכבד ואת | שתי הפליות ואת־החלב אשר
 עליהן ואת שוק הימין כי איל מלאים
 הוא כס"ז: כג וכפר לֶחֶם אֶחָת וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן
 אֶחָת וְרָקִיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אשר לפני
 יהוה כס"ח: כד ושמת הכל על פני אהרן ועל

עלתא הוא קדם יי לאתקבלא
 ברעוא קרבנא קדם יי הוא:
 יט ותסב ית דכרא תנינא ויסמוך
 אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש
 דכרא: כ ותפוס ית דכרא ותסב
 מדמה ותתן על רום אודנא
 דאהרן ועל רום אודנא דבנוהי
 דימינא ועל אליון ידיהון דימינא
 ועל אליון רגליהון דימינא
 ותזרוק ית דמא על מדבחא סחור
 סחור: כא ותסב מן דמא די על
 מדבחא וממשחא דרבנא ותדי
 על אהרן ועל לבושהי ועל
 בנוהי ועל לבושי בנוהי עמה
 ויתקדש הוא ולבושהי ובנוהי
 ולבושי בנוהי עמה: כב ותסב
 מן דכרא תרפא ואליתא וית
 תרפא דחפי ית גוא וית חצר
 פכדא וית תרתין פלגן וית תרפא
 די עליהן וית שוקא דימינא ארי
 דכר קרבנא הוא: כג ופתא
 דלחם חד וגרצתא דלחם משח
 תדא ואספוג חד מסלא דפטיירא
 די קדם יי: כד ותשוי כלא על

רש"י

שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח,
 ולעובד העבודה ולפועלים. לכוף אני מצריכו קחזה
 להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה
 ששמש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם
 בפועל פמפרש בענין: (כג) וכפר לֶחֶם. מן
 החלות: וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן. ממין הרבוכה (תורת
 כהנים): וְרָקִיק. (מנחות עה) מן הרקיקין, אחד
 מעשר שבכל מין ומין. ולא מציינו תרומת לֶחֶם
 הפא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד, שתרומת לחמי
 תודה ואיל נזיר נתונה לפהנים עם חזה ושוק,
 ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:
 (כד) על פני אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין

והיא הקטרת אכרים שעל האש: (כ) תנוך. (תורת
 כהנים, פרשת צו): הוא הסחוס, גדר האמצעי שבתוך
 האזן, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק
 האמצעי: (כב) החלב. זה חלב הדקים, או
 הקיכה (חולין מט): והאליה. מן הפליות ולמטה,
 כמו שמפרש בויקרא (ג ט) שנאמר: "לעמת העצה
 יסירנה", מקום שהפליות יעצות. ובאמורי הפך
 לא נאמר 'אליה', שאין אליה קרבה אלא בכבש
 וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה:
 ואת שוק הימין. לא מציינו הקטרה בשוק הימין
 עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלאים הוא.
 שלמים לשון שלמות, שהשלם בכל. מגיד הפתוב

כִּפִּי בָנִי וְהִנֵּפֶת אֶתֶם תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי:
 כה וּלְקַחְתָּ אִתָּם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ
 עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא
 לַיהוָה כִּסִּי: כו וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל
 הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפֶת אֹתוֹ תִנּוּפָה
 לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנָּה כִּסִּי: כז וְקִדַּשְׁתָּ
 אֶת־חֹזֶה הַתִּנּוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלְאִים מֵאֲשֶׁר
 לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו כִּסִּי: כח וְהָיָה לְאַהֲרֹן
 וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
 תְּרוּמָה הוּא וְתְּרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה כִּסִּי: כט וּבְגָדֵי
 הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו
 לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם כִּסִּי:
 ל שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־

יָדָא דַּאֲהֲרֹן וְעַל יָדָא דְּבִנְיָה
 וְתָרִים יִתְהוֹן אֲרָמוּתָא קָדָם יי:
 כה וְתַסֵּב יִתְהוֹן מִיִּדְיָהוֹן וְתַסִּיק
 לְמִדְבָּחָא עַל עֲלֵתָא לְאַתְקַבְּלָא
 כְּרַעֲוָא קָדָם יי קָרְבָּנָא הוּא קָדָם
 יי: כו וְתַסֵּב יֵת חֲדָיָא מִדְּכֹר
 קָרְבָּנָא דִּי לְאַהֲרֹן וְתָרִים יִתְהוֹ
 אֲרָמוּתָא קָדָם יי וְהָיָ לָךְ לְחֵלֶק:
 כז וְתַקְדֵּשׁ יֵת חֲדָיָא דְּאַרְמוּתָא
 וְיֵת שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא דִּי אֲתָרָם
 וְדִי אֲתַפְרָשׁ מִדְּכֹר קָרְבָּנָא מִדִּי
 לְאַהֲרֹן וּמִדִּי לְבִנְיָה: כח וְהָיָ
 לְאַהֲרֹן וּלְבִנְיָה לְקָנִים עֲלָם מִן
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אַפְרָשׁוּתָא הוּא
 וְאַפְרָשׁוּתָא יִהְיֶה מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִנְּכַסְתָּ קוּדְשִׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתָהוֹן
 קָדָם יי: כט וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי
 לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבִנְיָה בְּתִרְוָה
 לְדַבָּאָה בְּהוֹן וּלְקָרְבָּא בְּהוֹן יֵת
 קָרְבָּנָהוֹן: ל שִׁבְעַת יוֹמִין
 יִלְבָּשׁוּן כֹּהֵנָא תַּחֲתוּתָהּ מִבְּנְיָה
 אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־

רש"י

שֶׁל שְׁלָמִים, אָכַל לֹא לְהִקְטֵרָה, אֵלָּא: וְהָיָה
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" לְאָכַל: הוֹרֵם. לְשׁוֹן מַעֲלָה וּמוֹרִיד:
 (כח) לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְ�רָאֵל. שְׁהַשְׁלָמִים
 לְבָעֲלִים וְאֵת הַחֹזֶה וְאֵת הַשׁוֹק יִתְּנוּ לָכֶּהֱן: כִּי
 תְּרוּמָה הוּא. הַחֹזֶה וְשׁוֹק הַזֶּה: (כט) לְבָנָיו
 אַחֲרָיו. לְמִי שָׂבָא בְּגָדָה אַחֲרָיו: לְמִשְׁחָה.
 לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם, שֵׁשׁ מִשְׁחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׁרָרָה,
 כְּמוֹ (במדבר יח): "לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", (תהלים קה):
 "אֵל תִּגְעֹו בְּמִשְׁחֵי": וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם. עַל יְדֵי
 הַבְּגָדִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה: (ל) שִׁבְעַת
 יָמִים. רְצוּפִין: יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנָיו
 תַּחֲתָיו לְכֹהֵנָה גְדוּלָּה, כְּשִׁימְנֵהוּ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גְּדוּל:
 אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (יומא עג) אוֹתוֹ כֹּהֵן

בְּתִנּוּפָה, הַבָּעֲלִים וְהַכֹּהֵן, הָאֵל פִּיצַד? כֹּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ
 תַּחַת יָד הַבָּעֲלִים וּמִנִּיף, וְכֵּן הָיוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו
 בָּעֲלִים וּמִשָּׁה כֹּהֵן: תִּנּוּפָה. (מנחות סב) מוֹלִיף
 וּמְבִיא לְמִי שָׂאֲרָבַע רוּחוֹת הָעוֹלָם שָׁלוֹ, וְתִנּוּפָה
 מְעַפֶּכֶת וּמְבַטֶּלֶת פְּרָעָנוּת וְרוּחוֹת רָעוֹת. תְּרוּמָה,
 מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשְׁמִים וְהָאָרֶץ שָׁלוֹ, וּמְעַפֶּכֶת
 טָלָלִים רָעִים: (כה) עַל הָעֹלָה. עַל הָאֵיל הָרָאשׁוֹן
 שֶׁהָעֲלִיתָ עוֹלָה: לְרִיחַ נִיחּוֹחַ. לְנִחַת רוּחַ, לְמִי
 שָׂאֲמֹר וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ: אִשָּׁה. לֹאשׁ נִתַּן: לה'. לְשִׁמּוֹ
 שֶׁל מְקוֹם: (כו) תִּנּוּפָה. לְשׁוֹן הוֹלֵכָה וְהִבָּאָה,
 וַיִּנְטֵלִי"ר בְּלַע"ז: (כז) וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֹזֶה הַתִּנּוּפָה
 וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְגו'. קִדְּשָׁם לְדוֹרוֹת, לְהִיּוֹת
 נוֹהֲגִת תְּרוּמָתָם וְהִנֵּפֶתָם כְּחֹזֶה [נ"א כְּחֹזֶה] וְשׁוֹק

אֱהִל מוֹעֵד לְשָׂרְתָּ בְּקֹדֶשׁ כִּסִּי: לא וְאֵת אֵיל
הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בִּשְׂרוֹ בְּמָקוֹם
קֹדֶשׁ כִּסִּי: לב וְאָכַל אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת־בִּשְׂרֵי הָאֵיל
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֱהִל מוֹעֵד כִּסִּי:
ג וְאָכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר בְּכַר בָּהֶם לְמִלֵּא אֶת־
יָדֶם לְקֹדֶשׁ אַתֶּם וְזֹר לֹא־יֹאכַל בִּי־קֹדֶשׁ
הֵם כִּסִּי: לד וְאִם־יֹוֹתֵר מִבִּשְׂרֵי הַמִּלֵּאִים וּמִן־
הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקֶר וְשִׂרְפַת אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ
לֹא יֹאכַל בִּי־קֹדֶשׁ הוּא: לה וְעָשִׂיתָ לְאֶהְרֹן
וּלְבָנָיו כָּכָה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת
יָמִים תִּמְלֵא יָדֶם כִּסִּי: לו וּפָר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה
לְיוֹם עַל־הַכֹּפְרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶךָ
עָלִיו וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ כִּסִּי: לו שִׁבְעַת יָמִים

רש"י

לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה. שְׁנֵה הַכֹּתוּב וְכָפַל, לַעֲכָב,
שֵׁם חֹסֶר דָּבָר אֶחָד מִכָּל הָאֲמֹר בְּעֵינֵינוּ, לֹא
נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם לְהִיּוֹת כֹּהֲנִים וְעַבְדֵּיהֶם פְּסוּלָה:
אֹתְכָה. כִּמוֹ אוֹתָךְ: שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא וְגו'.
בְּעֵינֵינוּ הֵזָה וּבְקִרְבָּנוֹת הִלְלוּ, בְּכָל יוֹם: (לו) עַל
הַכֹּפְרִים. בְּשִׁבִּיל הַכֹּפְרִים, לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִכָּל
זֹרוֹת וְתַעֲוִב, וּלְפִי שְׁנֵאֲמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא
יָדֶם", אֵין לִי אֶלָּא דָּבָר הַבָּא בְּשִׁבִּילֵם, כְּגוֹן
הָאֵילִים וְהַלֶּחֶם, אָכַל הַבָּא בְּשִׁבִּיל הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן
פָּר שֶׁהוּא לְחֻטֵּי הַמִּזְבֵּחַ לֹא שִׁמְעֵנוּ. לְכָךְ הִצְרַךְ
מִקְרָא זֶה. וּמִדְרַשׁ 'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' אוֹמֵר: כִּפְרַת
הַמִּזְבֵּחַ הִצְרַךְ שְׁמָא הַתְּנַדֵּב אִישׁ דָּבָר גָּדוֹל
בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּזְבֵּחַ: וְחַטָּאת. וְתִדְפִי, לְשׁוֹן
מִתְנַת דָּמִים הַנּוֹתוּנִים בְּאַצְבָּע, קְרוּי חֲטוּי: וּמִשַּׁחַת
אֹתוֹ. בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וְכָל הַמִּשְׁחָה כְּמִין כִּי־
יִנִּית: (לו) וְהִזָּה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ. וְמָה הִיא

הַמוֹכֵן לִיכָנֶס לְפָנַי וּלְפָנֵים בְּיוֹם הַכֹּפְרִים, וְזֶהוּ
כֹּהֵן גָּדוֹל, שְׂאִין עֲבוֹדַת יוֹם הַכֹּפְרִים כְּשֶׁרָה אֶלָּא
בו: תַּחֲתִיו מִבָּנָיו. מִלְּמַד, שֵׁם יֵשׁ לוֹ לִכְהֵן גָּדוֹל
בֶּן מִמֶּלֶא אֶת מְקוֹמוֹ, יִמְנוּהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל תַּחֲתִיו
(תּוֹרַת כֹּהֲנִים): הַכֹּהֵן תַּחֲתִיו מִבָּנָיו. מִכָּאן רָאִיָּה:
כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מַמֶּשׁ. לְפִיכָךְ, נִגּוֹן
תְּבִיר נִמְשָׁךְ לְפָנָיו: (לא) בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ. בְּחֹצֵר
אֱהִל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הָיוּ:
(לב) פָּתַח אֱהִל מוֹעֵד. כָּל הַחֹצֵר קְרוּי כֵּן:
(לג) וְאָכְלוּ אַתֶּם. אֶהְרֹן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם
בְּעֲלֵיהֶם: אֲשֶׁר בְּכַר בָּהֶם. לָהֶם, כָּל זֹרוֹת וְתַעֲוִב:
לְמִלֵּא אֶת־יָדֶם. בְּאֵיל וְלֶחֶם הִלְלוּ: לְקֹדֶשׁ אַתֶּם.
שֶׁעַל יְדֵי הַמִּלּוּאִים הִלְלוּ נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ
לְכַהֵנָּה: כִּי קֹדֶשׁ הֵם. קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְנוּ
אֲזַהֲרָה לְזֹר הָאוֹכֵל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שְׁנֵתָן הַמִּקְרָא
טַעַם לְדָבָר מִשּׁוֹם דְּקֹדֶשׁ הֵם: (לה) וְעָשִׂיתָ

תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
 קָדֵשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ כִּסִּי: ס
 שְׂשִׁי לֹחַ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבָשִׂים
 בְּנִי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
 הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: מ וְעֹשֶׂרֶן סֹלֶת בָּלוּל
 בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רֶבַע הֵהִין וְנִסָּךְ רִבְעֵת הֵהִין יַיִן
 לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד כִּסִּי: מא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְכָהּ
 תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לָרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי:
 מב עֲלֹת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
 לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר

תכפר על מדבחה ותקדש יתה
 ויהי מדבחה קדש קידשאי כל
 דיקרב במדבחה יתקדש:
 לח ודין די תעבד על מדבחה
 אמרין בני שנה תרין ליומא
 תדירא: לט ית אמרא חד תעבד
 בצפרא וית אמרא תנינא תעבד
 בין שמשאי: מ ועסרונא סלתא
 דפילא במשח כתישא רבעות
 הינא ונסכא רבעות הינא חמרא
 לאמרא חד: מא וית אמרא
 תנינא תעבד בין שמשאי כמנחת
 צפרא וכנספה תעבד לה
 לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם
 יי: מב עלתא תדירא לדריכון
 בתרע משפן זמנא קדם יי דאזמן
 מימרי לכון תמן למללא עמך

רש"י

קדשתו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפלו קרבן
 פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא
 ירד. מתוך שנאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש",
 שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר
 שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע,
 ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר:
 "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת
 צו), מה עולה ראוי, אף כל ראוי, שנראה לו
 כפר ונפסל משבא לעזרה כגון: הלן והיוצא
 והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ
 למקומו וכיוצא בהן (ובחים נו): (מ) ועשרן סלת.
 עשירית האיפה, מ"ג ביצים וחמש ביצה: בשמן
 כתיב. לא לחובה נאמר "כתיב", אלא להכשיר,
 לפי שנאמר "כתיב למאור" ומשמע למאור ולא
 למנחות, יכול לפסלו למנחות? תלמוד לומר כאן
 "כתיב", ולא נאמר "כתיב למאור" אלא למעט
 מנחות שאין צריך כתיב, שאף הטחון בריחים

כשר בהן (מנחות פו): רבע הדין. שלשה לוגין:
 ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סכה: שני
 ספלים של כסף היו בראש המזבח ומנקבים כמין
 שני חטמין דקים. נותן היין לתוכו, והוא מקלח
 ויוצא דרך החטם ונופל על גג המזבח ומשם יורד
 לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד
 מן המזבח לארץ: (מא) לריח ניחח. על המנחה
 נאמר, שמנחת נסכים בלה כליל, וסדר הקרבנות:
 האברים בתחלה, ואחר כך המנחה, שנאמר (ויקרא
 כג): "עולה ומנחה": (מב) תמיד. מיום אל יום,
 ולא יפסיק יום בנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע
 מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו
 למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש
 ברוך הוא מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש
 אומרים: "מעל הפפרת" כמו שנאמר (שמות כה):
 "ודברתי אתך מעל הפפרת", ו"אשר אועד לכם"
 האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל

אֱלִיךָ שֵׁם כִּסִּי: מִן וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל
 וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי כִּסִּי: מִן וְקִדְשָׁתִי אֶת־אֶהֱל מוֹעֵד
 וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֹהֶלן וְאֶת־בְּנֵי אֶקְדָּשׁ
 לְכֶתֶן לִי: מִן וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי
 לָהֶם לֵאלֹהִים: מִן וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי
 בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כִּסִּי: פ שְׁבִיעִי
 ל אֶעֱשֶׂית מִזְבֵּחַ מִקְטֹר קָטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים
 תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כִּסִּי: ב אִמָּה אֲרָכּוּ וְאִמָּה רַחְבּוֹ
 רְבֹוע יִהְיֶה וְאַמְתִּים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קִרְנֵתָיו:
 ג וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
 סָבִיב וְאֶת־קִרְנֵתָיו וְעֲשִׂית לוֹ זָר זָהָב
 סָבִיב כִּסִּי: ד וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לוֹ |
 מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי
 צִדָּיו וְהִיא לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ
 בַּהֶמָּה כִּסִּי: ה וְעֲשִׂית אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים
 וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: ו וְנִתְּתָה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפָּרֹכֶת
 אֲשֶׁר עַל־אֹרֶן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַבַּפֶּרֶת אֲשֶׁר

תָּמִן: מג ואֶזְמֵן מִימְרֵי תָּמִן לְבָנִי
 יִשְׂרָאֵל וְיִתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי:
 מִן ואֶקְדָּשׁ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת
 מִדְּבַחָא וְיֵת אֹהֶלן וְיֵת בְּנוֹהֵי
 אֶקְדָּשׁ לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:
 מִן ואֲשִׁרִי שְׁכַנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל ואֲהִוִּי לְהוֹן לְאֵלֶּה:
 מִן וְיִדְעוּ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דִּי
 אֶפְקִית יְתֵהוֹן מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם
 לְאֶשְׂרָאָה שְׁכַנְתִּי בִּינִיהוֹן אֲנִי יְיָ
 אֱלֹהֵהוֹן: א וְתַעֲבֹד מִדְּבַחָא
 לְאֶקְטָרָא עֲלוֹהֵי קָטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא
 דְּאֶעֱי שִׁטִּין תַּעֲבֹד יְתֵה: ב אִמָּתָא
 אֲרָכָה ואִמָּתָא קָטָנָה מִרְבַּע יִהְיִי
 וְתִרְתִּין אִמִּין רֹמְמָה מִגָּה קִרְנֵהֵי:
 ג וְתַחְפִּי יְתֵה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגָרָה
 וְיֵת כְּתֹלוֹהֵי סָחֹר סָחֹר וְיֵת
 קִרְנֵהֵי וְתַעֲבֹד לָהּ דִּיר דְּדֵהַב
 סָחֹר סָחֹר: ד וְתִרְתִּין עֲזָזָן
 דְּדֵהַב תַּעֲבֹד לָהּ מִלְרַע לְדִירָה עַל
 תִּרְתִּין וְזִינְתָה תַּעֲבֹד עַל תִּרְתִּין
 סְטֹרוֹהֵי וְיִהְיִי לְאֶתְרָא לְאַרִּיסְיָא
 לְמַטְל יְתֵה בְּהוֹן: ה וְתַעֲבֹד יֵת
 אֲרִיסְיָא דְּאֶעֱי שִׁטִּין וְתַחְפִּי יְתֵהוֹן
 דְּהַבָּא: ו וְתַתֵּן יְתֵה קִדְם פְּרִכְתָּא
 דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא לְקִדְם

רש"י

מוֹעֵד הַנִּזְכָּר בַּמִּקְרָא: (מג) וְנִעַדְתִּי שְׁמָה.
 אֶתְוַעֵד עִמָּם בְּדַבּוּר, כְּמִלְךָ הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם מוֹעֵד
 לְדַבֵּר עִם עַבְדָּיו שֵׁם: וְנִקְדָּשׁ. הַמִּשְׁכָּן: בְּכַבְדִּי.
 שְׁתִּשְׁרָה שְׁכִנְתִּי בּוֹ, וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: אֵל תִּקְרִי
 בְּכַבְדִּי, אֵלָא בְּמִכְבְּדִי, בְּמִכְבְּדִים שְׁלִי. כָּאֵן רָמַז לוֹ
 מִיתַת בְּנֵי אֹהֶלן בְּיוֹם הַקָּמְתוֹ, וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר מִשָּׁה
 (ויקרא י'): "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְוֵבִי
 אֶקְדָּשׁ", וְהִכֵּן דִּבְרַ? "וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי":
 (מו) לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם. עַל מִנַּת לְשַׁכֵּן אֲנִי בְּתוֹכָם:

(א) מִקְטֹר קָטֹרֶת. לְהַעֲלוֹת עָלָיו קִיטוֹר עֲשֵׂן
 סִמִּים: (ג) אֶת גִּגּוֹ. זֶה הָיָה לוֹ גִּג, אֲכָל מִזְבֵּחַ
 הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גִּג, אֵלָא מִמְּלָאִים חָלָלוּ אֲדָמָה
 בְּכָל חֲנִינְתָם: זָר זָהָב. סִמֵּן הוּא לְכַתֵּר כְּהֵנָּה:
 (ד) צִלְעֹתָיו. כָּאֵן הֵיא לְשׁוֹן וְזִינֹת, כְּתִרְגוּמוֹ, לְפִי
 שְׁנֵאמַר: "עַל שְׁנֵי צִדָּיו", עַל שְׁתֵּי זְוִיזָתָיו שְׁבִשְׁנֵי
 צִדָּיו: וְהִיא. מַעֲשֶׂה הַטַּבַּעַת הָאֵלֶּה: לְבָתִּים
 לְבָדִים. לְכָל בֵּית תִּהְיֶה הַטַּבַּעַת לְכָד: (ו) לְפָנֵי
 הַפָּרֹכֶת. שְׁמָא תֵּאמַר מִשׁוּךְ מִכְנֶגֶד הָאֲרוֹן לְצִפּוֹן

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

הפטרת תצוה ביחזקאל פרק מג

י אַתָּה בֶן־אָדָם הִגַּד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תִּכְנִית:
יב וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צִוְּרֹתָיו וְאֵת
כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־צִוְּרֹתָיו וְכָל־תּוֹרֹתָיו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צִוְּרֹתָיו
וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם: יג וְזֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גִּבְלוֹ סָבִיב | סָבִיב
קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת: יד וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וְטַפַּח
וְחִיק הָאַמָּה וְאַמָּה־רֹחֵב וּגְבוּלָה אֶל־שִׁפְתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ: יו וּמַחִיק
הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחֵב אַמָּה אַחַת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה
הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחֵב הָאַמָּה: טו וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִהָאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת
אַרְבַּע: טז וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר אֶרֶץ בְּשָׁתִים עָשָׂר רֹחֵב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רִבְעָיו:
יז וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂר אֶרֶץ בְּאַרְבַּע עָשָׂר רֹחֵב אֵל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ
חֲצִי הָאַמָּה וְהַחִיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלָתָהּ פָּנוֹת קָדִים: יח וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:
יט וְנִתְּתָה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי
כִּי בֶן־בֶּקֶר לְחֻטָּאת: כ וְלִקְחַתָּ מִדָּמָו וְנִתְּתָהּ עַל־אַרְבַּע קְרָנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פָּנוֹת הָעֶזְרָה
וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחֻטָּאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהּ: כא וְלִקְחַתָּ אֵת הַפֶּר הַחֻטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּכְבָּד
הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כב וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחֻטָּאת וְחֻטָּאוֹ
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֻטָּאוֹ בַּפֶּר: כג בְּכָל־יְמֵי מִחְטָא תִקְרִיב כִּי בֶן־בֶּקֶר תָּמִים וְאֵיל
מִן־הַצֹּאן תָּמִים: כד וְהַקְּרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהַשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעֵלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה: כה שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֻטָּאת לַיּוֹם וּפֶר בֶּן־בֶּקֶר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן
תָּמִימִים יַעֲשׂוּ: כו שִׁבְעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אוֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדָיו: כז וַיְכַלּוּ
אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם
וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וְרִצְאָתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	7:03	7:11	8:42	8:39	9:40	9:36	10:29	10:27	17:08	17:16	17:40	17:48	16:58	18:03
אוסטרליה מלבורן	5:49	5:44	8:14	8:18	9:09	9:12	10:17	10:19	19:25	19:19	19:52	19:46	19:01	20:00
אוקראינה אודסה	7:03	7:11	8:46	8:42	9:42	9:38	10:32	10:29	17:15	17:23	17:46	17:53	17:05	18:08
אוק. דנייפרופטרובסק	6:49	6:57	8:27	8:24	9:26	9:22	10:15	10:13	16:52	17:01	17:25	17:32	16:43	17:48
אוקראינה ז'יטומיר	7:18	7:27	8:53	8:49	9:53	9:49	10:41	10:39	17:13	17:22	17:47	17:55	17:04	18:11
אוקראינה קייב	7:11	7:20	8:46	8:42	9:47	9:42	10:35	10:32	17:06	17:15	17:40	17:48	16:57	18:04
איטליה מילאנו	7:26	7:33	9:10	9:07	10:06	10:02	10:56	10:53	17:42	17:49	18:12	18:19	17:31	18:34
ארגנטינה ב. איירס	6:27	6:22	8:53	8:56	9:45	9:47	10:52	10:53	19:53	19:48	20:20	20:14	19:30	20:27
ארה"ב בולטימור	6:59	7:05	8:53	8:50	9:43	9:40	10:35	10:33	17:36	17:42	18:04	18:09	17:24	18:23
ארה"ב ברוקלין נ.י.	6:51	6:58	8:43	8:40	9:34	9:31	10:26	10:24	17:24	17:30	17:52	17:57	17:12	18:11
ארה"ב לוס אנג'לס	6:38	6:43	8:39	8:37	9:25	9:23	10:19	10:17	17:32	17:36	17:57	18:02	17:18	18:14
ארה"ב מיאמי	6:57	7:00	9:05	9:03	9:48	9:46	10:43	10:42	18:11	18:14	18:34	18:37	17:56	18:49
ארה"ב משיגן	7:30	7:37	9:20	9:17	10:12	10:09	11:03	11:01	17:57	18:03	18:26	18:32	17:45	18:46
ארה"ב ניו ג'רסי	6:51	6:57	8:44	8:41	9:34	9:31	10:26	10:24	17:25	17:31	17:53	17:59	17:13	18:13
ארה"ב ניו הייבן	6:48	6:54	8:39	8:36	9:30	9:27	10:22	10:20	17:19	17:25	17:47	17:53	17:07	18:07
ארה"ב שיקאגו	6:47	6:53	8:37	8:34	9:29	9:26	10:20	10:18	17:16	17:22	17:44	17:51	17:04	18:05
ברזיל ס. פאולו	5:54	5:51	8:21	8:23	9:06	9:07	10:10	10:11	18:50	18:47	19:14	19:10	18:29	19:22
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:41	5:38	8:08	8:10	8:52	8:54	9:56	9:58	18:36	18:33	18:59	18:56	18:15	19:07
בריטניה לונדון	7:15	7:25	8:47	8:43	9:50	9:45	10:38	10:34	17:05	17:14	17:39	17:48	16:56	18:05
בריטניה מנצ'סטר	7:29	7:39	8:56	8:52	10:01	9:56	10:48	10:45	17:08	17:18	17:44	17:54	17:00	18:11
גרמניה פרנקפורט	7:38	7:46	9:13	9:09	10:13	10:09	11:02	10:59	17:34	17:42	18:07	18:15	17:24	18:32
ישראל באר שבע	6:23	6:27	8:26	8:24	9:11	9:09	10:05	10:04	17:24	17:28	17:48	17:52	17:10	18:04
ישראל חיפה	6:24	6:29	8:26	8:24	9:12	9:09	10:06	10:04	17:20	17:25	17:45	17:50	16:55	18:02
ישראל ירושלים	6:22	6:26	8:24	8:22	9:10	9:08	10:04	10:03	17:21	17:25	17:46	17:50	16:45	18:02
ישראל תל אביב	6:24	6:29	8:26	8:24	9:12	9:10	10:06	10:05	17:22	17:27	17:47	17:51	17:07	18:04
מולדובה קישינב	7:11	7:18	8:52	8:49	9:49	9:45	10:39	10:36	17:20	17:28	17:52	17:59	17:10	18:14
מקסיקו מקסיקו	7:05	7:08	9:18	9:17	9:59	9:58	10:56	10:55	18:33	18:36	18:55	18:58	18:18	19:09
סינגפור סינגפור	7:17	7:17	9:39	9:39	10:18	10:18	11:18	11:18	19:21	19:21	19:42	19:42	19:03	19:52
פולין ורשא	6:53	7:02	8:23	8:19	9:27	9:22	10:15	10:11	16:39	16:48	17:14	17:23	16:30	17:40
צרפת ליאון	7:44	7:52	9:28	9:25	10:23	10:20	11:13	11:11	17:59	18:06	18:29	18:36	17:48	18:51
צרפת פריז	8:01	8:09	9:38	9:35	10:37	10:33	11:26	11:23	18:02	18:11	18:35	18:43	17:53	18:59
קנדה טורונטו	7:18	7:25	9:05	9:02	9:58	9:55	10:49	10:47	17:40	17:46	18:09	18:15	17:28	18:30
קנדה מונטריאול	6:58	7:05	8:42	8:38	9:37	9:33	10:27	10:24	17:13	17:20	17:43	17:50	17:02	18:05
רוסיה מוסקבה	7:55	8:06	9:16	9:11	10:25	10:19	11:11	11:07	17:21	17:32	18:00	18:10	17:14	18:29
רוסיה רוסטוב (דנון)	7:28	7:36	9:09	9:06	10:06	10:02	10:56	10:53	17:37	17:45	18:09	18:16	17:27	18:31
שווייץ ציריך	7:32	7:40	9:13	9:10	10:10	10:06	11:00	10:57	17:40	17:48	18:12	18:19	17:30	18:35

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00099
10/02/2008